DAEMONOLATREIAE LIBRI TRES.

NICOLAI REMIGII SERENISSIMI DVCIS LOTHARINGIÆ A CONSILIIS

interioribus, & in eius ditione Lotharingica cognitoris publici,

Ex iudiciis capitalibus DCCCC. plus minus hominum, qui sortilegii crimen intra annos XV. in Lotharingia capite luerunt.

Miris ac iucundis narrationibus, variarum naturalium quæstionum ac mysteriorum Dæmonicorum discussionibus, valde suaues & grati, adque sales mouendos inprimis apti.

Ad Bibl. Acad. Lund.

FRANCOFVRTI

IN OFFICINA PALTHENII.

M. D. XCVI.

B 542393
X

CLARISSIMO EXIMIAQVE DOCTRINA PRÆSTANTISSIMO VIRO DN. OTHONI Casmanno illustris Stadensium Gymnasii Rectori vigilantissimo amico suo προσφιλεστάτῳ S. P.

ANgelographiam tuam, amice Casmanne, magna ex parte legi, sparsim tamen & incidenter, vt ferunt meæ occupationes & negotiorum turbæ. Acumen & iudicium redolent non exiguum. Adeo ex fundamento singulas disputationes eruis, adeo, vtriusque partis argumentis adductis, quod sanius, S. literis & rationi conuenientius, eligis, approbas, & confirmas. Posterior in ea est doctrina dæmonum De eorum cultu ante annum singularis ac præcipuus in vulgus exiit tractatus. Fit ille magni a multis summis viris, quippe cuius auctor experientia & sagarum partim spontanea partim coacta confessione omnia confirmet. Hunc per hanc æstatem a me excusum amplissimo tuo nomini inscribo, quoniam simile argumentum cum posteriore tua parte obtinet. Feci & id hac de caussa, vt donec Angelographiæ impressionem ad vmbilicum perduxero, haberes quæ tempus & horas alleuarent. Solet enim auctoribus plerisque idem euenire quod grauidis, quibus propter spem nasciturі infantis vna hora longior die esset solet. Vt itaque tempus & ex eius mora conceptas molestias tibi decurtem, en hunc libellum tibi offero Vix ad finem legendo peruenies, impressas Angelographiæ tuæ paginas omnes mittam. Statim enim a nundinis nostris faciam imprimendi initium. Rogo interea, vt de præfatione eius concinnanda & ad me curanda solicitus sis. Vale & salue vir clarissime. Datum raptim inter θορύβους chalcographicos pridie Natiuitatis Mariæ. Anno θεογονίας 1596.

Tuus ξένιος καὶ κτήσιος

M. Zacharias Palthenius Typographus Francofurtensis.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, AMPLISSIMOQVE CARDINALI CAROLO A LOTHARINGIA, DOMINO suo colendissimo

NICOLAVS REMIGIVS FELIcitatem exoptat perpetuam.

ACcessit ad eam temporum, in quæ nostra ætas incidit miseriam ac calamitatem hic longe maximus malorum cumulus (Princeps illustrissime) vt iam nihil sit adeo in procliui, quodque æque pro nihilo ducant homines, quam non dicam maiorum spretis institutis insolentes cultus ac religiones sibi ad libidinem fingere ac comminisci, sed etiam ipsam de DEO, cui ceteræ omnes naturæ parent, persuasionem ac opinionem penitus exuere atque a se abdicare. Quorum quidem multos labefactauit pertinax ac curiosa temeritas in iis exquirendis & rationis iudicio expendendis, quæ tamen omnem omniũ sensum captumque superarent. Qui quod in hoc

—humano vela dedere

Ingenio

facto

facto naufragio in horrendos summæ impietatis æstus ac voragines sese ipsi immerserunt. Alios contra perdidit mentis tarditas ac stupiditas; quæ maxime credulitati exposita est, vbi ira, cupiditate ceterisque; quæ facile impellunt, affectionibus ceu flabello excitantur. Quo ex aucupio solitus sibi prædam comparare Diabolus non cessat explorare, sicubi ea præditum socordia quenquam nanciscatur, quem aut egestas ad desperationem, aut iniuria ad vindicationē, aut omnino rei alicuius desiderium ad consecutionem adeptionemque inuitet atque alliciat. His enim veluti stimulis commotos, ac ad quoduis consilium promtos paratosque adoritur. Et magnificis speciosisque pollicitationibus inductos sibi addicit ac mancipat. Illos quidem prioris generis ἀθέους fere parit, alit ac tegit ea, quæ ex regionum varietate ac confusione erupit nostris temporibus libertas: in eumque numerum iam euasisse, rumor est, qui facile credi non possit. Sed aut quod taciti impietatem suam concoquunt, ac velo eius, quæ ad manum venit religionis se obtendunt, non aduerti ac deprehendi: aut quia ex opinionis suæ studio nullas turbas concient negligi ac indignissime mitigato in tanta humani cordis impietate nomine licentiosos tantum appellari, nec in eos disquisitiones fieri, aut exempla edi. Hos alteros sortilegii labe infames, vtinam ne adauxisset eorum, qui erudiendis ad pietatem hominum animis publice præsunt segnities atque inertia. Nam certe hoc res ipsa indicat, eos vt plurimum e vicanorum rusticorumque esse genere, apud quos aut frigidæ, aut raræ, aut omnino nullæ conciones habētur de Deo, deque iis, quæ fidem (cuius præsidio præcipue tuti sumus a veteratoris illius insidiis) in Christianorum mentibus stabiliunt, fouent, ac conseruāt. Quod forte multos impulit, vt rem miseratione

potius, quam supplicio dignam existimarent. Tantum scilicet ad eiusmodi homines deuenisse mali, nō ex affectato, sed quasi necessario debilitatis imbecillitatisque suæ infortunio: Hocque quicquid est intra solam insaniam mentisque errorem consistere non etiam ad alienam iniuriam pertinere ac progredi. Et fortasse nonnullos Francorum (qui alioqui ceteris hominibus ingenii acumine iudiciique synceritate in nullo sunt inferiores) detinere potuit; ne admodum magnam iis rebus fidem adhiberent. Verum cum ea siue deliratio, siue impietas habeat coniunctam atq; implicatam societatem veneficii, aliorumque scelerum, quæ se facile produnt, mirum est, quod aliquando ex fumo ignem non deprehenderint. Certe mihi cui a tot annis contigit de iis, quæ in Lotharingia capitaliter admissa sunt, iudicia exercere, iam nihil reliqui esse putaui, quin pleraque omnia, quæ de istiusmodi maleficiis vel ad prodigium narrantur vera ducerem; ac præterea qualia ipse ex quæstionum, quę de iis habitæ in manus meas peruenere, inspectione cōperi, memoriæ ac litteris proderem. Nec id quidem primum certo destinatoque consilio facere institueram, qui scirem ab eruditissimis viris multa eademq; iusta esse ea de re edita volumina, cuiq; a re tum sua, tum publica tantum non esset otii, vt defungi hic possem opera aliqua non ingrata ac inutili. Sed cum (vt soleo temporibus negotia mea diuidere, ac laboris tædium varietate quantum possum effugere) a re iudiciaria subtraherem me ad amœniora studia, ac forte ex recenti vel auditione, vel lectione, adhuc hæreret aliquid de sagarum præstigiis ac incantationibus: id quasi poeticum aliquod figmentum arripiens (nam fere affinitatem aliquam habere videntur) inde versus aliquos conficiebam, ac post in aduersaria negligenter reiiciebam. Hoc solum in lucro deputās, quod

quod otium lusissem, nec me langori ac desidiæ dedidissem: Tandem & incessit cupido, adhortantibus multis, & forte otium præbente, quæ in vrbe grassabatur, pestilentia, scopas illas dissolutas ac discinctas connectere: vt iis, quantum in me esset, euerterem, si quid adhuc in cuiusquam animo resideret, quod eius in istis amplectendis fidem remoraretur. Sed cum hoc ne sic quidem validum ad persuasionem videretur (quis enim eo orationis genere ipsam etiam veritatem mendacii suspectam non habeat?) adhibui, quę ad eam asserendam momenti atque auctoritatis plurimum apud homines habere solent, rerum, personarum, locorum, atque temporum, quæ intercessissent, peculiarem, certam ac luculentam designationem. Atque equidem non omnium, sed quæ tantum posterioribus annis obseruassem atq; annotauissem. Nam vt dixi, non erat primum consilium hanc narrationū syluam congerere nec ad id me comparauerā. Hoc autem, quale quale est, cui sic casu magis quam iudicio extrema manus accessit; eo etiam facilius prodire in publicum passus sum, quod intellexissem a maximæ prudentiæ viro Theodoro Alisio rationum in regia Lotharingiæ præfecto, id, si ita fieret, cordi fore serenissimo Duci nostro parenti tuo, qui cum ea de re forte sermonem habuisse se dicebat. Reliquum igitur fuit, illi patronum vt deligerem, in cuius præsidio ac clientela esset aduersus eorum petulantiam, qui cupide omnia obseruare, ac in peiorem partem rapere solent. Cui rei adhibere te tantum principem, ac maximis quibusque regibus totius Europæ, quæ CHRISTVM nouit, consanguinitate propinquum, extremæ audaciæ fuisset, nisi ego homo Lotharingus e patrio penu depromens, quæ alicui vsui esse posse puto, abs te, qui præcipuum es Lotharingiæ decus atq; ornamentum, vernacula, quasi fiducia hoc peterem.

præsidii Ac potius nisi tua ea esset humanitas, quam nemo, qui rogarit in te adhuc sibi claudi senserit. Ea tua in omnes, quos aliqua literarum commendatione cognitos habes, animi propensio ac beneuolentia, vt nulla tibi alia maior de quoquam promerendi afferri posse dicatur occasio. Quibus fretus si huic meo labori nominis tui splendorem mutuari ac inferre audeo, quo magis illum a tenebris vindicem: tuæ erit æquanimitatis, hoc illis causis & rationibus, quæ omnes a te sunt, condonare: ac vel tua amplitudine atque tua dignitate indignum, tamen ab eo gratum acceptumque habere, qui tibi se totum, quam humillime demississimeque potest, addicit ac deuouet. Quique a rerum summo opifice nunquam cessabit contendere, te vt diu saluum incolumemque ad maxima atque ardua quæque conseruet, ac optata tibi tua omnia semper offerat. Nancęii.

LECTORI CANDIDO S.

MOris est, qui a se scripta edunt, instituti sui rationem aliquam præfari: ne aut ad id temere prosiliisse, aut recte susceptum consilium arroganter dissimulasse videantur. Hoc ne committerem, isto præsertim argumento tam varie, dubieque a multis tractato, dedi operam, lector, vt & propositi mei tibi causa aliqua constaret; &, si quem apud te locum rationes meæ inuenirent, etiam probaretur. Euenit, vt qui eamdem rem sæpe versant, eius notiones aliquas in animis suis informent: quarum deinde memoriam gestiant literis consignare: vel vt otium suum interim oblectent, vel etiam quod eiusmodi commentationes suas ad aliorum vtilitatem non omnino male impertiri posse putant. Vtrumque, sed dissimili studio, sequutum esse

me-

me in hac, quam promulgaui, Dæmonolatreia non ibo inficias. Nam dum annos perpetuos fere quindecim in sontes, quos per id tempus habuit Lotharingia, quæstiones, iudiciaque exerceo: oppleui quasi totum caput mihi sagarum, qui inter eos frequentes occurrebant, prodigiosis conuentibus, cōmessationibus, tripudiis, fascinationibus ac venenis, in aere concursationibus, stupri cum Dæmone infanda consuetudine, crebris, vt videtur, in alienas formas mutationibus, atque id genus flagitiis, ac impietatibus; quibus earum vita vulgo est inquinata, ac contaminata. Ac si quando (vti solent facere, qui in aliquo literarum studio sunt versati) ad mansuetiores Musas diuertere, atque aliquid ad animi oblectationem meditari contingeret, (nam interdum subducta foro dabat pagina versum) offerebant se tamen illa, ac quadam veluti memoriæ recentis importunitate inculcabant, quæ ipse nec ingratus admittebam: quod non infelicem materiam carminibus (quem tum otio meo lusum forte deligebam) suppeditatura videbantur. Dum igitur modo hoc, modo illud, prout vnumquodque sibi animus per occasionem decerpit, vsurpo, ac seorsum attingo: idem vsuuenit mihi, quod iis solet, qui e quaque veste quam concinnant, segmenta in cistam primum quidem abiiciunt aceruatim, ac negligenter: post vbi in aliquē numerum iam accreuisse putant, retractant diligentius singula, atque ex commodissimis quibusque centonem aliquem colligunt: cui si nihil aliud, at certe ipsa, qua veluti emblema aliquod vermiculatu crustis distinguitur, varietas aliquam affert commendationem. Verum quoniam rerum gestarum narrationes (qualibus fere hic cento consertus est) præcipuam accessionem gratiæ habent ab ipsa luce veritatis; quod vera, quam ficta, excogitataque legantur attentius; quodque homines tempus suum facilius traducant in iis rebus, quæ cum delectatione coniunctam habent vtilitatis exspectationem: non male operam locaturum me putaui, si ea quorum fides, tum ex sua nouitate, atque insolentia, tum ex orationis, quo scribuntur, genere labascere poterat, vindicarem a tam immerita opinione, adhibitis, quæ ad asserendam veritatem vulgo plurimum valent,

rerum, personarum, locorum, ac temporum propriis, & distinctis argumentis. Quorum tamen cum initio nullam mihi copiam comparassem; illaque vti ex singulorum dispersa collectione generatim, atque vniuerse animo meo sese offerebant, per ludum, vt dixi, attigissem, cœpi ab hinc quinquennio obseruare, atque exscribere ex quibusque reorum quæstionibus, quæ ad ea sigillatim referri, atque adaptari posse videbātur. Ac præterea, quo id cumulatius explerem, euoluere, quæ superioribus annis neglexeram. Demum cum ruris (quo secesseram propter in vrbe gliscentem pestilentiam) solitudinem eblandiri aliqua ratione cuperem: commodum inter chartarum fasciculos nactus: quæ sic in commentarios retuleram, ea otiose ad certa redegi capita, quæ nudis, ac simplicibus illis suo ordine responderent, ac quasi partes ad totum suum accederent. Hæc nunc, lector, tibi videnda exhibeo modice, ac fideliter denarrans, quæ ipse diuturno vsu, atque obseruatione comperi. Quæ tu, opinor, nullam causam habes cur reiicias: nisi si hoc est (quod aiunt) non esse ferendos, qui otio abutuntur in terrendis hominum animis rerum vanarum futilium, & quæ vix rudibus illis seculis se tueri potuissent, affectatis narrationibus. Quæ etsi retundit satis ea, de qua modo dixi, circumstantiarum auctoritas publice etiam loci cuiusque vbi gesta recitantur, monumentis testata, atque consignata: tamen vt & hunc scrupulum, dubitationemque ex illorum animis euellerem, qui ad ea peregrini, atque hospites forte accederent; non piguit ex locupletibus, & luculentis auctoribus iis consentanea quædam, ac veluti παράλληλα breuiter adiungere: siquidem rerum similiter gestarum commemoratio, non paruam veritati lucem, auctoritatemque afferre perhibetur. Dæmonolatreiæ nomen feci: quod, licet metamorphoses, veneficia, sanationes, præstigias, tempestatum commotiones aliaque id genus portēta multa cōtineat, quib. singulis suus alioqui titulus recte constare possit: præcipua tamen visa sit adeo nefandæ in cultu, ac veneratione impietatis cōsideratio: quod eius præsertim causa illa omnia adornari, instrui, atque effici certum sit. Nam equidem opinionem aliquam diuinitatis ex sua dis-

difficultate, magnitudineque imprudentioribus ingenerant, ac relinquunt: vti facile miseris mortalibus simulata fictaue pro veris obrepere solent. Quis enim pro numine non colat; qui rerũ formas, ac species ad nutum vertere, atque immutare, vitam momento adimere, eamdemque, ceu a morte iteratam, reddere; elementa pro arbitrio temperare, futurarum rerum euentus pronuntiare, atque innumera alia, quæ humanas vires superent, ac vincant, præstare posse existimantur. Porro nullam me in istis exponendis secutum esse artem, nullam tenuisse viam, atq; rationẽ si quis obiiciet: nõ ego ob id illi magnopere sim infensus, qui habeã, vnde excusem. Quis n. (vt est in prouerb.) ex arena funiculum vnquam sperauit se nectere posse? Et tamẽ satius esse duxi hæc qualiacumq; sine ordine, καὶ αὔτως παίξας lectori communicare, atque exhibere: quam dum parum cõcinnus videri timeo, pati vt in occulto diutius taceant crassis circumfusa silentii tenebris: qui præterea sciam multa illis contineri, quæ nemo adhuc (quod audiuerim) scriptis mandauerit: aut certe non ea testimoniorum auctoritate confirmauerit, tanta varietate distinxerit, exemplorum numero adæquauerit. Tũ hæc (vti modo dixi) sic singula primum attigi, vt nihil minus cogitarem, quam ea aliquando concinnare, atque in vnũ corpus redigere: sed ipsa iam per partes informata materia, atque equidem haud omnino pœnitendo labore tandem peruicit, vt in hanc, quà nunc prodit, formam quantumuis rudem sinerem coalescere. Veluti, quæ ex temere primum sparsis ædificiis progressu temporis coagmentantur vrbes, inordinatas, incompositasq; viarum regiones habent: quia scilicet non fuit ab initio destinata collocationis vniuersa, certaq; facies: sed vt quidque minus inæquali situ, indecentiq; serie ad aliud referri, atq; adaptari potuit, ita est in suum ordinem digestum, atq; distributum. Quamquam nec adeo incondita, inconcinnaq; est hæc congeries, quin orbem, contextumq; aliquem obtineat: eum videlicet, nõ quẽ artes quæ præceptis tradũtur, accurate, exquisiteq; postulant: sed qualis in narrationibus esse solet, vbi suo quidque quemadmodum euenit, ordine, ac loco recensetur. Sic malui

scribere, quomodo homines primum sortilegii labe inficerentur: quas proxime artes edocerentur, uti ad conuentus suos properarent, quæ in iis struerent consilia: vt deinde ex composito mortalium valetudinem affligerent, restituerentue. Satis calamitatem inferrent: vincti, vel resipiscerēt, vel sic se obfirmarēt, vt quæstorum etiam sagacitatem eluderent: aliaque id genus multa patrarent, ac designarent, quæ hic nimis longum sit recensere. Nam certe ex istis omnibus sagas esse, nisi si plane nihil videre, ac intelligere volumus, facile erit perspicere, ac dignoscere: Quæ in hac disputatione prima, præcipuaq; forte erit quæstio: & omnino si minus delectabit vniuersa ista species, forte quia sic diffusa, ac dissoluta: at iuuabit, ac proderit singulorū notitia, atq; intelligentia. παραδοξόλογον forsan & ματαιόλογον dicent me nonnulli, qui sagas loquar nimbos molientes, aera perrumpentes, angustos aditus permeantes, cum Dæmonibus commessantes, saltantes, concumbentes, ac prodigiosa, portentosaque id genus pleraque edentes. sed sciant, velim, me primum hic non rumore dispersa, sed multorum separatim, consentientibusque testimoniis (vti iam dixi) comperta narrare. Tum non captiose, sed probabiliter ea disputare, exquisitis etiam ad Christianæ religionis rationem argumentis & probationibus: denique liberum omnibus facere, contra si velint, vt sentiant: neque enim scita velle pronuntiare me, ac decreta. Quamquam si quis de illis sententiam eam roget, a vero non vsquequaque aliena esse existimauerim: ac certe propius fidē quam pleraq; alia, quæ tamen pro certis, ac indubitatis scripta reliquit antiquitas. Quid enim, si (vt reperitur in C. Epidii commentariis) arbores locutas nunc dicam, aut etiam bouem, asinumue? Quid si oliuetum vniuersum viam publicam transgressum, aruaq; inde e contrario in locum oliueti profecta? quod tamen in agro Marrucino sua ætate factum retulit Plinius. Quid si Amphionem feras, & arbores, Orpheum saxa vocibus, & carminibus, id est, epodis, quo volebant, trahentes? Scripsit tamen Pausanias Heliac. 2 narratum sibi fuisse ab Ægyptiis quodam hoc illos, quod insignes essent Magi, vere præstitisse.

Quid si mõtes duos arietum instar inter se cõcurrentes, recedentesque: quod in agro Mutinensi olim euenisse Romanorum testantur historiæ. Quid deniq; si terram sua sponte discumbentibus gramina substernentem: Tripodes in medium procedentes, vinumq;, ac aquam fundentes: aneos pincernas cyathos proferentes: quod apud Hiarcham, aliosq; Gymnosophistas vidisse se retulit Apollonius? Non est igitur narrationibus idcirco fides detrahenda: quod noua, inaudita, ac sæpe contra quam ferãt naturæ leges, ad exitum aliquem perducta contineant: siquidẽ multa sunt, quæ Dæmones pro maxima sua potestate faciunt, ab omni, quem natura tenere solet, modo atq; ordine alienissima. Nemoq; ob id indigna illa iudicat, quæ posteritati prodantur: si modo talia sunt, quæ absurdi nihil habeant. Nam certe scio multos esse, qui per eorum causam, ridicula atq; inepta multa comminiscantur: veluti, qui sagas suis pharmacis homines ex hominibus exuere, atq; in feras vertere: ex earum corporibus emigrare ad tempus animas, ac in ea, ceu postliminio, redire: Dæmonum compressibus eas grauidas fieri, aliaq; eiusmodi pleraq;: quæ serio etiam nobis narrant, ac persuadere conantur. Quibus ego sic habenas effuse laxantibus nihilo sim æquior, quã illis, qui nimium eas inhibent ac compescunt. Vtrobique enim par erratum admittitur: & ea, quæ ratio experientiaq; diuturna comprobant, reiiciendo: & quæ sapientissimi cuiusq; fides semper respuit, admittendo, ac confirmando. Æstimabit igitur lector, atq; expendet pro suo sensu omnia: ac si quid forte vel per incredulitatem, quæ in optimi cuiusq; mentem facile irrepit, insolentius approbauimus: vel per fastidium, quo modestissimi quoq; nonnumquam tentantur, liberius damnauimus: id et cõdonabit, quam nos nobis in hoc dissertationis genere ex tam frequenti iudiciorum vsu consequuti videmur experientiæ, simul & confidentiæ. Fit enim, vt quæ quis præsens vel vidit, vel audiuit, ea orationis maiore narret fiducia, præfractiusq; aduersus eos qui contra sentiunt, defendat. Quamquam hic mihi bene conscius sum, nihil certandi scripsisse studio: nihil quo ex argumenti nouitate admirationem mouerem, gratiam captarem: sed tantum in eum veritatis scopum, quo multi alii: querũ ta-

men minus instructa esset iaculis pharetra, quam nostra nunc est, collimasse, atq; oculorum aciem direxisse Qui conatus, si ita (vt speramus) accipientur & alii (auxiliante Deo) aliquando consequentur, quos nemo, qui æquum se nobis præbere volet, frustra vnquam esse dixerit.

SVMMA SINGVLORVM CAPITVM HVIVS OPERIS

libri primi caput I.

QVibus illecebris homines a Dæmonibus primum trahantur, labeque sortilegii inficiantur. pag 1

Cap. II. Quemadmodum dolis suis captos Dæmones medicato puluere, virgis, vnguine, variisque id genus venenis instruant: quorum alia mortem, alia morbum tantum; quædã etiam sanationẽ afferant. Vtque ea neque semper, neque omnibus sint noxia: sed reperiantur quib. sæpe frustra sint aspersa. maximeque, qui in maleficos capitalia iudicia exercent. pag. 5

Cap. III. Vnguine suo Magico impune sagas manus, seque adeo totas illinere: quo tamen, si cuiusquam vestem vel extremam attigerint, id illis cõtinuo mortiferum sit futurum, si modo lædẽdi est animus. Nam aliter eum contactum innoxium esse, atque expertem iniuriæ. pag 11

Cap. IV. Dæmones suis cum primum eos adoriuntur pecunias cõferre; quæ post, sublatis præstigiis, fimus, testæ, folia, aliæque id genus quisquiliæ esse reperiantur. Cur veras largiri nequeant, cum tamẽ eorum, qui terra abditi latent, thesaurorum custodes, asseruatoresque esse dicantur. pag. 14

Cap. V Non satis esse Dæmonibus diserta verborum stipulatione obligatos, nexosque homines ha-

bere sed illis præterea notas vnguibus suis inscribere, quæ seruitutem, in quā habduxerūt, perpetuo testētur. Qua sæpius corporis fiat parte inscriptio: vtq; sē su penitus illam orbent ac destituant. pag. 17

Cap VI. Dæmones cūm hominibus concumbere: sed frigido, iniucundo, irrito, atque effæto coitu. matrimoniaq; nihilominus frequentare: Zelotypiā etiam fingere, atque assimulare. pag 23

Cap VII Dæmones corpus sibi condensare ex aliqua materia, formasq; variarum animantium sibi assumere: humanam etiā nonnūquam: sed infami, ac deprauato vultu, manibusque & pedibus semper in morem auium rapacium vncinatis, atq; hamatis. pag 49

Cap. VIII. Dęmones sermonem, quali vtuntur eę, apud quas versantur nationes, sibi fingere: sed subsurdum, pusillum, & clauso murmure raucum p 53

Cap. IX. Satanam recti specie homines sæpe decipere: suos quoque ad eandem hypocrisin, quā maxime potest eruditos habere, quo in occulto magis sit eorum improbitas, minusque coniectura, ac suspicionibus coarguatur. pag. 57

Cap. X. Dæmones illuuiem summam demonstrare: tum quæ eorum præsentiam semper comitatur, odoris fœditatem: tum quæ de vitanda munditie adeo accurate suis præcipiunt: maximeq; in manibus, quarum lauationem aiunt fascinationibus obesse: quomodoque id sit accipiendum. pa. 72

Cap. XI. Sortilegos, quod olim pagana fecisse dicitur antiquitas, Dæmonibus suis annuatim quid pendere: quo vel plagarū metum, vel earum, quib ex pacto obnoxii sūt præstationum vacationem redimant: Tum id, quod sic penditur, si animal est, vt nigri coloris plane esse oporteat. pag 76

Cap. XII Sagas ad Sabbatarios suos conuentus auolaturas maritorum ze-

lotypiam fallere, illis in arctiorem somnum per incantationem inductis: vel etiam supposita, quæ earum speciem habeat, re aliqua. pag 81

Cap XIII. Multa esse, quæ dæmones grauiter & seuere in sagas animaduertant: nocturnorum conuentuũ desertionẽ: morborum se inconsultis sanationem, iniuriæ concessionem, innocentiam, contumaciam, a male agendo dehortationem, criminis apud iudicem agnitionem, irritam insidiarum molitionem: atque eius generis alia quã plurima, quæ vel atrocissimis verberib illis luere, vel damno aliquo rei ꝓpriȩ grauiore pẽsare necesse est. 83

Cap XIIII. Veram ac præsentem sagarum ad nocturnas suas Synagogas sæpe esse profectionẽ: nonnunquam etiam vanam, & per insomnium tantum conceptã, ac meditatam: recteque sentire, qui vtrumque defendũt. Tum vt diuersæ sint eius profectionis rationes, qui busue noctibus sæpius fiant in Lotharingia. pa. 90

Cap XV Frequentes ex omni genere homines ad nocturnos Dæmonum cœtus conuenire: sed maiori ex parte fœminas; vt est is sexus prauis consiliis magis obnoxius. pag 108

Cap XVI. Insuaues, atque illiberales in cõmessationibus sagarum apponi cibos, & qui præterea famem nihil depellant: Quæ res multis non iniuria opinionem attulit, merum id esse visum, & phãtasma: Quod tamen non est perpetuo verũ: Nam & aliquãdo humanis morticinis, ac aliis id genus insuetis carnibus vere vescũtur: at sine sale, ac pane. Ac quid causæ sit, quod se ab aliis duobus præcipue abstineant, probabiliter disputatum. pag. 110

Cap XVII. Choræarum, qui in Dæmonum sacris olim fuit, vsum etiamnũ hodie retineri in nocturnis eorum conuentibus: maioremque lassitudinẽ parere, quam solent vulgares aliæ hominum saltatio

tationes. Item eas ab auersis sagis in orbem tripudiari. Tum vt malo more semper inualuerint: licet ab insania parum distare constet. pag. 117

Cap. XVIII. Solenni iureiurando, quod ipse etiã Dæmon verbis præit, sagas vicissim se obstringere, non proditura se iudicio facinoris socias: Neq; tamen in eo tantum fiduciæ ponere, quin sibi contra eum metum alia etiã ratione ꝓuideant: nomen videlicet suum dissimulãdo, vultuique laruam, reticulum, velum, aut quid aliud obducendo. pag. 120

Cap. XIX. Iniucundæ, ac etiam ridiculæ, cũ sint quæ saltantur in Dæmonum conuentibus cantiones, pro iis nihilominus agendas abs discedentibus gratias: perinde ac si magnæ alicui voluptati fuissent. pag. 123

Cap. XX. More hominum Dæmones suos conuentus agere: vbi solita in fidei clientelaris præstatione oscula, amplexusque a suis excipiant: vnumq; ex omni numero esse veluti principem, cui is honos solemniter exhibeatur. pa. 127

Cap. XXI. A Dæmonibus sæpe magna vi in fruges, ac sata immitti variarum specierum bestiolas, quæ ea momento populentur ac depascantur: Quomodoq; id fieri contingat. pag. 131

Cap. XXII. Noui semper aliquid a superiori cõuentu afferri oportere, quod in alterius sit paratum exitium nec impune esse, si quis ab iniuria, ac maleficio vacuus ad sequentem redeat. pag. 134

Cap. XXIII. Dæmones se in variarum animantium formas pro tempore, atque vsu induere: quoties inter suos versari volunt: præcipuamque semper esse hirci: maxime cũ se publice colendos, venerandosq; exhibituri sunt. pag. 135

Cap. XXIIII. Quietem, & laboris expertem fuisse, quę olim euenisse legitur hominũ a bonis Angelis per aera transuectionem:

eam vero, quæ nunc circumfertur sagarum a Dæmonibus, plenã essemolestiarum & lassitudinis. pag 144

Cap XXV. Hocquam uis memoratu incredibile: vno tamen ore sagas omnes loqui suscitandarũ nubium potestatem sibi a Dæmonibus sæpe fieri: quas postquam vna cum iis sunt elatæ, pellant, trudantque quo velint: ac etiam nisi si quid obstat, in terras excutiant Quæque eius molitionis propria, peculiariaque ab illis memorentur. pag 145

Cap. XXVI. Campanarum sonum, quod eo ad pias preces excitentur homines, Dæmonibus infestum esse atque inimicũ: earumque non abs re v sum frequentem esse, vbi tonitrua, grandines, reliquæque tempestates, quibus se illi credũtur immiscere, ingruunt, atq; impendent. pag. 150

Cap XXVII Vestigiis veluti vnguium sæpe impressa, atque exarata apparere, quæ fulmine sunt percussa: quod opinionẽ multis adfert adnitentis Dæmonis: cui fama est, cũ se in corpus aliquod induit, maxime id placere: quod vncis, hamisque in morem feræ bestiæ sit instructum. pag 155

Cap XXVIII, Non recte sentire, qui cum Epicureis negant Dæmones hominibus occursare, solatia afferre terrores iniicere, insidias parare, iniuriosos, molestos ac noxios esse: cum hæc passim tum sacræ, tum prophanæ historiæ perhibeant, hodiernique adeo sagarum omnium sermones vno ore confirment. pag. 158

Cap. XXIX. Non modo vt iam dictum est, sortilegos per aerem a Dæmonibus deferri: sed & ex eo loco multa in hominũ perniciem moliri, ac machinari demumque in terram innoxio casu, ac qualis solet esse auium, lapsione placida, quietaue deponi. pag 167

LIBRI SECUNDI

CAPUT I.

NON esse in Dæmonũ potestate dissolutas morte animas ad sua corpora reuocare. Vt tamen sunt operum Dei adumbratores maximi, id sæpe in speciem eos præstare, dum sese cadaueribus insinuant ac in iis motũ, qualis in viuentibus esse solet, interius cient: quemadmodum ἐν αὐτομάτοις euenire videmus. Tum de Petronii Dalhemii impietate, parricidio, prodigiosisque amoribus historia. pag. 174

Cap. II. Luem istã sortilegii sæpe in liberos ipsa parentum labefactatione ac veluti contagione demanare, dum scilicet Magistellorum suorum gratiam eo facto inire illi student. Ac quomodo ætatis excusatione male id crimen a quibusdam in pueris defendatur: tum propter suã atrocitatem, immanitatemque: tũ quod eius vnquam deponendi spes fere omnis sit erepta, atque ablata. pag 189

Cap. III. Humanis cadaueribus sortilegos abuti ad sua maleficia: præsertimque, si quæ sunt vel abortu egesta: vel supplicio interfecta: vel deniq; cæde aliqua indigna, atque inhonesta perẽta 204

Cap. IIII. Per difficiliter vitari posse, quas veneficæ hominibus struunt insidias: quod de nocte in obseratas, clausasque domos ignota specie, ac forma illabantur: arctissimo somno decumbentes diris suis artibus obruant, prodigiosaque alia multa edant: contra, quæ nullũ tam præsens est remedium, quam quibus nos lectum inituri Deo tradere, ac commendare solemus precationes. Tum quædã de ea per incantationem inducendi somni ratione. pag. 213

Cap V. Metamorphoses adeo multis tum veterum, tum recentiorum exemplis decantatus spe-

ciem, non etiam veritatē habere earum rerū, quas præ se ferunt: decipi enim oculorum sensus Dæmonum, qui eas ostentāt, pręstigiis. Quæ porro sic assimulatam speciem comitantur actiones, etsi eę quidem veræ reperiuntur: nihilo magis tamen rei veritatem astruere: quod constat eas a Dæmonibus, qui operi adnituntur, identidem proficisci: vt est illis ad qualibet promta natura, atque expedita. p. 224

Cap. VI Satanam in veneficorum societatem sæpe suos asciscere, ad eaque multa adhibere: non ex se quidem virulenta, ac venenata: sed tamen virosa, ac putida: Curque id ita faciat. pag. 238

Cap V I Variorum, quę sortilegi occulte mortalibus inferre solent malorū exēpla: quib. formidabiles eorum detegūtur artes, atque insidiæ p. 239

Cap. VIII. Sparsas a sagis humi herbas, puluerē, festucas, aliasq; id genus quisquilias supergredientibus necis, vel morbi certissimam causam, prout illi nocendi consilium fuit, ac voluntas, afferre: ceteros omnes, quibus parcere decreuerunt, saluos, incolumesque euadere. In quo mire elucent Diaboli in affligendis, perdēdisque hominibus artes, ac machinæ. pag. 247

Cap. IX. Quid causæ sit, quod Diabolus maleficorum sæpe assensum postulat, vbi quid alicui calamitatis molitur, ac struit. Plurimaque, quæ id illum more facere demonstrāt, exempla. pag. 254

Cap. X. Aliud in eamdem sententiam exemplum: ac quomodo cædes a Dæmonibus factæ nullum sæpe sui vestigium ostendant. pag. 276

Cap XI. Aliud rursus eiusdem cum superioribus argumenti exemplū: cuius probabilitas præterea veterum auctoritate defenditur: Tum quo præsertim nitendum sit præsidio aduersus Satanæ insidias, atque incursiones. pag. 277

Cap. XII. Alia quoque eius-

eiusdem argumenti cum superioribus exempla, ac vt Dæmones eos præcipites deiiciant, quibus nocendi prouinciam a sagis acceperunt. pag 282

Cap. XIII. Alia etiam de eadem re exempla: tũ vt Dæmones, eorumque asseclæ striges tectis, ædificiisque latenter ignem iniiciant. pag. 283

Cap. XIIII. Alia item in eamdem sententiam exempla duo: ac quemadmodum Dæmones, suorum oratu illis oris spiritum obstruant, animamq; intercludant, quos vlcisci cupiunt pag 289

Cap. XV. Rursus & alia de eadem re exempla, atque vti Dæmon obiter illis vulnera infligere soleat, quibus nocendi mãdatũ a sagis habet. pag. 290

LIBRI TERTII CAP. I.

EOdem mentis errore nos nunc Diuos morborum auctores facere, quo olim Ethnici infortuniorum suorum causas in Deorum aliquem reiiciebant. Ex eo rursus alium esse creatum de sanatione ab iisdem necessario petenda: quasi qui sũt a scorpionibus icti Quem non parum confirmant, quæ in ea Dæmones portenta sub specioso miraculi nomine interponunt. Et an præstigias tantum, vel etiam veritatem ea habeat disputatur. pa. 292

Cap. II. Dæmonum alia in labefactandis, deprauandisque hominibus astutia. pag 305

Cap III. Nulla re tam cito, ac commode adduci sortilegos ad depellendũ quem fecerunt morbum: quam minis, verberibus, violentia Cautionem tamen esse non paruam, ne quod minus fuerat malũ in maius abeat, versuraq; grauiore cum damno fiat: Tum propria quædam declarantur, quæ in eo negotio intercedere solent. Disputatur etiam, an illa morbi vi extorta curatio possit esse citra fraudẽ animę capitalẽ eius, q̃ sic vim adhibuit necne. pag. 309

Cap IIII. Curationes Dęmonum velo semper aliquo religionis obtendi: sæpe etiam viri, qui rerũ potiatur ascita in speciem ope, ac ministerio perfici: quo scilicet eis maior accedat auctoritas. Verum inter hæc Dæmones non nunquam suam turpitudinem prodere: dum obscæna etiam, fœdaque adhiberi volunt pag. 333

Cap. V. Multa esse, quæ sortilegi agnoscũt sibi afferre impedimentum: ne aliorum a se afflictam valetudinem vel restituant, vel subleuent Quæque ea sint propriis ad id rationibus, atque exemplis declaratur, pag. 339

Cap. VI. Quod extremum esse potest post exactam per omne scelus, impietatemq; vitã mors propria accersita manu ad id Dæmones sedulo suos hortari, atque impellere: maxime vbi illis indicii periculum imminere vident. Sed hoc tam crudele mentis consilium Deum sua benignitate, clementiaque sæpe confringere, ac contra potius ad pœnitentiam salutarem eos adducere. pag. 347

Cap. VII. Eiusdem argumenti cum superiorib. alia quædam exẽpla. 351

Cap. VIII. Valde pertinaces esse Dæmonũ manus: nec facile iis eripi, quod semel corripuerũt: Inde esse, quod non modo in vinculis, sed & in tormentis constitutos obnixe retinent, ne sua se confessione sortilegii cuius accusantur manifestos faciant: ac tandem admissorum pœnitentia ducti resipiscant, sed sæpe in nihilum illis eos conatus, atque obstacula DEO sic volente recidere pag 354

C. IX. Multa esse, quæ a nostræ ætatis quæstorib. cõtra sortilegos, priusquam eos tormentis adhibeant, vsurpari solent ad impediendas, quibus tormentorum vim eludere dicũtur, incantationes: sed parum laudato more id fieri: quod sit, vt est in prouerbio, clauum clauo extendere; malum malo depellere. pag 362

Cap.

Cap. X. Futurorum scientiam Dei esse propriã: si qua porro Dæmones præditi esse videntur, vel præsensionem tantum esse, & coniecturam ex præteritorum sagaci inductione: vel eorum, quæ ipsi aliquando constituerunt facere, prædictionem affectatam: vel denique corũ quæ e longinquis, variisq; regionibus maxima celeritate conquisiuerũt, præoccupatam nuntiationẽ. pag. 368

Cap. XI. Quod dictum est Dæmones suis adesse, etiam inter ipsos Iudicũ consessus, nemini mirum videri debere: cũ & in interioribus sacrariis, locisque adeo præsentis DEI Maiestate venerabilibus aliquando interfuisse reperiantur. Tum obiter recitata de ea re memorabilis historia: Et disputata quæstio an possint Dæmones se iis tantum, quibus videtur, aliis etiam multis præsentibus, conspiciẽdos præbere. pag. 376

Cap. XII. Perperam sentire, qui negant pœnas vllas de sagis esse expetendas: Tum sigillatim confutatæ rationes, quib. illi vulgo sententiã suam tuentur, ac defendũt. pa. 385

CLAVDII ET EMMANVELIS AD PAtris librum Hendecasyllabi.

IDem cum tibi lucis exstet auctor,
Qui nobis quoq; lucis exstat auctor
Subcesiua opera, liber, parentis
Fraterne minus, & minus benigne
Hic fecisse putemur, a paterna
Si te forte domo peregre euntem
Nullis muneribus viaticoue
Vt notos decet vsq; prosequamur.
Ergo quas inopes schola ministrant,
Iu te si meliora sint daturi
Impertiri opibus iuuat pusillis,
Sic est ingenium scholasticorum,
Vt quis quemq; colit magis vel odit

Illi carminibus bene ominari,
Isti carminibus male imprecari.
Primum nemo sua procacitate
Te proscindere tentet immerentem:
Aut si cui potis haud erit tenere
Se, quod carpere forte consuerit
Quicquid non sua cudit officina,
Huic, vt lingua suum exseret venenum,
Aures promineant vtræq; duplo
Hirsuta magis atq; surrigentes,
Quam quas rex stolidus premebat olim
Mitra sub Phygia, & truci capillo
Iam nunc tuttor hacce sanctione
Tete quodlibet infer in tribunal
Audens, atq; tuo cie flabello,
Si quis languet adhuc sepultus ignis,
Quem lentus dubitet ciere Iudex:
Ætas hæc vt habet satis superq;
Multos, relligio quibus sit vlla
Exerçere striges seueritate
Legum, vltricibus & cremare flammis.
Sed nos forte minus decenter ista
Qui Musas colimus benigniores,
Et quæ ætas etiam est vtriq; nostrum
Procliuis minus ad seueritatem,
Procliuis magis ad benignitatem:
At nemo vitio dabit tueri
Nos idem quod & pie, tuetur.
Huius qui tibi lucis exstat auctor,
Nobis qui quoq; lucis exstat auctor.

AFRICANI AD PATRIS LIBRVM τετράστιχον.

Sed nec tu, liber hinc mihi nō donatus abibis,
Prosequar at voto, si nihil est aliud.
Scilicet immeritū ne te mala lingua lacessat
Excusentq; boni, si quid erit segnius.

DÆMONOLATREIÆ NICOLAI REMMIGII VIRI CLARISSIMI.

Liber Primus.

Quibus illecebris homines a Dæmonibus primum trahantur, labeq; sortilegii inficiantur.

CAPUT PRIMUM.

INESCANDI, perdendique hominis tot occasiones arripere satanam, quot illi natura ingenerauit affectus, ipsa nostro magno malo fidē facit experientia: ferè enim aut libidinibus & amori deditos potiundi ostentata spe lactat: aut pertæsos egestatis diutinæ larga atque ampla opum aliqua pollicitatione pellicit: aut ad vltionem, ob acceptam forte iniuriam inflammatos, oblata explendi odii facultate percellit: aut denique quauis alia corruptela, dulcedineq;

depravatos, in leges suas trahit, ac veluti nexos sibi addicit. Ac quod quis hic intelligat cœcos illos animi affectus, cupiditatesque, quæ homines ad nequitiam impellere solent, aliud est de quo sermonem nunc instituimus. Nam id quidem sit intemperanter abuti otio & literis, si toties decantatam Promethei & Epimethei, rationis & appetitus veluti pugnam, & dimicationem inculcare velimus. Hoc plus dicimus, non modo grassari in homines satanam occultis, ac velut domesticis eiusmodi affectionibus, & (vt sic loquar) actis per ipsorum viscera cuniculis; sed palam, apertoque (quod aiunt) Marte: explanata scilicet vocis impressione, ac comparata ad colloquium, quæ sub aspectum cadat, persona: qualem illi memorant [a] fuisse, dum tamquam conserta manu cum Servatore in eremo colluctaretur. Atq; hoc equidem illi proclivius esse facere, cum difficultatibus labefactatum quempiam nanciscitur. Inde enim orationem fere auspicari solet, quod eius vicem doleat, cupiatque adesse, atque opitulari. Sed neutiquam id se præstare posse, nisi is prius rupto, quod in baptismo pepigerit, fœdere velit in suam potestatem trāsire, & se pro hero habere. Si id ita parum procedit, nec verbis satis promovetur negotium: tunc adhibentur, quas modo dixi, illecebræ, atque lenocinia: grata aliqua ementiti corporis forma, ac venustas, ipsaq;, si velit fruēdi po-

[a] Matt. 4.

di poteſtas: magna in ſpeciem pecuniarum vis ac copia: demumq; pharmaca iis morbo vlciſcẽdis, quos infenſi ſeruant: vel ſanandis, quibuſcũ accepto beneficio in gratiã redierunt: ſæpe etiã qui intentatis minis, ac inceſto, vel verberum, vel carceris metu, ferocius vrgent, atque inſtãt. Nam pari loco vtrumque habent ſortilegi, tamque cõmode aliquid vi ab eis extorquetur, quã precibus, & blanditiis impetratur. Quorum tamen nihil in pręſentia cõfirmare exẽplis decreui, quoniam ea deinceps ſuum quæque locum ſunt plenius habitura: hoc nunc contentus addere, quod in iſto malarum impulſionum genere rarius atque infrequẽtius reperi vſurpatum. Hoc vero eſt, quod illis ſatan aliquando etiam pericula intendit, ac formidines opponit, quos blanda oratione permouere nequit. Claudius Morelius [a] Serræ damnatus veneficii, cum rogaretur, quæ res maxime illum impuliſſet, vt ſe primum Dæmoni addiceret, reſpondit: non ante verbis, quidquid lenocinaretur, ab illo vinci potuiſſe, quam vbi de vxoris, liberorumq; nece terrorem inieciſſet. Antonius welſch, [b] cum de obtorquendo collo, niſi in iis quæ iubebat, pareret, minas intẽdiſſet, nõ auſum fuiſſe quicquam illi amplius denegare, ita is dicta ſua iam iam in illum exſecuturus videbatur. Alexiæ etiam Drigeæ, [c] cum eam nullis pollicitationibus obſequentem ſibi poſſet adiungere, tandem in-

[a] *Non Decemb. 1586.*

[b] *In Guermingen 14. Cal Ianuar. 1589.*

[c] *Haraucuria 4. id. Noue. 1586.*

terminatus est muri ædium quas illa inhabitabat, ruinam: quæ & non multo post est cōsecuta. Eiusne ille causam præbuerit, an tātum impendentem præuiderit, ac denuntiauerit, alibi forte commodius dicetur. Certe habent Ethnicorum historiæ satis multa exempla, quæ ædificiorum deiectiones, satorū strages, terræ hiatus, aeris ardores, aliasque id genus calamitosissimas tempestates, in hominum perniciem a Dęmonibus, nō aliam ob causam inuectas, memorant, quam vt eorum mentes noua semper aliqua voti religione obstringerent, suamq; in illos tyrannidem magis, magisq; prolatarent. Vnde hoc primum colligere est, non esse fabulosum, quod vulgus Sagarū loquitur, sibi præsentibus præsentes adesse Dæmones, ac coram congredi. Tum in se permouēdis, quæ duo potentissima sunt ad labefactandas mortaliū mētes, spem ac metum, cupiditatem ac formidinem, vti sunt rerum valde periti, adhibere, atque admouere.

Quemadmodum dolis suis captos Dæmones medicato puluere, virgis, vnguine, variisque id genus venenis instruant: quorum alia mortem, alia morbum tantum, quædam etiam sanationem afferant. Vtque ea neque semper, neque omnibus sint noxia: sed reperiantur, quibus sæpe frustra sint aspersa: maximeque qui in maleficos capitalia iudicia exercent.

CAPVT II.

IAm inde ab initio [a] Diabolus homicida est, nec vnquam cessauit homines pietate destitutos ad cædes, ac parricidia impellere. Vt mirũ non sit, si quos semel illaqueauit, eos in primis ad veneficia paratos, instructosque habere studeat. Ac ne vel veneni penuria, vel eius propinandi difficultas cuiquam ad eam rem moram impedimentumq; afferat minutum puluerem primo quoq; congressu administrat, qui morbi necisve certissimã, cui ita constituerit, causam præbeat: quemque, vt noceat, non sit necesse in cibum, potumve infundere, aut nudo corpori affricare, sed leuiter etiam in vestes ipsas spargere. Eum qui necat, atri, qui morbum tantum facit, cineritii, aliquando etiam rufi esse coloris. Ac quoniam sagæ sæpe metu, vel pretio, nonnunquã etiam misericordia (a qua nec omnino profitentur se alienas) adducuntur, vt morbo sic affectis curationem adhibeant, vti post latius dicetur: ne desit quoque ad eam rem paratum remedium, tertium accipiunt albi coloris, cuius vel aspersione, vel in esculentum, poculẽtumve immissione, morbus propulsetur. Hæcque pharmaca suis sic officiis ac viribus solo colore distincta, Claudia Fellæa, [b] Ioanna a Bãno, [c] Nicolæa Piscatrix, [d] ac pleræq; omnes eius sodalitii memorant, se semper talia vsu compe-isse, qualia hic prædicantur. Qui tamẽ colores

a 1. Ioa. 8. 44

b Mazeleij 5. Id. Nouẽ. 1584.

c Manerii, 3. Non. Ianuar, 1585.

d Gerbeuilleï Nonis Maii, 158;

non tam ſunt diuerſi, ne in venenorũ, quæ ipſi imbuunt, delectu quis hallucinetur (a Dæmone enim non ab innatis qualitatibus ea efficacitatem ſuam habent) quam vt ſit in quo pacti conuenti fides eluceſcat, veritas probetur, & cõſtantia. Addunt Mattheola Guilleræa,[a] & Ioanna Alberta [b] cineritium illum puluerem, etſi vulgo faciat morbum non lethalem, necandi tamen vim habere, vbi primum a veneficis vſurpatur, poſt datum nefariæ illi militiæ nomen. Tantam ſcilicet id εἰσαγωγικὸν, ac primũ rudimentum habet prærogatiuam. Hoc certe nõ ſine aliqua admiratione eſt, quod iſtiuſmodi toxica ſortilegi non modo tegunt rerum ad fugandos Dæmones comparatarum vſu, ac miniſterio; ſed nec inter ipſas expiationes, ac ſacrorum procurationes præbere abſtinent. Iacobeta Equina c cũ Petronii tribulis ſui filiæ, cui amatorem inuidebat, pro libidine nocere non poſſet (ab illa enim ne quam inferret iniuriam ſibi diligenter ea cauebat) tãdem aſpergillo luſtrali, quod iſtiuſmodi puluere virulento infecerat, quaſi aliud agens in templo orantem inſperſit. Quo facto ſtatim grauiſſimo morbo eſt correpta: quem & mors non multo poſt eſt cõſecuta. Alexia Belhoria, [d] cũ tota vicinia ſe vna neglecta ad epulum, quod vir equeſtris Darnyelius dabat in filii die initiali, eſſet vocata: eum contemtum non ferens, a baptiſmo recentem infan-

[a] Mazelaii 5 r die Non. Decẽ. 1584.

[b] Sampetro ... 1, 6. I... Nouem. 85 ...

[c] ...xaii 5. Id. O...ob. 15...

[d] Blamuille ad aquas, 17 Cal. Febr. 1587.

infantem, non aduertentibus, qui aſportabant, eiuſmodi venenato puluere aſpeiſit, ac necauit. Ac ne minus expeditus ſit eius vſus, ſi ſemper ſit neceſſe in manu promtum habere, ac deinde diſpergere: habent & virgas eo medicatas: vel etiam vnguine, aut re quapiam alia perniciali illitas, quas ſæpius geſtant per occaſionem abigendi pecoris: hoc ceu ioco ſæpe obuios feriunt homines, quos perditos volunt: tum etiam pecudes: nec equidem irrito, atque innoxio tactu: vt teſtatum ſua confeſſione reliquerunt Franciſcus Fellæus,[a] Margareta Warnea,[b] Mattheola Guilleræa,[c] & cuius modo memini Iacobeta Equina. Niſi ſi qui forte ab eorum iniuriis tuti ſunt benignitate aliqua numinis ſingulari. Neque enim illis infinita ſemper eſt in omnes poteſtas: vti a Dæmone ſuo non ſemel inaudiſſe ſe retulerunt Iana Granſanctæa,[d] & Catharina Ruffa.[e] Equidem memini Aſinariam Nanceianam, cum me quæſtore ad interrogata ex elogiis teſtium reſponderet, ac de hoc præſertim rogaretur, indignabundam hæc eſſe locutam: Quam bene agitur vobiſcum o iudices, quod nobis in vos nihil quicquam licet. Nã nulli ſunt mortalium, quos tam lubenter inſidiis noſtris appetamus, qui ſic gentem noſtram omnibus pœnis, ſuppliciiſq; proſequimini. Idem Iaquelina Xaluetia,[f] ſponte, nec quoquam ei interrogatione præeunte, recenſuit: Hæc propter ſorti-

a *Mazelaii, 14. Cal. Ian. 1584.*
b *Roncaii Cal Decemb. 1586.*
c *Pangeii anno 1584.*
d *Condeii, menſe Iulio. 1582.*
e *Vellea ad Moſellam. 5. Cal. Aug. 1587.*
f *Buxerii ad quercum 3. Cal. Maias, 1588.*

legii, qua pridem laborabat, ſuſpicionē in vincula conjecta, ac poſtmodum Iudicis pronuntiatione iis ſoluta fuerat : quod ſcilicet ſilentio pertinaci omnia quæſtionum tormenta ferendo ſuperaſſet. Hoc igitur ſecum ſæpius animo voluens, prius quieſcere non poterat, quā quæſtorem, qui ſeueritatem in illam tantam adhibuerat, aliquo damno afficeret (eſt enim hęc ſagarum colluuies, ſupra quam dici queat, procliuis ad vindictam) Dæmonem igitur ſuū obtundere non ceſſabat, dum is eius odii explendi aliquam rationem & tutam & facilem inueniret. Sed is imbecillitatis ſuæ ſibi ea in re cōſcius, primum quidem negotium ex alia, atque alia difficultate trahere, & cauſas, ne id faceret, fingere. Verum cum Xaluetia efflagitandi finem non faceret, tandē pudens, ac dolens, quod contra quam ipſe apud eam non ſemel prædicauerat, videret iamiam proditam iri ſuam illā imbecillitatem, atque impotentiam. Iſta certe me mea Xaluetia (inquit) peſſime ſemper habuit illorum carnificum effrænata in vos ſæuitia, pridemque, & ſæpe de ea vindicanda fuit animus: ſed omnes conatus mei (vt ingenue fatear) in nihilū recidere: quod illi in eius ſint præſidio ac tutela, qui ſolus inceptis meis obſiſtere poteſt. Sed faxo, vt tantam ſuam rabiem in commune ſaltem luant, dum hac, atq; illac ſata cultaque, quantum poſſum tempeſtate percello, ac

lo, ac protero. Huic est non absimile illud Nicolaæ Moreliæ, [a] quæ recensuit Dæmonibus insitum, atque inustum esse præcipue eorum odiũ, qui leges exercent in veneficos: frustra tamẽ ad vindictam quicquam aduersus illos tentari, atque incipi. Ecce vt Deus sartam, tectamq; præstat auctoritatem iis, quibus in terris suum demandauit imperium: quosq; ob id diserte nominis sui prærogatiua, atque honore impertiuit, Deos vti se appellans. [b] Nimirum vt sint sacrosancti, ac ne ipsis quidem sagarum ob muneris, officiique sui causam sortilegiis violabiles. Imo nec Dæmonum ipsorum præceptis, vel minimum obnoxii, etiamsi suam illis fidẽ ante labe ista aspersi obstrinxerint. Nam hoc sortilegis magistratus sanctitatem præstare, tantisper dum in eo sunt, vt quiescant ab alioqui importunissimis eiusmodi Magistellorum suorũ querelis, atq. instigationibus, memorauit Desiderius Financius, [c] inquiens eum, cui se addixerat, toto tẽpore, quo magister municipii exstitit, a se non esse visum: cum cæteroquin diligentissimum ad quamcumque occasionem monitorem antea habuisset. Capessat igitur cõfidenter magistratus, quæ sui sunt officii, agnoscatque se ei vocationi seruire, in qua Deũ propugnatorem passionum, defensoremq. sit semper habiturus. Simili sanctitatis causa, atq; occasione Marcus refert apud Psellum, Dæmonẽ

a Sarra, 9 Cal. F. r 1587.

b Psal. 99.

c Sandenda ti prio Iulias 25. 16

ſuum in diebus crucifixionis, ac reſurrectionis nihil inſonuiſſe, etiam ſi id ab eo obnixe contenderet. Atque hæc venenorum tantum, quæ ſortilegis adminiſtrãt Dęmones, ſic innoxia vis eſt illis, quos modo dixi, iudicibus: : Nã ſi quæ præterea ſua manu legunt, ac miſcent, dubium nõ eſt, quin ea omnes æque lædant, inſitumq; virus in quoſuis pari virtute exſerant, ac diſtinguãt. Sortilegos vero ſuas præterea officinas habere refertiſſimas beſtiolis, plantis, ac metallis, quæ natura præſenti aliquo veneno inſtruxit, ipſa experientia ſæpius cõprobauit. Atq. adeo tã multis, variiſq;, vt tot recenſeri poſſint, quot apud Homerum Agameda cognouiſſe dicitur:

a 1. Iliad. 6. [a] Η τόσα φάρμακα οἶδε ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

Nam diſciplina, & tyrocinium ſub eodem præceptore illis eſt, qui nihil eorũ ignorat, quæ ad hominum perniciem valẽt. Sed hæc in gremio naturæ latere malo, quam me nomenclatore in cuiuſquam venire notitiam. Quæ me etiã cauſa ſemper impulit, vt quoties ea in reorũ quæſtionibus ſcripta reperirem, omnino inducẽda cenſerem: Saltem commonefacerem, addita e regione νηθεσίας, vt ab actuario, dum is quæſtiones illas medio foro recitat, prætermitterẽtur. Sic enim ſunt in Lotharingia rerum capitaliũ iudicia, vt imperitæ atque adeo armatæ multitudinis ſuffragiis, cum ſumma ditione, ac citra prouocationem in reũ in publico expoſitũ reddantur:

dantur: ex Nanceiani tamen duumuiratus sententia, ad quē de tota re prius referri oportuit. Atque vtinam ne tam multis nunc innotescerent. Verum hoc ita more hominum euenit, vt quæ clam magis esse expedit, ea in lucem audacius prorumpant: Et est istiusmodi rerū memoria diuturnior, sæpe quoque iucundior, quā earum, quę ex vsu sunt mortalium. Hoc modo, tunsilla etiam, quibus Circe, & Medea toxica sua contundebant, in Seleneæ monte multis post ætatibus, cum admiratione visa scripsit Scholiastes Theocriti. Quid vero, si ipsa venena, vel etiam eorum conficiendorum artes, & præcepta monumento aliquo exarata reperissent, facturos fuisse putamus, qui sic sola instrumenta in pretio aliquo quasi Epicteti fictilem lucernam habuerunt?

Vnguine suo Magico impune sagas manus, seque adeo totas illinere: quo tamē, si cuiusquam vestem vel extremam attigerint, id illis continuo mortiferum sit futurum, si modo lædendi est animus. Nam aliter eum contactum innoxium esse, atque expertem iniuriæ.

CAPVT III.

INsidiosissima est alia spargendi veneni ratio, cum manus eo illitas, ceu demulcendo summis etiam vestibus admouent: Nam vix est, vt cauendo effugere queas, quod habeat ea

res speciem beneuolentię potius, quam iniurię. Et tamen præsentissimum, id est, corpori venenum, vti ipsa sæpe experientia manifestũ fecit. Quod vel ex eo maiorem admirationem habet quia nuda manus impune, ac sine vlla noxa imbibit, quod sic virus habet per conduplicata etiam vestimenta penetrabile. Quod enim dicas reperiri qui pestis veluti fomitem in alios transmittãt, ipsi alioquin ab ea tuti, atq; illæsi: hoc non habet eandem rationem. Nã eiusmodi Sagarum contactus (vt alibi dicetur) iis tãtum noxius est & lethalis, quos iniuria affectos volunt: morbi autem pestilentis contagio, etiã in eos manat, quos minime velis. Quæ res me impellit, vt credam hic Dæmonis latenti ministerio atque opera aliquid fieri, quod non appareat, sed intus tantum grassetur: vnctionemque illam exteriorem symbolum solum esse eius conscientiæ, quã ad tam nefarium facinus miseri illi eius ductu ac consilio afferunt. Siquidẽ experiẽtia deprehensum habemus, sine noxa illam & gestari, & attrectari a quouis posse, postquam in vincula coniecti sortilegi, societatem Dæmoni suo renuntiauerunt: vti vsuuenit cum refertas iis pyxides inter lectorum, quibus earũ perquirendarum cura demandata est, manus agnoscunt. Quod non ita pridem Fressenii (qui pagus est in Germania ditionis Lotharingicæ) euenit. Cum enim ibi Maria Alberta,[b] & Catharina

[a] Cap. 27. huius libri.

[b] 4. Non. Septẽb. 1589

tharina Præuotia [a] iam iam veneficii damnandæ rogarentur, mala ſua venena, ſi quæ forte domi reliquiſſent, indicare: ne cui illis vita defunctis, fraudi eſſe poſſent: idque ſtatim feciſſent: allatæ ſunt a perquiſitoribus ollæ duæ fictiles, in quibus ineſſet bitumen luteis, albiſq; guttis intermixtum, ac metalli micis varie lucidũ. Quod & ibidem Keluers Otilla, [b] Yzarts Anguel, [c] ac pleræque ſagæ multis aliis in locis factitaſſe reperiuntur. Porro ne quis putet ea ſic illas iudicare, dum quæſtoribus ſuis placere ſtudent, ac quæ in alios, eoſque non illaudatos familiæ vſus vnguenta aliquando cõparauerunt, ea pro iſtiuſmodi malis venenis illos aſtute oſtendere: non ita res eſt, multaque concurrunt, quæ nihil hic fingi aut ſimulari manifeſte arguunt. Nam primum, ſi in ignem mittantur, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edunt, atque emittunt, qualem nulla res alia edere, atque emittere queat: vti obſeruatum reliquit Iana Michaelia. [d] Tum viſæ, quæ ſtatim ac ſe eis illinẽdi ac perfricandi poteſtatem a Iudice accepiſſent, momento ſurſum efferrentur, ac diſparerent: vti de Pamphyle ſua recitat Lucius: [e] quę, inquit, indidem in ſe ingeſto tali vnguine, iam ſui periclitabunda paulatim terra reſultauit, ac mox in altum ſublimata forinſecus totis alis euolauit. Et omnino de vnguinis iſtius Magici vſu, facultate, ac viribus conueniunt quotquot

a Iiſdem die & loco.

b 8. Id. Auguſt eod. an.
c 7. Id euſdem menſis.

d In agro Stiuenſi 4. Nonas Iun. 1590

e Apud Apuleium lib. 3. de Aſ. aur.

hactenus etiam diuersi, super ea re sunt interrogati sortilegi. Imo & colorem etiã studiose designant, quo fides magis sit non esse somnium, sed rem oculis ipsis visam, ac perceptam. Ioanna Gallæa [a] refert præbitũ sibi a Demone quercinis frondibus obuolutum, fuisseque albidi coloris: se etiam eo vt plerumque delibutas manus habuisse, ne ad vllam occasionem deesset nocendi materia, atque instrumentum. Alexiæ Drigeæ [b] consentiens est huic oratio, nisi quod colorem ait illi fuisse subruffum: eoq; cũ impellente Dæmone maritum vna concumbentem, ac somnum capientem illeuisset, non multo post in summa miseria, ac membrorum conflictatione decessisse.

[a] Sanlomiacei 5. Idus Decemb. 1586.

[b] Haracuria 4 Id. Noue. 1586.

Dæmones suis, cum primum eos adoriuntur, pecunias conferre, quæ post sublatis præstigiis, fimus, testa, folia, aliaque id genus quisquilia esse reperiantur. Cur veras largiri nequeant, cum tamen eorum, qui terra abditi latent, thesaurorum, custodes, asseruatoresque esse dicantur.

CAPVT IIII.

MIrum, [c] cũ credãtur Dæmones maximos quosque thesauros, qui defossi, ac reconditi latent, asseruare, atque in potestate sua habere, tamen nihil vnquam illorum depromere posse, quo tam sæpe iactatam apud suos munificentiam,

[c] Grego. Cedrinus in additionib. ad Zonaram in vita Anastasii Dicori.

ficentiam, liberalitatem, re vel minimum comprobent: Aut si quid certe depromunt, ac vere ostentant, non hoc agunt, quo eius fruendi potestatem vllam faciant: sed magis, vt tali veluti esca illectos, ludificatosque homines perdant, ac ad exitum, interitumque adducantur: vti Norimbergensi cuidam accidisse Anno 1530: narrauit Melãchthon in progymnasmatis Physicis,[a] Ei Dæmon, inquit, locum indicauerat, vbi thesaurum ingentem pridem obrutum esse aiebat. Hunc igitur gazis inhians ille propere aperit. Ostendit se primum fornix, ac sub eo capsa ab excubante nigro cane asseruat, aquam dũ rapturus fornicẽ penitus subit, eius ruina momento oppressus interiit. Quo viso, qui eius incepti spectator, ac testis fuerat, ex eius familiaribus quidam, tanti periculi metu consternatus aufugit, ac rem omnem sicuti eam ipse viderat, in vulgus disseminauit. En, vt præsentium etiã opum participem illum Dæmon facere noluit, quem tamen earum spe certa, atque indubitata lactauerat. Quæ aliorum etiam Dæmonũ pridem fraus fuit, & malitia, quemadmodum sępissime experientia est comprobatum. Et certe id parsimonia, ac retinendæ rei, cuius alioqui nihil indigent, studio ab eis fieri, stultum sit credere: sed potius sic esse hominibus immensã Dei bonitate, ac prouidentia consultum, ne si veras illi largirentur opes, nullius iã tuta esset a

a *Lib. 2.*

tantis illecebris integritas: semelque comparatæ ad omnem nequitiam, flagitiumque materiam suppeditarent: vti Thales [a] dicit illas φάρμακα εἰς κακίαν ἔχειν μύρια. Ergo (vt inquit Psellus [b]) nihil eorum quæ promittunt, ex se tradere possunt: sed visu tantum quædam inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus, & instabilia. Sennel Armentaria caceepta dono a Dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propre rediit, eam vt numeraret: Sed excusso sacco nihil nisi testas, ac carbones reperit. Catharina Metensis, [d] succerdam: Claudia Morelia, [e] Benedictus Drigæus, [f] Dominica Petronina, ac plerique alii, arborum folia, Ioanna a Banno, [g] cum numerum aureum charta conuolutum in via reperisset, vti Dæmon euenturum prædixerat, atque eum marito cupide ostentaret: aduertit tandem nō sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frusta dissiliret. Vna Catharina Ruffa, [h] inter omnes quorum quæstiones capitales in manus meas venere agnoscit, nummos tres se semel sine fraude ab eo recepisse.

Non satis esse Dæmonibus diserta verborum stipulatione obligatos, nexosque homines habere: sed illis præterea notas vnguib. suis inscribere, quæ seruitutem, in quam abduxerunt perpetuo testentur. Qua sæpius corporis parte fiat inscriptio:

a *In libro de collationib9 diuitiarū & virtutis.*
b *In ca. cur Dæmones timeant minas.*
c *Dusæ prid. Cal. Octob. 1586.*
d *Dusæ prid. Non. Nouē. 1586.*
e *Serræ, 3. Non. Decēb. 1586.*
f *Harācuriæ 18 Cal. Ian. 1586.*
g *Pangæi 13. Cal. Nouem. 1586.*
h *Manerii, 3. Non. Iulias 1585.*
i *Velleæ ad Mosellam 5. Cal. Augu. 1587.*

ptio: vtque sensu penitus illam orbent, ac destituant.

CAPVT V.

DOminorum in seruos importuna multis modis olim fuisse fertur crudelitas, & sæuitia: sed in hoc maxime intolerabilis, quod notis eos compungendos curabant, vt haberent quod fugam, si inquam se forte darent, comitaretur, ac deprehensioni magis obnoxios redderet. His adeo barbaræ, atque inhumanæ seruitutis veluti tesseris inustos, ac insignitos etiamnum hodie habet Diabolus, quos recens sibi addixit, præcipueq. (aiunt nonnulli) ea in parte corporis, quæ a sacrorum Antistite in die cuiusque initiali chrismate fuit delibuta: vti fures abacti pecoris signa suis impressis immutare solent: Quæ ratio sicuti parum probabilis mihi videtur (nam & ea quæ Antistes nihil attigit, sæpius vnguibus suis fœdant, atque inquinant quemadmodum post dicetur) ita non facile eorum sententiæ accesserim, qui negant abolendis baptismi monumētis, notas eiusmodi quasi contrarium symbolum adhiberi: frustra enim (inquiunt) expungi e corpore is character tentatur, qui penitus hæret in anima: cum eadem ratione superfluum dici possit in baptismo aquam corpori superiniicere, qua tamen animi lues interior elui denotatur. Certe vt vt res sit iam nihil ea dubitationis habere potest: post

quam non modo, qui eam ſuo damno experti ſunt, diuerſi diuerſis locis, atq. temporibus eā dem referunt, ſed etiam iis indiciis comprobāt, quæ ſint oculis manifeſta, dum veſtigia oſtendunt: & rei nouitate prodigioſa, cum ſine doloris vllo ſenſu, vulnus ea parte, quæ ſic vngue Dæmonis eſt exarata, penitiſſime admittunt. Alexia Belhoria,[a] Nicolæa Morelia,[b] & Ioanna Gerardina[c] concorditer declarauerunt, ſe illud perfidiæ ſuæ Symbolum in ſumma fronte inuſtum habere. Quirina Xallæa[d] in occipite: Claudia Fellæa[e] in pectore, & a tergo: Dominica Euræa,[f] in coxa: Iana Nigra,[g] in dextro: Iaquelina Xalueta,[h] in ſiniſtro humero. Atque eiuſmodi veſtigia illo ipſo, quo a fide defecerūt, temporis momento, ſibi a Dæmone inſcripta fuiſſe. Porro, eius rei fidem præterea facere ipſas cicatrices in leuē callum obductas, ſi quis parū iſtis credulus periculum facere velit. Et quod magis mirum videri poſſit, totus ille locus ita exſanguis eſt, ac ſenſu labefactatus, vt ne admiſſa quidem acus altiſſime aut dolorē faciat, aut ſanguinis minimum eliciat. Idque ita iam pro comperto habent rerum capitalium vindices, vt inde quæſtionis ac tormentorum ſępe initiū faciant. Quod non & ita pridem Spinalii re fuit iam probatum. Nam cum Iſabella Pardæa[i] ibi ob ſortilegii crimen comprehenſa, vrbis præfecto partem corporis ſic a Dæmone inſcriptam indi-

a *Blamont le 17. Cal. Feb. 1587.*
b *Serra 3 Nonas Decemb. 1586.*
c *Pangai 11 Cal. Decem. 1584.*
d *Blamuilla 5 Cal. Mart. 1587.*
e *Mazilai 5 Id. Nouemb. 1584.*
f *Charmesii, 3. Cal. Decē. 1584.*
g *Leherii 5. Cal. April. 1588.*
h *Buxerii ad quercū 3. Cal. Maii. 1588.*
i *Pridie Nonas Maias, 1588.*

indicasset, subiit ei in animū, experiri, verum ne id esset, quod de eiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eam aciculam penitissime infigi, atque inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris, vel minimum indicium aspicientibus dedit. Rursus Brindusii. Ibi Claudia Bogarta [a] tormentis iam exhibenda, ad cutem, vt moris est, detonsa fuerat, ob idque cicatricem nudam in summa fronte ostendebat. Suspicatus igitur Quæsitor quod vere erat, scilicet impressi a Dæmone vnguis vestigium, quod ante capillis tegeretur, in id iubet aciculam altissime infigi: Quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus vel tantillū cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere eum olim ex iactu lapidis torporē esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, non tantum agnouit id sibi a Dæmone inflictū fuisse: sed & plurima alia, quæ indignissime ab eo passa fuerat enumerauit. Nouissime [b] & Essæii, qui pagus ab hac vrbe miliario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegii rea lictorem periclitari iussisset, ac is illā idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicubi tesseram illam reperiret, tandem in sinistro femine macula verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset,

[a] 3. Calend. Noue. 1590.

[b] 18. Cal Iul. 1591.

neca Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit: cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit. Quæ autem tanti stuporis causa esse queat, non admodum anxie erit ei quærendum, qui ipse secum reputauerit, quemadmodum nihil vnquam homini a Dæmone nisi mortiferum, atque exitiale accidere possit. Nam equidē longe a vero aberrare mihi videntur, qui sic a naturalibus causis eius rei rationem arcessunt; Corpora quæ sibi Dæmones excitant, plusquā glaciali rigere frigore: Vulgo autem ea orbari sensu, atque obstupescere, quibus extreme frigida admouentur, vel circumfunduntur: vti hyeme summa torpere, langueréque magis solemus: & ætate iam affecta, quæ mortis veluti rudimentum quoddam est (sunt autem mortui adeo insigniter frigidi) inquit Plutarchus ([a] vt aciem nouaculæ si quis tentet admouere, propter incomparabilem rigorem obtundat) sensus omnes sint tardiores, atque hebetiores.

[a] *In lt. Aqua an ignis sit vtilior.*

--sed enim gelidus tardante senecta.

Sāguis hebet, frigentq; effœta in corpore vires.[b]

[b] *Virgil. 5. Æneid.*

Et in ipsis quoque animantiū corporibus, quæ partes minimum caloris habent, sensu minus pollent: qualia sunt pili, ossa, dentes, aliaque id genus, quæ (vt inquit apud Macrobium Disarius[a])

rius[a])

rius [a]) effectui animæ ſenſum miniſtrantis ſunt penetrabilia. Nam talis vtique cenſeri nequit, qui membris animalium vna cum vulnere ſtupor a Dæmonibus infigitur. Primum, quod ſi quis manum admoueat, nihil ipſe tactu diſtinguat, aut vlla qualitate immutatum reperiat. Deinde, quod cauſis, quę in ſe efficientiam naturalem cohibent, ſublatis, maximeque, ſi quæ extrinſecus accedunt, effectus quoque ceſſare oporteat. At ſic eſt is, de quo loquimur, Dæmonum contactus, vt inducta ab eo ſenſus alienatio ſemper duret: quoque longius a ſua cauſa abeſt eo magis conualeſcat. Tum ſagarũ manus ad eandem perniciem a Dęmonibus inſtructæ, ſæpe tepentes ſunt, & eiuſmodi rigoris expertes: apprehenſa tamen intermediis etiã veſtibus membra, perpetuo hoc torpore debilitant, vti experientia ipſa non ſemel comprobauit. Denique defloratæ, ac delibatæ tantum cutis vitium (vt chirurgorum verbis vtar) in ſola cute, niſi quid aliud eſt, conſiſtit, nec altius progreditur. Leuiſſima autem eiuſmodi laceratione, quicquid ſubeſt, vel quantum longiſſima acicula penetrare poteſt, ſenſu orbatur, atq; exhauritur. Omnino igitur cauſam aliunde eſſe oportet, quam ab eiuſmodi frigore; quantumuis duro, atque acerbo. Cuius generis etiam illud eſſe puto, quod Meteorologi quidam, percuſſa, afflataue fulmine animalium membra,

[a] *Lib. 7. Satur. c. 9.*

perpetuum exsanguia, ac torpida fieri produnt. Nam fulminis contra ignea natura est, multorumq; id sæpe incendiorum causa exstitit, quẽadmodum pluribus ostendit Seneca[a] in quæstionibus naturalibus. Hoc igitur, quod iam nobis dictum est, identidem inculcare conuenit: in satana nocendi, perdendique vim occultam esse, ac nullis naturæ legibus adstrictã: otioseque illos agere, qui quæ is facit, ad certã aliquã naturæ rationem exquirunt: quasi non illi sit potius perpetuum cum natura dissidium, ac contentio. Et id quidem ab hoc vno exemplo (quod superioribus quasi corollarium accedet) fidem vel locupletissimã sibi vendicare potest, quod nunc nuper, dum in Sanmardano nostro rusticor, a mulieris, quæ tum forte sortilegii cõperta fuerat, marito inaudiui. Pridem quidem se eam de mala aliqua arte suspectam habuisse, vel inde maxime, quod singulis, quæ Veneris diem proxime antecessissent, noctibus, cum accubaret glaciei instar rigẽtem semper sensisset. Id enim tẽpus fere est in Lotharingia (vti a nobis paulo ante dictum est) quo sagæ dimisso conuentu, a Magistellis suis digredi solent.) Nã & eiusmodi rigorem ex illorum recenti contactu eas contrahere, ac aliquantisper retinere posse non est vtique dictu incredibile, atque absurdum. Qua autem ratione alia, quam quæ modo dicta est haud facile est coniectari.

a Lib. 3. ca. 21.

Dæmo-

Dæmones cum hominibus concumbere: sed frigido, iniucundo, irrito, atq; effœto coitu: matrimoniaque nihilominus frequentare: Zelotypiã etiam fingere, atque assimulare.

CAPVT VI.

ABſurdum eſt (inquit Plutarchus in Numa, contra receptam ab Ægyptiis ſententiam diſputans) credere Dæmones humana forma, ac venuſtate captos, libidinoſæ voluptatis vllã cũ homine cõſuetudinẽ habere. Omnino enim natura eos ſtimulos adhibuit ad ſobolem, propagationẽque, cuius nihil indigent Dæmones, vt qui certo, ſtabiliq. numero ab initio creati.[a] Tum ad hominis tam admirabilem fabricam, nulla vt ſuccedat, cõcurrere neceſſe eſt. Primũ enim eſſe conuenit ſpecierum σπώερξιν, καὶ συζυγίαν, q̃ nulla eſſe põt Dęmoni cũ homine: adeo natura inter ſe diſſidẽt mortale, immortale: corporeum, incorporeũ: ſenſus particeps, ſenſus expers; & ſi quæ ſunt magis pugnantia, atque contraria. Quæ quomodo inter ſe iungi, ac copulari queant, non video: tantum abeſt vt inde oriri quicquam poſſe putem perfectum, atque abſolutum. Siquidem proportionem ſemper aliquam eſſe oportet eius, quod agit ad id, quod patitur, extremaque medio aliquo coniungi, vt inde effectus aliquis conſequatur. Denique ſi ſimile a ſimili generatur, quale id, quæſo iam eſſe

[a] *Lactant. lib. 1. de falſa relig. Cap. 8.*

poterit, quod ex tā diuersis, dissimilibusq; naturis coalescet, atque orietur? At dices, scio, Dæmones, cum se ad id opificium comparant: in corpus aliquod indui, quod ab iis velut animarum humani speciem, vim, ac naturam habeat (siquidē homo spiritu, & corpore continetur). Esto corpore aliquo se induant, nam in eo tecū mihi cōuenire libet: puto id vel hominis defuncti cadauer erit, vel ex concretis, densatisque vaporibus moles aliqua. Nā his fere duobus modis illos se nobis vidēdos, exhibere memini me alibi dicere. Quid obsecro absurdius, incredibiliusque dici, aut fingi potest, quam quod vitæ animalis sit expers, id ad eam alteri impertiendā vim, ac facultatem aliquam habere? Nam certe secundum naturam, cuius propria est hæc molitio, nisi viuentis genitale nullum semen esse potest: quicquid Petrus Paludanus, & Martinus Arelatensis dixerint, Dæmones, cum ad eā rem se parant, e mortuorum hominum cadauerib. semen veluti emulgere. Nam tam ridiculum est hoc, quam quod prouerbio vsurpatur: Ab asino mortuo crepitum. Iam si ex densatis, coalitisq. vaporibus, quod Diuo Basilio,[a] aliisque multis placuit, nihilo certe felicius procedet negotium, nec erit res ea factu, quam quæ modo dicta est, procliuior. Nam si sola ignea natura, (vt ait Cicero)[b] vim habet in se vitalem per omnem mundum pertinentem, sine qua nulla sit

a In 10. Esai.

b 11. Lib. de nat. Deor.

ſit procreandi facultas , nulla gignendi cauſa: ſi,vt inquit Plutarchus, [a] nulla eſt ratio,ob quā patriæ, & aſpera montium ſaxa fœcunditatis damnentur , quam quod ignis in totum nihil habent , aut ſi quid habent, id oppido , quam exiguum eſt: quæ quæſo vitæ ſemina, quæ naſcendi principia ab eiuſmodi nebuloſo parente exſpectāda ſunt , qui ipſe nullo editus patre nihil in ſe habet caloris , quod generando infundat,ac communicet. Nam certe & hoc omnes vno ore loquuntur , quæ Dæmoni corporis ſui copiā faciunt, Sagæ (faciunt autem omnes vbi ſe illi addixerunt, eſtque hoc quaſi primum pignus initi cum illo fœderis) ſe illius ſemine, ſi quod effundit, in tantum frigido contaminari,vt eo admiſſo totæ ſtatim horrore diſſiliant. Marci apud Pſellum [b] eadem oratio eſt. Si quod (inquit) excrementum ſentiuntur emittere,id vti corpus vnde manat , ſic calore eſt deſtitutū, vt eo nihil ad procreationem æque inhabile, ineptumque eſſe poſſit. Cui rei & ipſa adſtipulatur experientia , ne hic per omnia rationum momenta decurram , quæ vulgo in hanc ſentētiam afferri ſolent. Refert Alexander ab Alexādro, [c] audiſſe ſe a quodam familiari ſuo, illi amici paulo ante defuncti imaginem (credibile eſt eam fuiſſe illudētis Dęmonis ſpectrū aliquod) ſummo pallore, ac macie ad ſe acceſſiſſe, ac conatum eſſe vna ſecū illo in lecto collocare; ſed

a *In lib. A. qua in ignis ſit vtilior.*

b *In libro De Dæmonibus*

c *Lib 2. Genial. dierū. Cap. 9.*

cum contra luctando id facere fuisset impeditus, pedem tamen intulisse vsque adeo gelidũ, ac rigentem, vt nulla glacies illius frigori comparari posset. Refert & alicubi Cardanus non absimilem huic narrationem de quodã æquali suo, qui in cubiculo, quod pridem erat Dæmonum occursationibus infame noctu decumbẽs frigidæ manus palpum sensisset. Ad domestica redeo. Ponsetæ Esselinæ Leherii,[a] ob sortilegiũ damnatæ, cõsentanea est superioribus agnitio: Dæmonis sui manum, si quando (vt amatores solent) in sinum immitteret, semper sensisse marmoris instar duram, ac rigentem. Addunt & Auerroes, Albertus, complure sque alii prodigiosæ istiusmodi generationis modum tertium superioribus duobus forte credibiliorem, ac probabiliorem. Dæmones scilicet id semen incubos immittere, quod ante succubi exceperũt: qui modus recte ex eo defendi possit, quod breui tantum intermissæ patrationis momento a naturali, & consueto hominum distet. Cui etiam vitio facile occurrant ea, quam maximã habent Dæmones in rebus conseruandis, ac ab interitu suo defendendis, dexteritate. Hic igitur siue vir incubet, siue succubet fœmina, liberum in vtroque naturæ debet esse officium, nihilq; omnino intercedere, quod id vel minimũ moretur, atque impediat. Si pudor, metus, horror, sensusque aliquis acrior ingruit; illicet ad irritũ redeunt

[a] Prid. Nonas Aprilis, 1583.

redeunt omnia e lumbis, effœtaque prorsus fit natura. Ob idque etiam sæpe ipsa sibi amoris proxenetas, libidinisq; fomenta adhibet, quibus veluti calcaribus ad rei Venereæ patrationem concitetur. At hoc qui nobis istos concubitus, succubitusque Dæmonum memorant vno ore loquuntur omnes, nihil iis frigidius, ingratiusque quicquam fingi aut dici posse. Petronius Armentarius, [a] membra sibi omnia statim, atque Abrahelem suam complectebatur, diriguisse. Hennezelius, [b] quasi in frigida oppletam specum immisisset, re imperfecta Scuatzebourg suam (erant vero hæc succubarum nomina) reliquisse se prodiderunt. Sagæ quoq. omnes perhibent, sic Dæmonibus suis comparata esse, quæ putantur virilia, vt sine sensu maximo doloris præ vastitate, rigoreq. nimio admitti non possint. Alexia Drigęa [c] recensuit Dęmoni suo penem, cum surrigebat tantum semper exstitisse, quanti essent subices focarii, quos tum forte præsentes digito demonstrabat: scroto, ac coleis nullis inde pendentibus. Claudia Fellæa, [d] expertam esse se sæpius instar fusi in tãtam vastitatem turgentis, vt sine magno dolore cõtineri a quantumuis capace muliere nõ posset. Cui astipulatur & illud Nicolææ Moreliæ [e] conquerentis sibi, quoties a tam misero concubitu discedebat, decumbendum perinde fuisse, ac si diutina aliqua, ac vehementi exagi-

a *Delhemii*

b *Vergauillæ Mense Iulio. 1586.*

c *Haracuria 4. Id Nou. 1586.*

d *Mazilai, 5. Idus Nou. 1584.*

e *1 Calend. Feb. 1587.*

tatione fuiſſet debilitata. Retulit & Didatia Miremontana,[a] ſe, licet virum multos iam annos paſſa eſſet, tamen tam vaſto, turgidoq. Dæmonis ſui inguine extenſam ſemper fuiſſe, vt ſubſtrata lintea largo cruore perfunderet. Et cõmunis fere eſt omnium querela, perinuitas ſe a Dæmone ſuo comprimi, non prodeſſe tamen quod obluctantur. Vnde puto, ſatis clarũ manifeſtumque eſt, tali concubitu nec irritari, nec elici vllum ſemen poſſe. Quod tamẽ nemo neſcit, veluti ſymbolum ad procreationẽ conferri oportere. Sed eſto, poſſit aliquis inter adeo frigidos, inamœnoſque complexus deſpumare in libidinem. Sit hinc vir, illinc fœmina veluti ad manum. Ex vno ad alterum magna celeritate, ac deſultorum in modum tranſeatur. Quæ in hoc mora tã puſilla intercedere poteſt, quæ tantæ rei molitionem, excluſis, qui comitantur, ſpiritibus non impediat? Irritus eſt ad generationem coitus, inquiunt Phyſici, ſi ad locos caulis non penetrat, ac pertinet: vna enim ſpiritus excerni oportet, nec in via diffundi, ac diſſipari Si quidem recte Zeno,[b] ſperma dixit eſſe mixturam, ex omnibus animæ viribus reuulſam: quod niſi perpetuis, ac directis ad eoſdem locos arteriæ meatibus integrum, valenſq. peruenire nequit. Ob idque pudendum maxime in coitionibus intentum eſſe oportet dixit Galenus,[c] vt quam longiſſime ſemen feratur. Quãuis

[a] *Prieina prid. Calend. Augu. 1588.*

[b] *Apud Plutarch. in lib. De cohib. iracundia.*

[c] *Lib. De vſu partium, 13.*

uis enim fœcundum ſit, ſi tamen procul vibrari non poteſt, vt iis euenit, qui ὑποσποδαῖοι nominantur ad procreationem generationemque omnino eſt inhabile. Et vt hæc ita ſint omnia, vti autumant, hic tamen faciant neceſſe eſt Deum prodigioſarum iſtiuſmodi libidinū adminiſtrum, ac συγγινήτην. Nam ſi aliud nihil ad generationem conferre poſſunt Dæmones, quam quod homines ipſi conferre ſolent, videlicet genitale ſemen, vnde animalis facultas ceu ex traduce, propagatur: ad abſolutionem autē, perfectionemque humanæ illius fabricæ accedere oporteat, & rationis participem animam: conſequens certe eſt, vt aut imperfectum opus, nec abſolutum relinquatur: aut Deus ipſe ei inchoato manum vltimam addere, ac veluti coronidem imponere habeat neceſſe. Nam certe (inquit Ariſtoteles[a]) mens extrinſecus accedit, & diuina eſt: nec ex ipſa ſeminum natura oritur. Et Seneca,[b] ſi propriam mentis originem aſpexeris, non eſt ex terreno, & graui concreta corpore; ſed ex illo cœleſti ſpiritu deſcendit. Iāblicus [c] etiam ex Ægyptiorum, Aſſyriorumq. Theologia, refert hominis materiam, ex humano coitu optime coaptari: a cauſa vero ſuperiori, vniuerſalique adhiberi formam. Et probata eſt a piis omnibus[d] ſententia, animas rationis participes diuinitus tūc nouas creari, & corporibus inſeri, cum membra formam ſuam ac ſi-

a Lib. de ortu & interitu.
b In lib. De conſolatione ad Albinā, cap. 6.
c De Myſt. Ægypt.
d D. Auguſtin lib. quæſtio. vet. & noui teſtam. poſt ſententiam Rabinorum Dauid Kimchi in Zach. 12. & Moſis Ægyptio.

guram iam sunt consecuta: scilicet circiter quadragesimum quintum [a] a conceptione diem. Inspirauit (ait Moses [b]) in faciem eius spiraculũ vitæ, id est, (vt interpretatur Iosephus [c]) spiritum immisit in hominem, ex fermentata humo ante a se informatum. Neque equidem, vt is ad posteros, ceu ex scaturigine solent riuuli, perpetua serie dimanaret. Quod quidam non pœnitendæ eruditionis vir, forte hac de re cum eo sermones conferenti mihi persuadere conatus est, ex illis quæ præcedunt, verbis: CRESCITE ET MVLTIPLICAMINI. Nã ista animorum ex animis propagatio neutiquã ipsorum, quæ tamen certa indubitataque est, immortalitati cõuenire potest: quod quicquid ab alio principium, causamque habet, id suum etiam finem, exitumq; aliquando sit habiturum. Longe sapientius Essæi, [d] qui animos ex æthere subtilissimo in corpora, ceu carceres illecebra quadam naturali tractos commeare dixerunt. Et certe in hoc eorum sententia præualere debet, vt qui a prima ętate libris sacris, prophetarumque effatis assidue incumbentes Mosaicæ historiæ sensum, longe aliis melius callere potuerunt. Quibus quoque in hoc non assentiri pudor nobis sit maximus, qui habuerint alienissimos, etiam ab omni veri Dei cultu homines suæ sententiæ astipulatores. E quibus iã audiamus Porphyrium, [e] pertinacissimum etiã hostem

a *Hip. in lib. de natura fœtus.*
b *Gen. 11.*
c *Lib. 1. Antiq. Iudaicarum, cap. 1.*
d *Apud Ioseph. lib. 11. De bell. Iud. cap. 7.*
e *In lib. De abstinentia Antiq.*

hostem Christiani nominis de ea re loquentē. Certa est, inquit, Essæorum religioni, Philosophiæque deditissimorum hominum sententia, animas immortales exsistere, atque ab æthere tenuissimo descendētes corporib. applicari φύμῃ, id est, impetu, & instinctu naturali tractas ad corpora. Quæ quidem non recensentis tantum: sed probantis, laudantisque aliorum placita, ac decreta oratio est. Proclus [a] quoque, qui post Porphyrium secundus contra Christianos suis Epicherematis adeo infeste latrauit, istā animorum in humana corpora e superis locis migrationem, ex eaque adeo insignem in alias cōditiones mutationem ita describit: Descensus animæ in corpus seiunxit quidem illam a diuinis animis, a quibus intelligentia, potestate, ac puritate implebatur: coniunxit vero generationi, naturæ, materialibusque rebus, a quib. obliuione, errore, & ignorantia est imbuta. Vnde apparet mentem diuinitus accedere, nō parentum semine infundi, ac communicari. Quæ & Aristotelis [b] doctrina fuit, dum inquit mentem substantiam quandam esse, quæ aliunde aduenire videtur, ac non interire, id est, (vt ex amplioribus Lactantii verbis magis apertum reddam) quæ sentienti tantisper dum ipsa viuit, atque alitur, coniuncta est: Sic enim is libro septimo de Institutione diuina aduersus gentes loquitur: Non idem mens est, & anima. Ex quo

a *In lib. De anim. & Dæmone.*

b *Lib. 1. de anima, Cap. 4.*

igitur tempore ſpirandi facultatem accepit, id eſt, vt ego interpretor, animali facultati adiuncta eſt, cum eadem vſque ad vltimum durat, donec emiſſa corporis clauſtro, ad ſuam ſedem reuolet. At huius argumenti pondus eleuet forſan aliquis, inquiens ex ſtupris, inceſtibus, adulteriis, neſandiſque aliis amoribus naſci infantes. Neque tamen hoc cuiquam abſurdum videri, quod Deus illis vti aliis, qui ex legitimis nuptiis eduntur, mentem diuinitus infundat: aut Deum idcirco iſtiuſmodi flagitiorum, libidinumque comitem atque adminiſtrum inclamare. Et certe multũ intereſt ſerueturne is quẽ Deus conſtituit ab initio, naturæ ordo, & ſeries: an præter ipſum, ac potius in eius contumeliã, ludibriumq. tentetur aliquid, atque incœptetur. Edictum de propagatione humanæ ſummum, perpetuumque hoc primũ fuit, CRESCITE, ET MVLTIPLICAMINI. Directum eſt, ac ſimplex. Ac quemadmodum Iuriſconſultis directa in teſtamentis dicuntur, quę recta a teſtatore in eum, de quo agitur, nulla alterius opera interpoſita, &, vt vulgus loquitur immediate trãſeunt, ita ad homines ab hominib. hoc recta trãſit, nulla eius opificii ſocietate cum Dæmonib. cõmunicanda. Deus (inquit P. Lombardus [a]) non incongrue humanæ conditionis modum, quem a principio inſtituit. licet peccata hominum interceſſerint, ſine immutatione conſeruat.

a Lib II ſententia Diſtin. 8.

uat.

nat. Ex altitudine iudiciorum eius hæc ſunt.[a] Nam & Abrahamus [b] ex Agare Ægyptia, ſic volente Deo, Iſmaelem multarum gentium parē-tem: & Lothus [c] eius nepos adoptiuus, (ex filiarum inceſtuoſo concubitu Moabum, & Ammanum, vnde duxere originem Cœleſyriæ adeo numeroſi populi ſuſtulerunt. Verum nō eadem ratione cenſeri debet, ſi quis ſemen ſuum Molocho dederit, aliterque eo vſus ſit, atque edicti illius perpetui fert ſententia, ordo poſtulat, exigit vſus, atque neceſſitas. Et certe ne ipſi quidē Ethnicorum Philoſophi probauerunt poetarū in hoc licentiam: quod Deorum amores, matrimonia, libidines, adulteria in ſcenā producerent, Homerumque ob id e ſua republica eiecit Plato: ſimili exemplo, quo eum Athenienſes iudicio inſanum pronuntiauerunt, quia (inquit Cornelius Nepos [d]) Deos cum hominibus belligerare deſcripſiſſet. Quod & fuſius exagitauit Serapion in Panegyrico. [e] Quo magis mirum videri poſſit, tam multos Chriſtiani nominis auctores, in ea opinione hærere, ſententiamque in hoc ſuam mordicus etiam tueri, ac defendere. Nam & Iornandes Gothorum imperante Iuſtiniano Epiſcopus, in eo libro, quem de Getharum origine ſcripſit, non dubitauit referre, fuiſſe in Scythia magas mulieres, patrio ſermone Aliorumnas nuncupatas, quæ a Filimero Gothorū rege in vltimas ſolitudines adactæ, atq;

a *Rom. 2.*
b *Gen. c. 16. verſ. 10.*
c *Gene. cap. 19. ver. 37. 38*
d *In Epiſto. quam ad Saluſt. præmiſit Daretis historia.*
e *Suidas.*

ibi ab immundis spiritibus compressæ tetros, ac feroces homunculos edidissent, vnde suam Hunni duxissent originem. Et Guilielmus Parisiensis, Thomas Brabantinus, [a] Vincentius, [b] Hector Boetius, [c] Ioannes Nider, [d] atq. alii eadem de Cypri incolis, Hellequinis, Vrsinis, ac Merlino Anglo confidentius narrauerunt, quã pateretur Ecclesiasticæ historiæ fides atque auctoritas. Suam post Lactantium [e] (cuius tamen pridem error in hoc damnatus est) ex eo defendentes sententiam, quod in Genesi [f] legitur hominum filias suis complexibus filios Dei suscepisse. In quo quam longe rem a veritate sua detorqueãt satis in eum locum interpretes indicant, inquientes, filios Dei non natura, ac generatione illic dici: sed peculiari quadam beneficentia, qua præter ceteros Deus illos complexus est, ac tanquam vnice caros in familiam suam cooptauit: quales fuerunt filii Seth. Quẽadmodum [h] filiæ hominum contra appellantur, quæ nihil in se commendabilius habent, quã quod ab homine sunt natæ, & progenitę, quales fuerunt filiæ Caim. Et equidem D. Augustinus [i] locum illum enarrans, nihil tale comminiscitur, licet eum non fugerint, quæ de incubis, succubisque prisca narrauit gentilitas, ac præterea alibi [k] diserte pronuntiauerit, nõ esse fabulosum, quod aiunt Dæmones cum hominibus concumbere. Quod & ego pro vero habẽdum

- a b *De vniuersali bono.*
- c *Li.21.c.30*
- d *Lib.8.*
- e *Lib.5. for. De malef. cap.10.*
- f *Lib.11. de orig. errorũ.*
- g *Cap.6.*
- h *Rab. David Kimhi, D. Tho Theoph. & Archid. Antioche.*
- i *Bartholoma. Vuestmerus in Phras. Diuinæ Script.*
- k *Cap.23. li.15. De ciuit. Dei.*
- k *Cap.23. lib.15 De ciuit. Dei.*

dum censeo: sed [a] non ea causa id fieri, quo inde sobolem tollant, vel voluptatem aliquam capiant afferantue (matrimonia, inquit Plinius, [b] inter Deos credi, tantoque æuo ex iis neminē nasci, puerilium prope deliramentorum est:) Verum potius vt tali stupri consuetudine eos, quos semel illaqueauerunt, in flagitia magis, magisque ingurgitent. Inde ridicula illa, quod & redamari, atque in amoris propensione (si Diis placet) sibi responderi volunt. Imo & matrimonia, vt alibi [c] dicetur, iungere, ac frequentare, non minore equidem vel mœchi, vel riualis impatientia, quam inter homines esse cōsueuit. Recitat Nicolæa Morelia, [d] cum ea iam ætate esset, qua solent a procis ambiri virgines: ob idque frequentes apud se ii adessent, sæpe hoc in ipsam durissimis verberibus Magistellum suū animaduertisse, quod illos intromitteret: ac præterea interminatum fuisse grauiora, ni in posterum abstineret. Et in sabbatariis conuentibus maleficorū nefas est (vt plerique omnes recensent) eam quam sibi alius matrimonio iūxerit, attingere, aut etiā probri sollicitare: Adeo versute simulato amori Zelotypiam prætendunt. In quam etiam sentētiam refert Erasmus, [e] oppidum fuisse in Heluetia Schiltach nomine, quod malus Dæmon totum exussisse credebatur: non aliam ob causam, quam quia cauponis (e cuius etiam ædibus flammæ initium

a *Turquem. Hexam. dialog. 3.*
b *Lib. 11 c. 7*
c *Cap. 111. lib. 11.*
d *Serræ. 13. Cal. Feb. 1587.*
e *Epist. famil. lib. 27. Epist. 20.*

fuerat) filius mulierculam, quam is ſibi amicã adiunxerat, attrectaſſet: vt deinceps fuſius ſuo loco narrabitur. Sed hæc omnia tanto maiore ſtudio ſimulantur, quanto a veritate abſunt lōgius: nunquamque operoſior eſt veri oſtentatio, quã vbi mendacium, veluti anguis in herba latet, atque abſconditur. Cum enim coniugium ad vitanda ſtupra, procreandamq. ſobolẽ ſit inſtitutum: neutrius autem, vt iam dictum eſt, indigeant Dæmones, quod nec Venerearũ libidinum illecebris trahantur, nec liberorum deſiderio aliquo afficiantur: dolos, machinas, fallacias, & præſtigias hæc omnia eſſe oportet. Quod & ex eo magis clarum, manifeſtumque fit, quod qui eam Dæmonum γονοποιΐαν defendunt: contraria nihilominus inter ſe ſentiunt, vbi quale ſit ortu, natura, ac moribus, quod inde naſcitur conſtituunt: (quæ certe in tam contrarias ſententias de eadẽ re diſceſſio, facile mẽdacium arguit) ſi quidem alii humano tantum ſemine id procreari per eas, quas modo dixi, ſe viris ſubiiciendi, tum propere fœminas ineundi vices, autumant: Adamiticoſque, qui inde exſiſtunt, liberos, appellant: quaſi ab Adamo, vt ceteros homines perpetua ſerie propagationis deductos, ac deriuatos: tum in infantia noctes, dieſque vagire; [a] plumbeos, macieq. deformes eſſe: etiamſi nutrices quinq. totas ſugant. Hæcque vitia eſſe adulterini, ac tranſlatitii illius ſeminis:

[a] *Guilielmus Pariſienſis in vltima parte de Vniuer.*

minis: Alii contra in illis elucere virtutes, quæ humanas longe ſuperent, ſuſpicionemque afferant admixtæ alicuius diuinitatis, qualẽ olim heroibus ſuis tribuebat antiquitas: qui & ob id (inquit Lucianus) neque Dii, neque homines, ſed vtrumque eſſe credebantur. Eius adeo rei documentum eſſe ampliſſimum, quod de Caſtoris, Pollucis, Bacchi, Alexandri, Romuli, Æſculapii, aliorumq; id genus ἡμιθέων procreatione, literis proditum reperimus: genitos ſcilicet fuiſſe; cum quos ea ætas Deos, nunc Dæmones vocamus, illorum matres facto per alienæ formæ aſſimulationem fuco, cõpreſſiſſent. Quod etiamnum incubi, quos nobis hodiernæ memorant ſagæ, facile faciant: cũ nihilominus illis vires ſint ad procreationem habiles, atque idoneæ. Quamquam id ea ſolum gratia adinuentum, excogitatumque fuiſſe forte dixerit aliquis, vt matrum illarum turpitudo eo commento tegeretur: quod pudor fuiſſet, illuſtrib⁹ ortas parentibus, adulterii, inceſtus, probri inſimulari. Nec æquum fuiſſet tam excellentes, præclaroſque belli, ac pacis artibus viros, quiq; ſuis laboribus, eximiiſque factis rempublicam auxiſſent, natalium labe aliqua aſpergi, ac contaminari. Hęret tamen adhuc nunc in plerorũque omnium ſermonibus, ac mentibus illa vti veriſſima, certiſſimaque opinio. Iam quod inſtant magis, ac validiſſimum firmiſſimumque

ad eam rem argumentum nactos se putant, dũ ostendunt partus ita a Dęmonibus compressarum mulierum nonnunquam informes, prodigiosos, ac portentosos exsistere: quales Cardan[9] in Scotia, [a] Leuinus Lemnius in Belgio, [b] nos etiã in Lotharingia, dum in sagas quæstiones exercemus, non semel obseruauimus: id quidẽ facile erit ei diluere, qui penitius totum hoc negotium volet rimari, atque expẽdere. Nã, quod ait Vlpianus, [c] istiusmodi ostenta contra naturam esse; hoc ego sic interpretor, quasi dicat, ea communibus naturæ legibus aduersari, id est, modum a natura prę scriptum, vel superfluis, ac luxuriantibus membris excedere: vti cum quis nascitur tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ minus respondet: qualis fuit infans ille, quem Ammianus Marcellinus [d] memorat natum apud Daphnen amœnum, & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, ore gemino, dentibus binis, promissa barba, quatuorque oculis. Et ætas nostra bicipites, sedigitos, bicorpores, geminatisq; aliis artub. admirabiles multos vidit Vel necessariis, consuetisq; defici, ac destitui, vti fuit massa illa informis spongiæ, vrticæue marinæ instar palpitans, ac vitæ etiam speciem præbens, quã non ita pridem (inquit idem Leuinus [e]) enixa est insularis quædam mulier, in inferiore Germania. vt hic omittam dicere Monoscelos singulis

a Cap. 39. lib. 16. de var.

b *Cap 8 li. 1. de occul. natu. mirac.*

c In l. ostentũ De verb sign.

d Rerum gestarum, libro 19. sub fin.

e Lib. 1. De natur. occul. mirac. ca. 8.

gulis cruribus. Blemmyos ἀκεφάλους, & Arimaspos vno oculo in fronte, quos nobis narrat Plinius,[a] nam suam certamque propagationē habuisse feruntur. Vel sic deprauata, infamique forma, ac specie apparere, vt horrorem etiam sua fœditate, immanitateque aspicientibus incutiant. Quale fuit illud, quod Christianus Massæus[b] non multis diebus pręcessisse Rauēnæ direptionē recenset. Infans scilicet Hermaphroditus, aspera vno cornu fronte, alatis brachiis occulto genu, pede accipitris istis notis V. + pectore insignito. Rursus & aliud nō minus stupendum, quod enim Leuinus[c] sua ętate visum testatur: Adunco videlicet rostro, longo teretique collo, oculis vibrantibus, cauda acuminata, stridenti voce, pedibus expeditissimis, vt quibus hac, atque illac celerrime discurreret, latebras conclauis perquirens. Quæ tamen omnia quantum ad animalis corporis fabricam attinet, ex iisdem causis initium capere, quas natura in ceterarum rerum molitione adhibet, nemo est, qui non sit facile concessurus, si modo se iis rationibus duci sinet, quę in hoc argumenti genere plurimum semper momenti habuerunt. Nam primum, vt silentio prętermittā geminationes, agnationesque illas membrorū (minus enim suspectæ sunt istius Dæmonogoniæ, quod constet eas a seminis copia, abundātiaque promanare, & figuram nouam, alienā-

a Lib. 7. c. 2. & lib. 5. c. 8.

b Chro. li. 20.

c Loco supra memor.

que nullam præterea habeant) ac a mola illa informi, atq. inelaborata, quæ monſtri affinior videtur, incipiam, ne inter Medicos quidē controuerſia eſt, quin ei materiam natura ipſa ſuppeditet. Sed in hoc tantum diuerſi ſunt, quod formæ vitium alii in mala vteri conſtitutione, alii ex ſordido, improboue ſemine, alii ex aſtrorum contuitu ſyderumque influxu, ac præſertim quartæ, ſilentiſque Lunæ, quam Varro intermenſtruum vocat, alii denique ex aliis cauſis naturalibus arceſſunt. Fieri enim horum aliquo, vel omnibus ſimul, vt concinnam formam, decentemq. figuram ea conſequi non valeant. Addūt & nonnulli ex prurientis mulieris imaginaria Venere, ac ſine vllo viri concubitu, qui in hoc negotio agentis, quod proprium formæ eſt, partes obtinet, abſurdas eiuſmodi formas adſciſci, nam & gallinę oua pariūt, citra vllam galli operam, quæ ob id, quantocumque incubentur tempore, non animantur tamē, ſed potius putreſcunt. Vtcumque res ſit, a nemine adhuc ambigi audiui, quin eiuſmodi fœtus a natura, non etiam a Dæmonibus cauſam habet. Nam & honeſtæ matronæ, ac alioqui a tam nefandi concubitus ſuſpicione alieniſſimæ, ſæpe talem edere viſę ſunt. Et contra ſagæ, quibuſcū ſtupri quotidianam fere cōſuetudinem habere dicuntur Dæmones, infantes ſuos ſæpe pariunt omnibus naturę numeris, & partibus perfectos,

atque

atque absolutos. Iam quod attinet ad horriferos illos partus, qui ipso quo eduntur in lucem momēto, stridore, discursu, ac specie, quales vulgo Dæmonibus affinguntur, terribiles se ostēdunt; etsi vrgent illi non parum ad inferendā hanc de Dæmonum τεκνοποιΐα opinionem: siquidem inquit Euripides,

Η φύσις ἑκάστῳ τοῦ γένους ἐστὶ πατρίς.[a] a In Electra.

Si tamen eorum efficientes causæ paulo attentius considerabuntur, nihil quoque reperiētur habere, quod suum natura non agnoscat. Palam est quāta formarum varietate in hominibus præsertim ea ludat, vtq. ex eo, qui adhuc illorum exstitit, numero vix duo reperti sint vultu, moribusq. per omnia consimiles, vel si vno sint partu editi: Quod in Esau, & Iacob res ipsa olim fecit manifestum. Eius causam, si rogetur Physicus, non continuo in seminis genitalibus facultatibus eam constituet, quasi natura ex vna eademque causa res adeo diuersas sit editura, cum contra (vt inquit Cicero[b]) eius via perpetuo vna sit: & simplex similium appetentissima, ac adeo rapacissima. Quid ergo quā tandem tantæ diuersitatis causam probabilē satis constituemus. Et de hac quidem varie disputant illi: sed in eo plurium consensio est, vt ad matris imaginationem potius referenda videatur. Memorabile est, quod de ea re in Iacob sacra historia[c] legitur. Is pacto cum Labane so-

b In Catone & Lælio.

c Gen. c.30. vers.38.

cero conuenerat, vt sibi habere liceret eas omnes, quæ in grege maculis interstinctę, conspersæque reperirentur pecudes. Quo igitur plures eius generis ederentur matribus ad aquam appellentibus, e populo amygdala, castaneaue virgas coloribus distinctas opponebat, quarũ frequenti aspectu sensus earum afficerentur, vnaque qui postmodum concipiendus erat fœtus. Quæ etiam illi frustra nõ fuit cautio: Nam matres illæ fere omnes agnas edebant maculoso vellere, quamuis, qui iniret eas talis nullus in toto grege exsisteret. Ab innata igitur seminis facultate non erat ea varietas, ac diuersitas, sed ab illis, quę extrinsecus obrepebant, imaginib⁹. Quam si tantum brutis animantibus, quæ nihil tamen mente agitant, natura vim tribuit, ac facultatem, quid de homine futurum putam⁹, cui animus est (inquit Plato) ἀεικίνητος, id est, (vt interpretatur Cicero [a]) seipsum semper mouens, semper aliquid agens, nunquam agitatione vacuus non etiam inter dormiendum? Siquidem illarum rerum visa eum fatigant, quas vigilans gesserit, aut cogitarit. [b] Quæ puto causa fuit Plinio, [c] vt diceret plures in homine, quam in ceteris omnibus animalibus apparere differentias, quia videlicet cogitationum velocitas, animi celeritas, ingeniiq. varietas multiplices notas imprimat: cum ceteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque

a Tuscul. qu. lib. 1 De finib. bon. lib. 2. de Diuinat. lib. 11.
b De Diuinat. libro 11. Macrob. lib. 1. in Somniũ cap. 3.
c Lib. 7. c. 12.

lisque in suo cuique genere. Ac licet Leonardus Wairus [a] in eo tractatu quem de Incantationibus edidit, disputet eiusmodi macularum in pecudibus Iacob varietatem, ex occulta diuinæ voluntatis potentia magis fuisse, quam ex obiecta illa colorum interpunctione, ipsa tamen historiæ veritas, si exacte perpendatur, contra facere videtur. Nam si hoc sic facere instituit DEVS, quid necesse fuit istud de virgis, quod certe probabile in naturalibus caussis fundamentum positum habet, quasi subsidium aliquod, atque instrumentum opificii sui adhibere? Et certe seipse Wairus suo iugulat gladio, tum euestigio laudata contra Diui Augustini [b] auctoritate: tũ superioris libri capite vicesimo, serio etiam adductis in contrariam sententiam argumentis: quod, inquit, socerum Iacob bona pecoris parte, adinuenta illa virgarum variatione cum insigni eius damno fraudauerit: quod gallinis, cum oua incubant, tales offerri soleant colores, qualibus distinctos earum pullos volumus: quod ea cautio sit maxima, ac prouisio qui dant liberis operam, ne aliis exornetur genialis lectus imaginibus, ac tabulis, quam quæ honestam, liberalemque aliquam speciem ostendunt. Similitudinum enim in mẽte reputatio est (inquit Plinius [c]) & in qua credantur multa fortuita pollere: visus, auditus, memoria, haustæque i-

a *Lib. 11. c. 7*

b *Lib. 12. de ciuit. Dei.*

c *Lib. 7. c. 12.*

magines ſub ipſo conceptu. Et mulieres (ait Plutarchus [a]) ſæpiuſcule repertæ ſunt, quæ ſimiles illis ſimulacris, ſtatuiſque partus eniterētur, quas in delitiis habuiſſent. Quod tamē ego prorſus ſic dictum non intelligo, quaſi vniuſcuiuſque figuram ac lineamenta inde cauſam ſuā neceſſario mutuari atque habere putem. Nam naturam hic etiam ius ſuum ſibi vindicare indicat, quod nō modo liberos, ſed & nepotes parentum ſuorum vultus, mores, vocē, inceſſum, ſtaturam denique ipſam, multis etiam poſt annis referre videmus. Imo & in parte corporis aliqua notam generis ſui propriam, ac peculiarē. Vti Seleuci filii, [b] nepoteſque anchoram in femore: Daci [c] in brachio certum aliud quoddam generis ſui inſigne ad quartum vſque partum oſtendiſſe perhibentur. Bergami [d] quoque in Coleonum familia) quam vnus maxime illuſtrauit Bartholomæus ille, cuius adhuc Venetiis ad DD. Ioannis & Pauli erecta viſitur ſtatua equeſtris) peculiare fuit mares vt plerunq. tribus naſci teſticulis, ob idque adhuc eius familię ſymbolum tribus nigris teſticulis eſſe notatū, atque inſignitum. In Lepidorum [e] etiam gente tres intermiſſo ordine obducto membrana oculo geniti memorantur. Et indubitatum exemplum eſt Nicæi nobilis pictę Byſantii geniti, qui adulterio Æthiopis nata matre nihil a ceteris colore differente, ipſe autem regenerauit Æthiopem.

a Lib. 5. de plac. philoſ. c. 12.

b Iuſtin. li. 15

c Plin. li. 7. c. 11.

d Hiſt. Ven.

e Plin. li. 12. cap. 12.

Æthiopem. Cui & germanũ illud est, [a] de muliere quadam Græca, quæ cum enixa esset infantem, ob idq. adulterii esset damnata, progenies Æthiopis quarta inuenta est. Tũ & hoc in corporibus liberorum Pythonis Nisibensis hastæ figuram signum Spartanis, conueniens, post multi temporis reuolutionem, tanquã ex altissima generis similitudine emicuisse. Verum si quæ maior in corpore apparet turpitudo, ac deformitas, quæ ei figuram indat a communibus, & vulgaribus alieniorem, vt plerumque eas ab eiusmodi phantasiæ violento, vehementique motu progredi. Nam certe si quid mulier auidius animo concipit, ac menti inculcat altius; siue in ipso cõceptu, siue etiam ineunte gestationis tempore, huius imago vti dictum est, vt plerumque in fœtu elucescit. Dum enim vehementius, attentiusq. rerum vel obiectarum, vel concupitarum species animo voluit, ac versat; euenit, vt earum figura concursantibus vna humoribus, quos ad id habet obsequentes, embryoni indatur atq. imprimatur. Viso enim sub conceptum oblato (inquit Empedocles apud Plutarchum [b]) infans informatur. Fidẽ huius rei faciunt amplissima, quæ de ea re exstant apud probatos auctores, exempla. Scrupulũ (inquit Heliodorus præsul Tricensis [c]) in agnoscẽda Chariclæa filia marito ademit Æthiopissa vxor (esto hæc commentitia narratio, vt veritatẽ

a Plutarc. in lib de sera num. vindicta.

b Lib. 5. De plac. Philos. cap 12.

c In historia Æthiopica.

præ se fert aliquam, eamque, quã proxime fieri potest vestigiis consequitur) quod diceret Andromachiæ se ob oculos imaginem tum positã habuisse, cum vxorium patraret opus. Hancque in cute candoris causam præter loci morẽ, ac naturam non respuisse virum naris alioqui emunctissimæ. Marci Damasceni nota est historia de muliere, quę villis, qualibus vestiri solent cameli, horridum infantem peperit: non aliam ob causam, quam quod Diui Ioannis Baptistæ inter geniales complexus in aduersa tabula contemplaretur effigiem. Quę etiam causa fuit [a] Nicolai Pontificis eius nominis III. cũ eius neptis villosum admodum infantem peperisset, vt visorum, quotquot erãt Romæ, imagines edicto tollendas curaret. Alius [b] nondũ deposita cacodæmonis persona, quam in fabula paulo ante adumbrauerat, obuiam forte vxorem moræ impatiẽs compressit: vnde grauida facta talem forma partũ postea edidit, qualẽ ipse maritum personatum inter amplexus attẽtius conspexerat. Narrant [c] de Cippo quodam rege, illi inter dormiendũ enata in fronte cornua: cum commissos interdiu tauros somnians altius animo agitasset. Rursus Hispano adolescen'ti cui nomen erat Iacobo Ozorio vna non amplius nocte canitiem obrepsisse, quod dies illi necis sequens esset destinatus. Ac quamquã hæc multis parum credibilia scio esse futura: tamen

a *Guliel. Parad. Chron. Sabaudiæ cap. 46.*

b *Buscoduci vt refert Vvairus li. 1. de incanta. cap. 12.*

c *Pet. Mess. part. 2. vari. lect. cap. 7.*

men iuuat & ea meminiſſe, vt per aſpera etiam, ac ſenticoſa loca ad veritatem plana, pronaque magis via inſtituatur. His igitur ſic perſpectis imaginationis viribus, quid vetat nos nunc aſpectu horribiles illos partus naturæ confidenter attribuere, cum vtiq. vel in conceptu, vel in prægnatione mulieres cacodæmonis alicuius imaginem, qualis in DD. Michaelis, Apri, Antonii, aliorumq. cœlitum pictis tabulis videri ſolet, oculis auidius potuerint capeſſere? Quod etiam infortunium in matre ob id excuſare videntur Iuriſconſulti; [a] quaſi ſcilicet fataliter, non conſilio acciderit. Ac quod obiectæ oculis eiuſmodi imagines præſtant, id iam multo certius res ipſa, ſi præſens erit efficiet. Sagis autem Dæmones ante oculos ſæpe pręſentes verſari, modo hac, modo illa ſpecie alibi ſatis eſt demonſtratum. Mirum igitur videri nõ debet, ſi quãdo liberos edent prodigioſa eiuſmodi deformitate inſignes: (quanquam & hoc raro accidiſſe memini). Sed aliud eſt, quod vrget magis: horrifer ille pro eiulatu ſtridor, inceſſus pręceps, latebrarum perquiſitio: quorum nullius vel muta, ac ſenſus, motuſq. expers imago, vel res adeo ipſa cauſam dare poteſt: cum viſum tantum feriant: non etiam aliquem aliorũ ſenſuum, quem imaginatio ad fœtum poſſit trãſmittere. Et certe fateamur, oportet, hic Dæmones operam ſuam interponere, ac ſe plerunque

[a] *l. Quæret aliquis. De verb. ſignific.*

tum in illas, tum in illarum fœtus immittere, atq. ad eas actiones habiles, promotosq. reddere, quæ alioquin naturæ vires omnes vincāt, ac superent. Quod &, vbi [a] de illarum, quæ putantur transformationibus disputauimus, nō obscure ostēdimus. Quibus ita positis, ac cōcessis, non erit, opinor, absurdum dicere: partus sic deformitate ꝓdigiosos, ex eo tales exsistere, quod mater, dū is informatur, vel adolescit, frequenti Dæmonis occursatiōe perculsa, rei visæ ex vehementi imaginatione illi figuram induxerit. Vocem porro efferatam, gressumque, ac fugam insolentem a Dæmone omnino esse, qui forte vel viuos in vtero vel abortu egestos sine luce infantes, ex matris arbitrio inuasit. Quæ forte olim causa fuit (inquit Alexander ab Alexandro)[b] vt eos vel in fluuium, mareve proiicerent, vel in vltimas terrarum oras abiegarent. Et hodie Christiana lustratione eorum plerosque pro Ecclesiæ iudicio dedignamur ac præfocandos, exstinguendosque curamus statim, atque in lucem prodeunt. Nimirum quia suspicionē afferunt intus latentis, ac reconditi Dæmonis. Hominum igitur non Dæmonum ea proles est certissima, licet minus respondeat figura, ipsaque adeo materiæ moles. Cum enim (inquit Cicero [c]) in rerum natura duo quęrēda sint: vnum, quæ materia sit, ex qua quæque res efficitur: alterum quæ vis sit, quæ quicquid efficiat: vtrumque

a Quinto ca. lib. 2.

b Genial. dier. lib. 2. c. 25 & lib. 5. cap. 27.

c Lib. 1. de finib. bon. & mal.

que autem in homine, neutrum ne translatitiũ quidem in Dæmone, quantũ ad eiuſmodi procreationem attinet, efficax reperiatur: fruſtra bigeneres iſtos partus, atque hybridas ſola exterioris figuræ, aduentitiorumq. motuum cauſa, ac prætextu nobis male quidam feriati homines prędicant Et omnino, vt eo redeat vnde digreſſa eſt oratio. Probabilior videtur eorũ ſententia, qui negant Dæmonum illam ex mutuatitio (vt ſic loquar) ſemine generationē. Quãquam ſcio qui contra ſenſerint auctores grauiſſimos, a quibus diſſentire parum tutum videretur, ſi hæc eſſet de religione rebuſq. ſacris contentio. Sed cum nihil pietatem attingat. & ſit etiam inter partes προβληματώδης, de ea re ſermo nihil ab homine orthodoxo alienum facere me exiſtimaui, ſi cui magis aſſentirer opinioni adductis, quæ me mouent rationibus libere eloquerer.

Dæmones corpus ſibi condenſare ex aliqua materia, formaſque variarum animantium ſibi aſſumere: humanã etiam nonnumquam, ſed infami, ac deprauato vultu, manibuſque & pedibus ſemper in morem auium rapacium vncinatis, atque hamatis.

CAPVT VII.

DÆmones [a] quidem natura ſua corporis expertes eſſe, ſed vel ex aere, vel ex dẽſiore

[a] *Tſal. c. 1. & ad Heb. 1.*

aliqua materia corpus ſibi pro tempore, atque vſu comparare etiam probauit Platonicorum ſchola. [a] Cui & in hoc aſſenſiſſe ſe D. Auguſtinus non inficiatur: [b] D. etiam Baſilius ſcribit. Dęmonum corpora aliquādo eſſe aeria, aliquādo ignea: ſępe etiam ex vtroque elemento temperata. Iam vt hoc dubitationē nullam habeat, Dæmones ſeſe, quæ ſub ſenſum cadant corporibus, inuoluere: prout id quod adornant facere exigit, ac poſtulat. Qua vero forma, ac ſpecie id præſtent tam infinitum ſit dicere, quam Proteum in omnes ſuas figuras diſtinguere. Quēadmodum enim terræ anhelitus in nubes ſe induunt, quæ ventis agitatæ ſpecies innumerarum rerum prę ſe ferant: ſic Dæmones ex obiecto, atque arrepto quoque aere, ac vaporib. corpora in eum, quem cupiunt, modum ſua volubilitate, agilitateque facile informant. Idem Baſilius [d] refert illos ſæpe hominibus petulanter inſultare felis, muſtelæ, ac canis ſe diſcerpentis figura. Iamblicus, [e] & Pſellus [f] dici non poſſe, quanta varietate ludant modo ſe in breuiſſimā molem contrahentes, modo in ampliſſimam exporrigētes, modo viri apparētes, modo occurrentes, vt fœminæ. Leonis more frementes, ſaltantes, vt pardalis; latrantes, vt canis, atque in vtris, vaſiſque figuram ſeſe aliquando transformantes. Aluarotus a Minues, Ouieda, & qui Indorum Occidentalium mores ſcriptis mandauerunt

[a] *Eraſ. Chil. 2 centur. 8 & 1.*

[b] *In lib. de natu. Dæm. cl. Eſa. c. 10*

[d] *In Eſa. c. 2.*

[e] *De Myſt. Ægypt. cap. Quando alia numina aliter app.*

[f] *De Dæmonib.*

uerunt frequentissimos narrant illis esse Dæmonum occursus, modo hac, modo illa animā tis facie sese ostendentium. In quot vero vultus, atque ora immutatos illos viderint nostræ ætatis sagæ, operæpretium quoque est hic recēsere. Nicolæa Morelia [a] refert cum se Magistellus suus captiuam inuiseret, modo auis per fenestram inuolantis, modo leporis, aut muris, circumcurrentis tandem hominis, a quo stuprabatur, forma, atque imagine apparuisse. Iana Gerardina, [b] sub canis atri forma a se itidem in carcere visum. Asmaria Nanceiana [c] cancri instar sibi obuersatum, interea dum a me Quæstore ex testium elogiis interrogaretur. Pleræque omnes, quæ in vasto regno fuere deprehensæ, cum se noctu inuiseret, illabi consueuisse per cancellos fenestrarum felis, aut pusillæ alicuius bestiolæ habitu. Et omnino nullæ sunt animalium species, quas illi per occasionem non vsurpent, dum dolos admoliuntur, technasque instruunt: Nullam tamen (vt refert Abbas Trithemius) omnium sibi adaptant libentius, quā hominis, quod ea ad cōgressum, ac collocutiones conuenientissima sit. Verum in hoc Dei erga miseros mortales mire elucet benignitas: quod nunquam tam commode illam affingūt, quin fucus etiam crassioribus appareat. Nam aut in vultu fœditas est, ac turpido, aut vncis, hamisque, quales obscœnis vulturibus insunt

a Serra 14. cal. Feb. 1587.

b Pangæi 10 Cal. Decem. 1584.

c

manus, pedesve deprauatos habent, aut deniq. insolita, atque insigni aliqua nota, quæ naturæ immunitatem prodat, conspicuos se ostēdunt. Ioannes Piscator,[a] Henezel, [b] Salome, [c] Catharina Balandræa, [d] Nicolæa Ganatia, [e] Sennel Armentaria,[f] & Ioanna Gerardina [g] retulerunt se, & sæpe, & otiose, atque attente considerasse suos Magistellos, cum præsentes colloquerentur: obseruasseque semper illis obscuras, atrasq. fuisse facies: ac (quod Iornandes dicit de Hunnis, quos Dæmonibus incubis satos ferunt) ossæ similes: lumina penitus abdita, flammæ tamen instar micantia: Oris rictus sparsos, profundos, ac perpetuo olidi, sulphureique aliquid æstuantes: manus strigosas, & villis, atque hamis deformes: pedes corneos, bifidosque: staturam nunquam iustam, sed aut breuitate, aut vastitate semper aliqua insolentem: totamq; adeo seriem extra modum. Addit Alexia Belhoria,[h] illum se aliquando vidisse capite, vel pede altero truncum, mutilumque, cum forte saltationes nocturnas vna cum suis agitaret. Quæ res me in memoriā inducit eius rumoris, qui me puero circumferebatur de Empusis, quarum frequētes de nocte choreæ in triuiis tum videri ferebātur (*la mequie Hennequin*) id est, familiam Hellequinam vocitabant: nam Hellequinos ab incubis Dæmonibus suam traxisse originem non ignobiles scriptores prodiderunt: recte an secus antea

a *Gerbeuil-lae 4. Nonas Maii, 1585.*
b *Vergauil-la Non. Iun. 1586.*
c *Ibid. 6. Calend. Sept. 1586.*
d *Hardamōtu 3. Non Dece. 1584.*
e *Maynerii 8 Id. Iul. 1585.*
f *Dusa prid. Cal. Octo. 1587.*
g *Pangaii 11. Cal. Dec. 1584.*
h *Blamuil la ad aquas 17. Cal. Feb. 1587.*

antea est disputatum. Et certe eiusmodi Hecate vno pede incedens etiam veteribus celebrata fuit, vti Aristophanis, Homerique interpretes prolixe commentati sunt. Nec modo nocturnis solitam apparere horis, sed & sæpissime meridianis maximeque cum manibus parentabatur. Quod quidem, haud scio, an recte possit referri ad id, quod legitur in Psalmis Hebræorum: [a] Ab incursu & Dæmonio meridiano (quamquam sunt & qui meridianum dici putant, quod in lucis, ceu meridianæ Angelum se transformant) sed & meridie choræas agitare Dæmones postea demonstrabitur. [b] Verum de hac πολυμόρφῳ plura suo loco dicentur.[c]

a Psal. 90.

b Huius lib. cap. 14.

c Huius lib. cap. 23.

Dæmones sermonem, quali vtuntur ea, apud quas versantur, nationes sibi fingere: sed subsurdum, pusillum, & clauso murmure raucum.

CAPVT VIII.

ETsi Diabolus plerunque intestina, latentique grassatione homines in malos affectus impellit, quemadmodum alibi diximus:[d] tamē & id explanata vocis (qualem habent hominū inter se collocutiones) impressione aliquando facere solet; maximeque vbi illos sortilegii pactionibus, veluti ex formula sibi nexos, obligatosque habere parat. Nam hæc non est vulgaris & momētanea ad eum transitio: qualis euenit,

d Cap. 1 huius libri.

quoties humana imbecillitate in vitium labimur: sed quædam veluti correptis verbis mancipatio: quam deinde vti inter herum, & seruum constare oportet certis, ac præscriptis imperandi, obsequendiq. legibus, ac conditionibus. Ergo esse oportet & congressum, & colloquia, quibus vltro, citroque eiusmodi pacta firmentur. Quod humana specie homini se sæpe videndũ exhibeat, superius est demonstratum. Quod vero sermonis cum eo commercium aliquod habeat, hoc quoque nihilo est ad credendum difficilius. Si enim humanam figuram sibi ex densato aere asciscere potest, qui minus ex eiusdem diuerberatione, agitationeque vocem sibi effingere poterit, quam etiam exceptam, ac repercussam valles sæpe articulatissime reciprocant, atque imitantur? Et certe statuæ, quercus, atque antra illusæ antiquitatis sic sua oracula ediderunt. Memnonis statuam (inquit Apollonius [a]) cum eam Sol attingebat, atque ad eius os perueniebat, quod oriens facere solebat, loqui perhibuerunt Nicephorus Gregoras [b] in Byzãtina sua historia: Sunt (inquit) qui existiment Spiritus quosdã administros partim bonos partim malos futurorum scientiam hominib. impertiri per vocem ex aere ortam, & aures hominum circumsonantem. Ac quemadmodum organorum pneumaticorum soni sola (vt Iuuenalis verbis vtar) crispi numeratione pectinis in varios

a *Philostratus lib. 6. cap. 13.*
b *Lib. 5. sub fin.*

varios accentus, ac tonos distinguūtur: ita & Dęmones solent, pro sua in fingendis rebus dexteritate aerem sine lingua, sine palato, sine faucum, laterum, pulmonum vlla vi, & figura in quemuis sermonem, atque idioma informare. Qui inter Græcos olim habitabant (inquit Psellus[a]) heroico stylo responsa dabant: qui apud Chaldæos Chaldaico sermone vtebantur: sicuti qui apud Ægyptios Ægyptio. Qui Armeniam incolebant alio migrantes indigenarum oratione loquebantur. Quod & sagæ quædam de suis Magistellis etiam nunc affirmant: sic videlicet eos secum loqui, vt non queat vernacule, ac germane magis, vel qui nunquam patria excesserit: imo & nomen sibi itidem vernaculi sermonis vulgo assumere. Margareta Luodman[b] refert id suo fuisse Vnglück/ id est, infortunio: Sybilla Capellaria,[c] Mach Leyd/ id est, noxio: Catharina Haffner/[d] zum Waldfliegen/ id est, ad saltus volanti: Alexia Bernard,[e] Federwüsch/ id est, plumæ tersori. Quæ Romandice loquuntur (nam Lotharingica ditio vtriusque linguæ incolas habet) *Maistre persil. Ioly bois, Verdelet, Saute-buisson*, & id genus alia multa, quæ hic esset otiosum recensere. Verum quemadmodum nunquam se in hominem tam commode induunt, quin supersit aliquid, quod fucū, fraudemque detegat: sicuti iam antea dictum est,[f] ita nec adeo feliciter humanam vocem imitan-

a *In lib. De Dæm.*

b *Vergauillæ 11 Cal. Feb. 1587.*

c *Ibid. 18 Calen. Decem. 1586.*

d *Ibid. 7. Cal. Octob. 1586.*

e *In Guermingen. 8. Cal. Febr. 1590.*

f *Cap. 7.*

tur, quin ficta, ementitaque audientibus facile appareat. Nicolæa Ganatia, [a] Eua Hesoletia, [b] Iana Nigra Armacuriana, [c] ac pleræque alię vocem illis esse aiunt, qualem emittunt, qui os in dolium, aut testam rimosam insertum habent. Ob idque illos semper loquẽdo vultum demittere, vti solent facere pudibundi, & sceleris alicuius sibi conscii. Aut certe exilem, ac debilem. Sic retulit Hermolaus Barbarus, [d] a se auditã fuisse vocem subsibilãtis Dæmonis, cum ille forte de Aristotelis entelechia interrogatus sibi, & Georgio Placentino respondisset. Eadem curiositate Appion Grammaticus (hunc a se adolescente visum scribit Plinius. [e]) Vmbras cum euocasset, ad percontandum Homerum, qua patria, quibusque parentibus genitus esset, non ausus fuit profiteri, quid sibi respondisset. Quod ego sic interpretor adeo confusa, ambigua, obscura, ac debili voce locutum fuisse, vt clari certique nihil inde elicere potuisset, quod postea referret. Nam Dæmones (inquit Psellus [f]) dedita opera tenuem, & pusillam vocem edunt, vt eorũ mẽdacia propter indistinctam illius obscuritatem minus deprehendi possint. Et Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus vocem confusam inaudiuit spectri ad altare de nocte stantis, cum id ille iurgabundus increpasset, vt Cedrenus, Callistus & Theodorus [g] scriptis suis testatum reliquere. Vlmus [h] quoque, id est (vt coniicio)

a *Manerii 6. Id. Iulias 1555.*

b *In suburbiis D. Apri. Sti:un. Tull.*

c *Leberii 5. Cal. April. 1583.*

d *Petrus Crinitus lib. 7. de honest. disciplin. c. 2*

e *Lib 30, c. 2*

f *In lib. De Dæmon.*

g *In add in Zonar. tom. 3. lib 1. collectan. histor. Ecclesiast.*

h *Philost. li. 6, cap. 5.*

iicio) ex vlmo verba faciens. Dæmon Thespesionis, qui Gymnosophistarum erat natu maximus, iussu ad ipsos aduentantem Apollonium sapientem voce tenui salutauit. Assyriorum etiam, & Chaldæorum λεκανομαντεία, hoc præstare solebat, vt Dæmones e pelui stridula voce, ac tenui sibilo verba ederent. Nempe hęc eo redeunt omnia, vt imitatio, quæ (inquit Fabius [a]) artis est propria, nunquam tam feliciter naturã exprimat: quin inter hanc, & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisim post se relinquat.

a Lib. 3, inst. orat. c. 5.

Satanam recti specie homines sæpe decipere, suos quoque ad eamdem hypocrisim, quam maxime potest eruditos habere, quo in occulto magis sit eorum improbitas, minusq; coniectura, ac suspitionibus coarguatur.

CAPVT IX.

MAli spiritus (inquit Iamblicus [b]) similitudinem bonorum sæpe arripiunt. Et satanas ait D. Paulus, [c] in angelum lucis se vt plerumque transfigurat, integumentoq; semper aliquo se inuoluit, quo homines deludat, perdatque facilius. Quis enim adeo est confidens, ac securus, qui si prima fronte (quod aiunt) cornua ostendentem, id est, perniciem aperte intẽ-

b c. quando alia numina aliter appareant.

c 2. Cor. cap. 11. vers. 14.

tantem videat, non statim obnixe illum vitet, ac defugiat? Ergo quemadmodum

--Pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci, flauoq; liquore: a

a Lucret. li. 1. & 4.

Sic improbus malas merces suas, vt venaliores hominibus obtrudat, eas speciosis inuolucris tegit ac (quod de sui temporis Philosophis dixit Seneca) pharmacopolarũ more pyxidib. venena occultat, quæ tamen honestissimos titulos præ se ferant. Imo vt facilius emtorem inueniat splendidi, ac lauti mercatoris habitum sibi assumit: nimirum quo magis fides sit nihil sordidi, fallacis, aut exsoleti apud eum prostare: sed talem vt aiunt esse generositate equũ, qualem phaleræ, & ephippia nitore, atque elegantia exteriore demonstrant. Ac primum quum nihil adeo exosum habeat, atque honores cultusque diuinos; præstigiis tamen, atque incantationibus suis non cessat intermiscere votiuas peregrinationes, anathemata, libationes, sacra, lustrationes, precationes solemnes, expiatiões, eleemosynas, atq. id genus alia, quæ religionis aliquod studium præ se ferre videntur, vti post suo loco fusius declarabitur. Hocque adeo agit, vt suos habeat in illis, vel ad superstitionem exercitatos, atque assuefactos: quo videlicet suspicionem eius, quo tenentur, criminis, a se longius amoueant. Vt mirum nemini esse debeat, si sa-

ſi ſagæ, quibus eſt cum Dæmonibus vitæ quotidianæ conſuetudo, adeo belle, atque appoſite eam perſonam adumbrent, ac imitentur. Siquidem (vt ait Cicero [a]) ὁποῖα ἡ δέσποινα, τοῖαι, καὶ θεραπαινίδες. Iſtud vero προσωπεῖον non eſt, quod quis plenius exhibitum, ac redditũ quærat, quam apud D. Paulum, [b] vbi ſpeciem aſſimulatæ ſapientiæ ſuis depingit coloribus; ſuperſtitione videlicet, animi ementita humilitate, & corporis læſione, ac dilatione: Nam hoc fuco adeo frequenter Satan tenebras ſuas illuſtrat, vt a luce nihil plane differre videãtur. Noſtra ætate in Mediomatricibus viſus eſt non illaudatæ vitæ curio ſeuerius cum magiſtratu expoſtulare: quod e parœcianis eã iuſſiſſet duci, quæ opinione ſua religionem præ ceteris omnibus ſanctiſſime, piiſſimeque coleret. Nam & ſacris omnibus primam intereſſe, ab iiſque vltimam, atque adeo inuitam recedere: precationes ne in via quidem intermittere: eas vſque & vſque crucis ſymbolo diſtinguere: aras Diuorum conſecratas memoriæ nullis non diebus ſuppliciter adire: teſſera precaria ſemper inſtructam eſſe: ſolemnia quæque ieiunia celebrare, vel rigidiſſime blando, atque humili ſermone obuios quoſque appellare: denique nihil non eorum præſtare, quæ demiſſam mentem, propenſumque ad pietatem, ac religionem animũ poſſent indicare. Atque hæc tot ſanctitatibus

a Epiſt. ad Att. 2.

b In Epiſtol. ad Col. ca. 2. verſ. 32.

commendata, cumulataque mulier postmodũ est innumerorum manifesta maleficiorum, ac flagitiorum in ignem iudicis iusta condemnatione coniecta. Pleræque omnes eius criminis compertæ, quantum mihi ex earum confessionibus hactenus comprehendere licuit sic ficta, dissimulataque pietate scelestissimam vitam semper obtenderunt. Ipse Satan; qui illarum princeps est, & caput; cum primum illas adoritur, in eum se habitum comparat, qui beneficium, ac salutare aliquid præ se ferat: vti supra suo loco est demõstratum. Et si id exemplis præterea confirmandum venit non sit futurũ
a Gen. 3. laboris valde operosi. Nam [a] & iam inde a mũdi incunabulis Heuam sub serpentis specie blãda sua oratione impulit, vt contra quam vetitũ erat decerptum ex arbore scientiæ pomum de-
b Antiquit. Iud. li. 1. c. 1. gustaret. Degebat is tum ait [b] Iosephus, cum A-
c Num. 21. vers. 8. Et Io. c. 3. vers. 14. damo eiusque vxore perquam familiariter. Et eius postea ex ære signum a Mose [c] obiectũ Hebræis, quod intuerentur, si vellent e dipsadum venenatis morsibus conualescere. Tum Epidauro Romã sedandæ pestilentiæ ergo Æsculapium ea specie esse inuectum. Quæ etiam Hie-
d Cælius August. Curio. lib. 11. comment. Hierog. c. 1. roglyphicorum interpretibus nonnullis, [d] causa fuit vt serpentem pro salutari tum corporis, tũ animæ symbolo vsurparent. Nequis mihi horrorem tam fœdæ, tetræque bestiæ hic obiiciat. Sed forte recentiora, ac expressiora magis iuuabunt.

bunt. Refert D. Gregorius,[a] cum eum artes iam omnes deficerent, tandem monachali veste indutum beato Equitio apparuisse, quod scilicet ea morum, vitæque sanctitatem maiorem præ se ferret, quam vulgaris, & plebeia, Sabellicus,[b] & Platina [c] Cœlestini pontificatu (hoc tempus scriptor Chronicorum mundi Massæus reiicit in annum 438.) in Creta Mosis prophetæ [illegible] vetustissimi personam induisse, obuersatumque ante oculos Iudæorum, qui in ea insula agitabant æuum, ac pollicitum se suo pede eos in terram promissionis esse reducturum: stantib⁹ vtrinque aquis, vt in Erythræo olim mari cum populus ex Ægypto eductus esset in murorum speciem constitissent, multosque istis præstigiis temere assensos, ac pelagus ingressos marinis fluctibus fuisse obrutos: præterea admodum paucos, qui tum demum vanitatis suæ admoniti ad Christi opem confugerunt. Idem quoq; (inquit Seuerus Sulpitius [d]) D. Martinum Turonensem Episcopum ludificare aliquando conatus est diadematis aurei, vestisque purpureæ pompa, quasi is Christus esset ad iudicandum mundum cœlo delapsus. Sed cum nihil promouisset, aufugit, nihil ibi suum relinquens, præter intollerabilem, qui eius præsentiam testaretur, fœtorem. Τριάδα ὁμοούσιον, καὶ ἰσότιμον auguste, sancteque colit, ac veneratur vniuersa Christianorum ecclesia: veluti non tantum Euangelii

a *Dialog. lib. 1. cap. 4.*

b *Ennea. 8. lib. 1.*

c *In Cœlestino.*

d *In D. Martini vita.*

indubitato testatam elogio, sed & Mosaicis my-
steriis longe ante prenuntiatam, quibusque im-
butum Mercurium Trismegistum probabile est
in Pimandra dixisse, quod mens Deus cum ver-
bo suo mentem alteram opificē pepererit. Tā-
tæ maiestatis gloriam affectans Dęmō Præmō-
stratensis cœnobii cuidam monacho triceps,
Anno M C. XXI. apparuit, conatusque est per-
suadere se illud trinum numen esse & certe τρί-
μορφος Εκάτη is erat) in cuius ille cōtemplatio-
ne animum adeo defixum haberet, se seq; ob in-
signe meritum, ac pietatis cultum eximium ei
in conspectum dare, quo pręsens adorare posset.
Verum monachus dolum facile olfaciens, eum
multo clamore, ac conuicio acceptum a se tan-
dem repulit, ac fugauit. Nec tantū sic sese ho-
nesta, ac speciosa aliqua persona Dæmon larua-
tum infert, vt fucum faciat: nam debile, ac va-
num sæpenumero est, quod ex habitu ducitur
de morum, vitæque integritate argumentum;
siquidem vestis (quod aiunt) monachum non
facit, multaque ore, ac corpore significantur, a
quibus vita est alienissima: sed & frequens est il-
li oratio de vita ad pietatem, religionem, ac san
ctitatem informanda. Imo sæpe nisi harum di-
serta pactione negat se vllū fœdus, societatem-
que posse inire. Et hæc illi quoque iam vetus
techna est. Nam & olim Pythias, Vestalesque in
perpetua virginitate manere oportebat: vt nūc
nisi

nisi virgines, & malitiæ hominum per ætatem adhuc expertes diuinationibus quibusdã apti, atque idonei esse non possint.

Illa sacras pueri sortes ter sustulit, illi
Rettulit e triuiis omnia certa puer.[a]

Et sacra nonnulla fuere, veluti quæ Plutarchus [b] Nephalia, aut Melisponda appellat, in quib. vinum attingere, aut luxui indulgere summum erat nefas. Apollonius [c] quoque de Amphiarai responsis apud Phiaortem verba faciens, refert eos, qui illa accipere volebant, integrum diem a cibo, a vino autem triduo iussos ab eius sacerdotib. fuisse, vt abstinerẽt. Et Lucius ille [d] apud Apuleium Osiridis sacris initiandus in numerũ Pastophororum a Mithra sacerdote, præcipue iussus est, decem continuis diebus cibariam voluptatem coercere: nullum animal esse: inuiniũ esse. Hac adeo de re memini me audire a Melchiore Errico serenissimi Ducis nostri dum viuebat, a secretis, & consiliis interioribus non illepidam narrationem, quam eo etiam confidẽtius hic exponam, quod is de quo ea est instituta, veram ipsi addubitanti mihi postea affirmauit. Theodorus Mallotius (is propręturam in Vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cum adhuc iuuenis amplissima familia natam adolescentulam in matrimonium deperiret: & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa, atque erepta (nam & for-

a *Tibullus.*
b *In lib. de cohiben. iracun.*
c *Philost. in eius vita lib. 2. ca. 14.*
d *Lib. 11. de asi. aureo.*

tuna egens, atque humilis & famulatus mercenaria conditione, in qua tũ erat, ignobilis, & despicatus nullam ne detegendi quidem amoris sui honestam satis rationem videbat:) Ergo vt desperatis rebus, & ipsam se iam deserente expectatione homines ad quodlibet consilium se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda, sequendaue amplectuntur: Maillotius conseruũ ex Germania, cui audiuerat Dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimum, adit: huicque ægritudinem suã aperit: rogans, vt si quod ei remedium afferre posset, id ne grauate faceret, ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasionem libens arripit, vt cui se ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo Dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud, ceu æs alienum in se transscriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari, atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo igitur illi negotio, consequentis diei diluculum in clauso, ac recondito quodam conclaui condicit: vbi vixdum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida, ac liberali forma, puella (hoc habitu Dæmon primũ se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectum exhorresceret) eamque se esse prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in iis, quæ erat præceptura, obsequi. Ac illo auide,

de, attenteque exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: in primis cœpit edicere vt furtis, crapula, libidinibus, iniuria, blaſphemiis, ceteriſque, quæ animum inquinãt, vitiis, temperaret: pietatem coleret: inopes facultatibus ſubleuaret: ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret: ſolemnes, ac quotidianas precationes ne intermitteret: eaque ſedulo obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet, atque ęquum eſt facere. Iſtis enim omnibus ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurũ vt optatis thalamis ſine difficultate vlla potiretur. Hæcq; ſic elocuta, ac conſtituto, intra quem reſponſum auferret, die, ſe foras eiecit. Mailiotius qui videret tam ſanctis, atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cũctandum putabat, quin id gratus, ac lubens acciperet. Sed dum magis, magiſq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc varie inter ſpem, metumque impellitur: ex eius vultu domeſticus quidam ſacerdos coniiciẽs, aliquid ſubeſſe, quo ſic diſtraheretur, eum blande adortus, ac quid animo volutaret, expiſcatus monitis ſuis peruicit, ne amplius ad vllum cum Dæmone colloquium deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longe abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeo multis poſt diebus ex quo plana, atque aperta via decidens, inque caput pro-

ruens exanimis momento repertus est. Idem Nicolæa Albericæ Energumenæ Laudunensi euenisse memorat, qui eius historiam nuper descripsit: scilicet eius, qui atri hominis specie illi obuersabatur, Dæmonis non alium apud eam fuisse sermonem, quam de sanctimonia, de pudore, de religione, ac sacrorum studio: ad hæcq. cum primum illam adortus est pręcipue, atque ante omnia fuisse cohortatū. Quid quod Christum, qui est piorum omnium exemplar tentaturus Ecclesiasten egit, & scripturæ testimoniū laudauit: imo adorauit coram eo procidens, atque inquiens: Tu es Filius Dei: [a] simili arte, ac versutia, qua eius Apostolum Paulum [b] seruū Dei, ac verba salutis annuntiantem vniuerso populo audiente prędicauit, cum e ventriloqua femina verba faceret. Quorsum enim hæc, nisi vt Euangelii præconem ageret, ac interim litū, (quod aiunt) melle gladium offerret, veritatē mendacissimo ore proferens, & luci clarissimæ caliginem, ac densissimas tenebras offundens? Quæ etiam causa fuit, vt illum Christus tunc compescuerit, ac tacere iusserit. Paulus vero nihilominus eiecerit, ex eo quod is tum obsidebat corpore. In quo versutissimi Dæmonis calliditas animaduertenda venit, qui sic ementita tessera castra Christianorum ingreditur, ingressusque suis ipsorum armis illos cōfodit, ac trucidat. Nam etsi Euangelicæ doctrinæ pleraque

a *Mar. c. 3. vers. 13.*
b *Act. 16. vers. 17.*

sunt

ſunt hæc omnia: quoniam tamen ab eo veluti manu capiuntur cui parere, in re etiam religioſiſſima, ſum̃a eſt impietas: idcirco cauenda ſunt diligenter, atque fugiēda. Habent enim (quod ait Irenæus [a]) lacti gypſum immixtum. Et quēadmodum Heraclęę in Ponto memoratur fuiſſe mel ſuauiſſimum, quod tamen qui ediſſet, illico in terram deiiciens ſe, ac miris modis conflictans interiret: ſic nemini dubium eſſe debet, quin præſentiſſimam perniciem afferant tam ſalutaria in ſpeciem monita, elogia, atque exēpla, ſi quis nimium credulus ſe iis duci, ac permoueri ſinat. Nam cum obediētia principium ſit, & caput cultus Dei, cuius affectator eſt in primis Satan rem ſuam tum ſtrenuiſſime geſſiſſe ſe putat, ſi ad eam homines quauis ratione adduxerit. Ac quemadmodum qui auibus inſidiantur, ſolent eas aliarum, quas ad id edoctas habent, cantu in tendiculas, laqueoſque inducere: ſic is pietatem, religionem, ſanctitatemq; nuſquam non in ore ſuorum habet, dum eorū verbis inſidioſis in gurgitem, voraginemque omnium ſcelerum, atque impietatum, quos ſemel appetiuit, depreſſerit, ac demerſerit. Iam q̃d attinet ad commentitiæ ſapientiæ membrum tertium, ſcilicet proprii corporis lanienam, qua olim Donatiſtæ, hodie Anabaptiſtæ, ac nihili quidam homines in ſeipſos, ad oſtentationem magis affectatæ ſanctimoniæ, quam ad vllius

a *Lib. 3. c. 19*

diſciplinę, ac macerationis Chriſtianę vſum, atque exercitationem deſæuiunt: hoc quidem manifeſtum carnificis Satanæ inuentum eſt. Quotus quiſque enim noſtrũ eſt, qui hoc ſic inſtrui non putet magis illi, vt hominum oculis inſeruiant, ac (quod ait Comicus ille) populum ſtudio ſtupidum in funambulo occupẽt, quam vt pietatem ex animo colant, Deoque qui theatrũ ſuum habet in latebris, vere ſe merentes demiſſos, atque afflictos oſtendant. Ne tubis canatur ante vos (inquit Chriſtus) quemadmodum hypocritæ faciunt in ſynagogis, & vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, habent mercedem ſuam: Hoc adeo ab hominibus nulla alioqui veræ religionis opinione imbutis ſic damnatum olim fuit; vt id etiam inter maximas mortalium delirationes enumerauerint. Apuleii [a] de ea re elogium in promtu eſt, quod hic totidem verbis propter eius antiquam elegantiam, ac bracteati, floridique ſtyli rarum nitorem aſcribam. Arrepto (inquit) flagro, quod ſemiuiris illis (ſacerdotes Deæ Syriæ intelligit) proprium geſtamen eſt, contortis tæniis lanoſi velleris prolixe fimbriatum, & multiiugis talis ouium teſſelatum indidem ſeſe multinodis cõmulcat ictibus, mira contra plagarum dolores præſumtione munitos: Cerneres profectu gladiorum, ictuque flagrorum ſolum ſpurcitie ſanguinis effæminati madeſcere: ac vbi tandem fatigati;

[a] *Lib. 8. De Aſino aureo*

fatigati; vel certe suo laniatu satiati pausam carnificinæ dedere, stipes æreas, imo vero, & argenteas, multis certatim offerentibus, sinu recipere patulo: necnon & vini cadum, & lactem, & caseos, & farris, & siliginis aliquid. Superioribus annis Mirecuriam (quæ sedes est, & caput prouinciæ Vogesorum amplissimæ, in qua etiã per annos aliquot propræses fui) appulit circũforaneus quidam, solitus sub pœnitentis nomine prouincias peragrare, ac pecunias, aliasq. res, quæ ad vitam conducerent, corradere. Is frequenti æde, qualis esse solet diebus Dominicis ad aram maiorem primum quidem procũbebat nudus vmbilico tenus: ac manu vna silicem, altera scuticam gestans, illo pectus crudeliter contundere, hac tergum misere dilacerare non cessabat: idem quoque factitans in supplicationibus publicis, ac sacrorum pompa, si quæ forte solemnib' illis dieb⁹ ducebatur. Tũ plebs illius primum misereſcere, ac quid de se tantũ meruisset mirari: deinde certatim pecunias in eum conferre. Sed is eo quęstu auctus vberrimo in nosocomium hilaris se recipiebat: ibique notis fomentis primũ curato corpore, ac ad futuras plagas etiam indurato, atque obfirmato, cibis, ac vino se intantum ingurgitabat; vt eas etiam, a quibus hospitaliter erat receptus, non parceret amaris, petulantibusque, sæpe etiam obscenis, ac turpibus dictis incessere. Cuius rei

fama cum ad vrbani Iudicis aures tandem peruenisset, accersitum hominem, in carcerem cõiectum, & serio rogatũ, quid causæ esset, quod sic se præter modum affligeret, impulit fateri, non id se facere, quo admissum aliquod facinus expiaret, vti ante simulauerat: sed magis, vt populi misericordiam concitaret, ab eoque stipem facilius, & largius exprimeret. Ceterum non tanti sibi esse doloris illa verbera, quanti aspicientium opinione putarentur: tum quod ad ea pridem vsu occalluisset: tum quod herbis vteretur, quæ membris stuporem inducerent, sensumque iis ad tempus minuerent. Qua re intellecta Nanceianorum Duumuirum iudicio, quo sontium omnium, quos habet Lotharingia pœnæ censentur, per compita virgis, sed egregie cæsus est; tum alterum humerum ferro candenti inustus, ac relegatus. Hunc sic se inter sacra excarnificandi morem, olim Ægyptios vsurpasse auctor est Herodotus in Euterpe. Gallos Idææ matris sacerdotes idem fecisse scribit Ouidius:

Attonitusque seces, vt quos Cybeleia mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.

Et,

Cadunt iactatis vilia membra modis.

Apud Horatium quoque.[a]

Gaudet Bellona cruentis.

[a] *Li. 2. Sat. 3.*

Quod scilicet sacrorum eius cultores (Bellona-

rios Vlpianus [a] vocat) sibi lacertos districtis gladiis cruentarent: Quod & meminit Martialis. [b]

Alba nimis sæuis lacerantur brachia cultris,
Cum furit ad Phrygios Enthea turba modos.

Et tetigit alicubi Plinius [c] sed & derisos a Xenocrate Physico recitat Alexander ab Alexandro, [d] quod vt aiebat, non esset lugendum, si Deos esse crederent, quibus sacra faciebant: aut non sacrificandum, si homines. Quæ & Labeonis Antistii sententia fuit: numina bona (inquit D. Augustinus [e]) a malis cultus diuersitate distinguentis, quod hi cædibus, ac suppliciis, illi lætis obsequiis (qualia sunt conuiuia, ac lectisternia) propitiari velint. Quod ego sic dictum velim, non vt Christi regnum in delitiis, ac voluptate statuere me quisquam putet, qui sciam eius militiæ certissimam tesseram esse crucem: sed vt intelligant homines, non esse ex istiusmodi lanienis, ac cruciamentis omnino æstimandam pietatem, vti eorum plerique nunc facere solent: Et Diabolus ipse non alia re frequentius scenam suam instruit. Nimirum quia Christianos videt se ieiunio, vigiliis, solitudine, laborib. macerare, ac conficere, dum carnem suam subigunt, dum admissorum pœnas volentes luunt, dum se ad preces, sanctasque meditationes comparant, atque instituunt. Quod is sæpe exemplũ per summam malitiam accipit, augetque adeo effero illo laniatu: quasi tanto magis colatur

a Lib 7 de off. Proconsi.
b Lib. 11.
c Li. 11. c. 49
d Genial. dier. lib. 4. cap. 17.
e Lib. 2. de ciuit. Dei.

pietas, quanto in corpus sæuietur acerbius, atq; inhumanius, vt est eius ars, & versutia. Veluti cum sanctissima etiam quæque immoderato, inconsultoq. vsu deprauat, fœdat, ac distorquet: nam hic alioqui veram, synceramque Christianorum disciplinam conuellere non est animus, & si quæ Ecclesiæ iudicio comprobatur.

Dæmonum illuuiem summam demonstrare, tum quæ eorum præsentiam semper comitatur odoris fœditatem, tum quæ de vitanda munditie adeo accurate suis præcipiunt: maximeque in manibus, quarum lauationem aiunt fascinationibus obesse: quomodo id sit accipiendum.

CAPVT X.

BEmoth, id est, animal impurum, ac spiritũ immundum passim literę sacræ [a] appellant Diabolum. Idque adeo nomen non modo in illum conuenire putandum est, quod ingenio, ac moribus sit impuris, vt eius omnes actiones, ac studia demonstrãt: sed etiam quia sordibus, atque immunditie exteriore impensius delectatur. Nam & illi in cadaueribus frequens est cõmoratio, & si quando viuens corpus occupat, vel etiã id sibi ex aere, concretisue vaporibus informat, præsentiam in eo suam semper insigni aliquo fœtore testatur: imo & in illis partibus receptũ frequentius habet: quæ vti in naui sentina,

[a] D. Grego. in Memor. Matt. c. 12. Mar. 1. ac. 5 Iob. 40.

tina, corporis ſordes, excrementaque accipiunt. Vnde & ἐγγαστρίμυθος γυνὴ in Bibliis dicitur, quę Pythonem habet in ventre, quam Gratianus in decretis ventriloquam vertit. Munera quoque illi eſſe ſolent e fimo, & ſtercore, epulæ e morticinis pecudibus: Ac vt eſt in prouerbio ὅμοιον ὁμοίῳ ἐφίεται, taleſque vulgo ſunt pediſſequæ, quales & heræ, vt plerumque mulieres ætatis ſordibus obſoletas, fortunarumque tenuitate viles, ac ſqualidas pro miniſtris habet: quas pręterea, quaſi naturæ vitium minus in hoc eius deſiderium expleat, edoctas habet ad ſordes, atque immunditiam. Hæcq. ob id præcipua cautio eſt, ne mane ſolito aliorum hominum more manus ſuas abluant: quod ea res faſcinationibus ſuis (vt ait) indubitato occurrat; ſeu ab ipſis ſagis proficiſcatur, id eſt, ſuas ipſæ lauent manus: vti Alexia Gallæa [a] Betuncuriana, innumeræque aliæ, quarum nomina nunc non ſuppetunt, quæſtoribus ſuis vltro recitauerunt: ſeu ab illis, quos veneficiis ſuis deſtinauerunt perdere: ſicuti retulerunt Claudia Fellæa, [b] Catharina Latomia: [c] quarum hæc Dominicam Durãtiam infenſe ſeruabat, quod eaſdem vna ambirent nuptias: illa, alieniſſimo animo erat in Malurticam quendam, propter pene quotidianas rixas, & contentiones, vt inter vicinos aſſolet, neutra tamen iniuriam vlciſci faſcinatione aut veneno potuit: quod eſſent illi ab earum in-

a Mirecuria 7. Id. Dec. 1584.

b Mzz'ai. 5 Id. Non. Febru, 1587.

c Harecuria 3. Non, Feb. 1587.

sidiis tuti isto lotarum manuũ præsidio. Sebastiana Maxentia,[a] Ioãna Nigra,[b] Ioanna Velderica,[c] & Francisca Perina[d] affirmant eam lauationem certo proficere contra malas incantantium artes, si domo quis pedem efferens se præterea in Dei tutelam pręsidiumque supplicibus verbis committat. Idque se a Magistello suo Lolieto ita inaudiuisse memorat Nigra illa: dum scilicet cum illo de hoc postularet, quod in Nicolai Tonsi vxorem venena sua tam sæpe incassum sparsisset: quæ tamen multi alii præsentissima sensissent. Hoc etiam sibi moram, impedimentumque semper attulisse Vlderica illa recitauit, quoties maritum fascinatione parauisset tollere. Parauerat autem sępissime, propter iniucundissimam, ingratissimamque lecti consuetudinem. Nuper etiam Mugeta[e] iamiam in ignem imponenda, ac vltimũ cum marito prãdens placide eum multis audientib. monebat, ne insalutato numine, illotisque manibus mane domo pedem efferret, si se a sagarum insidiis tutum cuperet, ac securum. Quomodo vero rei adeo leuis, atq. exiguæ vires tantæ esse possint, aut quare ea corporis pars sua munditie in hoc ceteris præstet, nõ est facile coniectari: Nisi si hoc impostor ille prætextu solerter aliud tegit, perque ambages, atque inuolucra nobis suã vult sententiam ostẽdere. Vti alibi illum fecisse obseruauit ex Wiero Ioan. Bodinus, eo videlicet loco,

a Letherii 7. Id. April. 1588.
b Lethe ii 5. cal. April. 1588.
c Lanfracuria 7. Id. Maii 1588.
d Bain 4. Non. Iun. 1588.

e Essati 10. Cal. Iun. 1591

loco, vbi memoratur apud ſagam quamdam obnixe egiſſe veteres calceos diligenter vt aſſeruaret, quod eos præſidio illi futuros eſſe diceret, aduerſus maleuolæ alterius ſagæ impendẽtes inſidias. Nam dubium nõ eſt, quin ea ratione monitam voluerit, vt in peccatorum cœno volutari perſtaret, quæ vtique homini ſunt inſtar calceorum lutoſorum. Quo ſenſu Philo Iudæus intelligendũ putat, quod Deus Moſi præcipit, vt calceos ad ſe acceſſurus deponeret. Et certe Ægyptii [a] puritatem denotantes aquam pingebant, quod eo elemento luſtratio, atque expiatio optime fieri crederetur. Et frequẽs eius vſus fuit in gentilium ſacris, ac litationibus:

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſq; penates:[b]
Me bello e tanto digreſſum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec in flumine viuo
Abluero.

Et [c]

Dic corpus properet fluuiali aſpergere lympha.

Et [d]

Corpuſque recenti
Spargit aqua.

Et apud Horatium [e] a Diis immortalitatem poſcens ille compita circũ, lautis mane ſenex manibus currebat. Heſiodus quoque in operibus, & diebus, vetat mane litari vinum Ioui, vel etiã quemquam ingredi amnem; aut fontem χερσὶν ἀνίπτοις. Telemachus etiam Palladi apud Ho-

[a] *Orus Apollo ſacrar. ſculpturarũ lib. 1.*

[b] *Æneid. 7.*

[c] *Æneid. 4.*

[d] *Ænei. 6.*

[e] *Sat. lib. 2.*

merum ſupplicaturus marina aqua manus abluebat. Dei itẽ lege eiuſmodi externa per aquã munditiεs ſæpe in veteri teſtamento commendatur, præſertimq. in manibus, vti Iudæorum more frequentatũ legimus, [a] qui vitula facientes ſuper eam mactatam manus ſuas abluebãt. Sunt enim puræ manus, quales ad Deũ, [b] ſemper tolli oportet, puri cordis indices. Et prouerbio vſurpatur, manus lauare, pro innoxium ſe oſtendere. Quin etiam ſymbolo innocentiã ſuã Pilatus publice teſtari voluit. [c] Et contra Iudæi diſcipulis Chriſti calumniã intentarunt, quod illotis manibus ad epulas accederent. Quem neſcio morem an vitandi offendiculi cauſa poſt eum paſſum Diuus Petrus [d] immutarit: nã niſi lotum raro eũ accubuiſſe Diuus Clemens eius familiaris, & quotidianus pene conuictor ſcriptum reliquit. [e]

a *Deute.* 21

b 1 *ad Tim. cap.* 2.

c *Matt.* 27.

d *Matt* 15.

e *Pierius Valer. Hieroglyph.* 21. *cap.* 33.

Sortilegos, quod olim pagana feciſſe dicitur antiquitas, Dæmonibus ſuis annuatim quid pendere, quo vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto obnoxii ſunt, præſtationum vacationem redimant. Tum id quod ſic penditur, ſi animal eſt, vt nigri coloris plane eſſe oporteat.

CAPVT XI.

QVemadmodũ ſolent domini rerũ ſuarum nexum, mancipiumque annuis vel operarum

rum vel pensionum præstationibus apud eos asserere, quibus illas olim vtendas, fruendasve concesserunt: ita Diabolus sedulo hoc agit, vt quæ in seruitutis, cum eam imponeret, lege dicta sunt, ac pacto promissa, ea a suis acerbissime vbi dies venit, exigat: maximeq; si causam habent ab alicuius muneris excusatione: veluti cũ a nocturnis comessationibus ac tripudiis, aut re quapiam alia simili, vacationem impetrant. Quod Dominica Zabella [a] retulit solitum prę- sertim frequentari a locupletioribus: quorum permultos vidisse se ait, qui non modo Magistellorum suorum gratiam, vel etiam plagarũ metum, si quid forte minus ex earum sententia admisissent buculo, veruece, aut re quauis alia (quod vsitatissimum habent) redimerent, ac luerent: sed & istam non sistendi se cõdictis loco temporeq. licentiam, ac libertatem. Id confirmat Desiderii Financii [b] Manderęsis spontanea de se confessio, inquiẽtis stato anni die, qui circa ortum Caniculæ recurrebat, sero iam vespere, ac designato super Hupellam, qui mons in Vogesis perarduus est, loco sibi necesse fuisse tale aliquid Magistello suo pendere: idque adeo nisi plane nigrum gratum non habuisse. Quem illum colorem non nunc primum affectare clamant omnes Historiæ: Nam & olim, [c] cum sub Mopsi nomine oracula reddebat, & per literas a Proconsule quodam Asiæ rogatus esset album,

a *Rogeuillæ in agro Tentrano 1583.*

b *Sã Deo'ati prid. id. Iul. 1581.*

c *Plutarch. de oracul. defectu.*

an atrum vitulum mallet sibi litari; atrum respondit. Hunc vero fuisse morem consulendorum Dęmonum per chartas conscriptas, ceraque obsignatas istud Iuuenalis indicat:

Propter quod fas est genua incerare Deorum.

Et Diti, Diisque Manibus, [a] nisi atras victimas cædere Pontificum quos cæca habuit antiquitas scita vetuere.

a Alexa. ab Alex. Gen. Dier. lib. 3. cap. 22.

Scabere terram

Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam.

Nimirum cum is color (vt inquiebat Pythagoras) ad mali naturam pertineat: consentaneum est eius esse illa, quę malorum omnium auctori atque hortatori dicantur, ac deuouentur. Beatrix Baonensis [b] addidit ne tenuiores quidem (cuius generis ea colluuies fere omnes habet) illarum pręstationum immunes esse, [c] sed quęque pro sua facultate, quod maxime in promtu habet, quasi symbolum dare ac conferre. Alios quidem gallinaceos pullos, vel gallinas ipsas, quod se fecisse Desideria Parisiensis, [d] & Cathelonia Vincentia [e] affirmauerunt. Alios demtos e capite suo crines, festucam, auiculas, aut leuidense aliquod munus, veluti e bubulo corio monetam, quæ si nec suppetit ab ipsis Dæmonibus ante accipitur, satisq. esse (vt se sæpe a suo magistello intellexisse memorauit Ioannes Piscator [f]) si ad id afferāt mentem pronam, ac religiosam. Quod si quis facere recusat, vel etiam negligit:

b Gerbeuillai, Nonu Aug. 1585.

c Mediomo nasterii 13. Cal. Mart. 1589.

d In Stiuensi territorio 5. Cal. Decem. 1589.

e Catharina Prauotia & Apollonia in Freissen 4. Non. Sept. 1589.

f Maynerii 4 Non. Mai. 1585.

negligit: præsto sunt illi minæ, verbera, morbi, liberorum neces, rei familiaris damnum, ac detrimentum aliquod insigne. Quorum metu dici nequit, quam promta sit illis in istiusmodi promissis persoluendi celeritas: adeo pauor, & formido diligentiam, studiumque excitant. Et hic quidem iam olim veterum pectus pupugit aculeus: hæc eorum mentes contaminauit labefactauitque persuasio, nullis etiam istiusmodi legibus, ac conditionibus ante obstrictos. [a] Nam & in palatio Romæ vetus stetit ara febris: exquiliis quoque altera malæ fortunæ, detestatęque Orbone etiam ad ędem larium Prostuertæ, Prosæ, Timoris, Palloris, Auerrunci, Robigi, noxiorumque aliorum Deorum, quos vno nomine Veioues appellare possis, celeberrima in aliis Romæ regionibus fuere delubra: vbi ne obessent, neue incommodi aliquid afferrent, donariis colebantur. Quæ & per Græcos, aliasq; gentes late fusa ante fuerat superstitio. Siquidē Athenienses contumeliæ, atque impudentiæ, ne iis afficerentur: Bœotii, Apollini Pornopioni, ne muribus prouincia infestaretur: Oetæi, Herculi Conopio, ne culicibus diuexarentur: Rhodii, Apollini Erythibio, ne rubigine segetes læderentur: Gades, Paupertati, ac Senectæ ne ea durius premerentur, sacra religiosissime faciebant. Atque vtinam ne ad hæc nostra tempora tam fanaticus, profanusque diminasset error.

a *Cicero lib. 2. de legibus.*
b *Plinius li. 2. cap. 7. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 13. Volater. Philol. lib. 29. de celebr. Sacra.*

tanta non deprauasset cultus ritusque diuinos dementia: sed considerarent homines (vt olim recte monuit Cicero) ceremonias, religionesq. in Deum non metu, non pacto, non pretio tantum, sed ea coniunctione, quæ est homini cum Deo, præcipue esse conseruandas, sanctitate videlicet, ac pietate: quæ maxime placatum Deũ efficiunt, eiusque tabernaculum cum hominibus firmant ac stabiliunt.

Compositum ius fasque animi, sanctiq; recessus
a Pers. Sat. 2. *Mentis, & incoctum generoso pectus honesto* [a]

Nam sola donariorum istis neglectis, grassari ad Dei opem, misericordiamque via religionis manifestum est ludibrium.

Hac cedo vt admoueã templis, & farre litabo. [b]
Immunis aram si tetigit manus:
Mollibit auersos penates
Farre pio, & saliente mica.

Vt hic omittam dicere, quod quidam nuncupatis votis a cœlitibus vulgo, & palam, quę cupiunt, contendunt:

Rem struere exoptas caso boue, Mercuriumque
Arcessis fibra: da fortunare penates,
Da pecus, & gregibus fœtum.

c 1. Æneid quæ timent deprecantur:

Vota metu duplicant matres, propiusq; periclo
It timor.

Imo in eos probra, contumeliasq. indignabũdi sæpe ingerunt, hac fiducia, quod oblatis post-

modum

modum donariis, pacatos facilesq. eos sint habituri. Vti aliquando Italum aleatorem fecisse rumor est: qui cum eos, quod damnosiore alea luderet, omnes excepto vno Diuo Antonio, maledictis incessiuisset (periculum enim non leue sibi esse putabat ab eius igne sacro) ac postridie eas blasphemias luiturus cereis candelis singulos supplex donasset, consulto Diui Antonii arã præteriisse dicitur, inquiens: Insane merito, tu nulla a me lacessitus fuisti iniuria, nullo etiam dono nunc placaberis. Verum hic forsan præstat tacere, quam parum opportune Ecclesiastẽ agere: maxime cum hæc satis sine præcone suã impietatem loquantur, ac prædicent. Hoc modo satis erit ostendisse,

Dæmonas accepto placari munere quouis,
Si deuota modo mens est, & conscia praui.

Sagas ad Sabatharios suos conuentus auolaturas maritorum Zelotypiam fallere, illis in arctiorẽ somnum, per incantationem inductis: vel etiã supposita, quæ earum speciẽ habeat, re aliqua.

Caput XII.

CVm hæc scriberem, venere mihi in manus rearum quarundam percontationes e Forbachio (quod municipium est ditionis Lotharingicæ in Germania citeriore) e quibus, quod adhuc non feceram, didici auolaturas e lecto

geniali veneficas ad conciliabula sua solere, ne quid quotidianæ, ac nocturnæ consuetudinis desideretur maritis, vel somnum per incantationem conciliare, e quo ii non possint facile excitari: vel personas quasdam iam dormientibus adumbrare, atq; adiungere, quas si contingeret interea expergisci, suas vxores esse putarent. Bertranda Tonstrix [a] id se sæpe fecisse prodidit: atque ad sopiendum tali somno maritũ, sæpenumero illi aurem vellicasse, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad eiusmodi cõuentus affectans solebat seipsa inungere. Eller vxor Decani in Ottingen, [b] infantis culcitram: Sichen May a Speirchen, scopas supposuisse se memorauerunt, postquam essent nomen sui dæmonis præfatæ: Sicque maritis fucum sæpe fecisse. Maria [c] vxor Ioannis Sartoris in Metzeresch, stramentorum fascem veluti vnguine infuscatum, qui, statim atque ipsa domũ esset reuersa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum Dęmonem sua accubatione eiusmodi vices aliquando gessisse declarauit.

a *Forpachii, Cal. Septem. 1587.*

b *Eedem loco, & die.*

c *Homburgii, non. Iun. an. 1590.*

Multa esse, quæ Dæmones grauiter, & seuere in sagas animaduertant: nocturnorum conuentuum desertionem, morborum se inconsultis sanationem, iniuriæ concessionem, innocentiam, contumaciam, a male agendo dehortationem, criminis apud Iudicẽ agnitionem, irritam insi-

diarum

diarum molitionem, atque eius generis alia quamplurima; quæ vel atrocissimis verberibus illis luere, vel damno aliquo rei propriæ grauiore pensare necesse est.

CAPVT XIII.

OFfensio si quæ vnquam magna est & diuturna, certe ea est quæ ex inuidia contrahitur: cuius (vt inquit Cicero) motus longe omnium acerrimus est, ac pertinacissimus. Quæ si in homines conuenit ratio: quid in Satana valituram putamus, quem nihil æque cruciat, ac solicitum habet, quam quomodo feliciore conditione, quam sua est, degentem hominē, noua semper aliqua calamitate, ac miseria afficiat, atque affligat? Vt iam mirum videri non debeat, si quos semel sibi obnoxios reddidit, atque obsequentes, tam duro habere solet imperio: tam aspere, atq; inclementer tractare. Profecto hæc communis, perpetuaque eorum omnium querela est, illum nusquam non fingere causas, dum habeat quod culpæ, aut contumaciæ imputet, plectat, ac seuerissime animaduertat. Et omnino numquā cum illo, ne vnius quidem momenti pacem conuenire, ac constare. Cuninus Gugnotius, [a] se quod ad indictos conuentus nunc tardius, nunc infrequentius accessisset, nō semel illi vapulasse pene ad interitum recensuit. Rursus graues luisse pœnas,

[a] *Aucherii 4. Non Ian. 1585.*

quod filiam Dominici Raii, cui venenum eius hortatu fecerat, non petita venia, ad ſanitatem auſus eſſet reducere. Metũ prænterea longe maximum ſibi attuliſſe, cum forte ab eo per aerẽ deportaretur, ac ſuper flumen Moſellam conſtitiſſent loco, vt ſibi videbatur, vorticibus admodum horrendo: Nam de deiiciendo, ac mergendo non deſtitiſſe minas interponere, quoad fidem dediſſet, ſe Deſiderium Galerium,[a] qui cum inimicitias habebat, veneno ſublaturum. Quod & non multo poſt per maximas eius efflagitationes præſtare coactus eſt. Iana Gerardina,[b] Catharina Ruffa,[c] & Franciſca Fellæa innocentiæ ſuæ pœnas non ſemel dediſſe ſe affirmauerunt: ac tantas (ait Nicolæa Morelia [d]) vt intercepto, prę verberum atrocitate, ſpiritu, pene exanimaretur. Neq; id mirum videri debere: ferreas enim (inquiebat) illi eſſe manus: quibus, ceu malleo, caput vniuſcuiuſque ſic cõtundit, vt attrectantibus exoſſatum videri poſſit. Alexia Belhoria,[e] & Claudius Morelius [f] ſe id multoties cum ſuo magno malo expertos fuiſſe conqueſti ſunt. Nonnunquam & in os ſic vnguibus inuolat, vt id totum lacerum, ac dilaniatum ſæpe relinquat: ſicuti Roſa Gerardina.[g] commonſtratis adhuc veſtigiis, Iudici fecit manifeſtum. Cum eadem Belhoria multis egerat Dæmon, vt coniugem ſuum veneno perderet. Hoc cũ ea non ſuſtineret facere, præ amicitia;

a Tangæii Cal. Decem. 1584.

b Valliat ad Moſellam 5. Cal Iulias 1587.

c Tangæi 5. Id Nouemb. 1584.

d Serra 14. Cal Februa. 1587.

e Blainuilla ad aquas Non Febr. 1587.

f Serra 3. Non. Decẽ. 1586.

g In a ro Stinenſi, Nonis Nouemb. 1586.

tia; hanc ille dolens repulsam aqua intercute ipsam afflixit: ex cuius tumoribus, cum sex integros menses laborasset, non prius conualuit, quam sextarios fœtidissimi humoris duodeuiginti, per imos pedes, facto vulnere eiecisset. Margaretam Luodman [a] non cessabat quoque hortari, vt vicinæ mulieris buculam, quod eius olera depasta esset, ac tota vngulis obtriuisset, venenata potione, quam illi tunc in ligneo catillo porrigebat, necaret: sed cum id detractaret facere, vt quæ metueret a muliere, quā alioqui perspicacissimam nouerat, in facinore deprehendi: tandem vt ea se necessitate liberaret, ac aliqua ratione placatum Magistellum haberet, maluit vitulum, quem vnicum in stabulo alebat, illo ipso veneno tollere. Proprii quoq; iumenti damno, alieni, cui contra Magistelli mādatum pepercerat, Bertrandæ Tonstrici [b] necesse fuit salutem luere. Apolloniam [c] Dæmon eo per summam importunitatem perpulerat, vt fidem daret non prius quieturam esse, quā damnum aliquod ingens familiæ Eysart municipis sui intulisset: quod promissum cum tamen perficere non posset, illius vtique conatus prohibente Deo, in cuius tutelam, præsidiumque Eysart se, suosque primo diei cuiusque diluculo commendare solebat: eo tandem redacta est, vt sibi necesse esset decennis filiæ (huic nomē fuit Engel) parricidio, non impleti promissi vexa-

a *Vergawillæ 10. Cal. Febru. 1587.*

b *Forpachii 6. Cal. Sept. 1587.*

c *In Freissen 5 Id. Aug. 1589.*

tionem a Dæmone redimere. Eamdem necandæ sobolis necessitatem & alius Dæmon Catharinæ Præuotiæ [a] attulit: Cum enim eam forte libido incessisset perdendæ veneno filiolæ, quam vnicam Michael Cocus eius vicinus sustulerat, atque id & sæpe, & frustra aggressa esset facere (nam eam mater quotidianis precationibus, lustrationibusque contra malas incantãtium artes munitam habebat) tandem vt hanc veluti prædæ frustrationem assidue incusanti Dæmoni cumulatiorem etiam reponeret, quẽ in cunis adhuc habebat, infantem Odillum nomine immisericors mater veneno perdidit. Siquidem sagis hæc lex est perpetua, vt quod perperam in aliorum caput conantur, ac moliuntur, id in se admittere postea cogantur: nec vnquam patitur Dæmon irrita apud eas esse sua consilia. Quod si incœptum est plurium, & cõtenditur in quam commune malum recidere debeat: res ad sortem reuocatur, vnaque ea cui eius luitio sortito obtigerit, pro omnibus noxã pendere cogitur: Vti a se, facinorisque sociis aliquando vsurpatum memorat eadem Præuotia. Cum enim (inquiebat illa) consilium vna iniuissemus de fascinando sutoris Fressenii pecore atque id nescio quo fato impeditæ nequiuissemus facere; patrandum nihilominus fuit aliquid, quo scilicet illi qui eam veluti prædam certus exspectabat, aliqua ratione esset satisfactum.

a In Freissen 4 Nou. Septem. 1589.

factum. Sorte igitur experiri placuit in quā hæc faba cuderetur: ducta est: & in Agnetem Eyswitz omnium nequissimam, flagitiosissimamque fœminam incidit: quæ nihil facti morata atrocitatem alacri animo præsentibus sociis viginti annorum filio, Petter nomine, medicatam potionem propinauit: vnde non multo post illi totū corpus prodigiose distortum, deprauatumque fuit. Hoc nimirum faciendum erat, aut a Dæmone, qui nihil vnquam condonat, morte etiam duriora pati. Talem siquidē contumaciam impune nō tulit Balial Basolus. [a] Nam cum eius mandatum de miscendo cuidā veneno, quem forte exosum habebat, neglexisset: tam duras in propriis ædibus dedit: vt mallet (quantum inquiebat) alios similes cruciatus, si iterum essent ferendi, morte præsenti depacisci. Nec tulit etiam inultū Margareta illa, de qua modo mentio est habita: quod facinoris socias esset ab incœpto dehortata, cum forte ad stagnum wapenbruch conuenissent, ac de more eius aquas, perdendis arborū fructibus, exagitarent: Id vero faciebat, quod meminisset se non semel earum pomis, & duram, & longam famem tolerasse: nam de hoc grauiter obiurgata, multis præterea verberibus castigata parum illud consultum nō multo post luit cōsilium Ioanna a Banno, [b] cum testium auctoritate obruta, tormentorumque, quæ offere-

a *Donibasoli ad San. Nicolaum 4. & prid. Non. Mart. 1587.*

b *Mainerii 3. Non. Ian. 1586.*

bantur, metu permota, Iudici omnes suas noxas, maleficiaq; patefecisset, ac præterea eo verbis præeunte Dæmonem, cui se ipsa addixerat perpetuum facessere iussisset, non multo post solam in carcere repertam sic is pugnis, calcibusque conscidit, vt illum sibi postremum esse diem iam esse putaret. Sed commodum interuenientes custodiæ impedimento fuerunt, ne suam ille immanitatem, ac sæuitiam longius exerceret. Certe illi totum tergum recentibus verberum vestigiis adhuc fœdum erat, cum hæc Quæstori denarraret. Keluers Otilla[a] ob eandem agniti criminis causam, tam duras Magistello suo in carcere dedit, vt ab ea editus præ intolerabili plagarum dolore clamor a Castellani domesticis longissime etiam exaudiretur. Ecce vt inclementissima, iniustissimaq; semper est apud Diabolum seruitus, iis etiam, qui se totos ad eius arbitrium comparauerunt: cum cõtra Christus iugum suum suaue, onusque leue vbique prædicet, vltroq; hortetur ad illud subeundum, qui animabus suis requiem quærunt. Et certe contrariorum institutorum, ac disciplinarum fines, atque euentus decet esse contrarios Lex Christi suprema, est charitas ex fide, nullamque postquam nos in suam Ecclesiam constituit, ea sanctiorem edixit, atq; irrogauit. Mandatum nouum do vobis (inquit [b]) vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Rursus,[c] in hoc cogno-

a *Fressenii 8. Id. August. 1590.*

b *Ioan. 13. vers. 37.*
c *Ioan. 35. vers. 35.*

cognoſcent omnes, quod mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc præcepta nullam in exſequendo habent difficultatem, plena ſunt amoris, deliciarum, atque oblectationis. Si minus eſt iis obſecundatum, non illico Deus irã in contumaces euomit: ſed lentus eſt ad pœnam, eique etiam inuitos accingitur. Ac ſi quando tamẽ irroganda venit, moderata eſt, & ſemper ſalutaris: paterna, nõ dominica: punientis amorem, non vlciſcentis, odiũ concilians. Diaboli cõtra præcepta, ac monita quotidiana ſunt de ſimultatibus, inſidiis, crudelitate, cædibus, damnis, atque iniuriis. a Siquidẽ ipſe ab initio homicida eſt, calumniator, prædator, vaſtator, inſidiator, vexator, carnifex: Imo nihil adeo obnixe ſatagit, quam vt ſuos, vti ſe, habeat in aliena calamitate, ac miſeria aſſidue occupatos. Si imperata abnuũt ac detrectant hoc, vt iam dictum eſt, illis ſupereſt, vt ſæuiſſimis, vel ad necem contundantur verberibus: ſin exſequuntur, hoc quoque ſequitur, vt ipſi ſe continuis mœroribus, atque angoribus miſere implicent: veluti qui rerum trucium, acerbarumque ſpectaculis, neceſſitate officii coacti contra innatam clementiam, interſunt. Tum miſericordia, quam primum innata humanitas etiamnum ingerit, deprehẽſionis metus, ac ex peccatorum conſcientia timor nunquam pacatam, tranquilllamque illis

a *Ioã. 8. Apocal. 12.*

mentem esse sinunt: sed illos vndique premunt angustiæ, mala vrgent, sequuntur miseriæ, ac calamitates.

Veram, & præsentem sagarum ad nocturnas suas Synagogas sæpe esse profectionem, nonnunquam etiam vanam, & per insomnium tantum conceptam, ac meditatam; recteque sentire, qui vtrumq; defendunt. Tum vt diuersæ sint eius profectionis rationes, quibusue noctibus sæpius fiant in Lotharingia.

CAPVT XIIII.

RES est cõtrouersa, & plena dissensionis, inter eos, qui hæc sagarum tractant portenta: eæ ne reuera ad illos, quos sic iactant Dæmonum conuentus auolent, ac præsentes iis adsint; an tantum occupata præstigiis phantasia, atque, (vt euenire solet, vbi

Exercent vanas nocturna insomnia mentes)

adesse sibi videantur. Et habet ea concertatio in vtramque partem exempla, rationesque, quibus contrariæ sententiæ probabiliter defendãtur. Nam & certis auctoribus a compertum habemus exstitisse: quæ cum domi, imo in eodẽ cum marito cubili, manifeste pernoctassent: recenserent tamen postero mane, ac confidenter dicerent multa ad eiusmodi cõuentus pertinẽtia, quibus se superiore nocte interfuisse affirmarent. Alias item b (cũ eas necessarii, ac propinqui,

a *Fr. a Turella, & Io. Bodinus in Dæmonomania.*
b *Olaus Magnus in Historia de gent. Septentr.*

pinqui, quibus eius rei ex rumore iniecta erat suspicio, totas noctes consulto vna cum vicinia obseruassent) visas quidem inter dormiendum commoueri vehementius, quasi qui ingenti aliquo dolore conflictantur, vel etiam in sedili, aut alia quapiam re equitare, vti qui viam admotis calcaribus accelerant: ceterũ non egredi domo, sed tantum experrectas lassitudinem pręse ferre: veluti qui peregre redeunt, ac miranda quæ sibi fecisse videbantur narrare: imo & illis irasci, aut succensere, qui fidem iis non adhiberent. Quæ res multos impulit, vt crederent hęc mera esse somniorum visa, quæ Dæmon in eorum animos immitteret, quos laqueis suis irretiuisset. Habetque ea opinio astipulatores magni nominis non paucos: nec vsqueadeo ab ea dissentientem Diuum Hieronymum, [a] qui & Hebræi cuiusdam suæ ætatis sententiam in argumentum profert eleuantis, sed indigne auctoritatem historiæ Abacuc ea solum causa, quod Prophetæ gestationem, transuectionemque per aera præter a natura constitutum ordinem contineat. Contra non desunt & laudati auctores, [b] qui exemplis, rationibusque defendant eiusdem rei veritatem: Auditos enim qui eodem cum Strigibus vnguẽto perfricti ac delibuti momento ad eiusmodi cœtus, vna cũ iis transferrentur: Vnde tamen redeuntibus emetienda esset via multorum dierum; cessante vi-

a *In prologo in Daniel.*

b *Apuleius Vldericus Molitor, & Ioan. Bodinus.*

a Lib. 3. de Asino aureo.
b Nicolaa Stephana Dom. Martini, mense Dec. 1587.

delicet carmine, & quod ait Apuleius,[a] cæca numinum coactorum violentia. Auditos etiam,[b] qui eo pedites profecti vna cum liberis, quos animus erat in solemni cōuentu deuouere, domum postea a Dæmone per aera essent deportati. Hocque multorum verbis, ac testimonio constitisse, qui abeuntes in via essent allocuti, & multa nocte redeuntes offendissent attonitos, ac perplexe respondentes. Tum in ipso cōuentu collocutiones, quas deinde diuersi totidem verbis recenserent, qui interfuerāt: laruarum, corticum, ac reticulorum, quæ quisque celandæ, tegendæque præsentiæ, vultui obduxisset, craterum,[c] vestium, ac supellectilis, quæ vsui fuisset, agnitiones: exauditi strepitus, ac clamores ab illis, qui armenta, pecorumq; greges in propinquo custodiebant: suppositæ personæ, quæ absentium vxorum loco maritis accubarent: ac adeo tam multorum, qui in pestilentem eam societatem sunt asciti, consentiens, ac conspirans de iis omnib. oratio, ac testimoniū: e quib. id quod sequitur, quia maxime propriū ad eam rem visum est, paulo ampliorib. verbis placuit hic commemorare. Lutzeii (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis) Maio mense M.C. LXXXIX. Paganalia a vicariis celebrabantur. Ex eo viro Claudius Chotæius in vicinum, cui nomē est wisembach, appetente nocte, redibat. Iamque eius montis, qui

c Cap. 47. legu Salic. Et Ioach Camerarii in lib. de nat. Dæmo.

inter vtrumque vicum assurgit, bonam partē cōscenderat, cum subito turbine correptus stetit, circumspectans attonitus, nuncubi rei adeo insolentis causa aliqua appareret. Nam cetera tranquillissimus, quietissimusque aer erat. Aduertit in secessu quodam (eum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex, instructam multo auro atq; argento mensam quamdam saltando circumeuntes: perindeque sua iactantes capita, ac qui intemperiis agitantur, tum iis astantem in nigro tauro hominem, qui eas vti otiosus aliquis in triuio spectabat. Ibi igitur constitit, tantisperdum se colligit, ac rem totā certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ex eius aspectu subduxit. Amoto igitur eo metu se denuo viæ committit. Ac iam montis verticem superauerat, cum ecce eum mulieres illæ a tergo insequuntur, capita sua vt antea iactantes, atque altum, ceu ex composito, silentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibusq; in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obstitisset, districto, atque opposito ense; siquidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens, atque euanuit. In quo subit Platonis, Pselli, & quorundam Academicorum commentum asserētium Dæmones minas, verbera, sectiones, vulnera & timere, & pati, de quo nos alibi. Osten-

dunt ſe nihilominus iterum mulieres illæ, vnaque cum iis homo, quem modo dixi tauri ſeſſorem, chorearumque ſpectatorem, ad quem, iam factus confidentior Chotæius acceſſit propius, atque infit. Hemtune hic es mi Deſideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obſecro, ſi quid potes ſerua me: nam Pol fidem meam tibi aſtringo, me nihil eorum, quæ vidi equidem palam eſſe facturum: Vixq; hæc dixerat cum turbo illum, ceu nebula, inuoluit denuo, ſed eo demum euolutus, & liberatus, ſolum ſe in ſolo, ac longe a via diſſito loco reperit: quam tamẽ veſtigando ad extremum nactus quam feſtinantiſſime potuit domum ſe recepit. Triduo poſt id teſtimonium ad aliud rurſum a Iudice quæſtionis vocatus, hoc ex abundanti ſuperioribus addidit: recordari ſe cum propius ad menſam acceſſiſſet, viſurus & quibus epulis eſſet instructa, Dæmonem ſibi e veſtigio in os vnguibus inuolaſſe: ac dum ſe contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum ſublatũ, atque ad Combrimontis cataractas. qui locus a priore non minus ducentos paſſus aberat, fuiſſe deportatum. Quod ne quis deliramentũ eſſe putet hominis non ſobrii, & noctis, locique ſolitudine, tum forte exterriti: id etiam Barbelina Gaxeta [a] e mulierib. illis vna ſuperiore mẽſe totidem fere verbis apud quæſitorem recitauerat: hoc adiiciens, tritici heminas duas, caſeoſque

[a] *Sandeoda ti 11. Calen. Lun. 1589.*

ſcoſque bubulos totidem Chotæio illi Deſide-
rio Gaxeto, eiuſque vxori dono datos quo ce-
latum haberet, quod ſic viderat. Qua de re corā
compoſiti conuenerunt per omnia: extra hoc
vnum quod Barbelina diceret, non eſſe in Cho-
tæium a Dæmone intentatas manus, quia ſic ſe
menſæ propinquum intuliſſet, vt is elogio ſuo
mentitus fuerat, ſed quod aureum craterem ab
ea furto tollere parauerat. Aliud ſequitur eiuſ-
dem generis: Ioannem ab Hembach vixdum
ex ephebis egreſſum venefica mater ſecum ad
nocturnos Dęmonum conuentus deduxerat: ac
quod tibiis ſciret iis illum canere iuſſerat: atq.
in proximam arborē, quo clarius exaudiretur,
inſcendere: quod dum facit, ac ſaltantium cho-
reas oculis otioſus colluſtrat, forte rei inſolen-
tiam admiratus (nam præpoſtera, ridiculaque
illic erant omnia) Deus bone (inquit) vnde iſt-
hæc nobis tam ſtulta, amenſque turba. Vixque
hoc dixerat, cum in terrā prolapſus, altero hu-
mero debilitatum ſe, ac cum aſtantium opem
inclamaret, ſolum reperit. Quod cum palā præ-
dicaſſet, & varie de eo ſentiretur aliis viſum, a-
liis rem geſtam eſſe contendentibus, ſecuta eſt
poſtmodum, quæ eam dubitationem tolleret,
occaſio. Nam Catharina Præuotia [a] earum vna
quæ choros illos agitauerant, ob ſortilegii ſuſ-
picionem non multo poſt comprehenſa, rem
omnem, vti ſupra memorata eſt adhuc eius ru-

[a] *In F. eiſdem 4. Non. Septemb. 1589*

moris quod Hembachius dissem inauerat, ign:ra, & nulla interrogatione præeunte, patefecit. Keluers Otilla, [a] & Eysartz Anguel [b] proxime sequenti anno veneficii damnatę idem quoque diuersæ affirmauerunt: locum præterea illa, vbi id euenisset suo, quo id testatius fieret, nomine Mayebuch appellans. Quod sequitur non minus propriũ est huius argumenti. Rediēs Nicolæa Lang Bernard e moletrina Guermingēsi Assenuncuriam ante 8. Calend. Augusti Anno 1590. ac iter secundum sepem syluestrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum, in orbem saltantium, tum virorum, tum mulierum: Verum quod præter solitum aliorũ hominum morem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea qui caprinis bubulisque pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbē versarent. Tum pene metu emortua IESV auxiliare nomen (vti quibus sinistri, inauspicatique aliquid imminet) inclamare cœpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua, incolumisque redire posset. Illico euanescere omnes, qui tripudiabant, ac desinere videri: præter vnam Petter Groß-Petter, nomine, cui ocyus in aerem sublato elabi interea, atque excidere visum est penicillum, quali furnarii consueuerunt furni sui aream, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hęc vehementiori illa quoque

a In vverdē stam 8. & 7 Id August. 1590.
b Dusa 3. Non Decē. 1590.

correpta vento vix anhelitum ducere, ac spiritũ trahere: tum etiam domum reuersa triduũ integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipsa, eiusque propinquis spargente vniuersum pagum iam peragrasset: Petter ille ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere, ac fateri: primum quidem apud Iudicem iniuriarum ferocius agere: Sed tandem veritus ne non succedente lite, quod iã in procliue esse videbatur, maius ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: Quæ res multo etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis malæ mentis conscientia illũ eam, quamprimum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo Iudex in eius vitam, moresque tanto diligentius inquirere: Ac cum certis indiciis rem non esse vanam comperisset, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam confessionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat, coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor, [a] & Mayetta Laurentii Super maioris item vxor: [b] quæ diuersæ, totidem tamen verbis, illud de saltato a se auersis, vna cum intermediis cornupedibus choro proditum a conscio Petter indicium verum esse agnouerunt. Accessit & earum confessioni tertius Ioannes Michael [c] armentarius, hoc etiam ad maiorem eius rei fidem ad-

a *Dusa 6. Cal. Febr. a. 1591.*
b *Dusa 14. Cal. Mart. 1591.*
c *Dusa 15. Cal. Mart. 1591.*

dens se interea, dum hæc fierent, tibicinis functum fuisse officio, pedum quoddam forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum est) Iesum tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, e quercus altiore ramo, cui tum insidebat, præcipitem decidisse: demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine weiller, in quo pascentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum, firmissimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie, quemadmodū Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus, qualem habent hippodromi, vbi in gyrum aguntur equi: sed & interstinctus vngularum caprinarum bubularumque recentib. vestigiis. Quæ & perstiterunt videri dū aratro denuo procissum, subactumque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nickel Klein, Desiderius Veruex, Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentē mature ducti de ea post a Iudice sunt interrogati. Ecce rem gestam, non somnio visam, oculis ipsis perceptam, non auditu intellectam, diuersorum consentientibus verbis affirmatam, non vnius excogitata, fictaque oratione euulgatam! Cui si quis paruam fidem habeat, nihil equidem moror, quominus

in

in contraria opinione hæreat:modo ſciat me ni hil hic fingere, ac comminiſci,ſed potius huius argumenti exempla plurima omittere,quæ neglecta cum a me legerentur,in veneficorũ quęſtionibus capitalibus intercepit obliuio. Viciſſim etiam eorum ſententiæ non accedam inuitus,qui hæc quandoque per inſomnia videri putant. Quod & Catharina Præuotia [a] diſerta ſua aſſertione teſtatum non ita pridem reliquit,inquiens nonnunquam præſentes, ac vigilantes ſagas in eiuſmodi conuentibus adeſſe:ſæpe etiã dormientes inani vanaque imaginatione tantum eos agitare: Nam Dæmonibus æque promtum eſt,& vigilantes,quo volunt,tranſportare: & dormientibus, ac interea (vt Galeni verbis vtar [b]) in ὀλιγοχρόνιον μανίαν inductis iſtiuſmodi viſa offerre,atq. obiicere: ſed non ego credulus illis, qui ἐκστάσεις, animique emotiones atque abſtractiones a corpore in hoc negotio interpo nunt. Neque enim eas recte defendi poſſe puto: maxime, ſi quæ dicuntur Dæmonum miniſterio,atque opera fieri:cum etiam D. Paulus [c] raptum ſuum ad tertium cœlum prædicans ingenue fateatur, neſcire ſe in corpore, an extra corpus raptus ſit: Deum enim ſolum id noſſe. Et Petrus [d] legatur ſic claritate transfigurantis ſe Domini vna cum reliquis duobus diſcipulis oppreſſus ac ἐκστατικὸς obſtupefactus,vt neſciret quid diceret, aut vbinam eſſet. Plinius [e] quoq;

[a] In Freiſiẽ, 4. Non. Septem. 1589.

[b] In [illegible] init. Med.

[c] 2. Cor. c. 12 [illegible]

[d] Matt. 17.

[e] Lib. 7. c. 12

(iuuat enim & hic paganorum auctoritatem laudare) postquam ex veterum exemplis retulit Hermotimi Clazomenii animā relicto corpore errare solitam, vagamq. e longinquo multa enuntiare, quæ nisi a præsenti nosci non possent. Aristæi etiam visam euolantem ex ore in Proconneso corui effigie, hoc totum tandem fabulositatem appellat. Res est ardua, & supra omnem omnium hominum captum euagantē extra corpus animam, ac postmodum in id, ceu postliminio, redeuntem constituere: Nam nisi morte eam compaginem dissolui posse, rursusque dissolutam ante supremi Iudicii diem non coalituram pie, ac Christiane credimus. Porro si quid somno etiam ferreo excitæ, ac solutæ sagę nūtiant se vidisse, quod locorum, vbi gesta narrantur, longinquitas cum somni breuitate cōparata, arguat nō aliter, quam leuissima aliqua peregrinatione, qualis solet esse animi, lustrari quiuisse: non statim sequitur, animum relicto corpore illuc persuasisse: nam ea res incolumi, atque integro homine neutiquam accidere potest: sed vero similius est in eiusmodi somno; qui sic animæ exstinctæ speciē præbet, penitus delituisse animam perinde, atque in iis, qui apoplexia, morbo comitiali, aut vteri strangulatione suffocantur: interimque Dæmones, quibus est incomparabilis velocitas (Natura enim incorporea, inquit Iamblicus, [a] subito, vbicunq. vult,

[a] *De mysteriis Ægypt. cap. de intellectu. & anima.*

vult, adest, nullo alicubi prohibente) eam imbuisse, atque informasse illorum omnium notitia, quæ e procul remotis prouinciis, ac regionibus summa celeritate conquisiuerunt: uti eorum opticorum nō omnino absurda sententia est,[a] qui nō immissione radiorum, sed admissione imaginum, vt in speculo euenit, res oculis percipi ac deinde animo communicari volunt: Nam certe Dæmones se sæpe in hominū mentes insinuare, ac quas volunt notiones, sinente Deo, in iis imprimere, ac quasi consignare notius est, quam vt pluribus ostendi oporteat. Et Cardanus,[b] cui hereditaria fuit eiusmodi cum Dæmonibus consuetudo, non negat lamias inter dormiendum putare se varias, ac lōginquas regiones peragrare, atque in iis reges, theatra, choræas, viridaria, fontes, viuaria, aliasq; res amœnissimas videre: imo & venustissimos adolescentes, propter quos dormiant, ac quibuscū vna se oblectent. Tantum ne se ipse suo prodat indicio, ac sortilegii alliget ad naturales causas, victusque rationem ea reuocat: quod videlicet castaneis, fabis, caulibus, opio, cepis, & phaseolis vesci soleant: quæ ridicula ratio est, cum nec solæ, nec semper ea esca vtantur: Hæc etiam forte causa est, quod parum sibi cōstans addit, statim putare se eiusmodi visis sortilegii aliquid subesse. Sed vt ad intermissum de nocturnis illis cōuentibus sermonem redeam, iuuat, quo magis

a *Arist. in li. de sensib. & iis, quæ sensu perci.*

b *Lib 15 de subtil.*

corum veritatem adiuuem, modum quoque, & viam, qua ad illos properatur, exponere. Ac primum vulgatissima ea ab omnibus perhibetur, quæ per camini vaporarium esse consueuit. Contra quam si quis spatiorum iniquitatem, atque angustias obiiciat, aut alias etiam naturæ difficultates opponat: sciat eas pridē ex istius Dæmonolatreiæ, quæ monstrosa, portentosaque omnia habet, finibus iussas esse excedere. Quamquam & hoc inde defendi possit, quod angulis quadratis structa vaporaria passim habent casæ rusticorum, e quibus ea fere exsistit colluuies: Alexia Violæa,[a] Ianna a Banno,[b] Claudia Fellæa,[c] Dominicus Petroni[a],[d] ac plerique omnes [e] eius flagitii comperti id spontaneis, ac disertis suis confessionibus testatum reliquerunt. Addit Nicolæa Ganatia [f] pro more habuisse, dum sic se ad eam viam instrueret, pedem alterum in cremathram tollere, postquam eam inunxisset, quo seipsam ante illeuerat, vnguine. Franciscus Fellæus [g] non cremathræ, sed extremis, ac supinis scoparum virgis itidem inunctis, atque oblitis consueuisse pedem sinistrum imponere. Alios alii quoq. perhibent modos ad eos conuentus auolandi. Margareta Doliaria se in colo, vel arundine equitantē sępe illuc perlatam fuisse, postquam verba quædam ad eam rem propria esset pręfata. Alexia Bernarda [h] se sui: Hennezel Erricus,[i] patrem tauro ingenti,

gentí.

a In agro Tentreo, 1583.
b Manerii 3 Non. Iulias 1585.
c Mazilai 5. d. Nouemb. 1585.
d Gerun-uriis mense Octob. 1585.
e Mainerii 8. Id Iul. 1585.
f Mazilai 14. Cal. Ian. 1584.
g Vergauilla 14. Cal. Ian. 1586.
h In Guermingen 8. Cal. Februa. 1590.
i Vergauilla mense Iul. 1586.

genti ac valido, matrem vero baculo bifurco, quali equis ſubſterni ſolet; ſe autem arundini impoſitos, vna ſemper eo peruolaſſe. Ianna Granſanetæa Montenaienſis,[a] quoties eam viā affectabat, præſto ante fores affuiſſe canē atrū, atque horridum, in quem, ſeu bene domitum equum, intrepide inſiliret, vectioniſque pretiū fuiſſe, cum deſiliiſſet, ab eo viciſſim incendi, ac comprimi: cum ſe tamen in non illaudatæ (vt ſibi videbatur) formæ adoleſcentem ante immutaſſet. Erricus Carmucius[b] Dæmonem, ceu portitorem aliquem conſueuiſſe ſingulos vltra fluuium, ſi in quem forte inciderent, tranſmittere. Quod autem viæ vel ante fuerat, vel etiam poſt erat reliquum, coactos ſemper fuiſſe pedibus conficere. Barbelina Rayel,[c] Franciſcus Fellæus,[d] atq. alii non pauci perſæpe ſe itinere pedeſtri eo eſſe profectos, præſertim cū in propinquo aliquo loco cœtus erat indictus, aut etiam ſi reperiebant, qui cum ſe vna in viam darent. Siquidem comes, aiunt, in itinere pro vehiculo eſt. Quibus omnibus & hoc obiter non erit abſurdum adiicere, quod de die, quo ſic vna conueniunt, ab illis vulgo dicitur. Ioānes Piſcator, Coleta eius vxor,[e] Margareta warina,[f] Nicolęa Ganatia,[g] Claudia Morelia,[h] & vno nomine omnes, quorum quæſtiones capitales hactenus in Lotharingia expendere licuit, non aliis noctibus, quam quæ proxime præcedunt diem vel

a *Condeii mense Iulio 1582.*

b *Pangeii Anno 1574.*

c *Blainville ad aquas Id. Ian. 157[illegible]*

d *Maz[illegible] in agro [illegible] gas 14. Cal. Ian. 1584.*

e *Gerbe[illegible] lai No. Mai 1585.*

f *Ronzaui ad D Clem. Cal. Dec. 1586.*

g *Maynerii 8. Id. Iul. 1587.*

h *Serra 3. Non. Decē. 1586.*

Iouis, vel Dominicum eiuſmodi conuentus agitari autumant. Cauſam adhuc ab illis ſcire nō contigit. Hoc tamen inde eſſe ſuſpicor, quod aliæ alibi tempeſtates occupatos Dæmones habent: Neque enim (vt inquit D. Baſilius [a]) eodem temporis momento in diuerſis locis eſſe queunt: Nam & qui res ſagarum in aliis regionibus geſtas ſcripſerunt, alias illis noctes, quā quæ modo dictæ ſunt, in eam rem impendi aiūt: Vt probabile ſit eiuſmodi vices, & tempora pro locorum interuallis, ac intercapedinibus variare, & mutari. Dii (inquit Apollonius [b]) id eſt (vt interpretor) Dæmones non ſemper in eodem permanent loco: ſed nunc ad Æthiopes, nūc ad Athum, nunc ad Olympum proficiſcuntur. Sed hęc in coniectura magis poſita ſunt. Hoc modo reſtat videre; an etiam certa, ac pręſtituta ſit hora aliqua nocturnis illis conuentibus, ac Synagogis: Et ex tot quidem reorum, quas vidi percontationibus duo tantum Ioannes a Villa, [c] & Agathina Franciſci Sartoris vxor eius [d] rei me adhuc commonefecerunt, affirmantes eam tēpeſtatem quæ vna, atque altera hora mediam noctem præcedit, apprime idoneam eſſe, atque opportunam, non modo illis conuentibus, ſed & quibuſcumque aliis Dæmonum terriculis, ludibriis, occurſationibus, ſtrepitibus, quæ ſequitur non item iis eſſe obnoxiam. Cauſam nō addiderunt illi, nec ego eam hic ariolabor. Vnū tamen

a *Homil. de Sancto Spiritu.*

b *Philoſtratus in eius vita, Lib. 4. cap. 13.*

c *Lorquini 20. Cal. Nou. 1590.*

d *Heſſ. Pittelangii 12. Cal. Octob. 1590.*

tamen dicam, nullas in tota nocte horas suspectiores habere istius vmbrarum apparitionis, qui earum metu aliquo tentantur, ac trepidāt. Et ea certe non est sine ratione persuasio. Siquidem experientia docet illas præcipue spectris, tetrisque imaginibus esse infames. Et veteres satis multi id scriptis suis testatum reliquere. Aristomenes apud Apuleium [a] (nam fabulas quoque intermiscere iuuat, quæ si minus vera narrant, ad quam maxime fieri potest, veritatem probabilitate imitantur) a Meroe & Panthia lamiis insignibus vna cum contubernali Socrate se appetitum fuisse circa tertiam vigiliam recēset. Quod ego nocte circiter media interpretor. Siquidem in eam secunda vigilia desinit, vti vigilias earū inuentor Palamedes [b] Troiano bello primum disposuisse fertur: Plinius Iunior [c] narrans, vti Athenodoro philosopho insultasset olim idolum senis macie, & squalore confecti, addit id factum per noctis silentium. Et Liuius scribit supra ædem Vestæ vocem noctis silentio auditam clariorem humana: Inter recentiores quoque Alexander ab Alexandro [d] recitat terrificos laruarum tumultus in ædibus quibusdam Romę a se esse auditos, medio fere noctis silentio. Silentium boni auctores interpretantur intempestam noctem, id est (vt ait Censorinus [e]) quæ mediam proxime antecedit. Profundam Plutarchus, [f] & fere mediam (quod huius ar-

a *Libro 1. de Asino aureo*
b *Plinius lib. 7. cap. 6.*
c *Lib. 7. Epistol.*
d *Genial. dier lib. 5. cap. 24.*
e *De die natali cap 9.*
f *In Bruto.*

gumenti proprium est) nominauit, vbi verba facit de monstrosa horrendaque illa imagine, quæ M. Bruto ex Asia exercitum traiicere volēti apparuit. Apollonius [a] vbi de vmbra Achillis a se visa refert miraculum, hanc euanuisse ait post collocutiones aliquot, quod iam cantus gallorum audiretur. Vnde infert Eusebius Cęsariēsis [b] noctem intempestam, quæ certe gallicinium proxime antecedit, cōuentiorem esse malo Dęmoni, ad nefarios sermones euocando. Telephion Milesius [c] Larissæ cadaueri cuidam custos adhibitus contra sagarum mulierum insidias, ex iis vnam mustelæ specie ea noctis tempestate sibi obseruatā fuisse refert. Ecce, inquit, crepusculum, & nox prouecta, & nox altior, & deinde concubia, & iam nox intempesta, mihique oppido formido cumulatior quidem, cum repente introrepens mustela contra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit: vt tantillum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbarit animum. Intempestā noctem Seruius, [d] mediam, Macrobius, [e] quam media proxime sequitur: tum enim principi tenebrarum, lupisque (vt cum Esaia loquar) vespertinis accōmodatissimum tempus est rebus agendis cum hominibus importunum atque inactuosum esse incipit. Ac vt illum Apollonii de gallorum importuno nocturnis vmbris cantu sermonem repetam, succurrit non ita pridem a me lecta in

Dusa-

a *Apud Philostratum lib. 4. cap. 5.*

b *In confutatione contra Hieroclem quarta.*

c *Apud Apuleium lib. 2. de Asino aureo.*

d *3. Æneid.*

e *Saturnal. 1. cap. 3.*

Duſanæ ſtrigis quæſtione quadam capitali de ea re narratiuncula, non vtique abhac, in quã nunc dilapſi ſumus, oratione admodum aliena: ei ſtrigi Babillæ [a] Latomæ nomen fuit. Hæc cũ forte a quæſtore de nocturnis ſagarum incœptis curioſius rogaretur, inter alia reſpondit nihil æque illis infeſtum, atque inimicum accidere poſſe, quam ſi gallus interea, dum ſe ad ea parant, occineret. Idem retulerunt & Ioannes Bulmius, [b] eiuſque vxor Deſideria Magiſtellos ſępe ſuos, cum dimittendæ concionis tempus inſtaret, identidem ſolitos inclamare: Eia faceſſite propere hinc omnes: nam iam galli canere incipiunt. Quod ego ſic interpretor, vltra id temp⁹ negotium ſuum non potuiſſe trahere. Equidẽ ſcio ex Plinio, [c] Ælianoque eorum cantus leonibus, ſcolopendriſque eſſe formidabiles. Rurſus ſi ii ſint præpoſteri, ac inſueti de nocte præſertim, oſtenta habere multa: quale etiã fuit illud, quod Volaterranus [d] in Matthæi Magni Vicecomitis Mediolanenſis filii natu maioris natali nocte eueniſſe memorat, in qua videlicet non ceſſarunt galli, vel ad tædium cocciſſare, vnde & Galeacio nomen illi inditum eſt: Et ſic facundia, laudeque militari floruit (inquit Iouius [e]) vt principum ſuæ ætatis famam vel clariſſimã facile obſcuraret: Cuius rei προγνωστικὸν in eo cãtu fuiſſe non magis diſputo, quam illud de ἀντιπαθείᾳ gallorum cum leonibus, & ſcolopẽdris:

a Duſa 3. Non Decẽb. 1591.

b Amantia 6. Cal. Iul. 1591.

c Li. 10. c. 21

d Philologia Lib. 25.

e In elogiis claro viro.

ſed hoc defendo non tam vocem (nam eam nihilo immaniorem, efficacioremue habent galli, quam aliæ alites plerǫque) ſagarum morari maleficia, quam noctis iis inimicam tempeſtatem, qua illi vocem frequentius exercent, vnde & menſi dicatos a veteribus aiunt, [a] vti horarũ nocturnarum nuntios, ac partitores.

a Eraſ. Chil. 1. centu. 5.

Frequentes ex omni genere homines ad nocturnos Dæmonum cœtus cõuenire: ſed maiori ex parte fœminas, vt eſt is ſexus praui is conſiliis magis obnoxius.

CAPVT XV.

IAcobus Meyerus [b] non indiligens annaliũ ſcriptor refert Attrebari ſub Philippo Burgũdione exſtitiſſe, qui ſortilegii manifeſti, ac de cõſciis interrogati dicerent ex omni ordine, ſtatuque mortalium viros, mulieréſque in ſuum numerum conueniſſe. Triſcala quidam nomine (vt Ioan. Bodinus in Dęmonomania ſcribit) eorum, quos in Gallia nouerat hac ſortilegii labe infectos, multa millia Regi Carolo IX. indicauit. In Lotharingia memini intra annos ſedecim, a quib. rerum capitalium iudicia exerceo, non minus octingentos eius criminis manifeſto compertos, Duumuiratus noſtri ſententia capitis eſſe damnatos, præter totidem fere alios, qui vel fuga, vel tormentorum pertinaci tolerantia vitæ ſuæ conſuluerunt. Nam ſicubi fallax

b Anna Flãd lib. 16.

Iax est,& lubrica quæstio, certe quęstorũ in hoc criminis genere exspectationem vt plerumque eludit,ac frustratur:quod & suo loco plenius dicemus.Omnes autem,quotquot in hoc maleficio deprehenduntur,vno ore frequentiam maximam eiusmodi conuentuum prædicant. Iāna a Banno,[a]& Nicolæa Ganatia [b] tantam eam exstitisse,quoties illis interfuere,affirmauerũt, vt non parum illas humanæ conditionis miserescere t,cui tot hostes, ac insidiatores superesse viderent:valdeq. mirum esse,quod ab eis mortales pluribus incōmodis non afficerentur. Catharina Ruffa [c] non minus, quam quingentos a se visos ea nocte, qua primum in eorum numerum est allecta. Barbelina Rayel [d] illic viros a fœminis longo numero superari, vt Dæmoni multo procliuius est ei sexui fallaciam intendere. Quod & Torquemadi[9] in Hexamerone suo obseruauit.Certe multo plura in fœminas exēpla edi memini,quam in viros. Nec adeo est sine ratione, quod hæc hominum colluuies frequentius in genere effertur fœminino γυναῖκας φαρμακὶς, sagæ,veratrices,lamiæ,striges,& Lōgobardis,mascę.Scilicet in re denominanda numerum, & frequentiam par est præcipuas partes obtinere.Fabius[e] veneficium in fœmina facilius credimus. Plinius [f] fœminarum scientiam in veneficio præualere dixerunt.

a *Maynerii 3 Non. Iun. 1585.*
b *Maineriis Id. Iul. 1585.*
c *Vellaii ad Mosellam 5. Cal. Iul. 1587*
d *Blainuilla ad aquas Id. Ian. 1587.*
e *In declamationibus.*
f *Lib. 16. cap. 2.*

Insuaues, atque illiberales in comessationibus Sagarum apponi cibos, & qui praterea famem nihil depellant: Qua res multis nō iniuria opinionem attulit merum id esse visum, & fantasma: Quod tamen non est perpetuo verum. Nā & aliquando humanis, morticinis, ac aliis id genus insuetis carnibus vere vescuntur: at sine sale, ac pane. Ac quid causa sit, quod se ab iis duobus pracipue abstineant, probabiliter disputatur.

CAPVT XVI.

QVæ res celebrandorum conuentuum occasionem maximam hominibus præbēt comessationes, venereæ libidines, ac tripudia, eas omnes Dæmon studiose adhibet, suos vt habeat apud se & frequentiores, & assiduiores. Tū enim euenit, vt postquam eos tali lenocinio deliniuit, facilius præcipites agat ad ea etiam scelera, quę ante exhorruissent, vt mirus est impellendi artifex, si quem forte in lubrico constitutum nanciscitur. Quemadmodum autem stupris, saltationibusque illos exerceat, post dicetur. Nunc, vt conuiuas accipiat tam lepidus, & bellus conuiuator, operæpretium est videre. Ac primum in confesso est omnibus, quos sic sua dignatur mensa, adeo omnes eius epulas sordere, siue earum apparatus oculis, siue odor naribus percipiatur, vt vel famelico, ac latranti stomacho

macho facile nauseam parere possint. Barbelina illa,[a] de qua proxime mentio est habita, & Sybilla Morelia cibos illic aiunt apponi omnium generum, sed adeo viles, illiberales, ac male conditos, vt vix sint vescendo. Nicolaus Morelius, [b] ita tristem, astrictum, atque amarum esse illis gustum, vt sumtos confestim præ molestia sibi necesse fuerit exspuere. Quod pessimus Dæmon videns, adeo indigne ferebat, vt vix manus abstineret. Vinum præterea instar atri, atque insynceri sanguinis in sordido aliquo simpulo epulonibus solitum propinari. Salome,[c] Dominicus Petroni⁹,[d] Catharina Ruffa, [e] Anna Morelia,[f] Iacobeta Weher,[g] Anna Richemontana, [h] Stephaneta Mercatrix, [i] ac pleriq. omnes eius farinæ nullarum fere rerum copiam illic deesse, præterquam salis, & panis: ceteraque adiiciale conuiuium dici posse. Et certe temere non est, quod illis sic veluti cōsulto deficiuntur, ac subesse causam oportet, quæ tantum vtriusq. odiū Dæmonibus ingenerauerit. Eam vero facilime assequetur, qui diligenter perpendent, quā pugnent inter se comparatæ, ac compositæ horū, atque illorum naturæ, ac facultates. Dæmonib⁹ insitum est, atque inustum penitus omnis puræ religionis, cultus diuini odium: ceremonias, ritusque sacros, & si quarum rerum in iis vsus est eas omnes infestas, atque inimicas habent. In veteri porro lege nulla hostia sine sale Deo

a Serra 14. Cal. Sept. 1586.

b Serra 14. Cal. Feb. 1587.

c Vergauille 6. Calend. Sept. 1586.

d Gruneuria mens. Octob. 1586.

e Vella:s ad Mosellam 5. Cal. Iul. 1587.

f Hadonuille 3 Cal. Decemb. 1581.

g Dusa, mēse Septemb. 1584.

h Pittelangis 11. Calen. Octob. 1590.

i Emelini 3. Cal Iunias 1591.

accepta erat. Omnem (inquit Dominus [a]) oblationem sacrificii tui sale salies: nec cessare facies sal fœderis tui a sacrificio tuo. Et in nouo instrumento: [b] Omnis victima sale salietur: bona enim res est sal: Cuius rei exemplo in hodiernis quoque mysteriis, præcipueque baptismi, quo renascimur, ac denuo gignimur ad salutẽ: Item in aqua, quam fugandis Dæmonibus exorcismo lustrant, mos est salem admiscere. In eadem lege veteri [c] panes propositionis, seu faciei (Septuaginta interpretes ἐνωπίους, id est, pręsentes, ac coram Domino positos verterunt) super altare offerebantur. In augustissimo item sacramento Eucharistiæ panis consecratus ipsũ verumq. fit & sumitur a Christianis. Quo symbolo panis, & Macedones ante vsos fuisse; si quã do fœdus quod sanctissimũ vellent haberi inibant, auctor est Quintus Curtius: [d] nam panem (inquit) gladio diuisum vterque ferientium libare solebat. Dæmonibus nihil est æque inuisum, atque iustitia, quæ (vt inquit Orpheus in hymnis)

a Levitici c. 2. vers. 13.

b Marci ca. 9. vers. 49.

c Malach 1. & Leui. 24.

d Lib. 8.

Καθαραῖς γνώμαις ἀεὶ τὰ δίοντα βραβεύει.

Et contra nulla re ad Deos propius acceditur (quemadmodum ait Plato in Theæteto) quã quæ iusta, atque æqua sunt peragendo: Nihil autem est quod homines ęquitatis, ac iustitiæ magis admoneat, atque sal: vt Pythagoram censuisse auctor est in commentariis Pythagoricis apud

pud Laertium Alexander, vtpote qui seruet, ac tueatur quicquid occupat, sitque ex re purissima, aqua videlicet marina. Vnde & illius hoc symbolum τὸν ἅλα παρατίθεσθαι, Quæ etiã causa fuit, vt Plato diuinis rebus amicissimum familiarissimumque dixerit.

Splendet in mensa tenui salinum,

inquit Horatius: nimirum, quia salis in ea præcipua semper fuit religio: vnde & Græci cũ suo Homero ἱερὸς ἅλας v[illegible]que dixerũt. Et eius adhibitione veteribus creditum est mensam satis consecrari, vti ex Arnobio obseruare est: Sacras (ait) facite mensas salinorum appositu. Panis vsum ad tolerandam vitam sic esse necessariũ, vt pro quocunque victu, rebusque quotidianis, ac necessariis literæ sacræ illius nomen vsurparint: Quid autem satagunt [a] magis Dæmones, quam ne mortales ęquo inter se iure viuant? iis ne suppetat, vnde se ipsi alant, ac sustentent satis indicio sunt tam multæ iniuriæ, pestes, calamitatesque, quas humanis rebus quotidie important, tot quæ non cessant inuehere mala, atque incommoda: sed omissis istis, quæ tantum ad coniecturam interpretatione reuocamus; intermissas epulas instauremus, ac insolentibus, vt antea cibis exstruere pergamus. Addit Dominica Isabella [b] aliquando etiam apponi humanas carnes, quod & apud Scytharum Sortilegos, quos Bachsos vocabant, in vsu frequenti fuisse

a Bartholo. Vvesthemerus in phrasib. diuinæ scripturæ.

b Rogeuilla in agro Tentrao Anno 1583.

a Cosmo graphia tomo 2. c. 6.
b Spinali prid. Non. Maias. 1588
c Sandeo dati prid. Id. Iul. 1581.
d. Vuinii in Mediomatricibus 3. Non. Maias.
e Emelinti, 3. Cal. Iun. 1591.
f In agro Stiuensi 4 non. Iun. 1590.
g Erasm. in prouerb. Phasetu Semiobolus.

prodidit Belloforestus: [a] Hunc vero morem a Baccho, quem præcipuis colebant honoribus, deriuatum credibile est: nam & eum Omestē vocatum auctor est Plutarchus in Pelopida, & Themistocle. Isabella Pardæa, [b] Desiderius Financius, [c] & Albertinus Magendræus [d] eos; qui sunt amplioris fortunæ, superiores epulis accūbere: Stephaneta Mercatrix, e argento bibere: pa iperiores fictilibus, rursus arcanorum omnium, aliis exclusis, compotes fieri, ac participes. Plerique eorum, qui modo sunt memorati, istis nō expleri famem, aut sitim sedari: sed cibi, potusque auiditatem, atque appetentiam tantam superesse, quanta antea fuerat maxima. Quæ sane res multos impulit, vt crederent mera hæc esse visa somniorum, ac præstigias: qualia forte de hortis Tantali, ac pomis Hesperidum fabulati sunt poetæ. Cui conuenit & hoc Ioannæ Michaelis [f] referentis, neutiquam illis, qui eiusmodi conuentibus intersunt, integros, certosq; esse oculorum sensus: sed omnia perturbata, confusa, atque incerta illis apparere: vti quib⁹ ex ebrietate, metu, somno, alioque vitio natāt, ac caligāt oculi: aut etiam arte aliqua perstringuntur. Et certe memoratur Pasetes, g sæpe suis incantationibus hoc effecisse, vt repente conuiuium omnibus epulis instructissimum appareret: rursus cum vellet, nullo tollēte, vt spectātium oculis momento subduceretur. Et Numa

Pom-

Pompilius [a] in frequenti conuiuio arte sua effi ciebat (nam & eum narrant insignem fuisse sortilegum) vt nullo apponente mensæ statim exquisitissimis epulis magna copia exstruerentur. Apollonius quoque Thianæus [b] recensuit vidisse se in India Brachmanes, qui præsente se cõniuia vasis, cibisque apparatissima struerent: cũ tamen, qui iis apparandis, ferendisue, ac mutãdis ferculis ministrarent, nulli aspicerentur. Verum ne sic quidem Dæmonum potestas coarctanda, ac coangustanda venit, vt præter speciẽ, opinionemque nihil omnino præstare queant. Nam & veris epulis suos nonnunquam accipiunt: sed ex morticinarum pecudum carnibus, aliisque rebus, quas homines habent pro derelictis: quod & alibi attigimus. Imo & compertũ habemus multorum, qui interfuerunt, verbis sæpe in eiusmodi epulũ imperata opsonia: huic felem, illi nigrum hœdulum, gallum gallinaceum, aut si quæ sunt insueta hominum mẽsis cibaria, & minime esculentæ escæ. Tum nota est ex Andræa Alciato, aliisque multis de viatore illo historia, qui cum de nocte imprudens in sagarum conuentus incidisset, ac rei nouitate, insolentiaque attonitus Dei numen Christiana fiducia implorasset, subito ex eius aspectu sublata omni mensa, argenti solum craterem reliquum fuisse ex vniuerso apparatu, qui sublatus, ac domum deinde perlatus, cuius fuisset

a *Guido Bicuricen.*

b *Philostr in eius vita li. 3. cap. 8.*

postea agnitus est: Cui autem vsui esse potuisset, nisi ad infundendum quod post biberetur, dici non potest, nam & fictæ, commentitiæque potioni æque imaginarium vas adhibere licebat. Vtrumque igitur recte, & cum veritate defendas, vt scilicet aliquando iis, quos sagæ suppeditant, vescantur cibis; qui si desint, aut aliter Dæmoni, in cuius hæc sunt arbitrio, visum est, vesci tãtum sibi sola opinione videantur. Quod & in profectione ad nocturnos illos cœtus euenire paulo ante meminimus. Nam & ibi sagæ se aliquando præsentes sistunt, sæpe etiam, cũ ab iis absint, ac arctiore somno domi detineantur, videntur tantum sibi adesse, ludificante nimirum sensus Dæmone, cuius fascinationibus multę imagines indormientium animos solent irrepere: quæ deinde vigilantibus veritatis opinionem insitam relinquant, quasi iam non id fuerit somnium, sed potius quædam certa, atq. indubitata corporis actio: sic enim versipellis gestit res suas plerumque inæquabili veritate, quo facilius imponat, distinguere.

Choraarum, qui in Dæmonum sacris olim fuit, vsum etiamnum hodie retineri in nocturnis eorum conuentibus: maioremque lassitudinem parere, quam solent vulgares aliæ hominũ saltationes. Item eas ab auersis sagis in orbẽ tripudiari. Tum vt malo more semper inualuerint: licet ab insania parum distare constet.

CAP.

CAPVT XVII.

MIra calliditate Dæmones cum impio gentilitatis errore colebantur, ea sibi cordi esse simulabant, ad quæ propensos homines esse videbant, quo scilicet religionis addito fuco in illis peccandi studium magis, magisque accederent. [a] Inter quæ saltationum, ac choræarũ, nam eæ non paruam ad nequitiam fenestram semper aperuerunt, vel maximam fuisse illis curam testantur, quæ de veterum ritibus, ac sacrificiis adhuc exstant scripta: apud Græcos [b] quidem quę iam a Theseo circum aras Deorum canebantur carmina cum tripudiis, solemnique saltatu. Apud Latinos vero institutum a Numa [c] Saliorum collegium, quod etiam ad Antonii Eniphonis, cuius scholam Cicero post laborem fori frequentasse dicitur, tempora peruenisse ex eius de ea re scriptis obseruauit Macrobius. [d] Imo etiam ad Antonium Varium, quem Herodianus [e] testatur, cum sacrum Heliogabalo suo faceret, mulieres Phœnissas adhibuisse, quæ circum eius aram cursitarent saltantes, ac cymbala, tympanaque magno cũ strepitu pulsantes: circumstante etiam in Theatri formam vniuerso senatu, atque equestri ordine. Et iam ante a vero cultu ad Idololatriã descis centes Israelitæ [f] circa vitulum ex inauribus conflatilem choros in orbem agitauerant. Nũc vero postquam hanc impietatis caliginem lucis

a Basilius ho in aliq. scripta. loc.
b Plutarch. in Thes.
c Plutarch. in Numa.
d Lib. 4. Saturn. cap. 12.
e Lib. 5. hist. de Impera. post Mar. ñ.
f Exo. 30. &c.

Euangelicæ ſplendor hominum mentibus excuſſit,& deſierunt pro diis haberi Dæmones: perrexerunt nihilominus ipſi in clandeſtinis ſuorum conuentibus hūc ſaltandi morem obtinere,ac flagrantius etiam,quam, antea inſtaurare. Ac quemadmodum eorum epulæ eſuritionem,ac βουλιμίαν,concubitus dolorem, ac moleſtiam,largitiones, inopiam atque egeſtatem: omnia denique beneficia,detrimentum, ac damnum accipientibus ſemper afferunt: ita iſtæ choreæ, ac tripudia, quæ alioqui voluptati eſſe ſolent, tædia,labores, atque ærumnas grauiſſimas nuſquam non pariunt: ſiquidem ab iis adeo defeſſas ſe domum reuerti Barbelina Rayel, [a] ac pleræque omnes ſagæ, quibus contigit intereſſe,memorauerūt: vt ſæpe integrum biduū præ laſſitudine ſibi fuerit decumbendum. Et quod miſerrimum eſt atque iniquiſſimum, excuſationem contra nemini afferre licet: ſed ſi quis eum laborem ætatis,aut valetudinis occaſione detrectat,ac defugit,huic præſto ſunt verbera: pugnis,aut calcibus non aliter contunditur,atque accipitur,quam quę exoſſantur malleis ſalſamēta. Porro circulares eſſe omnes choros,qui ſic agitantur,atque ab auerſis ſaltatoribus,vti vna Gratiarū in choro depingitur, tripudiari affirmant. Achen weher, [b] Ioanna Gerardina, [c] Dominicus Petronius, [d] Hennel Armentaria, [e] Anna Ruffa, [f] Zabella Ioānis Deodati

a Blainuillæ ad aquas Id. Ian. 1587.
b Alexia Belhoria Blainuillæ 16. Cal. Iul. 1587.
c Vergauillæ 8. Id. Iun. 1586.
d Forchaii in agro Panga 11 Calen. Dec. 1584.
e Giranicuria menſe Octob. 1586.
f Daſæ prid. Cal. Octob. 1586.

dati vxor,[a] Odilla Gaillarda,[b] atque innumeræ aliæ, quas hic, ne ſim nimium longus, prudens omitto. Addit Sybilla Morelia[c] gyrũ ſemper in leuam progredi. Quod & alicubi vſurpatum in Gallorum ſacris obſeruauit Plinius,[d] inquiens illos adorando totum corpus circumagere ſolitos: hocque in leuam feciſſe ſemper religioſius fuiſſe. Et Pythagoræ iam multis ante ſeculis ſymbolum fuerat προσκυνεῖν περιφερόμενον. Dubium quæ tam præpoſteri ordinis cauſa, atque occaſio, niſi forte ea eſt, ne ſe recta, atque ex aduerſo intuentes tam facile agnoſcant. Nã nõ leue periculum eſſe putant in iudicio, quod qui eius ſceleris fiunt manifeſti, de conſciis ſæpe apud quæſtorem vi tormentorum profitentur. Ob idque, & ſępe perſonati, vt alibi dictum eſt, conueniunt. Idem etiam illud eſſe poteſt, quod abſurda, indecoraque omnia amant, ac faciunt: veluti cum Dæmonibus eos veneraturi terga obuertunt; ad eos acceſſuri ceſſim eunt cancrorum more: ſupplicaturi manus inuerſas retro applicant: collocuturi in terrã figunt obtutum, & id genus alia ab omni conſuetudine reliquorum hominũ alieniſſima. Vtcumq. res ſit, ipſa nos experientia ſatis commonefacit, id ſaltandi ſtudiũ inter homines fere ſemper malo exemplo inualuiſſe: vel ad luxuriã, ac nequitiã, quod iam ſuo tempore conquerebatur Scipio Æmilianus[e] in oratione contra legem iu-

a Duſa Cal. Octob. 1586.
b Spinali 3. Id. Octob. 1588.
c Serra 14. Cal. Decem. 1586.
Lib. 18. c. 2.

e Macro. lib. 3. Saturna cap. 14.

diciariam Tiberii Gracchi: vel ad fanaticos furores ac dementiam; quibus semper olim a saltationib. fuisse initium testantur quæ de Mænadibus, Bacchis, Vitermonibus, Corybantib9, Thyadibus, ac Bassaridibus veteres scripta reliquerunt. Quod & sapientissimus Aragonũ, ac Siciliæ rex Alphonsus [a] scite in muliere immoderatius, intemperãtiusq. saltante notauit inquiens: Exspectate, nam hæc Sybillæ oraculum iam iam est editura,

[a] *Panormitanus lib. 1. de reb gest. Alphon.*

Solemni iureiurando, quod ipse etiam Dæmon verbis præit, sagas vicissim se obstringere, nõ proditurас se iudicio facinoris socias: Neque tamẽ in eo tantum fiducia ponere, quin sibi contra eum metum alia etiam ratione prouideant, nomen videlicet suum dissimulando, vultuiq; laruam, reticulum, velum, aut quid aliud, obducendo.

CAPVT XVIII.

NOn est nouum eos, qui sunt eiusdem facinoris conscii, alios aliis per summam etiã exsecrationem iureiurãdo sese obstringere, quo sint sibi vicissim magis fidi, nec si contingat deprehendi, tam faciles, ad retegenda, quæ semel consociauerunt, consilia. Sic Iana a Banno, [b] & Iacobus Agathius [c] retulerunt sortilegos inter se religiosissime cauere, ne si quando in reatu eius criminis esse cõtingeret iudicium in se inuicẽ, vel exquisitissimis tormẽtis adhibiti profiterentur:

[b] *Maynerii 3. Non Iul. 1585.*
[c] *Leberii 9. Cal. April. 1588.*

fiterentur: vtque ſemper eſſet præcipua eius ſilentii fides. Quod & illis ſic in religionem vertitur, vt violati in eo iuriſiurandi pœnas exiſtiment eſſe ſempiternas. Id adeo Martha Margelotia Brindēſis [a] oſtendit, quæ cum poſt admiſſorum confeſſionem ſeſe vehementius cruciaret, ac eius rei cauſam a Iudice rogaretur, reſpōdit ſe in magno metu eſſe, ne quia Dæmoni de ſe, ſociiſque celandis promiſſum non ſeruaſſet, vita defunctæ luendum eſſet flammis æternis tale periurium. Apra Hoſelotia [b] addit iuſiurādum illud ſolēnibus verbis dictari a Dæmone: nec adeo pridem vidiſſe ſe Barbaram Margæam, & Ioannam Petroniam eo adſtringi, cum in ſocietatem ſuam primum conuenirent. Verum quoniam hæc cautio ſæpe parum proceſſit, nec deſiere reperiri, qui quæſtionis, ac tormentorū vi ad inuitam confeſſionem adducerentur: vt huic quoq. fragilitati proſpiciant, hoc præterea ſatagunt quantum poſſunt, ne ab iis, queiſcum eſt criminis ſocietas, vel nomine, vel aſpectu dignoſcantur. Eamque ob cauſam [c] nec illos Dæmon, nec ipſi ſeſe vnquam nominatim appellant: ſed vbi publice euocātur, veluti ad comeſſandum, ſaltandum, vel quippiam aliud factitandum, id his fere fit verbis: Ehodum, Thermopolis, Duſa, Haracuria, Lenuncuria: id eſt, qui adeſtis ex illis pagis, atque vrbibus, huc cōcedite. Quod Barbelina Rayel, [d] ſagęque alię ſa

a *Spinali prid. Non. Maii, 1588.*

b *In D. Apri ſuburbiis ad Tullū pertinentib. 10. Cal. Mart. 1587.*

c *Eluitia Franciſca Milez is prid. Cal. Iul. 1588.*

d *B'annilla ad aquas Id. Ian. 1587.*

tis multæ, quarum tamen nomina nunc non ſuccurrunt, diuerſæ etiam prodiderunt. Rurſus nonniſi perſonati, ac ἀσβολομένοι, ſæpe etiam (quod obſeruauit apud Philoſtratum Apollonius [a]) farinariis cribris obuoluti,

Ora vel obducti cortice horrenda cauato, [b]

vna verſantur, maximeque qui ſunt locupletes, quod eos fortuna inſigniores, conſpectioreſq; faciat: ſicuti non ſemel aduertiſſe ſe dixerunt Quirina Xallæa, [c] Roſa Gerardina, [d] Ioãna weher, [e] Ioanna Gerardina, [f] Odilla Boncuriana, [g] Ioanna a Banno, [h] & Franciſcus Mazilienſis: [i] Ac ne cuiquam commentum videatur, Nicolęa Morelia, [k] cũ quæſtor illius forte tentandæ gratia hæc diceret meras eſſe nugas, ad ampliorem fidem indicauit ſe ſuam illam laruam adhuc habere domi in arca reconditam; quæ ibi demũ perquiſita, atq. inuenta ea eſſe ab eius nouerca agnita eſt, quam ipſa illi in eum vſum adaptauerat, cum primum vna ad nefarios iſtiuſmodi conuentus properarent. Quæ etiam puto cauſa fuit Longobardis, vt eas Maſcas appellarent: nã & ab illis hoc nomen mutuati Maſcaradas vulgari ſermone eos vocamus, qui Hilariis perſonati circum compita currãt. En vt ſemper ſunt integumenta, atq. inuolucra iis qui agũt quod ſciri timent, quibuſque & peccatorum conſciẽtia metus ſemper aliquis exoritur. En quoque quæ fidem faciant non eſſe vanum, quod fama circum-

a *Lib 6. c 6*
b *Virg, lib. 2 Georg.*
c *Blainuillæ 5 Cal. Mart, 1587.*
d *In agro Stiuenſi Non. Noue. 1586.*
e *Vergauillæ menſ. Septẽ. 1584*
f *Pangei. 11 Cal. Decem. 1582.*
g *Haracuriæ 18. Cal. Ian. 1587.*
h *Maynerii 3. Non. Iul. 1585.*
i *Pangei 14 Cal. Ia. 1584.*
k *Serræ 14. Ca Feb. 1587*
l *Serræ 14. Ca. Feb. 1587.*

circumfertur de præsenti sagarum ad illos conuentus profectione: quod & supra pluribus est demonstratum.

Iniucunda, ac etiam ridicula cum sint quæ saltātur in Dæmonum conuentibus cantiones: pro iis nihilominus agendas abs discedentib. gratias, perinde ac si magnæ alicui voluptati fuissent.

CAPVT XIX.

QVemadmodum plantæ quædam sic solis conuersioni obsequuntur, vt quaqua se is ferat ceu pedissequę comitentur: maris ęstu, vti vel crescit Luna, ita & accedunt, reciprocant, affluunt, ac remeant eodem modo & hominum animi cantu, numerisque efferuntur, mitescūt, durescunt, molliuntur, ac facile ad quoslibet motus impelluntur. Gracchus [a] eburneola solitus erat habere fistula, qui staret occulte post ipsum cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum sonū, quo illum aut remissum excitaret, aut a contentione reuocaret. Et Alexander sic Timothei musici cantu quodam exasperatus fertur, vt ex epulis ad arma illico prosiliret, ac cum contrario alio esset delinitus, ferociam omnem deponeret, atq. ad conuiuas pacatus, sedatusque rediret, Lacedæmonii (inquit Thucydides [b]) non rei diuinæ faciendæ gratia: sed potius moderandi ardoris, qui ad primum quemq. cum hoste cōgressum,

a Cice. lib. 3. de ora. Fab. lib. 1 ca. 10. Gellius li. 1. c. 2 & Plutarch. in vita Gracchi.

b Lib. 5 bell. Pelopon.

militem accendere solet cantum tibicinũ adhibebãt; cuius modulatio hoc efficeret, vt sedate, cunctanterque incederent ac pugnam capesserent. Contra qui frigidiore cœlo degebãt, minusque vehementes primum habebãt spiritus, tubarum clangore, lituum stridore, scutorum pulsatione, virorum clamore, tympanorumque impulsione ad prælium inflammabantur.

Vangiones, Batauique truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tuba.[a]

Nimirum varie (vt inquit Aristoteles [b]) animi affectus a Musica parantur: exsistuntque ex eius modulationibus magnæ morum, atque actionum in hominibus mutationes. Quæ etiã causa Platoni [c] fuit, vt diceret cantum tum Lydiũ, tum Phrygium adolescentibus, quos liberaliter institutos velis esse, adimendum; quod alter luctu animum deiiciat, atque affligat: alter excitet ad libidinẽ, & luxuriam. Et certe non male iis duobus tertium quis adiecerit μανικὸν scilicet, & qui fanatico furore inflammat, ac percellit: quales memorantur fuisse, qui in sacris Deorum, quos vana coluit antiquitas, hymni cantabantur a Corybantibus Cybeles sacerdotibus (quas & ob id βητάρμονας, id est, ad sonum saltãtes vocauit Homerus) cum cymbalis, aliisque Musices organis, atque instrumentis.

Tympana vos, buxusq; vocat Berecynthia matris
Idea. [d]

a *Luca li. 1. de bello Pharsa.*
b *Politic. li. 8. cap. 5.*
c *In dialo. 11 de cap.*
d *Virg. 9. Æneid.*

ABac-

A Bacchi Bassaridibus clamore vasto, ac dissono ipsum aerem complentibus.

Quacunque ingrederis clamor iuuenilis, & vna
Fœminea voces, impulsaque tympana palmis,
Concauaq; æra sonant, longoq; foramine buxus. a — a Ouid. 4. Metam.

A Gradiui Martis Saliis, qui per vrbem pulsatis ancilibus canebant carmina cum tripudiis, solemnique saltatu. Denique ab iis omnibus qui nocturnis sacris, quę ob id νυκτήλια vocabātur, operari solebant.

-qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant Trieterica Baccho
Orgia, nocturnusq; vocat clamore Citheron. b — b Virg. 4. Æneid.

In quibus & annumerare licet, quos huius temporis sagæ Dæmonibus permixtæ exercent de nocte cantus, & clamores. Nam si ex sonorum temperata, atque æquabili varietate non modo hominum, sed & beluarum (vti Herodotus de Arionis Methymnæi delphino refert) mulcentur animi, ac ferociam suam exsuunt, certe discordia ac discrepantia ad vesaniam pacatissimi etiam adigentur, ac compellētur. Idque adeo vt modo dixi demōstrant, qui in præliis adhibentur tympanorum, tubarum, & vociferationum promiscui tumultus, ac strepitus, qui & vecordissimos quosque pugnarum apertissima pericula inire compellunt.

Ære ciere viros, Martemque accendere cantu. c — c Ænei. 6.

Horum autem simile aliquid intercedere opor-

tet in ſagarum nocturnis conuentibus, quo ab humanitate omni, ſi quæ illas forte adhuc tangit, deducantur. Nam illinc efferatas diſcedere cōuenit, ac quaſi rabie accenſas: quo ſcilicet ſint ad mortalium perniciem, exitiumque (cui vni rei incumbūt Dæmones) inſtructiores, ac paratiores. Ergo miris modis illic miſcentur, ac turbantur omnia, nec vlla oratione ſatis exprimi queat, quam ſtrepant ſonis inconditis, abſurdis, ac diſcrepantibus. Canit hic ad tibiam, vel verius ad contum, aut baculum aliquod, quod forte humi repertum buccæ, ceu tibiam admouet, vt poſt multos recitauit Margareta Ianina: [a] Ille pro lyra equi caluariam pulſat, ac digitis concrepat, vt narrauerunt Margareta Doliaria. [b] Sybilla Capellaria, [c] & Sinchen May a Speirchern: [d] Alius fuſte vel claua grauiore quercū tundit: vnde exauditur ſonus ac boatus veluti tympanorum vehementius pulſatorum; quod obſeruaſſe ſe meminerunt Ioannes Bulmius, & Deſideria eius vxor: Intercinunt rancide, & cōpoſito ad litui morē clangore Dęmones, ipſumque cœlum fragoſa, aridaque voce feriunt tota turba, colluuieſq. clamoribus, ſibilis, plauſu, vlulatib. furit & bacchatur. Et omnino talis eſt, quales Syrbenęorum choros fuiſſe memorat Athenæus [e] ex Clearcho: in quo ſcilicet quiſque caneret, quod ſibi videretur, nec auſcultaret, ꝙ præſcribebat is qui choro præerat: aut quale ſolet

a Morhāgii, Cal. Sep. 1587

b [illegible] fria Calen. Nou. 1586.

c Ibid. 14. Cal. Decem. 1586.

d Amantia 6. Cal. Iul. 1586.

e Dypnoſop. lib. 15.

let esse remigum celeusma, vbi procellæ, tempestatesque impendent. Ac cum his pene enecti sint omnes, qui intersunt: tamen priusquam dimittantur, gratias Dæmoni ingentes ab illis agi oportet, quod eos videlicet bearit adeo festiuis, ac lepidis cantionibus: si quis enim hoc facere aut negligit, aut detrectat, præsto illi sunt verbera: ac adeo tam sæua, crudeliaque, vt sæpe integrum biduum ex eorum dolore ei, qui sentit, sit decumbendum: vti Ioanna Gransanctæa, aliæque eius farinæ plereque retulerunt. Sed hęc forte prolixius de re non vtique admodum seria: non fuerunt tamen silentio prætermittenda: vt sciant homines non esse temere, quod sic Dæmonibus inconditæ illæ, atque absonæ voces placent. Quamquam & hoc recte aiunt similes habere labra lactucas.

More hominum Dæmones suos conuentus agere, vbi solita in fidei clientelaris præstatione oscula, amplexusque a suis excipiant: vnumque ex omni numero esse veluti principem, cui hic honos solemniter exhibeatur.

CAPVT XX.

QVI patronis honores lege clientelari debitos pręstant, eorum se genibus aduoluūt, oscula porrigunt, iunctasque manus in illorum passas, diductasque inserunt, demissum, beneuolum, obsequētemque animum istis veluti sym-

bolis profitens. His persimilia Dæmones a suis seuerissime etiam exigunt, quoties conuentus suos agant, verum more alienissimo, atque indignissimo, vti solent alia omnia facere. Atque adeo per vnum ex suo numero, qui tum principatum inter eos obtineat. Beatrix Bayona [a] spõte, ac nullo etiam interrogante recitauit vnum ex omnibus solitum esse e suggestu in cella aliqua eminere vultuosum, ac fastuosum, ad eumque timidum, ac tremẽtem suo vnumquemq. ordine accedere: deinde in signum obseruantiæ ei se ad pedes abiicere, pronumque, ac venerabundum coram amplecti. Nicolæa Ganatia, Cuninus Gugnotius, [c] Franciscus Fellæus, [d] eius soror Francisca, [e] ac Barbelina Rayel [f] itidem aiunt e multis semper vnum esse, ad quem summa imperii, ea qua conueniunt nocte, redeat. Quem principatus honorem non est quod quis fabulosum existimet, aut etiam ex vulgi errore, superstitioneque aliqua promanasse putet: quasi superuacaneum sit ibi ordinem quærere, vbi sine lege, ordineque sunt omnia: sed sciat eũ esse etiam ex recepta inter pios, probatosque auctores sententia. Nam & Diuus Thomas, [g] Frãciscus a Victoria, [h] & Antoninus Turquemadius [i] de ea Dæmonum in Dæmones prærogatiua, ac potestate adeo luculenter disseruerunt, vt nihil amplius queri oporteat: maximeq; post illud, quod ex Euangelio [k] memorant obiectum Christo

a *Gerbeuilæ 4. Non. 1585*
b *Mayneri, 8. Id. Iu. 1585*
c *Antheri... ... Ian. 1585*
d *Pangæi 14 Cal. Ian. 1584.*
e *Ibid 5. Id. Noue. 1584.*
f *B'ainuillæ Id. Ian. 1587*
g *1 part qu. 109. art. 1. & 2.*
h *In repetitione Magiæ.*
i *In Hexamerone Dial. 3.*
k *Mat. 9 & 12. Luc. 11. Mar. 3.*

Christo a Pharisæis conuitium, quod scilicet in principe Dæmoniorum Behelzebub Dæmonia eiiceret: Nam licet ea sit Pharisæorum oratio, habet coniunctam cum antiqua Hebræorum Theologia opinionem, sicuti autumant in eũ locum interpretes: Et id diserte statuit Eusebius Cæsariensis, [a] contra Herodem disputans. Siquidem affirmat lamiam illam, quæ Menippũ insano amore torquebat, Dæmonem fuisse, qui Apollonio maioris, ac potentioris Dæmonis agenti auspiciis obtemperauerit. Et si quando inferiorum ordinum Dęmones detrectant parere, quibus primum euocantur carminibus: vis demum illis denuntiatur ab iis Dæmonibus non ferenda, qui sunt superiorum ordinum. Quę potentissima, castigandæ istius vel moræ, vel contumaciæ apud illos ratio est. Vti propriis, ac expressis ad id formulis docuit Hieronymus Mengus in suis exorcismis ipse antea id a Lucano abunde edoctus. Ac quemadmodũ Ecclesiæ suæ caput est Christus, ita & habere damnatos suum Coryphæum cuius perferant imperium (hunc Porphyrius Serapidem, poetarũ turba Plutonem appellat) substantiarum quoque cœlestium ordines alios esse, qui regant, atque imperent: alios rursus, qui regimini, imperioque sint subditi. Dionysius [b] in cœlesti Hierarchia tam multis ostendit, vt otiosæ futuræ sint omnes rationes, si quæ præterea in eã sen-

a *In confutatione l. 6. Philostrat. i.*

b *Cap. 6.*

tentiam huc afferantur. Et antiquitas maiorũ, minorumque gentium Deos distinctis ritibus coluit. Porro non semper esse satisfactum officio ea, quę dicta, genuum positione, ac coxæ amplexu: sed præterea (dictu indignum) ab inuitis ingerenda esse oscula Dæmonis podici, postquam is sese immutauit in hircum horridum, ac multo grauius olentem, quam hœdi solent ineunte bruma, multi memorant. Post hæc etiam eum migrare (inquit Ioanna Gransanctęa a) ad aspicientiũ terrorem in immane aliquod monstrum, vastitate, formaque dolio non absimile: cui os enorme, fumo permixtas flammas indesinenter euomat: idque vt pauorem suis incutiat: quod sæpe facere gestit, quemadmodũ alibi commodius dicetur. Adorationis etiam modus is omnium vulgatissimus a sagis perhibetur: primum in genua procumbere: auersas deinde manus in morem obtestantium componere: sed post terga, atque inuersas tum illũ versus porrectas sustinere tantisper, dum satis, superque esse voce significauerit. Ita malus, prauusque distorta, ac peruersa amat omnia.

a Condaii mense Iul. 1582.

A Dæmonibus sæpe magna vi in fruges, ac sata immitti variarum specierum bestiolas, quæ eo momento populentur, ac depascantur. Quomodoq; id fieri contingat.

CAP.

CAPVT XXI.

EST malo Dæmoni cum natura bellum ſic odio immortali imbutum, vt quæ hæc toto conatu, ac ſtudio edere incumbit, ille contra ad vaſtitatem, atque exitium ſemper adducere contendet. Ac quaſi ad id non ſatis ſint grandines, pruinæ, reliquæque aeris tempeſtates, atq; iniuriæ, quibus ſe vulgo immiſcere creditur; alia præterea multa, vel ad prodigium adhibere non ceſſat, quibus id tandē conſequatur, & perficiat. Alexia Violæa [a] refert ſe, poſtquam bacchantium more hac atque illac vna cum æqualibus multum diſcurriſſet, ſolitam in aerē ſpargere minutum quendam puluerem, ad id ſibi idcirco a Dæmone conceſſum: vnde erucæ, bruchi, locuſtæ, atque id genus peſtes ſatorum adeo denſæ naſcerentur, vt iis agri illico vndiquaque contaminarentur. Apra Hoſelotia, [b] Alexia Drigæa, [c] Odilla Boncuriana, [d] & Roſa Gerardina [e] memorant ſe ſimili facto ingentē murium copiam nō ſemel in agris excitauiſſe, qui illico in terram ſe abderent corrodendis ortarū frugum germinibus. Ioanna Porelia [f] fatetur ſe eorum, quibus male cupiebat iumentis œſtrū ſæpenumero immiſiſſe, a quo frequentatis aculeis tandem miſerrime necarentur. Idque præſtare potuiſſe, quoties volebat ſola plantæ, quæ prima ad manum veniebat, euulſione, ac in terram cū præfatione certi alicuius carminis de-

a *In agro Tetraeo Anno 1583.*

b *Ad Sancti Apri. 10. Cal. Mart. 1587.*

c *Haracuria 4. Id Non. 1586.*

d *Haracuria 18. Cal. Ian. 158[illegible].*

e *In agro Steuensi Non Noue. 1586*

f *Castri S[illegible] [illegible]nse Apri. [illegible]*

iectione. Petronius Armentarius, ac Ioannes Malrisius, quod suo loco fusius dicetur, lupos itidem illiso in arborem gramine aliquo excitatabant, qui in illud quod iussissent ouile irruerēt, nec nisi edita magna strage finem vastandi facerent. welsch Antonius rogatus, vt sortilegorum sodalitati hortū quem pone casam suā habebat, in noctis sequentis saltationes cōmoditaret, primum quidē negauit se id facere posse, quod diceret sibi ea nocte peregre esse oportere: sed cum nihilominus pergerent rogare, atque adeo pro suo iure instare, exorari quidem se siuit: sed tamen sicuti ante causatus fuerat alio profectus est. Postero igitur mane domum reuersus, ac hortum forte ingressus eū passim campis, ac limacibus depastum reperit, ipsisq; bestiolis etiamnum oppletā vndiquaq; horti aream. Quod tamen tacitus tulit solita scilicet nefariæ illius sodalitatis vestigia agnoscens. Nā & hæc primum denegandi horti, tandemq. domo excedendi fuerat occasio, ne proprii videlicet damni spectator, adeoque minister esse cogeretur. Ac quod hic insurgunt ἀπιστοῦντες, atq; increduli quidam homines nō esse in alterius, quam Dei omnipotentis potestate quicquam creare, ac fingere, noui quidem nihil afferūt: siquidem omnia [a] per ipsum facta esse omnes sciūnt, & sine ipso factum esse nihil, quod factum est, ne ab angelo quidem vsque ad vermes. Verum

[a] Ioan. 1. ca

rum

rum quid vetat illa iam ſparſim creata in vnum celerrime locum a Dęmone cogi, ac coaceruari, cui longe etiam difficiliora licere non vno huius diſputationis loco aperte eſt demonſtratū? Et haud ſcio an quæ plerumque inter tonandū vna cum pluuia in terram decidūt veluti ranarum agmina, illius arte, atq. opera ante fuerint ſublata, cum nec in aere tam paruo momento, quo nubes ibi conſiſtunt, generari, nec ante a ſole, vti vapores exſpirationeſque terræ ſurſum attrahi, atque euehi poſſe videantur. Cuius generis & probabile eſt fuiſſe, quod Dæmonum impoſturis adhuc ludificata antiquitate legimus [a] ſanguine, terra, lapidibus, lacte, teſtis, oleo triduum etiam aliquando pluiſſe: Nam ea a natura cauſam nullam probabilem vnquā habuerunt. Et illa ipſa antiquitas ſatis alioqui naturæ edocta leges inter prodigioſa καὶ παρὰ φύσιν accidentia ſemper enumerauit. Iam vt mirum videri non debeat, ſi quæ beſtiolæ contra innatam grauitatem in ſublime feruntur: imo inde in terram cum impetu etiam incolumes, ac ſaluæ proruunt, in eum quem natura dedit locū congeri, ac coaceruari a Dæmone queant. Siquidem vulgo id præſtant, qui leuiter etiam Magicis artibus ſunt imbuti: Quemadmodū noſtra ætate viſus eſt Nanceii Comes quidam e Germania vniuerſas cubiculi muſcas circa infixum in parietem pugiunculum congregans, non a-

[a] *Apud Iulium Obſequentium in libro de Prodig.*

liter atq. apes in fuga vberis instar e ramo pendere solent. Et alius e tota vicinitate, ac confinio excitos angues in ignē Magico circulo conclusum inducēs, ac eum ex iis quæ corpore immanior erat in illum ingredi detrectaret: coacta est tamē repetito identidē carmine id facere, ac se cū ceteris in obiectū ignē dedere & inuoluere. Quæ si homines Dæmonū ope adiuti minimo negotio, etiam ad oblectationem præstāt: quid queso facturos Dæmones putamus, vbi ad explendam, quæ illis innata, atque insita est nocendi libidinem, se totos parant, ac deuouent?

Noui semper aliquid a superiore conuentu afferri oportere, quod in alterius sit paratum exitiū; nec impune esse, si quis ab iniuria, ac maleficio vacuus ad sequentem redeat.

CAPVT XXII.

QVemadmodū solent heri in villicis procuratoribus, cum eorum rationes expendūt, segnitiem, negligentiamque durius castigare: ita Dæmon in suis comitiis, quod tempus examinandis cuiusque rebus, atque actionib. ipse constituit, eos pessime habere consueuit, qui nihil afferunt, quo se nequiores, ac flagitiis cumulatiores doceant. Nec cuiquam adeo impune est, si a superiore conuentu nullo se scelere nouo obstrinxerit: sed semper oportet, qui gratus esse volet, in alium nouum aliquod facinus fecisse.

fecisse. Quod Dominica Zabella [a] ait ita esse cognitum omnibus, qui nefariam illam militiã sequuntur, vt de hoc vno maxime sint soliciti, ne ad indictos conuentus veniant ab ea ratione imparati. Ac ne in hoc se ignorationis excusatione vlla defendant, improbus ille Magister sigillatim de omnibus, quæ a suis postulat, scholas habet, præceptaque tradit: veluti de frugib⁹ inferenda calamitate; de immittendis in arbores, fruticesue bruchis, papilionibus, erucis, atque id genus infestis vermibus: de fascinando pecore: de segetibus pelliciendis, labefactandisque, ærugine, aut tabe quauis alia: de spargendis venenis, atque adeo de perdendo, quantum in eis est, vniuerso mortalium genere: vt vnũquodque horum singuli testatum sua confessione reliquerunt, Hennel Armentaria, [b] Anna Ruffa, [c] Ioannes Piscator, Colcta eius vxor, [d] Matheola Guilleræa, [e] Franciscus Fellæus, [f] ac fere omnes, quos ea sortilegii labes aspersit.

a Rogeuillæ in agro Tentrao. Anno 1583.

b Dusa pri. Cal. Oct. 1586

c Ibid. Cal. Octob. 1586.

d Gerbeuillæ 4. Nonas Maij. 1585.

e Pangai prid. Nonas Dece. 1584.

f Ibid. 14. Cal. Ianuar. 1584.

Dæmones se in variarũ animantium formas pro tempore atque vsu inducere: quoties inter suos versari volunt, præcipuamque semper esse hirci, maxime cum se publice colendos, venerandosque exhibituri sunt.

CAPVT XXIII.

DÆmones nõ esse prauos mentis in hominibus affectus, quemadmodum Democri-

tus, Auerroes, totaque adeo Peripateticorum schola commenta est: sed potius spiritus, vt sic dicam, essentiales, ac sua natura constantes satis illud Euangelii [a] arguit, vbi memoratur illis rogatu suo concessum fuisse, vt in porcorum gregem abirent. Quomodo enim auaritia, ambitio, ac perfidia in porcos demigrassent? Rursus eos cum veluti in certamen cũ homine descendunt, non vanis imaginibus, ac simulacris: sed comparatis quæ sub sensum cadãt, corporibus, ac φανερῶς, καὶ ἐμπόδιον congredi: sic est non vno istius dissertationis loco demonstratum, vt superuacaneus futurus sit labor, si quis iterum in eam rem impendatur. Sed hoc operæpretiũ est nunc videre, quas illi formas, ac species præcipue sibi assumant, nõ quidem pro eius clemẽti, in quo versantur qualitate, & differentia (quod Psellus [b] attigit) sed vti id, ad quod se parant, munus ac officium magis postulat, atq. exigit. Cum igitur primum aggrediuntur hominem alloqui, ne is ad insolitę rei aspectum tam facile expauescat, humana libentius specie occurrunt, eaque adeo, quæ præ se ferat honestiorem aliquam fortunam: nimirum quo verbis suis auctoritatem, fidemque maiorem adiungant: Illisq. ob id vestis nigra, & promissa magis placet, quod ea vtatur nemo, qui non sit apud suos in aliquo honore, & pretio. Quamquam nõ desunt, qui ad tegendam potius pedum fœditatem

a *Matt. c. 8 vers. 32.*

b *Ca. quomodo Dæmones occupent hominem.*

tem

tem (quod illis perpetuum est insigne, ac vestigium insitæ turpitudinis) consulto adhiberi putent. Ceterum colorem atrum magis arridere, quia nihil nisi atrum, funestumque ipsi vnquam hominibus moliantur. Ac vbi iam consuetudine aucta est familiaritas, & cœpit pauor frequentatione paulatim decedere, tum pro vsu, atque tempore modo in hæc, modo in illa vertunt animalia: vtpote, si quempiam per viã comitantur, canem frequentius referunt, quod is, etsi assidue subsequatur, nullam tamen aspicientibus suspicionem malæ rei præbeat. [a] Sic Andræas quidam Italus canem cæcum, & ruffum secum ducebat Anno M.D.XLVIII, qui vniuscuiusque arcana aperiret, stupendaque alia plurima ederet. Sic Cornelius Agrippa [b] cacodæmonem nigri canis specie quotidianum asseclam habebat, cui collare erat loreum Magicis per clauorum emblemata notis inscriptum. Sic Dæmones septem in Nicæa ciuitate [c] inter sepulcra delitescebant sub forma obuios quoque incessantes: donec eos Diuus Andræas [d] rogante populo in solitudines exegit. Sic non ita pridem rusticus quidam apud Vogesos (huic Desiderio Financio nomen fuit) si quando vna cũ popularibus discumbebat, pedibus aduolutũ canem habebat, a quo demissa clam manu venenum acciperet, quod deinde cui vellet infunderet. Ex eoq; satis multos periisse, priusquã il-

a Eutro. li. 16

b Vuesperg. in Institutum.

c Paulus Iouius in eius elogio.

d Abdias Baby. Episcop. li. 3 historia Aposto.

lius fraudis in eum vlla transferretur suspicio. Quod si quem transuerso aere sunt vecturi, vti sæpe euenit, cum ad conuentus suos nocturnos properant, equum (quod animal in eo genere officii maximam pernicitatem habet) sæpius induunt, ac sessores ingenti quo volunt celeritate transmittunt. Sic memorat Olaus Magnus [a] Hadingum Danorum regem in suum regnū, quo nonnullorum factione fuerat eiectus, per immensa maris spatia ob Othini Dæmone in equi specie esse reductum. Et Torquemadius in in Hexamerone recitat habuisse se, cum primū literas attingeret, æqualem cui sub noctem Gadalupo, vbi Grammaticæ dabat operam, ad deambulationem egresso obuius in equo Dæmō persuasit, vt post se in eodem equo sederet viā vna confecturi Granatam, quo vtique animus erat postridie contendere: Hocque iter licet longa distans intercapedine, vnica tamen nocte, etiam in tardo, & claudicante equo expediuisse: Ac ne quis huic de se talia narranti paruam fidem habeat, vir is fuit non vulgaris, ac cuiusuis pretii, vt qui in Caroli V. Imperatoris comitatu Medicinam honestissimis stipendiis fecerit. Et alicubi [b] si bene memini habent Francorū Annales (eum quidam asseruit fuisse Comitē Matisconensem) qui ab epulis, quas tum forte otiosus celebrabat, foras euocatus in præstolantē præ forib. equum insilire cogeretur, a quo statim

a Lib. 3. hist. de gentibus Septen. 1. cap. 19.

b Hugo Floriacensis, Petrus Abbas Cluniacēsis, Gul. Paradinus in Chro. Sabaudiæ.

tim videntibus multis ita ſublimis tolleretur, vt videri illico deſineret: Nimirum ſi dies, eaq. hora illi dicta erat, qua ex parte in malam rem eſſet a Dæmone abducēdus. Et Inuillæ ad Theriotrophiū, pluribuſque aliis in locis huius prouinciæ teſtatum reliquerunt, ſuos a ſe ſępiſſime viſos eſſe Dæmones D. Humberti præ ſe ferentes imaginem; qualem vulgo in triuiis depictā videre licet. Iam vero ſi ſortilegos alicuius rei monitos eſſe oportet; & ſunt tamen in præſentia, qui colloquium impediūt homines, in muſcam exiguam migrat Dæmon, iam ob id noto nomine Beelzebub, atque eo habitu vicinas auribus partes ſubit, quo propius quæ vult inſuſurret. Idque Claudia Symoneta [a] Caſteleti ſortilegii damnata, præter pleraſque alias, quarum nomina nunc nō ſuppetunt, vna cum Antonio filio obſeruauit, inquientes ſibi circa tempora obuerſatum fuiſſe illa muſcæ ſpecie Dæmonē, cum in carcerē deducerentur; ac diligenter monuiſſe, ne ſe ipſi intentati criminis manifeſtos ſua confeſſione facerent, quamlibet exquiſitis tormentis ad id vrgerentur. Cōfeſſos enim certiſſima, ac ſæuiſſima ſupplicia manere: contra ſi linguam continerent, futurum, vt propediē ſalui, incolumeſque euaderent. Noctu etiam ſæpe iuuat in alienas ædes per tegulas, per cancellos, perque tenues atque anguſtos alios meatus ſe vna cum Lamiis ſuis intromittere: Huic vſui

[a] 3 Cal. Oct. 1588.

felis conuenientissima est forma. Hanc sibi assumunt adeo germanam, ac natiuam, vt nisi rabie, qua maiore grassantur quam solent domestici, vix distingui, ac dignosci queãt: Sicuti plerique omnes, quibus aliquando ea res perspecta fuit, constanter asseruerunt. Iam si quem hoc vrit, quod sui loci, atque ordinis alius quispiam in pascendo pecore se diligentior habeatur, solicitumque tenet quomodo conceptum in illum ex ea inuidia odium, amota omni suspicione, expleat: tum auxiliaris aliquis Dæmō adsciscitur, qui lupi formam prædabundus in eius gregem irruat, ac edita strage serui incuriam apud herum accuset: quam etiam peculii damno tãdem sarciri illum conueniat. Id se Petronius Armentarius,[a] & Ioannes Malrisius[b] ita factitasse inter alia nefariæ suæ artis portenta ingenue sunt professi: Adsciscendiq;, atque euocandi Dæmonis modum fuisse, euulsum gramē in forte obiectæ imminentis arboris truncum cōceptis quibusdam verbis impingere, quo facto inde lupus statim exoriretur, qui momento designatas ad cædē pecudes discerperet: Nã certe ei ministerio cōuenientius nihil deligi poterat ea fera, quam natura præter alias præcipue ad prædam instruxisset. Vrsi etiam forma nonnũquam gestiunt videri Dæmones, cum videlicet hoc agunt, vt suis quam maxime terribiles appareant; quod tum præsertim demonstrant, cũ tempe-

a *Dalhemii in vastiq regno.*
b *Sexaii Transylvanus.*

tempestatibus in aere commotis suā immanitatem ostentant. Idque obseruasse se non semel recitauit Barbelina Rayel, [a] addens consueuisse illos preterea ad maiorem horrorem cymbalorum, tintinnabulorum, catenarumq. longam post se seriem trahere, fremituque, atque vlulatu horrendo omnia permiscere: In quo tamen illam hallucinatā fuisse facile crediderim, ac speciem imitationemque pro veritate in tāto tumultu, ac trepidatione præcipitanter accepisse. Quamuis & sic horribili forma a se visum retulerit Hernias [b] D. Pauli (vt quidam ferunt) discipulus: nimirum bestiæ, quæ cetis instar erat, locustasque igneas ore affatim euomebat. Postrema, eademq. gratissima est illis hirci forma, cum non iam alicui se ministerio parāt: sed magis hoc agunt, vt ipsi obseruantia aliqua suis se colendos exhibeant, atque apud eos maiestatem aliquam sibi cōstituant. Quam veluti personam, quare ei potius actioni adumbret, nō est facile coniicere, nisi si hoc est, quod regem decet eo habitu in publicū prodire, qui maxime eius virtutes exornet, ac demōstret; aut quod de Pythagoræorum μετεμψυχώσει memorant, id corpus iuuat potissimum inire, quod moribus, ingenioque, conuentissimum est. Hircorum præter ceteras pecudes nobilitatur graueolentia: nulla re tam certo suam Dæmon testatur præsentiam, quā odoris fœditate intolerabili. Hir-

a Blainuilla ad aquas Id. Ianu. 1587.

b In lib. qui Ecclesia dicitur, visione 3.

corum libidinosa obscœnitas etiam prouerbio locum fecit, hoc vnum Dæmon præcipue satagit, vt suos rebus Venereis, quam maxime deditos habeat: Et ne desit occasio, ipse se quoties illis occurrit in eam formam induit, quę huic vsui sit accõmodatissima; nec adeo de stupro interpellare cessat, donec ad id, quamuis ingratissimum, iniucundissimumque illos pellexerit: Hircorum in obuios quosque effusa sæpe petulantia est, nulla non obit, ac pererrat terrarũ loca Dæmon, dum offendat in quem impetum, incursumq. faciat: Hirci saliua fructui (inquit Varro [a]) venenum est, eiusque dentes satis interitus, ac pestis præsentissima. Quæ etiam causa fuit, vt in lege locationis fundi excipi soleret, ne colonus capra natum in fundo pasceret. Et Astrologi ita id animal receperunt in cœlum, vt eum extra limbum duodecim signorum collocarent: Satanæ viperinus morsus est, afflatus lethalis, & exitiosus: sic postquam e cœlitũ concilio, ac cœtu est deturbatus, hominum rebus se importunum præbet, vt nulla maior cautio sit iis, qui in tutela pecoris Dominici excubant, quam illum longissime ab eius septo arcere, ac prohibere. Hircis obtutus trux, ac ferox, frons cornibus aspera, barba promissa, ac inculta, villi temere pendentes, succincta crura, totusq. adeo habitus corporis ad deformitatem, fœditatemque comparatus, vt aptior ab eo deligi nõ queat,

a *Lib. 1. de re Rustica c. 2. & lib. 2. cap. 3.*

at, qui intus forisque fœda, horrenda, atq. immania habet omnia. Siquidem similes (quod aiunt) conuenit habere labra lactucas. Et omnino qualis qualis ratio fingi possit eorum penes quos huius rei fides esse debet, consentienti renuntiatione testatum accepimus hircinũ istiusmodi phasma, ac personam Dæmoni longe esse gratissimam: præsertimque, vbi se suis honore aliquo afficiendum exhibet. Quod & Gaguinus [a] scriptum reliquit de quodam doctore Theologo primatum monasticum apud Ebroicas obtinente (huic Gulielmo Edelino nomen fuit) qui cum illustrem quamdam matronam deperiret, neque tamen eius potiundi spem vllã relictam iam videret, a Dæmone quouis pretio depaciscẽdos sibi eos amores potius existimauit quam non illis tandẽ frui pro libidine. Ergo id vt impetraret supplex (ea enim pacto addita fuerat conditio) Dæmonem in hirci specie veneratus est. Eam quoque τραγολατρείαν Torquemadius [b] vir Hispanus frequentem apud suos esse memorat. Etsi eius initium longius arcessere placet, ab antiquissimis ad hæc nostra tempora iam manasse reperietur. Nam & in Apollinis arce ingentem seu hircum, seu arietem æneum edito in loco repositum fuisse, cui diuini honores adolerentur, Hesychius, aliique, Græci scriptores meminerũt. Imo & hirco in sacrificiis impensius delectatos Dæmones fidẽ facit il-

a *Lib. 10. de reb. gestis Franc. regũ.*

b *In Hexamerone.*

lud Thesei, qui cum in littore maris Veneti caprã fecisset, subito ea in hircũ, quasi ea sola grata esset hostia, immutata est: vnde & post Epitragia vocari cœpit. Idem factitatum in Galliæ tẽplo, quod in Gargano monte visebatur, tum in eo vbi Amphiarai oracula reddebantur, & Strabo, & Pausanias scriptum reliquerunt. Et Ægipanes, Satyri, Fauni, Sileni, aliaque rusticorum Deorum turba, quos vano errore delusa gentilitas coluit, hircinis deformes membris se semper visendos præbuerunt.

Quietam, & l..oris expertem fuisse, quæ olim euenisse legitur hominũ a bonis Angelis per aera transuectionem: eam vero, quæ nunc circumfertur sagarum a Dæmonibus, plenam esse molestiarum, & lassitudinis,

CAPVT XXIIII.

a *Dan. 14.* HAbacuc Propheta momento ex Iudæa in Babylonem translatus fuit, vt pulmento, quod messoribus suis ferebat, Danielem in lacu leonum pasceret, in Iudæam ab eo loco pari celeritate relatus. Philippus quoque Diaconus [b] posteaquam Eunuchum Candaces Æthiopum reginæ baptisasset in via, quæ ab Hierosolymis in Gazã ducit, subito in Azoto visus est: Et alias sæpe spiritus Domini multos rapuisse, ac in longinquissimas regiones incredibili celeritate transportasse in sacris literis legitur. Verũ adeo

b *Act. Aposto. cap. 8.*

adeo tranquilla, ac quieta vectione, vt somniū potius quam vera aliqua migratio esse videretur: vti eius beneficia semper adiuuant, nunquā decipiunt: Satanæ contra vbiq. pernitiosa sunt officia, solatia molesta, damnosa liberalitas, intempestiua studia. Ergo si quando subleuandi laboris occasione suos sic per aerem trāsmittit, longe grauiori languore cōfectos relinquit, quā si incitatissimo cursu viam, & asperam pedibus confecissent: Quemadmodum Catharina Ruffa [a] Dæmonis cui se addixerint, fraudes, atque imposturas in medium proferens enumerauit. Addit & Barbelina Rayel [b] se sæpe ex ea gestatione in tātum exagitatam, ac defatigatam fuisse, vt domum reuersæ perpetuum triduum decumbendum esset, priusquam pedibus consistere posset.

[a] *Vella ad Mosellam 5. Cal. Iul. 1587*

[b] *Biaiuuilla ad aquas Id. Ian. 1587*

Hoc quamuis memoratu incredibile, vno tamen ore sagas omnes loqui suscitandarum nubium potestatem sibi a Dæmonibus sæpe fieri; quas postquam vna cum iis sunt elata, pellant, trudantque quo velint, ac etiam nisi si quid obstat in terras excutiant. Quaque eius molitionis propria, peculiariaque ab illis memorentur.

CAPVT XXV.

NOn est dubium, quin quod sequitur futurum sit supra omnium fidē ac multis etiā forte ridiculum. Hoc certe memini testatum

ſpontanea, ac libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me Duumuiro damnante incendio crimen ſortilegii luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos conuenire ſe gregatim ad ripam, vel ſtagni, vel riuuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet, quem ſolitudo a prætereuntium oculis ſepoſitum haberet, atque illic aquas accepta a Dæmone virga tantiſper diuerberare, dum vapores, fumoſque abunde excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum ſe in nubes denſas, ac caligantes induere, quod poſtquam vna cum Dæmonibus ei eſſent inuoluti agerēt, pellerentque quo erat libitum, ac tandē multa præcipitatum grandine in terras decuterent. Salome,[a] & Dominica Zabella [b] addunt, priuſquā eo modo aquam exagitarent, conſueuiſſe in eā immittere vel ollam fictilem, qua nonnihil ante incluſiſſet Dæmon aſpicientibus incognitū, vel etiam lapides tantos, quantam optabant pluere grandinem. Decker Maygeth [c] ſolitam ſe vna cum ſceleris popularibus acceptas a Dæmone candelas cæruleas in ſtagnum Fonterſgrube tantiſper deuexas, ac lumine pronas tenere, dū id affatim guttis ſuis inſtillaſſent: tum puluerem aliquem medicatum in id quoque ſpargere, ac diſſeminare: tandem aquas virgis nigris, quibus a Dæmone ſuo eſſent donatæ, identidē ingeminatis quibuſdam verbis ad exſecrationem,

a *Vergauillæ 6. Cal. Sept. 1586.*
b *Rogeuillæ in agro Tentrano 1583.*
c *Morhāgii 13 Cal. Iun. 1591.*

nem, deteſtationemque certis, ac propriis contentiſſime etiam diuerberare. Quo facto totus aer ſtatim infuſcaretur, ac tandem largos tum imbres, tum grandinem in ea, quæ iuſſiſſent, loca, niſi ſi quid forte obſtaret, effunderet. Quæ ſic excitandarum nubium ratio non nunc primum inoleuit, ſed & a multis iam ætatib. narrauit Pauſanias [a] in Lycæo monte Arcadiæ fuiſſe vſurpatam. In eo, inquit, fons fuit nomine Agnotam admirabilis naturę, vt re diuina ibi curioſius peracta, quernoque ramo aqua leuiter commota mox denſus inde ſurgeret vapor nebulæ aſſimilis, qui non multo poſt effecta nubes, aggregatis item aliis largos imbres demitteret. Non eſt igitur hoc noſtræ ætatis inuentũ: Non eſt etiam vetularum, quarum mentes Dęmon deprauauerit, viſum, aut inſomnium: ſed ipſis vigilantium ac ſanorum, qui præſentes affuerant, oculis res certo ac liquido comperta, atque explorata. Quam & confirmant quæ ſequuntur ex Malleo Maleficarum narrationes: quas quoque illorum, qui eos ſcripſerunt, fidẽ ſecutus non dubitaui hic exponere. Quæſitores quidam cum periclitari vellent in venefica muliere, quam forte in vinculis habebant, verane eſſent, quæ de ſua in commouendis tempeſtatibus poteſtate ſortilegi prædicarent, eamq. ob id manu ſua miſiſſent (nam tantiſperdum in reatu manent, Magicas vires omnes illis eſſe ad-

[a] *In Arcadicis.*

emtas certum eſt) ſecedens illa in confertũ arboribus locum ibi ſcrobem, quam manib. ipſa foderat, lotio oppleuit, quod demũ digito mouere non deſtitit, quoad ex eo ſuſcitatus, atque elatus vapor in nubem opacā concreſceret, quā ſtatim tonitrua ac fulgores crebri interſecarēt, maximo cum aſpicientium metu, ac formidine. Sed illa, bono animo eſte, inquit: iam faxo, vt nubes hæc in ea quæ voletis, loca tota deportetur: quæ cũ illi in propinquas ſolitudines deſignaſſent, eo ſubita ventorum vi, ac tempeſtate delata nubes propere in ſaxa, ac grandines diſſiliit calamitate interim omni inter demonſtratos, iuſſoſque fines ſe cohibente, ac continēte. Huic quoq. παράλληλον eſt, quod ſequitur de ruſtico quodam Suauienſi, cui de ſiccitate, qua tum laborabatur, vehementius cōquerenti forte præſens octo annorum filia recepit ſe, ſi ita iuberet, ipſius agrum, in quo tunc vna conſidebant, largo imbre ſtatim eſſe irrigaturā. Ac cum pater dixiſſet ſe id percupere, illaq. pauxillulum aquæ ad id ſibi dari poſtulaſſet, ad torrentem, qui in propinquo decurrebat, deducta eſt, vbi exagitata vnda illius Magiſtri (aiebat) auſpiciis,, cui ſe mater addixerat, tantum illico pluuiarum cœlo exciuit, vt ſatis eſſent ei agro abunde irrigando, ceteris interim quaqua verſum perinde atque antea ſitientibus. Huic exēplo affine eſt, & quod ſequitur. D. Claudius Perotius

rotius [a] Grammatophylacio ſodalium D. Geor gii apud Nanceium præfectus, vir certe bonus, & cui in re grauiori facile fidem adhibeas, de iſtis diſſerenti mihi apud familiares aſſeuerauit æqualem habuiſſe ſe olim forte, & in eius ſceleris ſocietatem cum patre ſortilego aggregatũ, qui eiuſmodi vapores e pelui, cui frigidæ paulu lũ ante eſſet iniectũ, videntibus omnibus, qui vna aderant in ludo literario, excitaret. Ioannes Charmæus, [b] Iana Oberta, [c] & alii eius farinæ complures, ſe non per ſomnium: ſed ſuis vidiſſe oculis memoranr ingentem ſui ſimilium nu merum ſecum ſic excitatas nubes hac atq. illac vento, emiſſaue ſagitta ocyus percurrentium; ac nõ aliter, quã denſum fumum ſcintillæ traiiciunt, atque intercidunt: interimque fragore, at que immani tonitru circũcrepantia omnia audiuiſſe. Alexia Gran Ianna [d] narrat, cum itidem nubibus permixta vectaretur, ac forte præteriẽs in eum perueniſſet locũ, vnde deſpiceret ex municipibus ſuis quendam equos paſcentem, cui nomen erat Ioanni Vehon, ex improuiſo aſtitiſſe ſibi atra, ac prægrandi figura hominem, qui veluti obſequendi cupidus rogaret, ecqua illic eſſet, quæ ei ruſtico male cuperet: ſe in promtu habere; vnde illum vlciſceretur. Ac cum ipſa reſpondiſſet ſibi cum illo graues eſſe inimicitias, quod vnicum filium olim in eius paſcuis equitium habentem pene verberibus necaſſet, Eia

a *Aquoſæ in ædibus M. Mathrini ludimagiſt.*

b *Gerbeuillæ Id. Octo. 1581.*

c *Sanpetromontii 5 Id. Nou. 1581.*

d *Blainuillæ ad aquas 7 Cal. Febru. 1587.*

(inquit ille) aſſentire modo, iã faxo ne diutius id inultum ferat: Ac dicto citius in ſublime elatus, vel quo nulla queat intendi oculorũ acies, illico fulmen cum ingenti flamma, ac fragore in ſubditos equos contorſit, ex iiſq. duos proſtrauit, vidente ac multum trepidante ruſtico, qui vix paſſus triginta ab eo loco aberat: ſicuti ipſe eſt elogio ſuo teſtat⁹. Barbelina Rayel [a] addit dolia tranſuerſa per nubes a ſortilegis adnitente Dæmone impelli, ac volutari tantiſper dum ei loco impendeant, quem deſignarunt ad calamitatem: ac tum demum illa diſrumpi in ſaxa, & flammas, repentinoque impetu peſſum ire, ac obuia quæque conterere.

[a] *B'ainuilla ad aquas id. Ian. 1587.*

Campanarum ſonum, quod eo ad pias preces excitentur homines, Dæmonibus infeſtum eſſe, atq; inimicum, earumque non abs re vſum frequẽtem eſſe, vbi tonitrua, grandines, reliquaque tempeſtates, quibus ſe illi creduntur immiſcere, ingruunt, atque impendent.

CAPVT XXVI.

IS mos pridẽ Chriſtianis inoleuit, vt campanis excitentur ad pias preces, ac vota, vbi periculum, difficultaſque aliqua impẽdet. Quod & factitant præcipue, ſi quando aer nimbis, tẽpeſtatibuſque vehementius cõmouetur, & grãdinem, ac fulmina minitatur. Earum igitur ſonum vt audit Dęmon, in maximam indignationem

onem erumpere ſolet, inclamans prohiberi ſe incepto rabidarum iſto canum latratu: quod Maria,[a] vxor Ioannis Sartoris in Metzerech, ac ante eam pleræque aliæ, quas nunc meminiſſe laboro, certo certius ſe comperiſſe dixerunt. Ac ſi quando quas ille canes intelligat a ſuis rogetur, eas dedignans ſuo nomine, vti facere ſolēt, qui in eorum mentionē, quos odio aliquo proſequitur, incidunt: reſpondet Beguenotas illas garrulas, atque obſtupentes, quæ nunc, vt auditis, odioſe adeo nobis obganniunt. Hocq; Catharina Pigeon[b] ob ſortilegii crimen non ita pridem damnata, vna cū aliis pluribus ſua confeſſione clarum reliquit. Quod autem id illi ex animo doleat, nec offenſionis affectatam vllā ſimulationem habeat, ſæpe experientia cōpertum habuiſſe ſe omnes, quæ de ea re interrogatæ ſunt ſagæ affirmauerunt: Et id ſatis indicat, quod non raro earum pulſatores fulmine percuſſos audiuimus, nec fere mortalium alios eius iniuriæ magis eſſe obnoxios, quod & alibi attigimus. Impedimentum porro tempeſtatib. ex ea re maximum creari vulgus ſagarum loquitur: Et ea opinio ſic quorundā animos imbuit, vt iam præſentius remedium nullum aliud eſſe putent, nihilque quod æque Dæmonum conatus infringat, atque impediat. A qua etiam nō eſt alienum, quod ſcribit Paulus Grillandus de Itala quadam venefica (huic nomen fuit Lu-

a *Humburgi Non. Iun. 1590.*

b *An. 1584.*

cretiæ) quam cum Dæmon dimiſſo vt aſſolet conuentu ſublatam domum reportaret, audito campanæ ſigno, quod ad Deiparam virginē ſalutandam dari ſolet, illico in ſubiectas ſentes, ac dumos quaſi viribus defectus abiecerit, vbi a iuuene quodam, cui tum illac iter erat, viſa, atq; agnita primum quidem aliud fingere cœpit, ac comminiſci: ſed tādem ſuis ipſius iugulata verbis, vt raro mendacia cohærent, rem vti erat, ſilentii tamen fide prius mercede pacta, omnem iuueni indicauit: Quam cum is, vt eſt ea ætas arcani parum tenax, ex æqualib. vni incautius prodidiſſet, ea in vulgum quaſi per manus ſparſa ad Magiſtratus aures etiā accidit, qui diſquiſitione ampliore teſtatū, ac comprobatum facinus ſeueriſſime animaduertit. Nequicquam tamen illas pulſari, ac ſonare aiunt Hennel Armentaria, [a] Ioanna Oberta, [b] ac quædam aliæ aſſeruerunt, niſi id fiat mature: videlicet priuſquam nubes circumiectum pago territoriū attigerit. Equidem preoccupanda facies Domini, c & manus eius præuenienda eſt, laudariq; multum debet promta, ác parata in eo ſedulitas, & diligentia: ſed nec importunum, alienumque orationi tempus eſt, cum ipſæ iam vexant procellæ, attingit calamitas, venit tempeſtas

Confringens tegulas, imbriceſque. d

Nam tam adeo promtum eſt præſens malum tollere, quam impendens, imminenſque auertere.

a *Duſa pri. Cal. Octob.* 1586.
b *Sanpetromontii 6. id. Nou,* 1581.
c *Pſal* 94.
d *Plaut. in Moſtel.*

tere.

tere. Quodcumque[a] temporis momentum ad eum orandum tempestiuum est, atque opportunum. Commentum igitur est sagarum ea ab illarum Magistellis aduentum causa, vt hominibus diuinę opis spem omnem inter ipsas miserias, atque ærumnas præcidant. Addit Feuxen Eugel irritum, ac inefficacem esse earum sonũ, si quæ ex illis dum lustrarentur a sacerdotis cõcubina fuerit nuncupata. Quod ego ridiculũ, absurdumque existimo. Ac licet negent recentiores quidam eam in aere Dæmones potestatẽ habere, vt grandinem, & alia id genus dira faciant, ob idque vanam esse, & impiam de pulsandis campanis contra tempestatum vim superstitionem: in hoc tamen conueniunt Dæmonib. interdũ multa extraordinaria permitti a Deo, in quibus partes suas non obscure interponant: Plurimaque adeo ipsos agere, quorum vis sensum nostrum, & vsitatam rationem superet. Quod & ex Iob historia sacra, & D. Pauli Epistolis,[b] qui diserte illis aeris potestatẽ attribuunt, satis clarum, manifestumque est: Ac si hostem aduentare, atq. etiam imminere classico significetur, id non illico damnandum est, quasi in eo sono, ac canore Martio aliquod aduersus illius impetum, insultumque etiam obscitantib. præsidium constituatur. Nam ad arma potius conclamatur, vt milites soporem, socordiamq. excutiant, diligenter agant excubias, aliaq quæ

[a] *Luc. 18. vers. 1.*

[b] *Ad Ephe. c. 2. vers. 2.*

militem iuuat munia strenue obeant. Induite, inquit idem D. Paulus [a] tubâ Euangelii, armaturam Dei, vt possitis stare aduersus Diaboli insidias: Christianis arma sunt oratio, & gratiarum actio, quæ audito Campanarum signo, quod ad eam rem ex vsu mortalium nunc proprium est, populariter capiuntur. Siquidē prope est Dominus [b] omnibus inuocantibus eum in veritate, vota suorum exaudit, aures eius ad preces illorum. Ac quod quidam optime dixit oratione pia commouetur cœlum, [c] recluduntur ostia loci illius inaccessibilis, in quo maiestas Dei inhabitat. Sūt & qui eū Nolanas [d] pulsandi ingruentibus tempestatibus morem ambitiosius defendentes addant, & vim illis inesse, dissipandi aeris, dispergendarumque nubiū ex sonitus sui immanitate, & vehementia, quasi si illud non succedat, hoc ei, ceu subsidium aliquod accedere conueniat. Ac non aliæ res, vti sunt tormenta bellica longe potentius, si expediat id præstent atque efficiant. Quamquam & hoc a nonnullis vsurpari audio: verum conatu vtique irrito, atque inutili: Qui enim satis valide concutere queat, rem tam multa intercapedine dissitam, tam vasto, atq. denso corpore prę ditam: Quam nec inclusa tonitrua fragore, nec eluctantia fulmina iaculatione, nec flagrantia fulgura commotione sua dissoluere, ac dispergere valeant. Et vt sit dispergendi facultas, quo

quæso

a *Ad Eph. cap. 6.*

b *Psalm. 145 vers. 8.*

c *Psalm 34. vers 16.*

d *Pet. Messias varia. lect. li. 2. c. 9.*

quæso ruinæ iam fœtarum grandine nubium. Nam certe dissipatio fragmenta habet, ac κλάσματα, quæ necesse sit momento in ea in quæ incūbunt loca præcipitia ferri, ac ruere. Perinde igitur hoc esse existimauerim, quasi qui olim (vt refert Plini⁹ a) poppysmis fulgetras Iouē iratum deliniturī adorabant: Aut illud quod est in prouerbio: Vespa cicadæ obstrepens, Catulus leonem allatrans. a Nat. hist. lib. 28 c. 2.

Vestigiis veluti vnguium sæpe impressa, atq; exarata apparere, quæ fulmine sunt percussa, quod opinionem multis adfert adnitentis Dæmonis, cui fama est, cum se in corpus aliquod induit, maxime id placere: quod vncis, hamisque in morem feræ bestiæ sit instructum.

CAPVT XXVII.

VSu venit vt quæ fulmine sunt afflatæ, ac percussæ arbores, muri, pauimenta, vestigia sæpe ostendant veluti vnguium, quæ alii a Dæmone, cui rumor est, hamatas atque vncinatas esse manus, credant: alii id, ceu anile, deridētes in naturæ, quæ rariora, ac difficiliora sæpe edit solis causis positum esse affirment. Expeditum siquidem & promtum esse fulmini in eas partes sua se volubilitate scindere, quę speciem sic incuruatorū radiorum præbeant, vti flāmę, cuius plurimum admixtum habet, propriū est virgatis notis ea, quæ lambit, inscribere. Quod

& in Ephesini templi incendio animaduertisse se recenset Aristoteles,[a] & passim in ædificiorũ, quæ igne consumta sunt, reliquiis obseruare licet. Tũ eius quod corporis est expers in id quod est particeps actionem nullam esse posse,quę sic ex impressione notam,ac vestigium relinquat. Sed has omnes vna deletratio ex eo ducta fundamento, quod in huius operis peroratione posuimus,Dæmones sæpe ex solida materia corp⁹ sibi comparare:tum eo habitu fulminibus Dei nutu,ac voluntate permisceri, ac deinde multa efficere,quæ sunt præter omnem tributum inanimatis a natura motum atque ordinem,velluti cum sursum, deorsumque meant,ac remeãt quasi aliquid scrutentur,atque inuestigẽt. Vnde & nomen illis σκῆπλα: Aut cũ obuia aliquãdo declinauit,[b] vel peruadunt innocenter: aliquando etiam proterunt,ac pessundant. Vt hic etiam ἀντιπυπίσματα adiiciam, quibus licet Aristoteles[c] naturalem causam attribuat:tamen mira valde ea sunt,habentque sine dubio (vt inquit Seneca,[d]) insitam potentiam aliquam diuinam:vt pote cum ferrum,aut æs,quo scutum tegitur,liquatur:ligno interim nullam vim externam accipiente:loculis integris, atque illæsis conflatur argentum : stat fracto dolio vinũ: malorum serpentium,aliorumque animantiũ, quibus mortifera vis inest, venenum omne cõsumitur: prægnantis mulieris,ea superstite, atque

a Cap. 1. li. 3. Meteor.

b Volaterra. Phil. lib. 36.

c Cap. 1. li. 3. Meteo.

d Lib. 2. natura. quæst. c. 31.

que incolumi, fœtus exanimatur. Vt non omnino explodenda videatur eorum sententia, qui in istis aliud quiddam, quam quod in naturaliũ causarum serie, atque ordine positum est intercedere putant. Maxime cum id testatum reperiatur cõsentienti fere omnium voce, qui se nostra ætate in Dæmonũ potestatem tradiderũt, eo modo scilicet solere illos, cum furunt, ac bacchantur vnguibus digladiari: vti & non pridem Iana Nigra [a] Armacuriana retulit de Magistello suo, qui Nicolai Bequinotii stabulum noctu ingressus, vt ibi eius equum interficeret, priusquam id aggrederetur facere, exteriorem parietem sic vnguibus exarauit, vt (quod aiunt) ex iis facile leonem coniiceres. Et memini ne nondum ex ephebis egresso, cũ Chermis (quæ mihi patria est) fulmen vniuersas ædes propinqui mihi hominis esset peruagatum, ad extremum eam porticum qua id se foras eiecerat inscriptã profundis, frequentibusque vnguium vestigiis reliquisse. Quæ, cum populares rei nouitate adducti magna cum admiratione certatim inuiserent; accurri, & ipse eaque præsens vidi, nõ sine aliqua narium offensione, cum sulphuris teterrimo nidore ædes illæ adhuc oppletæ essent.

a *Leherii 5. Cal. Ap. 1588*

Non recte sentire, qui cum Epicureis negant Dæ*mones hominibus occursare, solatia afferre, terrores iniicere, insidias parare, iniurios, mole-*

stos, ac noxios esse: cum hæc passim tum sacra, tum prophana historia perhibeant, hodierniq; adeo sagarum omnium sermones vno ore confirment.

CAPVT XXVIII.

THeodorus Bysantius,[a] totaque adeo Epicureorum schola negauerunt sapienti visum vllum vnquam fuisse obiectum. Si quod enim aliquãdo auditum sit adparuisse, id pueros, mulierculas vecordes, atque ægrotos, quibus formidines ex imbecillitate animi, ac rerũ ignoratione exsistunt, auctores, atque assertores habuisse. Et hæc quidem illis ex alia longe absurdiore nata est opinio: non esse scilicet in rerum natura spiritus, ac Dæmones: proindeq. ab illis frustra istiusmodi phasmata, ac terrores metui. Ad quam persuasionem, & Cassius vnus ex ea Epicureorum familia conatus est Brutum virum nihilominus constantem, & moderatũ adducere: vti in eius vita recitat Plutarchus.[b] Sed huic reliquæ fere omnes philosophorũ reclamauerunt sententiæ: Et ipsa experientia a multis ætatibus repetita eam satis a commenti opinione nunc vindicat: Scatent enim historiæ exemplis phantasmatum, quę proprias figuras, non etiam inanes ex metu imagines habuerũt. Illud quod eidem Bruto Philippus apparuit: Athenis philosopho Athenodoro: Curtio Ruffo

[a] *Patritius Senen. lib. 5. de reg. tit. 8*

[b] *Plutarch. in eius vi[ta]*

in Aphrica: Romæ Senatui vniuerso. [a] Quod postremum huius in quo versamur argumenti fidem ex eo magis adiuuat, quia non momenti vnius visum id fuit: sed perpetui biennii. Toto enim eo, vt perhibent Antonini Pii (quo imperante id accidit) viographi, Marcus Ruffus senator, postquam e viuis abiisset, eodē quo viuens solebat loco: sed mutus, silensque, sedere visus est: vt innumera alia omittam, quæ posteriorum temporū res gestæ continent. Quibus & Christiani ipsi calculum suum adiecerunt: adhibita tamen distinctione, ac differentia: vt scilicet spirituum alii sint hominibus beneuoli, ac fideles, a quibus salutaria omnia veniant exspectanda: alii noxii, atque ἀλάστορες, a quibus pestifera, ac crudelia omnia sint metuenda: Illos si quibus occurrunt, ac forte prostratos vident, eos sua virtute illico erigere, ac confirmare: vti euenit Agari [b] Abrahami famulę, cui magna desperatione affectæ ob commeatus difficultatē, quam in Bersabees solitudinibus, vna cum filiolo Ismahele patiebatur, Angelus apparuit, ac cū perterrefactam videret, prohibitam primum timere amice solatus est, ac de eiusdem Ismahelis fortuna bene sperare iussit. Idē & Cornelio centurioni contigisse in Actibus Apostolorum legimus: Nam cum timore non paruo ad primū Angeli aspectum correptus fuisset, ab eo tamen statim liberatus est, atq; audiit orationes suas,

a *Plinius secundus Epi. lib. 7. Epi. 27*

b *Gen. 21. vers. 17.*

c *Cap. 10. vers. 3. & 4.*

ac eleemosynas Deo gratas acceptasque fuisse: proindeque securus fausta, prosperaque omnia exspectaret. Mulieribus quoque, quæ prima die Sabathi summo diluculo ad seruatoris nostri sepulcrum accesserunt, visus est Angelus facie instar fulguris coruscanti, veste vti nix candida, ac cum ad eam oris habitusque admirationem expauissent, ab illo admonitæ sunt, metum omnem vt deponerent, atque ita iam confidentiores factæ sigillatim, quod sibi faciendum erat, edoctæ fuerũt. Hos vero alteros metu quos aggrediuntur exanimare, ac sępe vix viuos cum recedunt relinquere: nimirum ne sic consternatis animo tam facile sit eorum artes, fallaciasque detegere: simul vt si quod adhuc bene agendi consilium superest, id illico excutiant, atque adimant. Nam & Thucydides [b] apud Plutarchum hunc longe vberrimum pauoris fructum commemorat, quod omnes honestos conatus soleat frangere, ac prohibere. Et Cicero [c] ex veteri poeta: Pauor (inquit) mihi sapientiã omnem exanimato expectorat: Tũ Plautus: Pauor territat mentem animi. Quæ etiam caussa fuit, ob quam veteres Pana Deum (sub hoc Pamphilus Eusebius, dum ad Theodorum Episcopum scribens Plutarchi de Thamo historiã recitant, Dæmones omnes comprehendit) existimabant repentinos terrores, improuisasque formidines immittere. Inde tot apud eos lemures,

a Matt. 28. vers. 3. & 4. Marci 16. vers. 6.

b In lib. de fortu. & vir. Alexandri.

c Lib. 4. de oratore.

res, laruæ, lamiæ, Empusæ, Vertumni, aliaq. id genus spectra; quæ se vt aspicientibus terrorem maiorem offerrēt, modo in hanc, modo in illā speciē immutare solebant: vti eleganter his versibus expressit Aristophanes in Ranis:

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα
Ποῖόν τι, δεινὸν παντοδαπόν. γοῦν γίγνεται
Τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ᾽ ὀρεὺς, τότ᾽ αὖ γυνὴ
Ὡραιοτάτη τις. ποῦ ᾽στι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ᾽στιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί.

Et qui Antonii Abbatis Alexandrini vitam descripsit: Ei (inquit[a]) degenti in Heremo nequissimi spiritus monstrosa diuersarum imaginum facie metum incutere sunt conati: ferarū more in eum rugientes, vlulantesque: serpentū sibilationibus perstridentes: rictibus ringentes: dentib. infrendentes: toruo oculorum aspectu scintillantes: flammas ore naribus auribusque perflantes: nullaque adeo pauoris omissa specie, qua illum terrere possent. Cui & germanum est illud D. Hieronymi in Hilarionis Abbatis vita, talem si non formarum, at vocum imitationē, variationemque continens. Ab eo (inquit) sæpe nocte intempesta auditi infantum vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, plāctus quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercituum, aliaque variarum vocum portenta: vt ante sonitu, quam aspectu territus cederet. Nimirū

[a] Marul. li. 5. c. 7.

in hoc ſupra quam credi poteſt ſibi placet Diabolus: vt quauis ratione diuexatos homines habeat, adque omnes concitandorum terriculorũ occaſiones ob id ſemper eſt intentus. Ἄτη (inquit Homerus[a]) φθάνει δέ τε πάσαν ἐπ' αἶαν βλάπτουσ' ἀνθρώπους. Ἄτη (interpretatur Suidas) ὁ διάβολος, ὁ ἀντικείμενος. Qua de re in veterum hiſtoriis alia etiam abundant exempla: quæ tamẽ hic non eſt animus attingere, cum plura hæc ætas datura ſit, quam vſus veniat. E quibus hoc mihi primum erit de auriga quodam Nanceiano. Eum forte in Henæo ſaltu, qui ſaltus ab vrbe alterum abeſt lapidem, ſæuior tempeſtas inter lignandum nec opinantem oppreſſerat. Vt igitur ſe ab eius caſu protegeret, tecto alicui feſtinanter ſuccedendum fuit. Quod dum facit, ſub ea, quæ ſe in proximo denſam, patulamq. magis oſtendit, arbore, atque ibi conſiſtit: exſpectans dum ſedatur tempeſtas: Ecce ſibi aſtantẽ ex improuiſo lignatorem alium videt, quem dum attentius conſiderat (vt fit vbi in ignotũ, peregrinumque hominem incidimus) aduertit illi naſum nunc ſe enormiter in litui morẽ producentem: nunc in iuſtam, priſtinamq. formã momento contrahentem: tum pedes corneos, bifidoſque ac totam corporis molem extra modum. Primum igitur ingenti pauore deiici, ac pene emori: mox, quod (in eiuſmodi difficultatibus more inoleuit) Chriſtiano ſe ſymbolo, fiduciaque

a Iliad. 1.

duciaque munire: tandem ſolum ſe, vt antea, videre; atque adeo obſtupefactum, vt quæ illi ante in vrbem vel velatis (quod aiunt) oculis errari non potuiſſet via, tunc ab attentiſſimo etiam, ac diligentiſſimo ignoraretur. In quam quoque vrbem ſic lingua hærens, oculis ſtupēs, totoque corpore trepidās appulit: vt quæ acciderant narranti facile fuerit credere. Cuius etiā rei fidem non parum adauxerunt, quæ lignatores alii eminus a ſe viſa prędicauerunt. Eo enim loci infuſcatus aer, ac denſiore fumo obuolut' illis apparuerat. Eiuſdem argumenti eſt, quod ſequitur. Deſiderii Maioris Scutellani doliaria vaſa Nicolaus Stephanus ex conducto religauerat, pactamque mercedem per Iacobetam [a] vxorem (hæc inſignis erat venefica) ſæpius, atq. incaſſum ſibi reddi popoſcerat. Hanc Iacobeta interpellandi prouinciam tandem pertæſa, ac prętcrea fruſtrati tamdiu laboris indignitate non parum commota hoc ſedulo agebat, quomodo eam tergiuerſationem in Deſiderium noxa aliqua animaduerteret: quęrebaturque tātum ad id latens aliqua occaſio. Cōmodum inter hæc iuſſus eſt Deſiderius in ſolas terras excedere, q' eius domum peſtilentia forte inuaſiſſet, habebatque is ſub mapalibus ſeorſum familiam: Ibi eum ſera iam nocte cum ſolo filio degentē Dæmon (ſic poſtulante Iacobeta) adoritur ſtrepitu, fremituque adeo horribili: vt cœlum ipſum

[a] a Buxeris ad quercũ 3. Cal Mar, 1588.

ſolutis compagibus in eius caſam ruiſſe videretur: Neque falſum fuiſſe hunc terrorem, aut a Deſiderio malitioſe excogitatum, dum ſibi placet vanos in vulgus rumores diſſeminare, indicio poſtea fuit: quod ipſe cum filio ex eo in talẽ morbum inciderunt, qui omnium qui viderũt opinione pro deſperato haberetur. Huc pertinet & illa, quæ fuſius ſuo loco de nutrice deſcribetur, narratio; cui multa nocte ad puelli cunas vigilanti Dæmon Errici Carmucii, qui illã male oderat terrorem maximum iniecit, vitris feneſtrarum ingenti cum ſtrepitu confractis, ac diſiectis. Pſellus quoque auctor eſt, Dæmones ſæpe quo terrorem eiuſmodi adaugeant, lapides iacere ſolitos, ſed ictibus irritis Tali lapidatione diuexatos fuiſſe Moguntinos Anno 1353. refert Sigebertus. Et ferri quidem ea moleſtia potuiſſet, niſi longe grauior alia eſſet conſecuta: ex incendio ſcilicet, quo conſumtæ ſunt vniuerſæ illorum ædes, quas ſic antea Dæmon ſaxis appetiuerat. Quæ calamitas etiam Columberii, qui pagus ſex miliaribus a Leucis abeſt, noſtra memoria accidit. In eius extremo vico, qua iter eſt Salſuriam, ruſticus caſam habebat, humilem quidem illam, ſed ſatis pro fortuna lautam, ac nunquam quod eſſet auditum vllis ſpectris infamem. Occupauit tamen illam Dæmon ſolis primum contentus lapillis domeſticos citra noxam de nocte impetere: ſed vt id ex aſſue-

assuetudine ab illis negligi, ac etiam ludibrio haberi vidit, hunc contemtum non ferens, ignem casæ profunda iã nocte immisit, quo sic mométo exarsit, vt fere solo tota exæquaretur. Quæ cum illac aliquot post diebus iter faciens ab accolis inaudiuissem, locũ adhuc ruinis deformem ipse præsens videre volui, quo rem omnem clariorem, testatioremq. apud alios relinquerem. Huc etiam non inconcinne referri potest, quod Torquemadius [a] vir Hispanus vernaculum vernacula lingua refert: Salamancæ, inquit, matrona fuit cuius ædes importunis eiusmodi lapidationibus infestæ vulgo habebãtur. Eo rumore excitatus vrbis præfectus periclitari ipse voluit, verane essent, quę de ea re adeo constanter prædicabantur: an potius a domesticis tegendæ alicui nequitię effingerentur. Nam & in iis erant duæ non illiberalis formæ adolescentulæ, cum quibus amatores liberius per eam occasionem congredi velle, atq. in hoc omnem istam fabulam adornare erat suspicio. Ad illas igitur ædes ea se hora præfectus cõfert, qua ferebatur frequentissima esse lapidatio. Accurrunt vna populares nõ minus viginti, e quibus aliquot dimittit, qui adhibito lumine peruestigarent, ecquis in superiore domo esset, qui sic domesticos saxis appeteret. Redeunt peragratis diligenter omnibus latebris, renuntiantque omnino reperiisse se nihil, vnde ea timeri

a *In Hexamerone. Dial. 3.*

deberent: Placuit tamen ad imos ædium, quo tum e cœnaculo deuenerant, gradus consistere, atque aliqua mora hoc quicquid esset amplius probare, & experiri: Ecce autem vix dum eo loci constiterant, cum ingenti tumultu lapides cœpere in agmen deuolui; qui tamen singulorum crura innocui præterlaberentur. Denuo igitur mittuntur, qui viderent, vnde hic lapidũ imber sese tam creber effunderet: sed & vbique solitudo, vt antea reperta iam a multis conceptam de ea re opinionem nõ parum confirmauit, videlicet hæc Dæmonum arte, ac præstigiis omnia fieri: Auxitque adeo quæ non cessauit grando eorum capitibus allabi, qui se etiam ex illis ædibus præ metu foras eiecerant: Ex quib⁹ tandem vnus loci securitate factus iam ferocior sublatum, ac diligenter oculis notatum lapidem in aduersum tectum hoc præfatus proiecit: Si is a te est, o Dæmon, eundẽ mox in me reiice: Quod cum illico esset factum, licet casu irrito, desitum est amplius dubitari, quum res ita se haberet, vti illam primum in vulgus matrona ediderat. Et memini me cum grassante Tholosæ pestilentia Anno circiter 1553. in Auscorum Augusta essem, ac forte apud D. Abeliũ in eius vrbis Metropolitana Ecclesia sodalẽ ludo noctem ducerem: vti tunc ætas erat atque otium, ab eiusmodi petulanti Dæmone omnibus, qui tum vna in eodẽ atrio inclusi eramus,

exhibi-

exhibitam sæpius inter ludendum non leuem molestiam fuisse: hinc, illinc temere iactis lapidibus, qui tamen sine cuiusquam noxa, atque iniuria in terram decidebant. Eius atrii foribus pessulum intus obductum erat: nulla in eo prę ter abacum, mensam, atque sedilia supellex, vnde techna vlla oriri, atque instrui posse crederetur. Et hę quidem sic sunt bonorum, malorū que Dæmonum in aggrediendis hominib. cōtra comparatæ rationes per eas, quas modo dixi, caussas beneuolentię, odii, solatii, terroris, adiumenti, noxæ, beneficii, iniuriæ, quæ studia in vtrisq. semper alunt diuersa, & contraria. Quibus & hoc consequens est, quod nobis ab initio dictum est, ambigi sine magno errore non posse; quin sint, qui rebus hominum faueant, inuideant, prosint, obsint, patrocinentur, insidientur Dæmones.

Non modo, vt iam dictum est sortilegos per aerem a Dæmonibus deferri; sed & ex eo loco multa in hominum perniciem moliri, ac machinari: demumque in terram innoxio casu, ac qualis solet esse auium, lapsione placida, quietave deponi.

CAPVT XXIX.

QVi negant maleficorum ad suos conuentus veram profectionem, imaginariamque tantum existimant: maxime se defendunt

auctoritate Ancyrani Concilii ſtatuentis hunc errorem prorſus Paganicum eſſe, & impium. Sed hoc Concilium prouinciale tãtum fuit ſub Marcello Ancyrano Antiſtite, contra quem etiam hæreſis Sabellianæ ſuſpectum Aſterius Apollinarius, & Hilarius ſcripſerũt, vt multi exiſtimant celebratum. Ac quamuis poſt cõfirmatum in Trullo, canone ſecundo ſextę ſynodi reperiatur: tamen contrariis multorum patrum, quos ætas poſterior tulit, ſententiis ea impugnata eſt opinio: Inter quos fuerunt D.D. Ambroſius, Auguſtinus,[a] Thomas, [b] Bonauentura,[c] Innocentius Octauus,[d] & Cardinalis Caietanus.[e] Tum Iuriſconſulti non infimi ordinis Alfonſus Caſtrenſis,[f] Syluester Prierius,[g] Paulus Grillandus,[h] Martinus Nauarrus,[i] Sprenger,[k] ac plerique alii, qui quæſtiones inter eiuſmodi maleficos ſæpe & diuerſas exercuerunt. Et certe tutior, potiorque ſemper viſa eſt ea ſententia, quæ rei illius veritatem aſtruit: Siquidẽ fundamentum poſitum habet in ea ratione, de qua vno ore Theologi omnes cõueniunt: videlicet Dæmonibus poſt lapſum, atque apoſtaſiã integra mãſiſſe naturalia dona: vti ſunt immortalitas, potentia, motus, celeritas, ſcientia, aliæque id genus veluti dotes, quas a ſua acceperũt origine: Bonis autem ſpiritibus promtum eſſe, vt vel momento temporis, non tantum ipſi immenſa aeris ſpatia decurrant: ſed & homines

nullo

a *Lib. 10. & 21. de ciuit. Dei.*
b *ij. a. ij æ. q. 95 art. 5.*
c *In 3. ſent. diſt. 19. q. 3.*
d *In bu la, præfixa mal leo mal.*
e *ij a ij æ. q. 95 ſuper art. 3 S. Thom.*
f *Lib. 1. de iuſta hæret. punit. c. 14.*
g *In trac. de Strigibus.*
h *Lib. 2 de ſortileg q 7.*
i *In manuali c. 2 nu. 38.*
k *In Malleo Malefic.*

nullo negotio vna secum traducant, satis de-
monstrant, quæ in eam rem paulo ante de pro-
pheta Abacuc, & Philippo Diacono a nobis sunt
recitata. Minus igitur mirum iam videri de-
bebit, si hæc quoque præstant mali. Nec adeo ea
res exemplo caret: sed & perhibent literæ sacræ
[a] hominem fuisse spiritui immundo obnoxiũ, a Luc. 11. Mar. 5.
quem in loca sola sæpe is transportaret, discer-
ptis ante quib. erat colligatus catenis. Et Iesum
ipsum [b] scimus a Diabolo assumtũ fuisse ac mo b Matt. 4.
do supra templi pinnam locatũ, modo in mon-
tem excelsum deportatum. Ac ne quis putet
hæc miracula eius ætatis propria fuisse, quæ
Deus pro tempore, atque Euangelicæ doctrinę
vsu tunc edi, atque apparere voluerit; Nunc ve-
ro nec necessariam, nec credibilẽ ea habere au-
ctoritatem, sciat posteriorum ætatum historias
istiusmodi quoque exemplis abundasse: quem-
admodum amplius in huius operis peroratio-
ne docebimus: & noua alia quotidie se prodere,
e quibus pauca quidem, sed clara, ac testata ea-
rum prouinciarum, vbi acciderunt monumen-
tis subiiciam. Est Giruncuriæ in Vogesorũ pro-
uincia castellum satis firmum, e cuius summa
arce, cum tegularum ordines aliquot fulmine
essent disiecti, Sebastiana Picarda [c] non multo c 10 Cal. No-
post in eo pago sortilegii rea forte, & id apud Iu nem. 1586.
dicem professa est, Dæmonis, suaque simul ope
ra esse patratũ: Cum enim (inquiebat) e nube

vna in illam proruissemus eo consilio, vt funditus euerteremus, nō fuisse tamen in nostra potestate id exsequi: sed tātum pauxillulū id ruinæ attulimus, vt esset quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur. Cuninus [a] quidam nomine Magistratum in D. Clementis fano vbi commorabatur obtinens, cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cœlumque iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eam, quæ septima loco adhuc stabat, totā ceu vnguibus laceratam, ac discerptam. Cum iā multo magis properaret, amissis etiā præfestinatione pileo, ac iis instrumentis, quæ tum manibus gestabat: ecce de integro audito fulminis fragore illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat, hærere mulier, qua (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerauerat. Eam igitur consideratius intuens, agnouit e vicinia esse vetulam, quam illico sic cœpit verbis increpare: Tunc pessima ea es Margareta warina, ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegii suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: ignosce hoc mihi, quæso, ac celatum habe, quod nunc vides: faxo si hoc ita de me promerueris, vt nūquam a me tibi, tuisq. vel minima oriatur

[a] Ranecii ad D. Clem. fanum. Cal. Dec. 1586.

oriatur iniuria : Ac ne quis de istis addubitet sciat non modo esse comprobata Cumini illius testatione, quam iureiurando apud Quæstorē sanctissime firmauit, sed etiam ipsius warinæ agnitione,& extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitæ vltimæ momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex aliis quæstionib. capitalibus, eorumque qui illas exercuerunt fida renuntiatione compertū habeo. Coorta cū magno fragore, tonitribusq. tempestate qui armenta reliquosque pecorum greges in collis Alemani iugo custodiebant, is ad vicinos Huecuriæ campos, quæ est in Vogesorum prefectura pertinet, se vt in operto essent in proximas syluas abdiderant: Ecce vero illis ex improuiso visi sunt rustici duo summis arborum, quæ proxime stabant, ramis hærentes, ac velut implicati, adeoque animis consternati, vt facile indicarent illuc non consilio, sed casu, atque inauspicato aliquo impetu peruenisse. Tū autem vestitus fœditas, ac deprauatio quasi per lutum, sentesque omnes fuissent reptati suspicione adaugebat, eo loci a Magistello suo eiectos, detrusosque fuisse: postquam is illos hac, atque illac more suo traxisset. Confirmabatur & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spatio cō sedissent: quantum satis esset ad probandam, asserendamque oculorum fidem: momento tamen, aduertenteque nemine, dilapsi apparere

desiissent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non longo post tempore consecuta est illorum ea de re spontanea, atque armentariorum verbis consentiens cõfessio, cum ad interrogata ex vinculis responderent. Est etiam villa quæ se Bellemonte Vitellium contendẽtibus sinistrorsum ostendit: in eius summum tectum cũ forte & iidem e procellosa nube pręcipites decidissent, magnaque difficultate Rotarius (id erat eorum alteri nomen) afficeretur, quemadmodũ ex ita arduo loco se incolumes possent in terram demittere: nam & earum rerum adhuc erat rudis & insolens: hæcque illi ad insanas eiusmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat abitio. Amantius, qui a prima pubertate in Dęmonis seruitutem a parentibus abductus mature se iis assuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es, stulte, nã qui nos habet sua potestate ad difficiliora habiles, atq; idoneos Magister, hoc etiam negotium facile, ac sine vllo periculo expediet. Nec dictũ res diutius morata est: nam subito turbine vna correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi, ipsa tota sic contremiscente domo, vt a fundamẽtis reuelli videretur. Hocque ipsi diuersi, totidem tamen verbis recensuerunt. Imo & cum villaticis commilli de die, deque tumultu, ac trepidatione omni inter eos libere, ac constanter conuenit. Ac tandem quos viuos criminis societas

con-

coniunxerat, eosdem mortuos flamma iudicis damnatione absumsit. Et hæc quidem pauca ad tam multa, quæ superiores attigerunt ceu auctarium accedant. Nam certe si plura numerando percensere velim, facile id mihi sit facere, qui alia etiam in Sortilegorum, quas exercui, quæstionibus viderim: sed vti Iurisperitis loqui nisi laudata aliqua lege pudor est: ita mihi ea commemorare, quorũ documenta in aduersariis meis nulla exscripta habeam, hic est religio: Multa vero, vt iam dixi, a me priusquã hæc scribere esset animus neglecta sunt, quæ profecto nunc piget non annotasse, quod eorũ vsus sępe veniat, nec occurrant tamen desiderata, ac requisita.

DÆMONOLATREIÆ

LIBER II.

Non esse in Dæmonum potestate dissolutas morte animas ad sua corpora reuocare. Vt tamẽ sunt operum Dei *adumbratores maximi, id sæpe in speciem eos præstare, dum sese cadaueribus insinuant, ac in iis motum qualis in viuentibus esse solet interius cient: quemadmodum ἐν αὐτομάτοις euenire videmus. Tum de Petronii* Dalbemii *impietate, parricidio, prodigiosisque amoribus historia.*

CAPVT I.

Νεκυομαντηΐυ, & vaticinationis, quę fit per excitatos ab inferis Manes meminit Herodot⁹ in Terpsichore. Et Homerus, [a] Virgiliusque [b] Mercuriũ (is magnus incantator fuisse perhibetur) νεκρώγωγον, ac animarum ab Orco [c] euocatorẽ faciunt. Historiæ etiam tum sacræ, tum profanæ frequentissima eorum exempla continent, qui reuocatas ad sua cadauera vmbras humana voce loqui, ac interrogata respondere compulerunt. Saul [d] dubitans vtrum de summa rerũ prælio cum Philistæis decerneret, an potius bellum in aliud tempus traheret, ad Dei oraculũ confugit, ab eo euentũ belli suscitaturus: sed silente Deo, ac responsum denegante in Endor vrbem proximam ad anum quandam Manes, vt audierat, elicere callentem se contulit, ab eaque dato iureiurando se id factum nemini indicaturum, impetrauit, vt Samuelis animã ab inferis euocaret. Vix igitur ipsa [e] carmen bene adhuc mouerat, cum ecce imago venerandi senis sacerdotali habitu amicti ex improuiso affuit; qui Samuelem se esse diceret, nuntiaretq; Sauli, fore, vt postridie ipse cũ liberis acie victus caderet, domesticumque regnum vna cum vita amitteret. Cui exemplo simile est & germanũ illud Lucani, [f] vbi militem inducit recens occisum a Thessalica quadam muliere reuocatum ad

a Odyss. ω.
b Æneid. 4.
c Eras. Chil. 1. centur. 1. Adag. 97.
d Samuelis 1 cap. 28.
e Eccles. 24. D. Aug ad Simplicia. lib. 2. q. 3.
f Lib. 7. de bello Pharsa.

ad vitã, ac Sexto Pompeio euentum belli Pharsalici prędicentem. Quod ne quis commentum esse poeticum existimet, id Plinius[a] ex Varrone totidem fere verbis, ac tantum silentio præter-missa mulieris incantatione recitat. Bello inquit Siculo Gabienus Cæsaris classium fortissimus captus a Sexto Pompeio iussu eius incisa ceruice, & vix cohęrente iacuit tota die. Deinde cum aduesperauisset cum gemitu, precibusque cõgregata multitudine petiit, vti Pompeius ad se veniret, aut aliquem ex caris mitteret: Se autem ab inferis remissum, haberetque quod nũtiaret. Misit Pompeius plures ex amicis, quibus Gabienus dixit inferis Diis placere Põpeii causas, & partes pias: Proinde euentum futurum quẽ optaret. Hoc se mutuare iussum, Argumentum fore veritatis, quod peractis mãdatis protinus exspiraturus esset: Idque ita euenit. Huic persimile est ei illud, quod de Zacla Ægyptio propheta memorat Apuleius:[b] Is (inquit) grãdi mercede pepigerat defuncti cuiusdam adolescentis spiritum ab inferis reducere, corpusq; ceu postliminio animare. Ergo propitiatus cœlestia sydera, inferna numina, naturalia elemẽta, nocturna silentia, adyta Coptica, incrementa Nilotica, arcana Memphitica, & sistra Phariaca, herbulam quandam circa cadaueris os, & aliam pectori eius imposuit: sic tumore pectus eius extolli, salubris vena pulsari, spiritu corpus

[a] Lib. histor. nat. 7. c. 52.

[b] Lib. 2. de Asino aureo.

impleri, & adsurgere cadauer,& profari incœpit:ac cum iussum esset mortis suæ arcana prodere noxio nouæ nuptæ poculo peremtũ fuisse se pronuntiauit, vt adultero thorũ mancipatet. Hæcque elocutum tandem rem suam terræ restituisse. Nõ desunt etiam vsus ætatis propria, quæ antiquis illis annumerari possint. Anno 1563. fuit Lutetiæ mulier eiusmodi artibus imbuta, cuius nomini hic propter familiæ claritatem, atque amplitudinem parcendum censui: quam cum salutaturus de more inuiserem (erat enim ea mihi municeps) reperi cum Neustriis duobus rationem ineuntem, quemadmodum thesauros quorum peruestigandorum facultatem sibi a rege concessam aiebant (Nam Leonina lex,[a] quæ prohibet sceleratis sacrificiis, odiosaque legibus arte thesaurum quærere: sicuti & salutares aliæ multæ pridem aulicorũ ambitionis studiis exsulant) cõmodissime nanciscerentur. Atque inter hæc alterum, & serio quidem narrantem audiui, quomodo nõ multis ante diebus refixũ patibulo cadauer ea causa ad colloquium impulisset: sed ab illo certi nihil exculpere potuisse, adeó ambigua, perplexaque erãt omnia eius responsa: & a multis seculorum ætatibus recepta est hæc persuasio animas posse exciri sepulcris, ac denuo ad sua corpora carminum incantamentis reuocari. Sed ego sic morte dissolutam hominis compagem puto,

[a] l. vnica de Thesau. lib. 10.

puto, vt iterum componi, ac coalescere, nisi Dei omnipotentis beneficio aliquo singulari, non queat,[a] aut

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Omnia miscebit misso diuinitus igni,
- nec quicquam expergitus exstat.
Frigida quem semel est vitai pausa secuta.[b]

Nam quod ex superiore Samuelis historia contra arguunt: hoc non est omnium sententia est. Neque enim (vt inquit D. Augustinus,[c] Tertulliano,[d] aliisque orthodoxis auctoribus nō paucis in hoc consentiens) ea ad veri rationem rapienda sunt: sed potius ad visum, atque intellectum Saulis, qui factus reprobus recte de ea re sentire non potuit. Præstigias vero fuisse Diaboli vel hæc indubitato demonstrant: quod si vere apparuisset Samuel, non vtique vir iustus, & qui viuens prædicauerat solum Deum esse adorandum, passus esset se a rege adorari. Rursus homo Dei, qui cum Abraham erat in refrigerio, non dixisset ad virum pestilentem, & dignum gehennæ ardore: Cras mecum eris. Et certe eā narrationem exponens Zonara vir Christianæ veritatis obseruantissimus,[e] non euocatos Manes Samuelis dicit, sed tantum visos euocari, & spectrum hoc non etiam animam Samuelis appellat. Siquidem (vt diserte statutum in vltimo capite Ancyranæ Synodi[f] reperitur) quæ per incantationes fiunt non vere dicuntur fieri, &

a Psal. 72. & Iob cap. 7.
b Lucre. li. 3
c In lib. de ciuit. Dei & lib. 2. de mir. sacra script. cap. 12.
d In lib. de anima.
e Anna l. tomo 1.
f Isidorus c. 9. lib. 8. Etymolog.

in corpore: ſed tantum in ſpiritu, & ſpecie quadam, quæ oculos fallaciter feriat. Aut ſi ſolidū, adeoque humanum aliquod ſubeſt corpus, id vita prius exſutum ὀργανικῶς κινεῖσθαι (vt ait Vitruuius) eius videlicet molem intus agitante Dæmone, perinde atque ἐν αὐτομάτοις, Dædaleiſque organis euenire videmus, cum metalla (vt inquit Caſſiodorus [a]) mugiunt, æneí angues inſibilant, aues ſimulatæ, ac vocem propriam neſcientes habere, dulcedinem tamē cantilenæ probantur emittere. Tripodes Pythii ſponte ſua ſe mouent, ac procedunt: hi quidem conuiuis vinum: illi aquam fundentes, quos Apollonium, cum eſſet apud Hiarcham, alioſque Gymnoſophyſtas, vidiſſe memorant. Nam hæc puto Dęmones, quibus eſt alioqui non parua cū eo, qui vitam hominum continet, ſpiritu affinitas, longe ſua ſubtilitate, agilitateque ſuperaturos nemo ſanus vnquam ibit inficias. Tum etiam aliud eſt, quod hoc totum magis conciliat. Nam cum ſpiritus ſint ſpurci, atque immūdi: mirū eſſe non debet, ſi vti ſus in volutabro, ita illi in fœtidis cadaueribus hoſpitium, ſedemque gratiſſimam habeant. Quæ res facit, vt in ſepulcretis, lociſque nocentū ſupplicia, ac cruciatu infamibus frequētes Laruę, id eſt, Dæmones, occurſent. Nam ſtultū ſit, & cum impietate paganica cōiunctum credere animas deſiderio relictorum corporum circa ea obuerſari, ac volitare,

a In lib Variarum.

litare, cum digreſſis abitio ſit in loca, ſedeſque certas, ac conſtitutas.[a] Quo etiam pertinere videtur, quod D. Iudas [b] narrat Diabolo (huic Franciſcus Venetus [c] Hazazeli nomẽ fuiſſe ait) certamen interfuiſſe cum D. Michaele Archangelo de Moſis cadauere: eo fortaſſe conſilio, vt in id illapſus Iſraelitis facilius imponeret, atq. ad idololatriam domeſticum malum feneſtrã patefeceret: vti eum non ſemel poſtea in aliis multis feciſſe Rabinorum libri perhibuerunt. Adeoque pro remedio contra id ſingulari tradiderunt (ἀλλὰ τὸ κακὸν θεραπεύοντες) ſi circuli ſeptem circum id ſepulcrum, vbi conderetur mortuus, ducerentur. [d] Ad hæc omnia accedit, quod Satanas operũ Dei ſectator maximus hoc apud ſuos agit ſedulo, vt ſe cum illo poteſtate, ac viribus conferat, & quam maxime exæquet. D. Petrus [e] Tabitham vita defunctam diſcipulorum rogatu, quibus illa victum pie ſuppeditauerat, ſuſcitauit a mortuis: vti ante eum multis ſeculis Helias [f] in vrbe Sarepta viduæ mulieris, a qua cibo adiutus fuerat, filium morbum extinctum ad vitam reuocauerunt. Symon ne ei vlla in re inferior videretur, cadauer defuncti pueri, quem Egeſippus [g] Neroni propinquitate coniunctum fuiſſe ait, Magicis ſuſurris excitare conatus eſt: & iis quidem illud ſic mouit, vt ad vitam reduxiſſe videretur: ſed cum mox vti antea exanime in terram recidiſſet, ceſſantib. (in-

a *D. Augu. serm. 59. ad frat. in heremo.*
b *In ſua epiſto. verſ 9.*
c *Probl em. ſac ſcrip. tomo 1. ſect. 8. probl 433.*
d *Dur. in aduer. in lib. Hol. de morb. ant.*
e *Act. Apoſto. c. 9.*
f *Reg. 3. cap. 17.*
g *Egeſip. lib. 3. cap. 2.*

quit Clemens in itinerario) quibus illud illigauerat carminibus, quid fallaci imitationi veritas, certa, atque indubitata Dei virtus temerariis Dæmonum ausis, & conatibus intersit, res ipsa fuit indicio. Idem Trallis, quę vrbs est Asię in Philimonis Demostrati, & Caritus filiæ semestri cadauer euenisse memorat Phlegon Adriani Imperatoris libertus. Damis quoque & Philostratus [a] auctores sunt Apollonium Thianæum defunctis vita corporibus lucem sæpe restituisse. Et Germanorũ scriptis vulgata est non ita pridem de Aulico quodam historia, qui accepto de vxoris obitu nuntio, ac quemadmodum eius cadauer esset sepulturæ mandatum, propere domũ reuersus domesticis rationibus vt prospiceret, ac multa iam nocte eam cũ animo suo voluens, vt fit, vbi rei alicuius desiderium penitius insidet, inter hæc aduertit illam suo more vestes deponentem, ac notum cubile inire volẽtem: Sed cum ne hoc faceret aliquantisper restitisset, qui tam constanti rumore mortuam intellexisset, victus natiua loquentis voce, & cõspicua sese ostendentis corporis imagine: siuit eam vna secũ concumbere, ac tantisper in quotidiana vitæ consuetudine habuit, dum exorcistæ cuiusdam efficacibus verbis Dæmoni, qui refossum illud cadauer illudendo, ac si posset perdendo marito obsederat, abeundi necessitas imposita. Quæ certe nulla imponi eo pacto poterat,

[a] In Apol. eius vita.

terat, si suo ipsa corpore inclusa anima fuisset; sed vti eum, qui quid iniuste occupat, leges facile deiici patiuntur: ita Dæmonem ex insidiosa eiusmodi cadaueris obsessione exturbari nemo adeo mirabitur, qui sciet quantę sint adiurationum, atq. exorcismorum in ea re vires. Ii sunt Manes, eæ Vmbræ Thyestis, Polydori, Tantali, Agamemnonis, Achillis, aliorumque heroum, quas poetæ circa tumulos suos obuersantes nobis decantant, id est, vt cum Eusebio[a] loquar, impurorum Dæmonum spectra, ac simulacra imbecillioribus Manium specie illudentia, dum inferias, parentalia, expiationes, atque alia id genus sacrificia sibi postulant. Cur enim (ait is) stultam istam ludens opinionem relictis beatorum insulis ad tumulum suum diuersari vellent. Cuius etiam erroris, atque insaniæ Iustinus Martyr[b] eos redarguit qui se animas Orco suis incantationibus euocare profitentur, quod non aduertant pro Manibus Dæmones se excitare. Nam vbique vana adumbratio, imitatioque est veritatis potius, quam solida, certaque vlla eius expressio: multoq. magis, vbi semel vita defunctum hominem, ac iam (quod aiunt) Ditis peculio annumeratum denuo in lucē ceu postliminio, reuersum nostris videre nos credimus oculis, ac iisdem corporis muneribus fungi, quibus integra, illibataque vita ante fruebatur. Rarum, & singulare est in

a *In refutatione sexta contra Hieroclem.*

b *Apologia secunda ad fratres.*

a Dalhemii Ann. 1581.

hanc ſententiam Petronii Armentarii [a] factũ in periocha ita deſcriptum, vt hic non queat cumulatius. Nam vt eum ſuccuba Abrahel re expertura, quam de obſequendo verbis fidem dederat, ad vnici filii horrendam cædem impulerit; vt eius deſiderium impotẽtius ferenti, ipſoque parricidii horrore pene ad inſaniam adacto, ſpoponderit vitam ſe puero redditurum, ſi id ſe ſupplex, ac venerabundus rogaret, vt iterata in ſpeciem vita, ementitiſque naturæ functionibus, atque officiis eum ſibi prodigioſe ſuperſtitem per annum integrum oſtenderit : vt denique nulla prius tentatum valetudine mors illum denuo occupauerit, reliqueritque confeſtim fœtorẽ adeo grauem, vt nil eminus, adeoque compreſſis naribus aſpici potuerit, illic, & ſigillatim, & copioſe demonſtratum eſt. Quoniam tamen ea res quædam præterea habet animaduerſione non indigna, vt quæ veteratoris Diaboli in aſſimulandis, effingendiſque hominibus auiditatem infinitam, atque inexplebilem contineant: & illis cõcluſæ, orationis anguſtiis commode contineri non potuerunt omnia: non erit a præſenti inſtituto alienum aliqua præterea in medium afferre, quibus magis facti eiuſmodi fides adiuuetur : cauſa innoteſcat: pateant inſidiæ: euentus damnetur, atque improuidis, incautiſque ad attentiorem fugã exemplum deinceps proponatur. Ac primum ſicuti

ſicuti ambiget nemo, qui ſuperiora legerit Ephialtes, atque incubos eſſe Dæmones, qui addictas ſibi mulieres more virorum conſtuprent, ac comprimant: nam hoc ſemper morbum eſſe corporis, quo viæ ſpiritus animalis intercipiatur, non facile cum Medicis ſenſerim: ita & hyphialtes, ac ſuccubos eſſe, qui ſe viris habitu, ſpecieque muliebri ſubmittant, non erit creditu difficile: vtrobique enim peccati, quod vnũ amant Dæmones, par eſt admiſſio, & alterum altero nihilo eſt factu difficilius: licet id quidem infrequentius eueniat; ſiue quia mulierũ, quarum in hoc modeſtiam malitioſe imitantur, conſuetudo non eſt viros de ſtupro appellare, ſiue quia ea colluuies magis ex eo ſexu eſt, quẽ conſilii imbecillitas minus ab inſidiis Diaboli tuetur, ac defendit. Et certe in tam multis, quæ hactenus in manus meas peruenere, ſortilegorũ quæſtionibus ſingulare, ſolumque hoc ſuccubę fuit exemplum. Cui ne prodiret incomitatum aliud hic adiiciendum ſenſui: quod a probatæ fidei viro Melchiore Errico Sereniſſimi noſtri Ducis a ſecretis, & conſiliis interioribus aliquãdo inaudiui. Fuit (inquiebat ille) Henamenii, me eius loci Dynaſtæ res procurãte, ſortilegus quidam, qui iuſſus a Iudice dicere, vt primum eſſet ad tantam nequitiam abductus, ac quibus potiſſimum artibus illum Dæmon ad ſe pellexiſſet, eam rem ſic libere, atque aperte eſſet elo-

cutus. Cū bubulcus ego prima luce hostiatim armentum cogerem, atque vna e puellis quę illud stabulis emittebant, præ ceteris animum meum amore titillaret, cœpi in eius cogitationem noctes, diesque esse intentior. Tandem euenit, vt eam mihi ardentius inter sola pascua animo voluenti apparuerit similis occultanti se post dumetum. Accurro ad optatam prædā: assequor, atque adeo amplector vel reluctantē. Tandem post aliquot repulsas, ea lege sui facit copiā, si se pro hera haberem, ac vel ipsum Deū illi posthaberem. Conditionem accipio: fruor: imo sic ipsa me deinceps cœpit frui: vt ex vno eius miser semper pependerim arbitrio. Simile quiddam Philostratus[a] refert Menippo Demetrii Cynici discipulo olim accidisse. Is, inquit, cum Corintho Cenchræas proficisceretur, obuiam habuit quandam imaginem puellæ peregrinæ, lepidæ, ac vt videbatur, prædiuitis, quæ diceret se illius amore correptam, inuitaretque familiariter, vt vellet in domum suam diuertere. Ille igitur vicissim eius amore captus sępe cū ea concubuit, ac iam de ineundo matrimonio cogitabat: Habebat enim ipsa domum regio ornatu apparatam. Sed Apollonius cum in ea domo singula considerasset, exclamauit Lamiam esse, quæ propediem esset adolescentem ad extremum vel deuoratura, vel insigni aliquo damno, atque iniuria affectura. Nimirum hunc

a In Apollonii Thyan. vita.

Dæmon

Dæmon insidiis, captionibusque suis fructum ponit longe maximum, atque vberrimum: Eũque præterea, quod improbi fœneratores facere solent, semper accessione aliqua nouæ impietatis cumulat, atque adauget: errorem (quod ait D. Hieronymus [a]) errore trahens, & semel flagitiis pollutos in ea magis, magisque ingurgitans. Huic adeo rei argumento est ea, in qua nunc versamur, historia. Nam primum ad infandam libidinem, pestiferosque amores illectum scelerato vnici filii parricidio obstringit: tum propter tanti facinoris conscientiam vltima fere desperatione affectũ ad impios cultus, qui nequitiarum omniũ est cumulus, agit præcipitem, ipsum se interim talem demonstrans, qualem iam a prima sua præbuit origine: diuini scilicet honoris æmulum, atque affectatorẽ eximium. Volens Deus pietatis periculum in Abrahamo [b] facere, ei aliquando apparuit, enumeratisq. omnibus, quæ contulerat, beneficiis, Isaacum eius filium in victimam sibi poposcit. Ille igitur nefas ducens vlla in re Deo non obsequi assumtum filium iam ad destinatum montem deduxerat, ibique imperatum sacrificium erat facturus, nisi Deus ipse ei intercedens obstitisset; inclamans se non talem esse, qui eum vellet liberis crudeliter orbare, quem benigne patrem extrema senecta fecisset: sed experiri tantum voluisse, an talibus iussis esset pariturus.

a In proœmio lib. 2 cõmentariorũ in Zachariã.

b Gen. 22.

Idem & simius Dæmon affectata a tam multis annis gestæ rei imitatione nunc facere gaudet. Et certe probabile est Abrahelis nomen eum de industria sibi hic asciuisse, vt esset in quo vel eo tenus illius facti veritatem aliquam referret. Euentus vero cõtra documento fuit eius in hoc præcipuam fuisse curam, ac studium, vt ad impiam filii cædem paternas manus contra insitam atque innatam hominibus caritatem accingeret. Siquidem fuit is homicida ab initio. Diuinationes, vaticinia, Manium euocationes, ac pleraque alia id genus, quæ eius olim fiebãt auspiciis incantamenta hominis alicuius solemni, festaq. vel deuotione, vel mactatione fieri solita obseruare est apud Homerum in Vlysse: apud Silium in Scipione: apud Valerium Flaccum in Esone, apud Papinium in Teresia, apud Horatiũ in veneficis fœminis: Humanis quoque hostiis eius aras plerique omnes funestauerunt, qui eius cultui addicti fuerunt populi, vti Alexander [b] prolixe recitat: maximeq. propriorum liberorum, vt de Eristheo Euripides, [c] & Plutarchus: [d] de Aristodemo, atque Epebolo Pausanias, [e] de Mario, & Carthaginensibus idẽ Plutarchus, [f] & de nouę Hispanię incolis, priusquam Christianæ veritatis lux eis vlla affulsisset, memorat Petrus Bembus historiæ Venetæ lib. 6. vt hic etiam addam que de Iephte recitãt sacra Biblia. g Qui cum in Ammonitas mouẽs

a Ioa. cap. 8.

b Genial. dier. lib. 6. cap. 20.
c In Eruth.
d Parallel. 40.
e In Messenicis.
f De sera numinis vindicta & in Imperato. Apo.
g Iud. 11.

vouisset si victoria potiretur, se quicquid redeunti sibi primum domo occurrisset sacrificaturum, ac vnica reuertenti filia virgo adhuc facta esset obuiam, eam nihilo minus in holocaustoma obtulit. Nam licet mactatam Iosephus,[a] crematam Zonalla,[b] Sabellicus [c] ad aram pro hostia immolatam autument, tamen non defuerunt, qui ex Hebræorum [d] quorumdam sentẽtia hoc sic intelligerent, vt inter dicatas Deo virgines tantum cõclusa fuerit, ac sic (quod aiũt) ex hominum societate, ac vita communi ceu morte subiecta, atque exemta. Nam & a patre, priusquam eo voto defungeretur, impetrasse narratur, vt sibi liceret virginitatem suam cum æqualibus per bimestre tempus deplorare. Et certe Omestem Deum, qualem Plutarchus [e] Bacchum prædicat, istud magis decet: Ac si tale illud fuit, quod ego tamen nihil hic statuens Theologorum iudicio relinquo, neque legitimum neque Deo gratum sacrificium fuisse, cũ eodem Iosepho ausim asserere. Porro hæc de Petro Armentario certa, atque indubitata historia est, vti ad Duumuiros Nanceianos peruenit suis quæstionibus, probationibus, atque argumentis instructissima. Cuius præterea fidem plenissime cõfirmauit, quod loci incolę de pueri ad vitã per speciem reuocatione suis se oculis vidisse apud multos prędicauerunt: Nã quãtum attinet ad stupri consuetudinem, quæ fuit

a *Lib. 5. antiq. c. 11.*
b *Annal. tomo. 1.*
c *Ennead. 1. lib. 6.*
d *Dauid Kimhi.*
e *In Pelopida & Themist.*

Armentario illi cum succuba, aliunde, quam ab illo, eius rei veritas resciri non potuit. Germanum est illi parricidio quod sequitur exemplum de Bertranda Tonstrice,[a] quæ cum Cremer Iacob filium male odisset, quod sibi sublatam ab illo furto pecuniam suspicaretur, noctu domum eius ingressa, effractis a præuio Dæmone foribus, venenata potione illum necauit. Prælucebat operi cum violaceo lumine vxor Stoffel Pannarii, gestabāt in nigra testa venenū vxor Quirini Lanionis: caput, quo potio in os certius inii ceretur, cohibebat Briccius Merg:[b] ipsa immisericors mater infundebat. Quod & idem Briccius, cum eodem die quo illa de se apud quæstorem responderet, ita euenisse asseruit: hoc ad rem magis confirmandam addito argumento, quod prius sublata stragula filii artus illa illeuisset, ne tam facile attrectatus excitaretur. Dominica Zabella[c] se quoque inquinauit, non solum filii, sed & coniugis parricidio. Alexia Belhoria[d] vnum item, & alterum maritum veneno sustulit. Eodem enim loco habent, & cædes, & parricidia: estque illis æque acer, ac præsens animus ad vtrumque: ita omnem omnino humanitatem, pietatemque exsuerunt.

a *Forpachii. 7 Cal. Sept. 1587.*

b *Ibidem, eodem, eog, die.*

c *Rozeuillæ in agro Tentræo. Anno 1583.*

d *Blainuillæ ad aquas. 16. Cal. Feb. 1584.*

Luem istam sortilegii sæpe in liberos ipsa parentū labefactatione ac veluti contagione demanare: dum scilicet Magistellorum suorum gratiam

eo facto inire illi student. Ac quomodo ætatis excusatione male id crimen a quibusdam in pueris defendatur: tum propter suam atrocitate immanitatemq; : tum quod eius vnquã deponendi spes fere omnis sit erepta, atque oblata.

CAPVT II.

INfinita, atque inexplebilis semper fuit Satanæ auiditas: sic vt in quam familiam semel pedem intulerit, inde vnquam nisi ægre retulisse auditus sit. Et hoc quoque inter alia indubitatum, certumque indicium semper habitũ est contra eos, qui sortilegii postulati, ac delati sunt: quod reperirentur iis editi parentibus, qui illius criminis ante fuissent damnati.

Redit ad auctores genus,

Stirpemque primum degener sanguis refert. [a]

Et hęreditarii criminis exempla quotidiana apparent in liberi. Siquidem Dæmon præcipue satagit suos indies numero cumulatiores vt habeat. Quæ res illi in procliui magis esse nequit, quam si eos, quos iam in potestate habet, ad liberorum talem corruptelam adigat, atq. impellat. Nicolæa Morelia [b] nondum puberem se ad nocturnos Dæmonum conuentus a patre fuisse deductam fatetur. Alia est, quæ quamuis nondum eius ætatis esset, quæ muliebris patiẽtiæ legem posset accipere dicit tamen se procul a matre amandatam fuisse in densam syluam,

[a] *Seneca in Hippolyt.*

[b] *Serra 14. Cal Feb. 1587.*

vbi lepidum adolescentem nanciscer etur, quem illico facile deperiret. Quod & ita vti prædixerat, euenit. Sed vt illum in amplexus admisit, sensit illico se illusam: visa est enim sibi e marmore statuam aliquã complecti: adeo rigidus, ac grauis incumbebat. Hennezelio parentes Ericus, [a] & Catharina succubam dederunt in vxorem, quæ se Schwartzbourg nomine vocabat. Ei quantum illi primo accessu aduertere licuit, crinale, & vestis erant atri coloris: pedes equinis vngulis deformes. Nec eam tamen ob id minus deperiit: sed statim concubitus voluptatem sacrorum omnium abiuratione auidissime depactus est. Verum quasi in frigida oppletam specum immisisset re impedita, atque imperfecta pudens, ac dolens abiit. Dominicus Petronius, cum nõdum annum ætatis duodecimũ attigisset, itidem ad nefarios illos cœtus a matre, vt vxorem duceret, est perductus. Nã & illi matrimonia frequentari aiũt Coleta Piscatrix, [c] ac pleræque aliæ: Imo Bertranda Tonstrix, & Sinchen May a Speirchen [d] retulerũt interfuisse se eiusmodi nuptiis, cum forte de nocte ibi fierent, vbi sontes eius regionis in crucem agi solerent. Ac pro solito munusculo satis fuisse vocatis nuptæ in anum prono ore sufflare. Refert & Agnes Theobalda [e] præsentẽ se adfuisse cum Cathalina, & Eugel ab Hudlingen Beelzebub suo vna item, & altera solemniter nuberẽt, in

a Vergauillæ mense Iul. 1586.

b Girumcuria mense Oct. 1586.

c Mineriæ 8. Id. Maii. 1585.

d Forpachii 7. Cal Sept. 1587.

e Hess. Pittelangi: 15. Calen Oct. 1590

in illiusque nuptiis quantum meminerat appositas fuisse e nigra caprea assas carnes. Dominica Falluæa, [a] cum iuncos religandæ viti vna cum matre diuelle[illegible] humi iacentes se, vt fit, a labore recrea[illegible]pit, post aliquot sermones illam mater monere, ne ad vllius rei aspectū formidaret, si quæ se forte insolentior ostendisset, nihil enim ab illa futurum periculi. Ac cum hęc dixisset, momento astitisse humana forma aliquid, quod aspicientibus appareret calceario homini simile: erat enim incinctus ventrali sparsim pice contaminato, a quo tandem, cum esset in eius verba iureiurando adacta, ac in nouæ militiæ signum iniecto in frontem vngue notata, tandem est compressa, ipsa vidente matre: quæ & vicissim se illi stuprandam præbuit, præsente se filia. Inde iuncti manibus in orbem aliquādiu tripudiauere: tandem accepta, vt videbatur pecunia (nam paulo post retractata puluis esse cœpit) dilapso in auras incubo ad sua discessere. Matthæus Amantius Rozeratius [b] scelus hoc sortilegii abs sese excusatione ætatis apud Quæsitorem deprecans; conquerebatur se primum eo obligatum fuisse illa ætate, qua nihil adhuc ipse poterat, quaq; per imbecillitatē alieno imperio etiamnū erat obnoxius. Nam vixdum e pueritia egressum vna cum fratre, & sorore a matre abductū aliquo quasi ad consanguinei sponsalia, atque ibi inscios rerū

a Ruppæ secundum Monerium. prid. Id Iul. 1587.

b Huncuriæ mense Sept. 1586.

simul coactos se Dæmoni addicere: postquam esset ille multa prolixe ad maiores illecebras pollicitus. Iis & consentaneum est, quod sequitur. Adornabant carnifices tormenta, vt a Barbara Gileta [a] criminis istius confessionem exprimerent: Ea illa sedate intuens, ac despiciẽs, Quæ hæc (inquit) dementia est sperare a me per vim quicquam extorqueri posse? quæ si velim vestros quantoscunque conatus facile prohibeam, atque eludam ea quæ mihi expeditissima est aduersus oẽs cruciatus tolerantia: sed iã vos lubens ista molestia libero. Nã quod me meus ille Magister non cessat obtundere, vt quatuor mihi e multis superstites liberos adhuc tenellos eius tyrannidi adiiciam; certũ est tunc me crudelissimæ morti potius offerre, dũ e talibus miseriis, quas hactenus passa sum, pusiones meos eximo. Si enim euado isto nõ conuicta iudicio, hoc etiam restat: aut ab illo morte ipsa duriora pati aut illud de carissimis liberis etiam ingratam, atque inuitam facere. Eiusdem & argumenti est, quod sequitur: Frãcisca Hacquart [b] vix annorum septem filiã Ianã nomine, vt se tandem simili molestia liberaret Dæmoni addixerat: idque inter alia admissa quæsitor forte indicauerat. Cum & ei rei cõsentiens esset filiæ testimonium, fidemque præterea maximam facerent ea quæ ipsa de nocturnis, quibus interfuisse se dicebat, sagarum conuentibus

[a] *Huccuria mense Sept. 1587.*

[b] *Villa ad Ionam An. 1581.*

uentibus certa, ac propria afferebat: cœpit & omnium opinione eiusdem criminis cum matre manifesta teneri. Sed quia indigna ea ætas videbatur, in quam lege ageretur (nam nec vllum malum venenum adhuc fecisse inueniebatur) recepit loci domina curaturam se, vt ab infanda illa consuetudine, quam sanctissimis fieri posset institutis abduceretur. Ergo supplicio affecta matre sic apud matronam quandam seruatam, ac monitam per aliquod tẽpus habuit, vt resipuisse, ac pristinam libertatem, excusso Dęmonis iugo, recuperasse omnibus videretur: Sed malum, cum nocte quadam inter ancillas media suo more decumberet, sublimem illam Dæmon rapuit, quasi secum ablaturus: fecissetque, vt creditum est, nisi ab ancillis allatum esset impedimentum, inclamato sæpius nomine IESV. Sic disturbatus prædam inter tabulati tigna prædictam, ac pendentem reliquit, atque abiit. Nec id commentum fuit ancillarum vanum in vulgus rumorem spargere gestientiũ, sed ipsa totius viciniæ, quæ ad illarum clamorẽ accurrit, oculis res cognita, ac perspecta. Tum in filia stupor, ac conseruatio miserabilis, inedia, silentium, vigiliæque octo dierum, ac noctium perpetuæ satis indicio fuere, nihil horũ per fraudem, & malitiam affictum, excogitatũque fuisse. Nam vltra septimum diem incolumi vita non posse perferri famem, auctor est

a *Hist. natu. lib. 11. cap. vltimo.*

Plinius.[a] Quod si ad vndecimum trahi aliquādo contigit, quemadmodum & is annotauit, id vti, quod modo narratum est, præter naturam euenisse fatendū est. Exstiterūt & alii plures nostra memoria sic ab ineunte ętate in malā rem a parentibus abducti, quos quoniam doli iam capaces videbantur, censuimus nos Duumuiri damnandos, vt nudi ter virgis cederentur circum eum locum, vbi viui parentes comburerētur. Quod & ab eo tempore fere sic est vsurpatum. Sed ne hac quidem ratione vnquam putaui plene legibus esse satisfactum: maxime si, vti post dicetur, ætas iam doli capax reperiatur, & constet illos venenum malum fecisse: verum oportuisse præterea, quo publicæ securitati cōsuleretur, e naturæ humanæ finibus illos eiici, atque extrudi. Nam quod pœnæ ad sontium emendationem, correctionemque etiam adhiberi solent, verendum est ne hic frustra fiat. Experientia enim deprehensum est eos, qui sic in potestatē Dæmonis transierunt, raro nisi morte illi adimi: adeo tenax, & sui iuris dominus, sicque ægre quicquam de suo remittit. Quod si ad exemplū res pertinet; quæ commodior ad nequitiam fenestra aperiri, quæ impunitatis spes maior offerri, aut dari potest, quam si tanti, tamque detestabilis sceleris iusta, ac legitima aliqua excusatio admittatur? Viderint igitur qui earum rerum iudicia exercent vtrum leges, quę

ætatis

ætatis imprudentiam excuſant,ac miſereſcunt, recte ei malo conueniant, quod ſit non modo deſperatum, ſed etiam cum ætate vires adaucturum: cum & in aliis longe leuioribus delictis vltimam ſæpe legum tam diuinarum,quā humanarum ſeueritatem adhibitam legamus. Quadraginta duo pueri a duobus vrſis ſunt lacerati,[a] ea ſolum cauſa,quod Eliſeo proterue illuſiſſent dicentes: aſcende calue. Trebius Germanus legatus de impubere ſumi iuſſit ſupplicium,vt Marcianus [b] libro vndecimo de publicis iudiciis obſeruauit: quod cum ad pedes domini cubaret,cum occideretur,eius tamē cædē non prodidiſſet. Athenienſium etiam celebratur iudicium,quo nondum ephebus capite damnatus fuit: quod cornici oculos eripuiſſet. In hoc enim,qualis erat ætate adulta futurus,ſpecimen ampliſſimum dederat. Quæ res & ſuperioribus annis me, collegaſque meos impulit, vt nondum ſeptendecim annorum furem in crucem agendum pronuntiaremus: quod iam tertium virgis cæſus,ac etiam alterum inuſtus humerum, pergeret tamen furtis,latrociniiſq. vitam traducere. Eodem affectum ſupplicio Senatus Pariſienſis ſententia vndecim annorum puerum: quod æqualem ictu lapidis necaſſet,ac mortui cadauer occultauiſſet, memorat Bodinus [c] in ſua Dęmonomania. Deniq;,vt eo,vnde modo digreſſus ſum redeam, æquum non eſt

a Quarto Reg. cap. 2.

b l. Excipitur. Ad ſenat. Sylanian.

c Lib. 2. c. 5.

vnius salutem multorum innocentium, ac immeritorum aperto discrimine redimi. Nam dubium non est, quin quod adhuc ignari rerum ex aliena patrant libidine, id pro sua, vbi ætas iræ, vltionisque cupiditates plene accenderit, ardentissime sint exsecuturi Et Mænandri in hoc criminis genere sententia semper probabilior visa est: Salutari seueritati postponēdam esse inanem speciem clementiæ.[a] Item Sexti Cæcilii apud Gellium [b] acerbitatem vlciscendi maleficii bene, atque caute viuendi disciplinam esse. Nō deessent exempla, quibus pueritiam illam a veneficio instigantibus parentibus, non temperasse facile ostendi posset: Memini enim legere me in istiusmodi reorum quæstionibus, qui faterentur se in extremis vnguibus venenum habuisse asconditum, quod a parentibus accepissent, eiusque affrictu inter colludendum æquales sępe infecisse, ac necasse: sed nec personas, nec tempus nunc dicere vacat: quod cum ea legerem non esset adhuc consilium hæc scribere. Vnum tantum suppetit, quod hæc iam in lucem edituro ad hoc iudicium nostrum Duumvirûm est delatū de nondum septenni infante Laurentio Arselaiensi,[c] quem non modo constitit ex ipsius etiam disertis verbis ad nefarios Dæmonum cōuentus a parentibus fuisse deductum, vbi vertendo veru, assandisque carnibus minister adhibitus fuerat; sed & ab ingerente

se Ma-

a *Cic. Epist. 15. ad Brut.*
b *Lib. 20. c. 1*
c *Serræ, 8. Cal. Iun. 1591.*

se Magistello, qui sibi Verd-Ioli nomen fecerat, venenum non semel accepisse, quo eorum qui vel leuissimam exhibuissent molestiam iumẽta deinde necasset: vti euentus ipse comprobauerat. Hic cõtrouersia inter Duumuiros, & dissensio fuit non parua: quid de eo, qui hæc sic perpetrasset, esset statuendum: contendentibus nonnullis non esse diutius in hac hominum societate ferendum, qui ad humani generis capitalem hostem tam turpiter desciuisset: Non videri commiseratione dignũ, qui nihil ipse cuiusquam, cui nocendi libido fuisset, esset misertus: Eius vitæ non esse parcendum, qui aliis vitam per summam iniuriam ademisset, ac quod viueret, nisi Deus prohiberet, esset ademturus: κάθαρμα illum esse, ac vltimæ exsecrationis hominem, cui ne legibus quidem paganorum, qui tamen pietatem vti nos non coluerunt, parsum vnquam fuerit: Tanto flagitio contaminatum, vti pecus, ad quod accessit mulier,[a] haud dubie interficiendum esse, ne quid supersit, quod adeo exsecrandæ, ac detestabilis rei memoriã vnquam refricet: Innocentiam consilii, quæ alioqui infantes tuetur nullam dici, ac defendi posse:[b] vbi perseuerantia animi iudicium ostẽdit, quam nemo in eo fuisse negauerit, qui acceptã iniuriam ex interuallo ad animum reuocauerit:[c] clam quoque,[d] ac timide, vti qui malæ rei sibi sunt conscii vltus fuerit. Factum vbi atrox

a *Cap. Mulier. 15. q. 1.*
b *l. infans. ad leg. Cor. D.*
c *l. Diuortium 2. de Diuor. D.*
d *l. Diffamari de Ingen. & manum. C.*

apparet iam non domesticam disciplinam, atq. animaduersionem, qualis solet esse in pueros: sed iudicum notionem, ipsamque legum seueritatem exigere: [a] Impunitatē delicti propter ætatē non dari, [b] si modo in ea quis sit in quā crimen quod intenditur cadere potest: at tale id esse, quo de nunc agitur satis ostendere inimicitia, furta, mendacia, æmulationes, ac periuria eius, ceu προηγούμενα peccata, quibus tamen nemo inficiabitur obnoxiam esse puerilem illam ætatem: vnaque ex omnibus Venere ante pubertatem non tentari, quod ad eam scilicet vires nullæ adhuc satis sint validæ, atque efficaces. Quod & sensit Gregorius [c] in antiquis. Denique hoc nunc vsuuenire, vt septennes pueri ad fraudem callidiores reperiantur, quam qui olim rudioribus adhuc seculis suam pubertatē erant assecuti. Iam vt vere dici possit adeo præcocem præmaturamque in pueris nunc esse solertiam, ac perspicacitatem, vt earum malitia ætatem (quod loquuntur Iurisconsulti) facile supplere inueniatur. Contra qui ad mitiorem sententiam inclinabant: Non videri eū ad hostem transiuisse, qui quid ageret ipse non intelligeret: Quam etiam ob causam olim tyroni, [d] qui primum desertor fuisset, ignoscebatur, vt pote disciplinam adhuc ignoranti: Immisericorditer, duriterque quicquam ab eo facto non præsumi, cuius ingenium, ac mores nihil æque,

a l. vnica. De emend. propinq.
b l. Impunitas, De pœn.
c Cap. 1. de delict. puer.
d l. 2. §. qui militiæ. l. 3. sub ff. de re milit.

ac crudelitatem abhorreant, atque abominentur: Cædium autem, vulnerum, incendiorum, aliarumque id genus calamitatum aspectũ non ferre pueros: sed statim alienis malis illacrymare, atque ingemiscere ipsa experientia satis esse manifestum: vt si adeo quid secus fecisse reperiantur, id prodigio simile existimandum sit, credendumque potius in eo illos voluntatem suã nullatenus accommodasse: cum tamen nullũ sine ea crimen vnquam contrahi possit. Non magis illos necis cuiquam afferre causam, quã ferrum, fustem, lapides, venenum, aliaque quæ ad alterius pernitiem adhibentur instrumenta, in quæ tamen sanus ideo sæuit nemo, quod ad cuiusquam cædem, atque exitium vsui fuerint, & adiumento. Nam hoc sit canum in ore projectum mordere lapidem, eo qui vibrauit omisso, ac neglecto. Sacrata equidem olim capita, ac deuota fuisse Diis Manib⁹, quæ impune a quouis occidi, ac violari possent: sed ea illorum fuisse, qui se volentes, ac scientes ei detestationi vltro obtulissent: pactis videlicet per annum cibis publicis, ac purioribus: idque vel lustrandæ patriæ: vel expiandi alicuius sceleris, morbi, ostenti causa: vti fuit caper ille emissarius apud Hebræos: [b] sed eorum omnium nihil in puerũ illum recte dici posse, qui nihil mercede spopõderit: qui non sit periculum publicum, aut scelus alienum morte luiturus: in cuius denique

a l. 1. ad leg. Cornel. De Sica. C.

b Leui. c. 16.

ſupplicio nullũ aliud exemplum ſtatui poſſit, quam quo naturæ ipſi probrum inferatur, quæ conſilio primam hominum pueritiam non ſatis proinde inſtruxit, ac muniuit. Quod pecora etiam, quæ ſemel nefanda hominum libidine ſunt fœdata ac contaminata, iubentur interfici, ac eorum memoria obrui, non eamdem habere rationem. Multũ enim intereſſe cęde perimatur, quod ad cædem iam natum eſt animal: an vita adimatur homini, cuius cauſa ceteris animantibus natura vitam conceſſit, ac tribuit. Nec leges ipſas omnibus eaſdem pœnas ob eadem facinora ſemper irrogaſſe, ſed huic pro dignitate, atque amplitudine minuiſſe: illi pro tenuitate, humilitateque adauxiſſe, ac cumulaſſe; æqualitate enim (inquit Plinius) in ferendis ſententiis nihil inueniri poſſe inæqualius: Indigne igitur eum facere, qui homines, belluaſque eodem iure cenſeri poſtulet. Nihil innocentiæ, ſimplicitatique puerorũ aduerſari, quod acceptæ iniuriæ diu reminiſcantur: quod eius referendæ occaſionem libenter arripiant: quod caueant in facto deprehendi. Nam & hoc bruta animantia facere, quibus tamen ob id nemo recte vllum animi iudicium tribuit. Atrocitatem a facti ex affectu facientis conſiſtere: ob idque eum, qui occidit, cum vulnerare tantum vellet, mitius legibus puniri: in impuberem autẽ nõdum doli capacem agi iniuriarum non poſſe:

a l. 1. §. 1. de iniuriis. D.

tantum

tantum abest, vt de earum grauitate quæstio ei moueri debeat. Siquidem eius, quod non est, nullas esse qualitates iura vbiq. prædicant. Frustra igitur hic distingui inter domesticam disciplinam, & exempla publica cum non minus repugnet iuri, quod in proportione constitutum est (ἀνάλογον vocat Aristoteles) ætate adhuc tenera infantem palam, ob factum homicidium, supplicio affici, quam adulta hominem ob id ipsum virgis domi cędi, ac castigari. Omnino infantiam doli expertem esse; nec quicquã, quod malitiæ imputari debeat, in eam cadere posse: Sic enim cum se admodum impuberem siue μειρακύλλιον κομιδῇ Demosthenes dixisset, recte eo dixisse adnotauit Vlpianus,[a] vt intelligeretur non fuisse adhuc doli capacem: Nec quicquam contra facere videri, quod virgarum metu mentiuntur pueri: æqualibus, si quæ intercedit contentio, inuident: moderatores ægre ferunt, ac sæpe oderunt: manus ab alieno non abstinent. Nã hæc rudimenta tantum esse vitiorum, atque incunabula, non etiam consummata, quæ humanis legibus coerceri, ac vindicari oporteat crimina, ac peccata. Porro quod nunc maturius quam olim sapere, atque intelligere dicantur, hanc veterem esse multorum temporum querelam.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis tulit

a l. 3. § 1. De sepul. viol. Iac. Cuiatius obseruat. l. 6. c. 22.

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.[a]

Cuius sententiæ auctorem Horatium multis post annis secuti Saluius Iulianus,[b] Domitius Vlpianus,[c] Iulius Paulus,[d] ac Iurisconsulti alii plerique: omnes tamen negauerunt pupillos doli esse capaces, nisi qui essent prope ipsam pubertatem, id est (vt interpretatur Callistratus[e]) quibus semestre tantum tempus ad pubertatē deesset, vel ad summū annus, vt explicauit Galenus in Aphorism:[f] Neque enim eos ante id ætatis delectum rerum habere vllum: Denique[g] venia dignum videri, qui aliquid ex eius præcepto facit, cui necesse habet parere. Quantum autem parentibus liceat in liberos tenellos adhuc, atque obnoxios omnes qui volent memoria repetere, quales ipsi ea ætate fuerint, facile iudicabunt. Et secundum hanc sententiā quod mitiorem interpretationem habere videtur, est pronuntiatum. Verum quod ea animi labes vix elui posse dicatur; ac si qua tandē ratione queat, præcipuam eam esse, quæ posita est in quotidianis eorum monitis, ac institutis, qui se a cōmuni hominum vita ad duriorem, rigidioremque pietatis cultum contulerunt: visum est includi eum oportere in Paulianorum cœnobiū, quod eo loci, vbi reus agebatur, necnon ita pridem exstinctum est. Plerosque enim omnes dicere nullam spem bonæ mentis reliquam fore: nec

a *Horat.*
b *l. apud §. si quis cū tutor. ee Do. ex usa.*
c *l. Impuberē De furt. l. Heredib. ff. de Dolo.*
d *l. 4. de tribut. actione.*
e *l. non tantum in p. de exc. tutorū.*
f *3. Aphoris. 20.*
g *l. in fraudem, De his quæ vt indig. auf.*

nec esse quod præterea exspectaretur, si non ea via resipisceret. Quod faxit Deus Omnipotens, Deus luminum, misericordiarum ac spirituum pater, vt tandē homines quod deinceps sequā-tur in iudicando exemplum habeant, & certius, & planius. Nam certe ex eo, qui adhuc exstitit, sortilegorum numero nemo quod sciam auditus est, qui se ad bonam frugem recepisset. Sed contra vno ore fere omnes autumant sibi, postquam semel fidem Dæmoni suam obstrinxerunt, non licere impune eam vnquam fallere. Ac siquando id faciendi subeat libido. aut illius tædium aliquid eos capiat, forte quod promissa non perficiat, quod intolerabiliter sæuiat, ꝙ instet vbique importunus: nō licere tamen id facere propter eius iuges, assiduasque dehortationes, minas, verbera. Quod & Ioannes Bursarius [a] hoc ipso mense frustra se sæpissime tentasse asseuerauit. [a] Dombrotij 13. cal. Aug. 1591.

--facilis descensus Auerni:
At reuocare gradum, superasq; euadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

Ista tamen fateamur oportet omnia ex Dei omnipotētis motu pendere, & arbitratu. Eamq; emergendi difficultatem non tam esse ex assiduitate Dæmonis, quam ex eo quod iusto Dei iudicis deserti Sortilegi, & eius gratia spoliati suopte robore ac viribus nō possunt se eius vinculis expedire.

Humanis cadaueribus sortilegos abuti ad sua maleficia: praesertimque, si qua sunt vel abortu egesta, vel supplicio interfecta, vel denique cade aliqua indigna, atque inhonesta peremta.

CAPVT III.

a Cap. de vero cultu.

SOrtilegos sæpius humanis cadaueribus ad maleficia sua abuti auctores sunt Porphyri[a] in libro de sacrificiis, & Psellus in eo, quē scripsit de Dæmonibus. Nimirum (inquiunt) quia animæ liberatione terrenæ contagionis iam factæ vaticinatrices: contagionem tamen aliquā e superiore contubernio adhuc retinentes, circum corpora volitare, atque obuersari creduntur. Quod mihi neutiquam fit verisimile: Nam nec vllum vnquam desiderium est eius custodiæ, vnde quis euaserit, nec defæcato, ac puritatem suam demum adepto animo cum fœtido, ac putido corpore vlla necessitudo recte intercedere potest & omnino tanta morte fit vtrinque secessio, donec manifestamur coram tribunali Christi, quanta vnquam dari vel cogitari queat. [b] Credibile est igitur hæc ita consulto, ac malitiose a Dæmonibus esse adinuenta, vt naturā humanam magis, magisq. ludificantes eius reliquiis ad eam, quam moliuntur mortalium perniciem maiori cum contumelia abutantur. Reperiebantur (inquit Tacitus [c] de Pisone veneficii suspecto loquens) solo, ac parietibus erutæ huma-

b Ca. 5.2. ad Cor. vers. 10.

c Annal. lib. 2.

humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum: semiusti cineres ac tabe obliti, aliaque maleficia queis creditur animas numinibus infernis sacrari. Quod & Apuleius [a] attigisse videtur, dum causam recenset, ob quam cadauera Larissæ in Thessalia peruigili noctis custodia seruari solerent. Nimirum (inquit) ne sagæ mulieres, quibus ea regio abundabat illa contumeliose demorsicarent, præsegminaque ad exitiabiles viuentium fortunas conuerterēt. Hoc & nostræ ætatis maleficis hominibus moris est facere: præsertim si cuius supplicio affecti cadauer exemplo datum est, & in crucē sublatum. Nam non solum inde sortilegiis suis materiam mutuantur: sed & ab ipsis carnificinæ instrumentis, reste, vinculis, palo, ferramentis. Siquidem iis vulgi etiam opinione inesse ad incantationes Magicas vim quamdam, ac potestatem. Mulierum quoque fœtus abortione egestos nulla alia probabiliori causa itidem vsurpant: alii quidem e detracta eorum cute membranulas adaptantes quibus barbaro, ac ignoto aliquo chara[illegible]scriptis demum vtantur ad ea, quæ max[illegible]t, consequenda. Qua de re Agrippa, Petrus de Abano, & Picatrix tres damnatæ Magiæ proceres plura, quam e re hominum sit, præcepta reliquere. Alii vero totos, integrosque decoquentes, dum vel in cinerem a-

[a] Lib. 2 de Asino aureo.

riditate abeant: vel in maſſam adhibitis, ac cõmixtis quibuſdam aliis coaleſcant. Quod & Baptiſta Porta Neapolitanus [a] in libro ſecundo Magiæ naturalis obſeruauit ſua ætate factum. Id genus φαρμακοποιΐας membratim in ſua facinora abortus diuidentes, non modo ab obſtetricibus, verum etiam a meretricibus proditos retulit Plinius. [b] Et hodie frequẽtes habet, quę ſub Lotharingica ditione eſt, Alemania: vti ſæpe deprehendi ex eorum quæſtionibus capitalibus: Anna Ruffa [c] agnoſcit operam ſuam cõmodaſſe ſe Lollæ cuidam veneficæ in eruendo eiuſmodi cadauere, quod ad fani Duſani maiorem portam recenti funere obrutum fuerat, atque ex eius exuſti cineribus medicaſſe potionem, qua deinde ad certam eorum, quos vellẽt peremtos, vterentur perniciem. Catharina Metenſis [d] addit ſe ad ingratiorem ſaporem admiſcere ſolitam lupinum, filices, inulas, fel bubulum, fuliginẽ, & ſi quid eſt quod amarore ſuperet. Nam etiam inuitis & obnixe reluctantibus ea in os ingerunt, vti alibi dicetur. Briceii Mege conueniens eſt huic teſtimonium, de refoſſo ſcilicet infantis cadauere [illegible] us pater (huic erat nomen Faber wol[illegible] pri[illegible] exſtulerat: In hocque tantum diuerſus eſt a ſuperiore, quod non aſſatum in cineres, ſed elixum in maſſam confecerit, quo commodius inde vnctionẽ pararet. Oſſa porro in cinerem redegiſſe aſpergendis nemo-

a Cap. 6.

b lib. 28. c. 7

c Duſa Cal. Octob. 1586.

d Ibid prid. Non. Sept. 1586.

e Forpachii 7. Cal. Sept. 1587.

nemorum arboribus, vt glande sua deficerentur. Fuxenæ Bugel [a] ab hoc non est aliena assertio, dum narrat eiusmodi cineres in ventos cũ exsecratione, ac deuotione spargi solere: vel ad vrendos arborum flores: vel ad interficiendas segetes. Maria Ioannis [b] Sartoris in Metzer Esch commorantis vxor recitauit Ioannetam Soniaus Matthes vxorem, cum partum intempestiue eiecisset, eum clam in quo habitabat cubiculo defodisse: Sed cum id olfecissent sagæ quędam, eum illas postmodum refodisse, atque in vnguentum confecisse: vnde & ipsa scopas aliquando illeuisset, quibus insidens sublime illico esset elata, atque in Bruch (is dictus comitiis locus erat a Magistello suo Rousgen) deportata. welch Antonius [c] idem quoque sibi narratum retulit ab Grosś Nichel, & Besskess, vxoribus vtraque ex sortilegii societate notissima sibi fœmina non adeo pridem refodisse se e cœmiterio Guermingensi duo eiusmodi cadauera, quæ parentes Bernhardi, & Antonius Lerchen recens humo condiderant, eaque igne consumta in Magicos suos vsus cõuertisse: resecto prius vna cum humero, costisque continentibus, dextro brachio in vsum scilicet luminis, si cui de nocte venenatam potionẽ forte vellent infundere. Res hæc prodigio est, & fabulæ similis. Extremi eius membri digiti flamma sulphurea, ac violacea tantisper ardebant, dum perfectum,

[a] Bulacii mense Apr. 1586.

[b] Humburgii Non. Ian. 1590.

[c] Guerminga 14. Cal. Ian. 1589.

absolutumque esset, quod aggrediebantur negotium. Eaque demum extincta tam integri, illibatique restabant, quam si lumini fomitem nullum ante præbuissent. Idque quoties opus fuerat cum eadem digitorum incolumitate repetitum fuisse. Quod & Bernardi [a] illius vxor non multo post quam hæc ab illo prodita sunt, totidem fere verbis retulit. Nihil etiam inficiata, quod in proprii partus contumeliam flagitium admiserat: dum illum in Magica sua portenta sic ipsa misere dilaniauit, torruit, atq. aboleuit. Equidem qui volet superiorum temporum res gestas memoria repetere, quotidianas etiam, ac vulgares attentius considerare: neque exemplo res hæc noua: neque, quam quæ Dæmones quotidie edunt miranda plurima, a fide alienior videbitur. Refert Plinius [b] vidisse se, cũ vigilias pro vallo ageret inhærentem militum pilis fulgorem stellæ effigie, & antennarũ cornibus ignes hinc inde sæpe sine damno insedisse, quos eius temporis nautæ Castorem, & Pollucem: hodierni (vt audio) Diui Anselmi ignes vocitant: Sed esto, habeant hæc causam ab exhalationibus terræ, vel maris, quæ extremis lignis adhærentes agitatione flammam concipiant. Detur, lignorum eas oras, atque extremitates, ceu magnes ferrum trahit, ita exspirationes ille sugere, ac morari: qui fit vt ignis ceterarum rerũ edacissimus, huic tamen ad exardescendũ

atque

a In Gaermingen. 15. Cal Feb. 1590.

b lib. 2. c. 37.

atque iacturam tam facili parcat, ac ne leuissimum quidem sui vestigium relinquat? Nã certe inquit Plutarchus [a] ignis velut fera aliqua vorax, rapaxque quicquid in propinquo est consumit. Iam quod in corporibus, quæ sensus expertia sunt, incredibile videri possit, an non in animatis monstro simile prorsus videbitur, sine vllo scilicet doloris sensu, sine vlla viuæ cutis iniuria, ac læsione circumsedere diutius ignem. At Lucio Martio [b] in Hispania interemtis Scipionibus concinnãti, ac milites ad vltionẽ exhortanti flammam ex capite emicuisse: Idem quoq. Seruio Tullio dormienti in pueritia contigisse: Et Agnaniæ seruo [d] tunicam arsisse, intermortuoque igne nullum flammæ apparuisse vestigium Romanorum perhibent historiæ. Et Virgilius, [e] qui (vt inquit Macrobius) rebus fictis sępius veras inuoluit, Ascanio ex eo augurio regnum portendit:

Ecce leuis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tẽpora pasci.

Potius igitur est, vt dicamus istiusmodi ignem non eũ esse, qui id, in quo viuit, depascitur: qualem in vsu quotidiano habemus: sed ementitũ, & sola specie a Dæmone adumbratum, vti & in difficiliores longe promtissimum est hominũ oculos fallere. Erraticos equidem flammarum globos memini legere me in sagarum confessio

a *In lib vtrũ aqua an ignis sit vtilior.*

b *Valer. Antias apud Plin lib. 2. cap. 107.*

c *Lib. 1 ab Vrbe condita*

d *Iulius Obsequens de prodigiis.*

e *Lib. 2. Æneid.*

nibus, qui iis de nocte sæpe essent obuersati, ac humana voce locuti. Sed hic aduersaria mea me deficiunt, quæ locum, tempusque suggerant. Etsi eos non alios fuisse credibile est, quã quos philosophi depingunt nobis ignes fatuos, e cliuosis sæpe etiam palustribus locis viatorib. apparentes. Nam quod a naturalibus causis suam illis arcessunt originem, nihil quidem a se alienum faciunt, qui cuncta e naturę fontibus deriuant, nullam aliunde rerum fabricam, atque opificium admittentes. Sed fere iam vulgi visum, ac spectrum illud esse existimantis obtinuit sentẽtia. Galli (inquit Pontus Tiardæus [a]) appositissime lingua patria vocant *Aduiz*, id est, φάντασμα; quo nomine eiusmodi impressiones, quæ visum tantum feriunt, appellari solẽt. Quæ nõ est omnino a ratione aliena persuasio: Nam primum motus non conuenit, quo transuerso ignis naturaliter nunquam fertur, nisi cũ fomitem suum sequitur: quem nemo dixerit in locis, per quæ solet decurrere fatuus ille, & ad concipiendam flammam facilem, & ad alendã satis copiosum perpetuo, & vbique reperiri. Tũ quod viatores in stagnorum fluminumque voragines, aliaque præcipitia pellicit: id vero sine suspicione non est insiti genii alicuius mali, atque insidiosi, qui sic hominibus facem ad exitium, interitumque præferat, vti in nefario illo opere, de quo modo instituta est oratio, euenisse

a In lib. de vniue. sit.

nisse probabilius est, extremis scilicet membri e cadauere reuulsi digitis non hæsisse verum ignem, sed insedisse tantum ignea imagine Dæmonem, miserasque istiusmodi humanæ vitæ reliquias, ceu instrumentum, materiamque ad eam rem propriam sibi præcipue delegisse, quo suis opinionem iniiceret illis efficacem inesse vim aliquam ad ardua, & difficilia: maximeq; si præcesserit inauspicatum aliquid, vti puerpetia illa vel abortu edita, vel etiam a veneno, cęde, aliaque vi aliquã causam habentia. Nam in hoc demũ serio triumphat: Hæc illi summa, hic fructus atque merces longe vberrima iucundissimaq. est omnium, quas vnquam instruit insidiarum. Vnum, atque alterum posterioris generis dum propero, adiiciã. Pergamenses (inquit Paulus Diaconus [a]) cum a Sarracenis obsiderẽtur a Mago quodam (vt in desperatis rebus malo exemplo fieri solet) consilium exquisiuerũt, qua ratione vrbem suam obsidione liberarent. Eum vero respondisse futurum, vt id certo facerent, si dextras suas in ollã instinxissent, in qua fœtus e grauida matre per vulnus detractus ebulliisset. Quod cum religiose admodum fecissent, nihilominus omnes in hostium potestatẽ venerunt: Id enim Dæmonem non alia causa commentum fuisse credi par est, quam vt cumulato per summam crudelitatem parricidio Pergamenses immaniori scelere aucti perirent.

[a] lib. 20. rerum Romanarum sub Theodosio.

Nec eo illi scelere soli cruentati, contaminatiq. reperiuntur. Scribit Berosus, si modo Berosi sunt, quæ circumferuntur scripta, cum Megasthene Mirtilo, & aliis nonnullis vetustioribus immissum olim fuisse a Deo cataclysmum ad vlciscendos mores hominum, e matrum apertis visceribus infantes euellentium, ac diripiẽtium: vel ad nefandas suas epulas, & conuiuia: vel ad miscenda, parandaq. aliis venena. Prioři ascribere licet, quod Aristoteles [a] recitat in libris de Moribus ad Nicomachum, mulieré exstitisse adeo natura vitiosam, ac deprauatam, vt e grauidis mulieribus facto vulnere fœtus detraheret, ac deuoraret. Quod Apollonius, [b] Diodorus, [c] & Aristophanes interpres [d] lamias olim factitasse memorant. Et Horatius [e] alicubi meminit.

Neu pransa Lamia viuum puerũ extrahat aluo.

Hodiernas etiam idem vsurpare supra exemplioribus verbis Dominicæ Isabellæ [f] meminimus. Posterioris generis esse potest quod sequitur exemplum, mihi non multo ante, quã hunc centonem emittere cogitarem, oblatum. Ioanni Molitori a welferdingen [g] anniculus erat infans, præcipuę eius deliciæ. Hunc Agathina a Pittelingen, Anna a Miltzingen, & Mayeta a Hochit cunis clam detractum in ardentem rogum imponunt, quẽ ipsæ ea causa in perarduo monte, la Grise, nominato exstruxerãt, eiusque

a lib. 7. c. 5.
b Apud Philostratum li. 4. cap 8.
c Lib. 20.
d In vespu.
e In lib. de art. Poet.
f Cap 16. li 1
g Hess. Putelangii 12. Cal Octob.

exusti cineres studiose colligunt: tum rore ex segetum aristis, graminumque summis herbis excusso perfundunt: atque massam vtiq. triabilem concinnant: aspergendis scilicet vitibus, satis, atque arboribus: quo statim læso flore perirent, fructibusque suis deficerentur, sed forsan plus satis de re, cuius tam parum grata, iucundaque est commemoratio.

Perdifficiliter vitari posse quas venefica hominib. struunt insidias: quod de nocte in obseratas, clausasq; domos ignota specie, ac forma illabātur: arctissimo somno decumbentes diris suis artibus obruāt. prodigiosaque alia multa edant; contra quæ nullum tam præsens est remedium, quam quibus nos lectum inituri Deo tradere, ac commendare solemus precationes. Tū quadam de ea per incantationem inducendi somni ratione.

CAPVT IIII.

ABs re non est quod passim formidabiles sunt, qui sortilegii suspecti habentur: Etsi enim non est illis infinita quibus volunt nocēdi potestas, vti in Sarræ maritorū percussore Asmodæo innotuit: quoniam tamen nostra nos, sic volente Deo, peccata illorū iniuriis sæpe obnoxios reddunt: quod etiam welsch Antonius b propria cōfessione sortilegii manifestus prodidit. & nemo adeo est

a *Tob.c 8.*

b *In Guermingen, 14. Cal. Ian. 1589.*

a Horat. *Integer vitæ ſceleriſque purus*, [a] quem admiſſi alicuius conſcientia non ſtimulet, ac terreat: nemo in colenda religione tā attentus, & diligens cui præcipitantibus forte negotiis non accidat, eas preces, votaque omittere, quibus ſe in Dei præſidium, ac tutelam quotidie commendare ſolet: [b] non iniuria metus ille ſecuriſſimum quemque tentat atque afficit. Tum quotidiana eius rei experientia ſatis eſt documento, quam non leue ab ea re periculum plerunque nobis impendeat. Siquidē vel inopinantes, ac ſæpe dormientes de nocte venenis ſuis aggrediuntur; vel etiam vigilantib. ſic ſtruunt inſidias: vt humano conſilio, ac prouidentia vix vitari poſſe videantur. Exſtant quidē variæ de his in aliis huius libri partibus narrationes, quæ lectori in hoc abunde ſatisfacere queant: verum quoniam ſe denuo hic ingerūt, & nō omnino iniucunda, ingrataque futura eſt eorum commemoratio non pigebit & ſequentia paulo copioſius illis adſcribere. Ac primum memoratu non eſt indignum, quod teſtis quidā auditus in ea quæſtione, quæ capitaliter eſt inſtituta contra Margaretam Luodman, [c] receſuit. Ea inter ſecus a ſe admiſſa hoc quoq. ſponte agnouerat, ſe nocte quadam teſtis illius ædes fuiſſe ingreſſam: eo animo, vt ſomno ſopiti faucibus venenum infunderet: idque incœptum quin perficeretur parum abfuiſſe: ita in procliui vi-

b Augu. li. 21. de ciuit. cap. 14.

c Vergauillæ 10. Calen. Feb. 1587.

ui videbantur esse omnia. Sed, (malum) contra quam putabat excitatum illum fuisse a somno adeo vt re infecta cum facinoris sociis ipsa se in fugam dare cogeretur: consectante interim illo manu armata, ac tandem, cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus is testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis, disertisque verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocq; vnũ, ne præberent, illis fuisse impedimento, quod forte experrectus: neque enim earum vnguine adhuc illitus fuerat, se crucis symbolo, ac precatione Dominica contra tantum discrimen, atque periculum muniuisset: verumque omnino id esse, quod illas cum telo multũ viæ esset prosecutus, nec tamen assecutus. Catharina Metensis, ac Hennezelius adolescens, [a] de quib. proxime habita est mentio, Iacoba Weher, [b] Gaspar Haffner, [c] Margarita Ienina, [d] illa Margareta Ludmã, Sennel Armentaria, [e] ac fere omnes eius criminis rei deprehensi in Germania, quæ est ditionis Lotharingicæ, concorditer asseuerant eam sibi a Dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ędium facultatem esse tributam: vt scilicet per qualuis angustias nullo negotio viam sibi faciant in mures, feles, locustas, ac alia eiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti, atque

a *Vergauillæ mense Sept. 1587.*
b *Ibid. Cal. Octob. 1584.*
c *Morhangi 18. Calen. Sept. 1587.*
d *Vergauillæ 10. Cal Feb.*
e *Dusæ pri. Cal. Octob. 1586.*

imminuti: intromissosque denuo priori formę restitui, si velint, ac tum commode incœptum peragere, quale superius est declaratum: videlicet illiniendo primum eo per artus omnes, cui moliũtur interitum, ne euigilet: tum firmiter, ac valide os illi diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum in fauces ingerendo admota lucerna quæ sulphuream flāmam euomat. stupendum illud est; quod testatum de se reliquit Margareta illa Ienina, quę cũ Iaquelinum filium suum male odisset, quod de consequendis in proximas Alsatiæ nundinas pecuniis sæpius obtunderet, ac illius tandem se quauis ratione flagitationibus expedire decreuisset: Id vt faceret nocte intempesta vna cum iis, quas patrando sceleri socias sibi adiunxerat, a Dæmone in illius ædes, quę erant in Saxbringen, est inuecta: vbi dormientem ex composito adoriuntur, ac lecto deturbatum ante focum constituunt, viuum assaturæ, si in se fuisset: sed fato aliquo impeditæ animum suum ad aliam iniuriam conuertisse. Ac forte humi repertam testam eius lateri, facto prius vulnere, quod tamen momento coalesceret, inseruisse: vnde etiã post multorum mensium vexationem, videntibus multis, erupit. Non absimile huic est quod sequitur Bertrandæ Tonstricis: [a] quæ se earum ope, quibuscum sortilegii erat sodalitium, Elisæ cuiusdam collo ob denegatum lactis vrceolum

[a] Forbachii, 7. Cal. Sept. 1587.

os in-

os infixiſſe agnouit. Item illud Sennel Armentariæ [a] recenſentis ſe in ſummum pedem cuiuſdã Philippi Piſtoris nomine os e veruecina coxa inſeruiſſe: cũ prius admota piſcis ſpina vulnus feciſſet, quod deinde callo obductum ingentes, ac diuturnos dolores illi pareret: vt ab eo Piſtore poſtea etiam reſcitum eſt. Ac quoniam in earum noxarum mentionem incidimus, quæ ſic ſecretis, ac ſtupendis ſortilegorum artibus contrahuntur, hanc poſtremam adiiciam, quæ non parum admirationis eſt allatura. Ianæ Blaſiæ Thermopolitanæ [b] gener erat nomine Raynerius, vnaque ambo in iiſdem ædibus ipſi habitabant. Huic Raynerio Claudius Gerardus eius popularis femoralia concinnanda pridem locauerat, nec inſtando tamen adhuc efficere potuerat, vt ea ſibi aliquando vtenda redderet. Pertæſus igitur tantam ceſſationem ad Rayneriũ tandem ire pergit, vt ſciret ecquando finem tergiuerſandi eſſet facturus: is tũ forte domo aberat, ſolaque ſocrus Blaſia ad focum cum familia ſedebat. Ab ea igitur pannum ſuum ſibi reddi poſtulat, quando ſe tam ſæpe bonus ille eius gener eſſet ludificatus, reperturum eſſe ſe qui induſtriæ æque, atq; ille eam operam nauaret. Quam rem illa indigniſſime ferẽs, verbis tamẽ tunc ſibi eſſe abſtinendum rata, dum re hominem poſtmodum vlciſcitur, rogat vti velit in pauculos dies, intra quos ſine fruſtratione id

[a] Duſæ prid. Cal. Octob. 1586.

[b] Valfracurie Anno. 1589.

quod poſcebat eſſet allaturus eam moram ferre: Interim etiã vna ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis quæ recens ibi cocta videbat ſibi quæ vellet haberet: Iamque Gerardus id facere non ſemel recuſauerat, cauſans ſibi non eſſe diutius illic morandi otium, & omnino nullum tum eius cibi, quem offerebat, eſſe deſiderium: cum ex pomis illis vnum eius volæ manui cum tanto ardore adhæſit, vt alteram ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur. Verum dum id facit vtræq. ſic conglutinantur, vt in vnum coaluiſſe viderentur, medii pomi ardore interim ſic increbreſcẽte, vt res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſque obteſtans, vt ſui miſereſcerent. Afferre quiſque pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardori: ille inſtrumenta dirimendis, ſeparandiſq. manibus: ſed cum nihil horum quicquam prodeſſet, & iam palam eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium, ex vicinis accurrẽs conſideratior vnus monuit, vti eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuaſiſſet. Quod cum factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet, hominem ludibrio habere: nihilo minuſque a ſuperiore brachio ad manum vſque quod intererat tantiſper demulcere, dum id pomum illi excideret: Quo facto confeſtim ſedatus eſt dolor, cœperuntque illi

manus

manus libere, vt antea, suum facere officium. Quibus in historiis hæc præcipue obseruatu digna mihi videntur: Primum, quod Dæmon vti Imperatores nisi veteranos milites certis militiæ præmiis non donant: ita eam se in alienas formas immutandi potestatem, quæ sortilegorum persuasio est, iis tantum faciat, qui emerito multorum armorum spatio fidem suam quāplurimis maleficiis probauerunt. Idque esse illis veluti quoddam auctoramentum, ac mercedem diuturnæ seruitutis, & fidelitatis. Quod & Erricus Cammutius [a] diserte testatum sua confessione reliquit post alios eius farinæ nō paucos: quorum tamen nomina ex Aduersariorū meorum fasciculo desideratæ chartæ me hic recensere non sinunt. Alterum non prętermittēdum silentio videtur de sopore, quo ante sagę solent eos deuincire, quib venena sua sunt infusuræ. Quæ res nos admonet Euāgelici [b] illius nobis iugiter esse excubandum, ne fur domū perfodiat, ac dormientes, inopinantesq. opprimat. Tutissimas autem eas esse vigilias quas Deus nostris inuitatus precibus pro nobis agit. Qui habitat [c] in adiutorio altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Contra insidiis obnoxias, quæ non fiunt eius ductu, atque auspicio. Nisi dominus [d] custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eam. Ac quod quis istiusmodi soporiferas Magias derideat, quasi ani-

a *Bangrii Anno. 1583.*

b *Matt 24. c. vers. 44.*

c *Psal. 90.*

d *Psal. 126.*

les,& fabulosas, nō sum oppositurus quod Homerica Helena [a] vinum ministrasse dicitur εἰς τὸ ἐπίληθον κακῶν, id est, malorum obliuionem: vel vt Plinius, [b] locum eum citans interpretatur, somniū: quod Papinius de virga: Virgilius [c] de ramo vi Stygia soporato: Nam poeticam fictionem hæc habere videntur, & ipsamet luce veritatis indigere. Sed tantum ea quæ vsus, experientiaque quotidiana confirmant in mediū allaturus. Quis enim nescit multa esse quæ naturaliter vel infusa, vel admota non somnium, aut soporem tantum, sed etiam stuporem, torporemque aduersus vehementissimos quosque cruciatus inducant? Quæ ναρκωτικά, nec chirurgi ignorant, si quando ab humano corpore mēbrum aliquod absque doloris vllo sensu resecturi sunt. Cuius artis facetum quidem, sed tamen commiseratione dignum exemplum memorant de Narbonensi adolescente a Thracio pyrata in seruitutem abducto: cui interea, dum ex medicata potione altior somnus obrepit, tā belle testes exsecti sunt: vt experrectus seipsum miraretur sic ademta virilitate nouum hominem. Rursus aliud a Matthiolo [d] recitatum de Hetruriæ asinis, quos cicutæ pastus adeo graui somno consopire solet, vt pro mortuis sæpe efferantur, detracta etiam, ac direpta iam pellis bona parte, vix tandem excitati se in pedes erigant, misereque rudentes ad præsepia sua proripiant.

a Odyss. 4.
b lib. 20 c. 1.
c lib. 6. Æneid.
d lib. 4. cap. 74. in glos.

piant. Et proſtant in pharmacopolarum officinis multa eo præcipue nota; ac commendata vſu, vti ſunt lolium, ſolanum, iuncus vulgo Euripice dictus, Mandragora, caſtoreum, papauer.

Innumeraque herba quarum de lacte ſoporem [a] *Nox legit.* [a Ouid. 2. Meta.]

Quæ ſi ſomnum arctum atque diuturnũ conciliandi facultatem habent earum rerum ſola vi, ac potentia quas natura ad id proprias administrat: quid quæſo ſuis artibus ac machinis efficient Dæmones, qui non modo rerum omnium, quas edidit natura latentes, atque arcanas vires perfectiſſime callent, ſed & ſic volente Deo multa poſſunt etiã ſine vllius rei aduentitiæ, atque externæ adiumento; Nam certe aliũde eſſe non puto, ſi modo vera ſunt, quæ de Epimenidis Cretenſis, aliorumque plurium ſomno tam multorum annorum memorant Pauſanias, Eudemus, & Simplicius: cum is ſecundum naturam neutiquam accidere, ac tamdiu durare potuerit. Siquidẽ (inquit Ariſtoteles [b]) quorum eſt officium quoddam, & munus a natura tributum: ea ſi modum temporis in quo data eſt vis agendi, & facultas exceſſerint: tum ipſa neceſſario præſtare munus ſuum non poſſunt. Ergo ab aliqua alia vi ſuperiore, ac potentiore pendere neceſſe eſt; & aliud omnino eſſe, quam quod natura efficere conſueuit. Qui ſuperandis ſilentio tormentis ſæpe a ſontibus ge-

[b In lib. de ſomno & vigil.]

ſtantur characteres ignorabiliter literati (vt cum Apuleio [a] loquar) a natura cauſam efficacem ſomni habere non poſſunt: cum tantum id temporis ſomnum conciliet: quod ſit alioqui a ſomni quiete propter doloris acerbitatem alienissimum. Tum in perexigua lamina, chartaq. vulgo exarati, ac deſcripti reperiuntur: quas res nos alio tempore geſtamus, ſine ſomni vel minimo lenocinio, atque illecebra. Et tamen per hæc contemni dolores, ac ſæpe quæſtoribus in eruenda veritate impedimentum afferri, etiam non infimi ordinis iuriſcōſulti exiſtim auctūt. In ea quæſtione quæ Silerii [b] Chriſtianæ Sereniſſimæ Danorum Reginæ conſiliarii percuſſoribus in Germania, non ita pridem, eſt habita, ex cædis conſciis vnus (Benigno illi nomē fuit) eius quidem pœnam facile effugere poterat, ꝙ tum, cum in eum inquireretur peregre eſſet, ac ſaluti fuga poſſet conſulere: ſed fretus characteris Magici, quo a circumforaneo quodam donatus fuerat, fiducia, ipſe ſe iudicio volens obtulit. Nec in eo ſua ſpe quicquam fruſtratus eſt. Siquidem prius quā ipſe tormenta omnia ſunt defatigata, atque ita & incolumis, & inconfeſſus illis ſolutus eſt. Verū iam e reis eximendus, cum tanti ſceleris conſcientiam amplius ferre non poſſet, eius ſe ſponte fecit manifeſtum; ac tandem capite luit. Ac quod quis dicat hæc in volente, atq. adeo obnixe enitente minus mira

eſſe:

a *Lib. 3 de Aſino aur.*

b *Paris de puteo in ſindica. de Tortura.*

esse:quia nimirum nulla post eam, quam Deus permittit Satanæ,tanta sit in res hominum potestas, quanta ea est, quę ab eorum approbatione,assensioneque proficiscitur: hanc vero inuitos etiam somno sopiendi facultatem non ita accipi debere: Quod si sic pridem actum sit de vniuerso genere mortalium,sciat [a] nihil, aut parum abesse a consensu negligentiam aut etiam patientiam:quæ sępe hosti incurrendi, inuadēdique occasionem præbet: vt qui arcem eo imminente necessario præsidio, excubiisque non muniat:perinde faciat, ac qui ipsam volens prudensque tradat:Quo etiam pacto occupatam iure ille sibi vendicare potest, quemadmodum & ex lege vsucapionum, [b] qui possessionem vacuā occupat vi possidere non videtur. Imputent igitur sibi illud infortunium, qui se somno dant, non ante implorato,flagitatoque Dei omnipotenti auxilio: cum,vti modo dictum est,id illis tutissimum præsidium sit, ac propugnaculum aduersus omnes tenebrarum principis insidias: Sed dormituris mens perniciosis cogitationibus sæpius vagatur ad instar fornicantis Hierusalem (vt cum D. Hieronymo [c] loquar) quæ omni transeunti pedes suos diuaricat.

[a] *L. 1 § Magistrum de vxor. act. l. cum in plures. §. locator D. locuti l. 1. §. scientiam. de trib. act.*

[b] *l. sequitur § Item si vacuam, D. de vsurp. & vsucap.*

[c] *Ad Russicum Monachum, Ex Esa. cap. 57.*

Metamorphoses adeo multis tum veterum, tum recentiorum exemplis decantatas speciem, non etiam veritatem habere earum rerum, quas

præ se ferunt: decipi enim oculorum sensus Dæmonum qui eas ostentant, præstigiis. Quæ porro sic assimulatam speciem comitantur actiones; etsi ea quidem vere reperiuntur: nihilo magis tamen rei veritatem astruere, quod constat eas a Dæmonibus, qui operi admittuntur, identidē proficisci, vt est illis ad qualibet promta natura, atque expedita.

CAPVT V.

HIc non est animus Apuleii asinum denuo in scenam producere: aut quas poetæ comminiscuntur, Metamorphoses nouis exemplis tueri, ac defendere: sed hoc quod multorum assertione contestatum, ac ipsa experientia comprobatum habeo, in medium proferre. Dusani, Vergauillæi, Forpachenses, & fere omnes qui hactenus in Austri regni præfectura deprehensi sunt sortilegii, quorumque percontationes in manus meas peruenere, se ex homine in felem toties migrasse retulerunt, quoties se in alienas ædes latenter intromittere volebant, sua vt ibi noctu venena spargerent. His astipulantur, & conueniunt testimonia multorum, qui se ab illis, cum in eo essent corporis habitu, insidiis appetitos dicunt: rem, locum, personas, tempus, ceterasque circumstantias, atq accidentia, quibus fides magis constare potest, eadem omnia cum illis referentes. Barbelinæ Rayel [a] hoc recens

a Blainuillæ ad aquas Id. Ian 1587.

cens est, quæ se in felem indutã fuisse fassa est: vt ea specie, ac figura Ioannis Ludouici domũ & facilius ingrederetur, & tutius peruagaretur. Quod cum aliquando faceret, ac eius infantem bimum incustoditum reperisset, puluere medicato, quem tum in pedis palma conclusum gestabat eum consperſit, ac interemit. Petronius Armentarius, [a] cuius paulo ante memini, si quando, quod in procliui est inter pares, odio aut inuidia mouebatur, contra vicinorum pecornm custodes in lupum se, conceptis quibusdam ad eam transformationem verbis, immutabat: demumque tutus eo prætextu ab omni noxæ suspicione obuiam quamq; pecudem dilaniabat, ac discerpebat. Ioannes Malrisius, idẽ factitasse se memorat, cum Sexæii trans syluas armenti custodiam haberet.

a *Dalhemi An.1581.*

Vidi sæpe lupum fieri, & se condere syluis Mœrim.

b *Vir. Ecolog.9.*

Viderunt & Dolani non ita pridem lycantropos duos Senatus sui supremo iudicio damnatos, ac supplicio publice affectos: Huius & argumenti est ea narratio, quam accepi ipse a clarissimo Comite Paulo a Salm sacri cubiculi in regia Lotharingiæ summo præfecto: Is cum addubitarem præstigiæne essent, quæ sic aliena forma oculis apparebant, an haberet ea res aliquam veritatẽ, narrauit mihi Hess Pittelangii, quo in oppido ditionem obtinebat, vetere instituto deberi ab

incolis sibi, familiæque suæ gratuitas, ac anniuersarias operas: Eas cum forte ii præstitissent, facta cum canis suis lignatione, ac vicissim pro remuneratione cibum caperent, in castelli atrio orta, vt fit, rixa inter canes, quas secum habebant, ex iis vna in proximum hypocausti furnulum se condidit: Ac cum huic ceteræ adlatrarent vehementius, incolarum vnus introspiciens, ac præ ceteris aspectu horridam intuens, suspicatus id quod erat (nam ea regio Strigibus vulgo est infamis) telo, quod tunc gestabat, in eius os iniecto vulnus graue inflixit: Quo accepto statim illa se foras proripuit; saltem desiit amplius videri. Postmodum totam vrbem peruasit rumor, vetulam esse quamdam, quę decũberet ex vulnere, quod vbi accepisset nesciretur: Suspicari omnes, quod verum erat, rabidã esse illam canem, quæ in atrio telo esset percussa: Atque tum ex hac suspicione, tum ex ea, qua pridem laborabat fama, comprehensa, & in custodiam tradita, tandem etiam de hoc diserte interrogata, libere rem omnem, sicuti hic recensetur, simul & maleficia alia quam plurima patefecit. Adderem & hic quod in citima Burgundia non pridem accidisse a viro vtique fide digno acceptum habeo, de hospite quadam, quæ cum diuersoribus inter cœnandum felis specie petulantius insultaret, ab eorum vno truncata pede altero postridie vnimana reperta est: Sed id

id quoniam ille obiter tantum narrauit, nec est quod plene hic referre possim, satius esse duxi prætermittere. Postremum de hac re erit mihi quod aliquando accepi a clarissima heroide D. Diana Dōmartinensi vxore Illustrissimi principis D. Caroli Philippi Croii Marchionis ab Haurech patroni mei clementissimi; cuique fortunarum mearum, quales quales sunt, accessiones præcipue acceptas refero. Narrauit igitur illa mihi non ita pridem Thiecuriæ, qui pagus in eius ditione est, mulierem fuisse eiusmodi malis artibus addictam: cui & ea induendi alienas formas a Dęmone facultas esset tributa. Eam igitur cum eius pagi opilionem odisset impendio, ac quoquo pacto male mulctatum cuperet, in eius gregem pascentem lupi forma, atque habitu aliquādo irruisse: sed ab illo accurrente iniecta, atque impacta securi vulnus in fœmore accepisse, quo debilitata coacta esset se illico in proximum dumetum inferre, vbi ab assequēte opilione reperta esset vulnus obligās vestis discissæ peniculamentis, quo sanguinem, qui ex eo magna vi diffluebat, sisteret: sicque eo indicio delatam, ac compertam rem omnē, vti hic recensetur, agnouisse, ac tandem luisse ignis supplicio. Enimuero nec nūc primum abiit in vulgus ea de re prodigiosis istiusmodi trānsformationibus opinio, sed & veterum fuit ista iam a multis seculis inueterata persuasio, vti eorum

libri nō vno hoc loco testantur. Euanthes [a] ma-
a Plin. lib. 8. cap. 22. gni nominis auctor recitat ex Arcadum annalibus gentile fuisse in Anthæi familia hoc fatum, vt vsus ex ea quotannis sortito ad stagnū quoddam perductus positis vestibus tranlnaret, confestimq. bellua ex homine fieret, ac nono post anno, si interim humanum sanguinem nō gustasset, pristinam formam reciperet. Neuros etiam, qui Borysthenem accolunt, semel quotannis ad aliquot dies lupos effici, ac rursus exacto spatio, quod ei sorti attributum est, in pristinū
b In Melpomene. habitum redire solitos recēsuere Herodotus, [b] &
c In Polyhistore cap. 20. Solinus. [c] Et Agrippas, qui Olympionica scripsit, testatum reliquit, Demænetum quemdam in lupum fuisse immutatū; quod infantis, quē Arcades ioui Lycæo mactauerant, viscera degustasset. Quod & Lycaoni Pelasgi filio contigisse refert Pausanias, cum mactati pueri sanguine aram Ioui Lycæo sacram respersisset. Nec id solū ita contigit illa ætate, illisque moribus, quibus nulla adhuc Christianæ veritatis hominib. lux affulgebat, ne quis hic temporis cæcitatem causetur: Sed & Bulgariam Baianum [d] quemdā ha-
d Sigebertus in chronic. Luith lib. 3. cap. 8. buisse eius Symeonis, qui aliquando in ea imperauit, filium, qui se in lupum, aut quamuis aliam bestiam, cum vellet, mala arte immutaret. Et Rusciæ dux quidam cum audiuisset in ditione sua esse hominem, qui se in eam, quā vellet, formam mutaret, accersitum illum, ac prius ca-

tenis

tenis constrictum, iussit in hoc artem suam propere vt ostenderet: Quod cum ille dixisset se quidem lubenter facturum modo in propin quo conclaui liceret soli paululum esse, idque illi esset cōcessum: Euestigio egressus lupi quidem natiua specie, sed iisdem quibus antea catenis impeditus in magnam omnes, qui aderant, sui admirationem traduxit: Sed in ferocissimos duos canes, quos Dux in insidiis ad id col locauerat, incidens miser discerptus, dilaniatusque est: Nec quicquam ad sui tutelam alioqui commodissima ea lupi forma adiumenti afferre potuit. Vt omittam dicere, quæ de sociis Vlyssis Homerus, de Asino aureo Lucianus, & Apuleius, post tam multas Ouidii metamorphoses prolixe sunt fabulati. Nam omnino si quis de hac re recte sentire volet, etiam si solis naturæ notionibus, atq. intelligentiis ducatur, hoc concedat necesse est, sic comparatas esse rerum omnium formas ac species, postquam semel sunt ingenitæ, vt nisi cum suo interitu immutari non possint: Neque vllum omnino esse a priuatione ad habitum regressum, ac vicissitudinem. Quod si etiam vltra animū volet intēdere, atque ad ea erigere quæ Christianum hominem sapere decet, iam infidentior non dubitabit statuere horum nihil posse Dæmonem, cum nec euellendi quidem pili vnius ex hominis capite potestatem vllam ex se habeat. Quæ

a Torquemadius in Hexamer. dial. 6.

enim dementia est credere quicquam, quod sit creatum, & conditum posse eius, qui creauit opus etiam excellentissimum pro libidine labefactare, ac peruertere, aut in eo corpore, quod sit ad omnem rationis vsum inhabile, animũ, qui sit ratione præditus, vel tantillum posse morari, ac consistere? Nam certe (ait Cicero) habilẽ, & aptam ingenio humano figuram corporis natura dedit. At, inquies, id sic permittit ille, [a] qui hominum mala in bonum etiam finem cõuertit, sed cedo, cui vsui? aut quis id ita euenisse in vlla sacra legit historia? Nam certe Nebukadnezar [b] ad infimum animantium ordinem, ob affectatos honores diuinos, aliquando redactus est, numquam tamen oris, vultusque habitum deposuit, sed tantũ eodem cum illis pastu, hospitioq. per aliquot annos vsus cœli iniuria villos, vnguesque contraxit, qualibus bruta animãtia tegere, armareque natura consueuit. Incredibile igitur, atque absurdum est quemquã ex homine lupum, vel aliud aliquod animal vere fieri posse. Et tamẽ aliquid id esse oportet, quod sic a tam multis obstinate defenditur, nec frustra est, quod de eo mortalium adeo crebri sermones circumferuntur. Et certe Magica hæc esse portenta, ac præstigias, quæ habeant speciẽ, non etiam veritatem earum rerum, quas ostẽdunt, pleriq. omnes, qui hoc totum certius expendunt, arbitrantur; idque duobus fere modis,

a Act. ca. 3. & 4.

b Dan. 4.

dis, euenire, vno vbi Dæmon eorum, qui sic sibi immutati videtur. φαντασίαν immissis perturbationibus labefactauit: Tunc enim fit, vt non sicuti ipsarum est natura, sed prout illo iã afficitur, ac mouetur sensus, sese ostẽdãt. Quod & Pyrrhonios Academicosque iam olim obseruasse refert Gellius, [a] & Medicis in confesso est, saepe eorum qui æstu febrique vehementiore iactantur sic sensum deprauari, vt alienissimas formas, ac simulacra pro veris firmissime concipiant, ac amplectantur. Cuius argumẽti illud esse potest, quod narrant de eo, qui se in fictilem vrceum conuersum adeo obstinate credebat, vt accedentes propius a se obnixe prohiberet, veritus scilicet ne se illidendo comminuerent: Hęcque erat illi assidua apud domesticos querimonia, quod, vt decebat, in edito aliquo loco, ac minus iniuriæ obnoxio ab illis nõ statueretur, sed potius negligenter in obscuro cubili collocaretur. Fuit & alius, qui sonantes fręnos, atq; alia ferramenta in aluo se habere crederet, nec prius ex eius animo tam ridicula euelli potuit opinio, quam solers Medicus aluum exoneranti in cella frænos supposuisset, quos a se postea egestos putaret. Adeo fœcũda est absurdarum, atque insolentium rerum imaginatio, si quando in vitium labitur. Quam etiam ob causam Plato [b] simulacrorum magistrã: Aristoteles [c] thesaurum formarum, alius quidam philosophus

[a] lib. 11. c. 5
[b] In Sophista.
[c] In lib. de somno & vigilia.

portentorum officinam appellare non dubitauerunt. Altero autē modo vanas eiusmodi species extrinsecus adhiberi appositione, aut adūbratione rerum, quæ talem præ se ferant imaginem, qualem Dęmon tunc ex vsu esse existimat. Hicq; error foris grassatur externos sensus obiectu mentitarum formarum ludificans. Sic Homerus, ac Virgilius si quem vel pugnæ in vltima difficultate subductum, vel in eam ad laborantium opem, atque auxilium inductū describunt, ita oris, vultusque toto habitu a Diis, penes, quos ea erat cura, transformatum meminerunt, vt ab illis etiam, quibus cum quotidiana erat consuetudo, ac familiaritas, non agnoscerentur. A quo non est alienum quod Vincētius [a] narrat de quadam muliere, quam Iudæi oratu (quod eius voluptati minus vellet obsequi) malefica in equam adeo apposite conuerterat, vt non modo popularibus omnibus, sed & ipsi marito talis esse crederetur, solumque D. Macarium, quod vir esset sanctimonia rariore præditus, non fuisse præstigiis illius captū, sed eam perpetuo pro muliere, vti reipsa erat, agnouisse. Huc & non male referri posse crediderim eiurationis effictæ, atque ementitæ, quod sequitur, exemplum. Vxorem admodum adolescentem duxerat vir senex ianuæ Castri Bassumpetrani tum forte attributus custos, alteriusque, qui cum ante nuptias stupri consuetudinem habuerat,

a Lib. 18.

buerat, etiamnum vxorem attrectabat: Dolens igitur illa mœcham sibi induci, nec ætatis flore, nec formæ liberalitate vlla ex parte conferendam: vicinæ mulieri, vt fit, ægritudinem suam aperit, consiliumque si quod habet sibi super ea re dari postulat: Iubet vicina (Lahire nomen ei fuit) eam bono esse animo: habere enim se in promtu, quod ei malo adhibeat remediū: herbulamque ex horto lectam illi porrigit, ex qua si ius marito condiat, illico missum facturus sit peregrinum illum amorem. Condit in proximam cœnam, atque apponit

medicatis frugibus offam.

Eum ex illo primum capitis grauedo: deinde somnus arctior complectitur, quo postridie tādem solutus ademtam sibi virilitatem omnē, non sine pudore reperit. Narrat tamē vxori infortunium, quod alioqui diutius illam cælare non poterat: Quæ se sua imprudentia, ac leuitate deceptam videns: quod, dum partem alteri inuidet, toto ipsa excidisset: rem omnem marito vti incœpta, perfectaque fuerat aperit: errati que veniam petit, huius in eum amorem, quo illum summo prosequebatur, causam reiiciens: Ignoscit facile maritus, qui sciret se ad id malū per lasciuiam, ac libidinem occasionem primū obtulisse: locique Dynastæ (huic Francisco a Bassumpetra nomē fuit, eius patri, cuius sic celebre nomen est inter eos, qui partes Catholicas

in hodiernis Francorum tumultibus sunt secuti) ordine omnia exponit. Is igitur sui officii esse ducẽs, & homini quem in famulatu habebat sartam, tectamque valetudinem curare, & scelus adeo indignum dignis in muliere venefica pœnis animaduertere: accersitam, ac minis territam eo adegit, vt quibus sic per sortilegiũ, fraudasse videbatur hominem, ea illico ei restituturam se reciperet: Quod & fecit alia quadã herba, quam degustaret, illi prębita: Sicque ipsa suo indicio comperta ac deprehensa flammis non multo post meritum luit supplicium: Vnde liquido constat nihil quicquam veri ibi inesse: sed vbique falli, ac decipi inspicientium oculos. Nam qui magis ea pars a corpore exsecta redintegrari possit, quam caput, aliaq. eius membra semel abscissa, atque amputata. Verum est præterea aliud, quod vrget vehementius, atque in quo fides huius argumenti magis laborare videtur. scilicet non tantum hæc in externæ faciei, corporisque adumbratione posita esse; sed & interiores motus, atque affectiones habere, quales ei animanti cuius specie illuditur natura indidit, atq. ingenerauit: vti sunt in currendo velocitas: in superando robur ac firmitas: in dilaniando feritas, in vocando auiditas, in penetrãdo facilitas, in currendo leuitas, atque id genus alia quæ vulgo præter hominum consuetas vires iis insunt, qui sic e statu suo in beluinũ demigrant.

migrant.

migrant. Ea enim Satanam illis re ipsa præstare quotidiana experientia deprehenditur. Siquidē validissimas quasq. pecudes in agris facile prosternunt, discerptarumque carnibus etiam crudis vescuntur, si in eos fit impetus, cursum tam citatis passibus fugiendo explicat, quam lupus, aut pernicissima alia fera facere posset: in aliorū ædes etiam occlusas de nocte, vti feles, illabuntur & omnino animantium, quorum speciem figuramque assimulant, mores, naturamq. proxime imitantur. Quæ etiam non est quod quis putet esse captiones, & præstigias, quibus vt supra sensus nostri ludificentur, cum eorum omnium post ipsam actionem restent vestigia, atq; documenta, videlicet ipsa grassantium in facto deprehensio, fuga, assecutio, vulneratio, pauperiei quā fecerunt, vel potius damnorum quæ dederunt manifesta iniuria: iisque omnib. consentanea, ac sæpe voluntaria facti confessio: vt verius sit dicere hæc quidem ita vti apparēt reipsa euenisse, sed administro Dæmone, qui tales præter naturam conatus ea, quam maximā habet, facultate, ac potentia (huic enim, vt inquit Iob, [a] humanæ omnes sunt impares) adiuuat, vti in Energumeno illo fecisse credendum est, qui validissimas, quibus constringebatur, catenas, ac compedes nullo negotio discerpit, ac cōminuit. [b] Nam id humanis viribus non potuisse effici notius est, quam vt pluribus ostendi de-

a Cap. 41.

b Luc. 18.

beat. Vt omittam narrare, quæ de Quærcetensibus monialibus historiæ quædam memorant.[a] Illas scilicet Dæmonum ope, atque auxilio ad procerissimas quasque arbores instar feliũ perniciter adrepisse: ex earum extremis ramis mirabiliter pependisse: voces quarumcumque animantium felicissime expressisse, ac multa alia in quibus stupor maximus inesset facile effecisse. Sic igitur facultates, vires, atque actiones earum animantium, quarum præ se ferunt imagines, imitari fatebimur: vt parum ab ipsa veritate abesse videantur: reipsa autem tales effici, quales apparent: non erit ei promtum credere qui hominis dignitatem, excellentiamque penitus volet intueri: vt scilicet ad Dei imaginẽ creatus fuerit: vt in eo totius opificii mundani typus mirifice eluceat: [b] quam etiam ob causam μικρόκοσμον illum appellauere, vt paulominus ab Angelis eum Deus minuerit, omnia illi submittens, ac subiiciens, vt baptismo abluerit, atque expiarit: vt eius corpus a mortuis ad æternitatem immutabilem olim sit suscitandum. Nam quis hæc tot, tantaque beneficia sic ludibrio habere sustinebit, vt ea in abiectæ animantis visceribus, medullis, ac tergore ceu sepulcro aliquo vnquam condi posse existimet? Et certe hæc salua religione vix credi posse puto, cum & Aquiliensi Concilio [c] impietatis damnati reperiantur, qui in aliam formã, quam quæ a Deo rerum

a Christianus Massæus Chronico mũdi lib. 29.

b Psal. 8. & Hebr. 2.

c 26. quæ. 5. cano. Episcopi.

omnium parente primum est indita, quicquam immutari posse affirmant. D. quoque Augustinus [a] eos grauiter, ac seuere reprehendit, qui credunt Dæmonũ arte, vel potestate hominis corpus in bestialia lineamenta posse conuerti: si quidem soli Deo, non etiam transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc rerum visibiliũ materiam. Et ea etiam plerisque omnibus Ethnicis semper alienior visa est sententia: Inter quos fuisse & Plinium [b] rerum alioqui creditu difficillimarum narratorem confidentissimum magis mirum. Nã eius in historia naturali expressa illa de re hæc est oratio: Homines in lupos verti, rursumque sibi restitui: falsum existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa seculis comperimus. Et Olaus Magnus [c] dũ eius lycanthropiæ patrocinium contentiosius etiam arripit, ac ad id exempla vndique cõquirit, hæc duo imprudens inter alia commemorat, quæ ipsius sententiam potius conuellunt, ac labefactant: Cellaria cereuisiarum ingrediũtur (inquit de lycanthropis loquens, eius enim verba nihil immutauero) ac illic aliquot ceruisiæ, ac medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarii vnum super aliud eleuãdo collocant. Et paulo post: Intra Lithuaniam, Samogetiam, & Curoniam est paries quidã ex quodam castello diruto reliquus: Ad hoc certo anni tempore aliquot millia eorũ conueniunt,

[a] lib. 18. de ciuit. Dei & lib. 3. de Trinit.

[b] li. 8. c. 22.

[c] lib. hist. de gentibus Septentr. 18. cap. 14.

ac vniuscuiusq; agilitatem saltando exploràt, qui hunc parietem transilire nequiuerint: vti pinguioribus forte euenit, flagellis ab eorum Præfectis cęduntur. Nā quid hic reperias, quod non sit hominum magis, quam luporum; in cellas descendere: zythum e seriis expromere, ac bibere: vacuas serias seriis ordinatim superimponere, ad mille vna coire, ac conuenire, de agilitate obnixe inter se cōtendere, pœna etiam in tardos graui proposita: nec deponere obesitatem, si quæ antequam in lupum verterentur fuerit cōtracta? Quæ omnia perinde sunt, quasi quis commessantium, colludentium, ac concertantium hominum turbam aliquam nobis narret; ignoto tamen, atq. ementito corporis habitu. Quæ fraus (vti iam dictum est) facile oculis incantatione, ac præstigiis fieri potest; salua nihilominus, atque incolumi rei veritate.

Satanam in veneficorum societatem sæpe suos asciscere, ad eaq; multa adhibere non ex se quidem virulenta, ac venenata, sed tamen viresa, ac putida: Curq; id ita faciat.

Capvt VI.

Rarum est, & a nemine quod sciam adhuc obseruatum veneficii, quod sequitur, exēplum. Fuxen Eugel, [a] & Catharina Haffner [b] aiunt hoc negotii sæpe sibi a Dæmone datum fuisse: cum grassaturę veneno se in alienas ædes intro-

[a] *Bulacii mēse April. 1586.*
[b] *Vvergauilla 6. Cal. Octob. 1586.*

intromittebant, vt designatos ad cædem homines collo, vel intestinis (sic enim loquuntur) quantum possent comprehenderent, ac cohiberent. Tum eum pręsto affuisse, putidamque carunculam e morticina aliqua pecude in os illis alte ingessisse: quod non aliter ac pręsentissimũ aliquod venenum illos statim necaret, atq. exstingueret. Quæ res nos admonet suam Satanã nequitiam semper integumentis aliquibus in nostram perniciem inuoluere: Quis enim nescit nihil nostrę opis eum, si quid molitur, indigere? Rursus, quis vnquam audiuit morticinæ pecudis frustulo tantum virus inesse, vt necis causam sic necessariam, ineuitabilemque habeat? aliud certe est quod agit, nempe vt suos in eius rei flagitii societatem trahat, dum adiutores operis facit. Ac quoniã intercedere aliquid oportet, quod oculos ipsos eius testes habeat, vsurpare eum quod spurcæ, impuræque suæ naturæ maxime conueniat: cadauerum scilicet putidas eiusmodi reliquias, vt alibi fusiꝰ dictũ est.

Variorum quæ Sortilegi occulte mortalibus inferre solent malorum exempla: quibus formidabiles eorum deteguntur artes, atque insidiæ.

CAPVT VII.

MAlos genios hominibus non modo ex sese infestos esse, sed & sedulo agere suos, vt habeant ad illorum cædes, ac damna quam pa-

ratissimos, instructissimosque, alibi iam demõstatum est. Verum quoniam vel deprehensionis metus: vel rei difficultas, ac magnitudo, vel denique consilii inopia, earumque artium ignoratio; quæ valent ad occultam perniciem: sæpe negotium impediunt, aut remorantur, prȩsto illis semper adsunt, non cessantes commonere, instare, materiam suggerere, ac si opus est, se cædis, scelerumque socios, ministros, ac satellites offerre, ac præbere. Ianæ Vldericæ [a] animũ non leuiter tetigerat, quod Ioannes Canardus mercedem, quam ob præbitam in pecoris publici custodia operam sibi dari postulabat, paulo ferocius denegasset, faciendum igitur aliquid erat quod ei vicissim doleret, ne hoc sic inultum abiret, nam leuissimas etiam offensas condonare sagis summa crux est: tantumque is labor, ac difficultas erat qua ratione iniuriæ suspicionẽ a se remoueret, si quæ ob eam rem ad Canardũ forte perueniret. Nam iam totum municipium rumor oppleuerat, cum Vlderica iurgandũ non esse qui vellet se, suaq. sana, ac salua habere. Recepit igitur Dæmon id ea via aggredi, quæ suspicionis nihil, quod in eam transferri posset, haberet: ac propere Canardi ædes, tum quidem occlusas per fenestram ingreditur, ibique eius pusellum in cunis dormientem adeo cõmode suffocat, vt catarrho exstinctus credi posset. Sed miseros parentes non fugit eius infortunii causa:

[a] *Lanfracuriæ 7. Id. Maias, 1588*

Nam

Nam in Vldericam aliquanto post sortilegii reã auditi testes id eius flagitium esse magna fiducia dixerunt. Quod tantum abest, vt deprecari voluerit, aut inficiari; vt magis ipsa confirmauerit singula, quæ in eo facinore intercessissent: diligenter etiam, ac studiose denarrando. Barbelina Rayel [a] cum Dæmone suo rationem aliquando iniit, quemadmodum Claudio Mammæo, a quo tamen nulla antea lacessita fuerat iniuria, damnum aliquod inferret; nam illis sçpe pro eodem est, meritos atque immeritos lædere (vt alibi a nobis dictũ est ex Sebastianæ Picardæ amplioribus verbis) placuit consiliũ de exsequendo noctu negotio, ne si interdiu id fieret, facilius in facinore deprehenderētur. Accedunt igitur ad eius vna cum vxore decumbentis ac dormientis lectum: Iuxta erat infans fasciis conuolutus: Hunc cunis detractum parabant in proximum fluētem mergere: sed experrecta mater nouo infantis vagitu manibus, vt fit in tenebris, primũ cunas cœpit tractare, tentatura si forte is introrsus se dimisisset, laxatis fasciis, aut iis contra agitatione se astrinxisset, vti illi ante non semel euenerat. Sed cunas nacta vacuas, potius nihil habuit quam vt cubito surgeret, ac vestigaret sicubi illũ reperiret. Quare præpedita, ac interclusa bona illa mulier hoc solum otii habuit, priusquam per caminum cũ Dæmone suo auolaret, vt infantē in lecti spon-

[a] Blainvilla ad aquas Id. Ian. 1587.

dam abderet ne illum præpropera ac festinans mater tam cito, ac volebat, reperiret: hoc etiam negotii discedens factura, quando eã prius mulctatam relinquere nõ poterat. Id sibi ita euenisse prodiderunt. Mammæus ille, atque eius vxor cum cõtra Alexiam Belhoriam (in quantũ eius facti suspicionem licet iniuria transferebant) testes audirentur, Nam non multo post Barbelina illa ob sortilegii ex vehementissimis indiciis suspicionem comprehensa factum id esse suũ nõ illius Belhoriæ agnouit: Huius sunt & quæ sequuntur facinora in Ioannem Ludouicũ, quem multis, vt aiebat, de causis oderat. Huic primũ traiicienti riuum quendam, ac ad molendinũ properanti adnitente Dæmone tritici saccum vehiculo excussit etiam grandem: tum eius equis superiniecit pulueris a Magistello suo medicati nonnihil, quo factum est, vt ex illis duoe vestigio morerẽtur, reliqui morbo cõflictati lãguorem in multos dies traherẽt. Deinde, ac nõ multo post felem mentita, atque hoc habitu eius domum noctu ingressa, eodem puluere bimum adhuc puerum lethaliter infecit: Tandẽ & medicatum pirum in via, quam is Gerbeuillæum contendens initurus erat, deposuit, quasi id e viatoris pera forte excidisset. Quo is imprudenter sublato, ac gustato statim graui morbo correptus vix prę dolore domum pedes se referre sustinuit: hæcque singula Dæmonem vti eue-

nerunt

nerunt non solum prædixisse, sed etiam illud de ponendo in viam piro consilium eius proprium fuisse. Catharina Ruffa [a] agnouit, solitā se de nocte per caminum in ædes alienas inferre, vt detractos cunis infantes pronos in culcitram sterneret, ac sic exstingueret, relicta etiam occasione, qua eius infortunii causam maritus in vxorem cum offensione perpetua reiiceret. Nam hoc adeo Dæmon sedulo agit vt sint rixę frequentes inter eos, qui se aliqua amicitiæ coniunctionisque necessitudine attingunt. Catharinæ Metensis [b] inimicitias, atque odium concitauerat in se Lolla Galæa: Hanc ob id illa impēdio vlcisci cupiebat; sed qua ratione id faciens noxæ suspicionem effugeret non videbat, quod suas insidias sciret ab ea diligenter obseruari. Reperit igitur viam Dæmon, qua id tuto exsequeretur, ac monuit vt postridie cum e fornacibus Salinæ, quæ Dusæ omnium quas habet Lotharingia celeberrima est vna candentes carbones sitellis suis pro more domum referrent; præsto adesset, cum Lollæ sua ceu turbine deiiceretur, ac in eius os propere halitum suum efflaret, sic enim futurum vt partum suum ante tempus atque in maximis doloribus eiiceret. Quod vti verbis præceperat, ita reipsa est consequutum. Namque ad signum deturbatæ sitellæ a Dæmone perflata Lolla impuro Catharinę spiritu euestigio in vehementissimos partus do

[a] Vella ad Mosellam 9. Cal Iul. 1587.

[b] Dusæ prid. Non Sept. 1587.

lores incidit, vixque domum mature satis peruenire potuit. Iana Gransanctua [a] sera iam nocte nens ad lucernā sola animo voluebat, quēadmodum de Barbara Gratiosa, a qua passa erat iniuriam, pœnas expeteret. Præsto affuit Dæmon felis specie conspicuus, auctorque fuit, vt limacis testam in puluerem comminueret, eoque illius vestem conspergeret. Amplexata hoc consilium obseruauit sicubi commode id explicare posset. Nec longius illam remorata est occasio: Nam repertam Barbaram obscuro stabulo in pecudum præsepia paleas comportantē vna cum pecudibus, quæ ibi erant, illo puluere suffudit, fuitque is protinus omnibus ad vnū lethalis. Eo postea minus noxie vsa est in plectēda filia Antonii Gibosi: nam cum itidem illo eā abunde aspersisset, membra eius leui tantū morbo debilitauit, ac cum aliquot post dies sanandi animo illam eodem respersisset, a morbo recreauit. In quo obiter hoc aduertendum venit, pharmacis quibus sic vtuntur non esse insitam aliquam vim certam vel necandi, vel sanandi, neque enim eadem res ad tam repugnantia simul efficax esse potest, sed ea omnia Dęmonem pro sua potestate latenter moliri atque efficere, satisque illi esse, si sagæ operi manus tantū admoueant, quo se noxæ, maleficiique conscias reddant, ac participes. Huc & referri poterit, qđ scribit Plinius, [b] fontem esse in Dodona: cui si quis

[a] Condai mēse Iul. 1582.

[b] lib. 2. c. 103

quis ardentes faces immergat, exstinguat: si exstinctas admoueat, accendat. Nam hæc prodigia eius Dęmonis, qui ibi edebat oracula, fuisse, nemini dubium esse debet: neque in iis sibi natura quicquam vnquam vendicauit: Rursus & illud Plutarchi [a] de Cicerone venefica, quæ eadem virga mentem adimebat, & reddebat: homines in pecudes immutabat, iterumque sibi restituebat. Refert & Petrus de Abano [b] visum a se præstigiatorem, qui taurum ei in aurem cõcepta quędam verba immurmurando, ceu mortuum humi prosterneret: illumq; repetitis iisdem verbis suscitaret, atq. in pedes erigeret. Sed pergamus cetera huius argumenti narrare exẽpla. Alexiæ Belhoriæ c frequentes erant rixæ cũ marito, vt assolet vbi quotidiana est domi inopia, atque egestas: resque in tantum odium peruenerat, vt iam non voluntate, sed difficultate vlciscendi tantum teneretur. Hoc ad se Dæmon recipit facere, si se dignum iudicaret, quem de ea re obsecraret. Adhibentur preces quam demissis verbis voluit, prouinciam suscipit: forte eo die, qui dies erat pridie Natalium Seruatoris, miser maritus in vicinã vrbem erat profectus, ibi vt compararet quæ vsui esse solent familiæ genialibus illis diebus: ac sera iam nocte domũ redibat. Hũc in itinere violenter correptum, ac verberibus acceptum Dæmon seminecem deiecit in cryptam Donalibariæ (id nomen illi lo-

a *In dialogo An bruta animalia ratione vtãtur.*
b *Different. 156.*

c *B'ainuil[illegible] ad aqu[illegible] Cal. Feb. 1587.*

loco est) ac ad bonam eius vxorem auolans, ei quæ a se gesta erant nuntiauit. Quibus auditis, in viam se dat confestim: tum vt officiosam se hoc de eius reditu studio, ac cura demonstraret: tum maxime, vt ipsa oculis suis videret, quã adeo pridem animo suo concupiuerat illius miseriam, ac calamitatem. Ac tandem iacentem, & lamentabiliter infortunium suum conquerẽtem nacta, Hem mi vir (inquit) conabar tibi obuiam, quæ te scirem ruri adeo multa nocte: sed quid hoc sibi vult, quod te sic humi prostratum, ac dolentem video? Edocta igitur quod iã ipsa sciebat illũ subleuauit, ac quod potuit humero adminiculata domum reduxit, vbi ex plagarum intolerabili dolore illa ipsa nocte interiit. Postridie inclamata vicinia eius cadauer, vt erat cæcis, ac liuentibus ictibus saucium, nudum exponit: narratque, vti pridie sicariorum manibus elapsus eo habitu domum se anhelãs retulisset. Quod apud omnes facile fidem obtinuit. Nam neque ea ætate erat, ac forma, vt mœchos introduxisse putaretur. Iacobeta Equina, [a] cum parum sibi gratos quosdam videret transuerso saltu iter suum habentes, ac aliqua ratione vellet illis esse nocitum, quod in ore promtum habuit, id est, illico imprecata: scilicet vt in eos viarum errores inciderent, vnde se explicare non possent. Quod & vti experiuerat ita accidit. Nam de via digressi tam longũ deerra-

[a] *Sexati Transsyluas, 6. Id. Oct. 1585.*

deerrauerant, vt domum tandem reuersi vix præ lassitudine se sustinerent. En, vt hominum vita Dæmonum insidiis, contumeliisque est obnoxia Quæ res eos assidue admonere debet, quam intenta in Deum mente semper esse debeant, vt is præsidio suo eos sepiat, angelis suis eorum mandet custodiam: de laqueo venantiũ eos seruet, liberet, eripiat.[a] a Psal. 90.

Sparsas a sagis humi herbas, puluerem, festucas, aliasque id genus quisquilias supergredientibus necis, vel morbi certissimam causam, prout illis nocendi consilium fuit, ac voluntas afferre ceteros omnes, quib. parcere decreuerunt, saluos, incolumesq; euadere In quo mire elucent Diaboli in affligendis, perdendisque hominibus artes, ac machina.

CAPVT VIII.

SVpra demonstratum est ex sagarum verbis non obscuris morborũ, sanationumve causas ex eadẽ sæpe re eas petere, ac mutuari. Rursus aspectum ab iis aliorum vestibus puluerem mortiferum nonnunquam esse, cum eum ipsæ citra noxam vllam attrectent. Deniq. qui inde sequitur morbus nulla alia arte fere esse medicabilem quam quæ ab illis volentibus proficiscitur: eamq; plerumque vnius, atque alterius verbi prolatione; vel manus solo contactu; sæpe etiam earum rerum adhibitione, quarum

vsus vulgo aduersus morbum nullum est efficax, constare, ac contineri. Quæ omnia satis indicant rebus, quas sic adhibent, nec iuuandi, nec nocendi facultatem sua natura inesse: sed quicquid id est, quod sic prodigiose efficiunt, hoc totum sibi Dęmones vi aliqua, cuius ignoretur causa & ratio, asserere, ac efficere. Siquidē exempla earum rerum continent, quæ nulla naturæ probabili causa nituntur: sed potius ab eo, quem ipsa in agendo, patiendoque tenere solet, modo, atque ordine sunt alienissima. Quod & ex sequentibus testatum, manifestumq. magis fiet. Odilla Boncuriana [a] recitauit moris esse sortilegis, qui in facinore deprehēdi timēt, venenatum puluerem ibi disseminare, qua viā facturos putant, quib. calamitatis aliquid struunt, ac moliuntur. Cui conuenit illud Rosæ G[illegible]dinæ, [b] quæ se Stephanum Obertum popularem suum in morbum lethalem coniecisse fassa est cum eius limen tali pul[illegible]e antelucanis horis conspersisset. Iacobus quoque Agathius [c] eā tollendæ vxoris Hilarii a Banno longe commodissimam viam se a Dęmone edoctū fuisse memorauit. Isabella Bardæa, [d] & Martha Mergelatia [e] nunquam se frustra eam contra quemquam tentasse: præsertim si hoc a Dęmone suo iussæ essent facere. Francisca Perina [f] pyra aliquot, quæ ex arbore vicini (Riberiano ei nomē erat) deciderant, transiens sustulerat: ob

quod

a *Haracuria 11. Cal Ian. 1586.*
b *in agro Stinensi Non. Nou 1586.*
c *Leberii 9. Cal. April. 1588.*
d *Spinali Trid Non. Maij 1588.*
e *Bindusis Anno 1588.*
f *Bain 4. Non. Iun. 1588.*

quod ei ἐπαυτοφώρῳ ἁλοὺς durius vapulauerat. Id ergo illa dolens, ac aliqua ratione vlcisci cupiēs non longe abiit, quin Dæmon explendi desiderii occasionem aliquam aperiret. Ea vero fuit iter, quo Riberianus summo mane ad operas suas contendere solebat, herbula, quam tum illi tradidit vt insterneret: Quod cum fecisset, ac ille insidiarum ignarus locum eum esset supergressus, illico in eum morbum incidit, qui vitā illi non multo post cruciabiliter abrumperet. Benedictus Drigæus [a] id consilii sibi a Dæmone datum fuisse ait: eius vel vestem, vel ianuā veneno inficere, cui mortem vellet afferre. Barbelina Rayel, [b] se contra Franciscum Tibicinē, (cuius viciniæ non pridem commigrauerat) id adhibuisse. Ac cum pos. icum, per quod pecus adaquabat, puluere virulento contaminauisset, postridie ex eius equab. tres esse ad præsepe repertas exanimes, atque supinas. Claudius Morelius, [c] cum pro foribus Wolfangi Hadonuillæi affinis sui id fecisset, ac eo loci forte iter haberet: eius filia, confestim contracto morbo ex eo non multo post misere interiit. Illac etiā equus iter habēs crus fregit. Idem simili fascino mulctauit Nicolaum Augustinum Serræ Castellanum, cum quo erant illi inimicitiæ: Ac cū eius vicem aliquot post dies miseresceret, quem tā diuturno, ac graui morbo cōflictatum videret: non potuit tamen opem vllā afferre, aut a mor-

a *Haraeuria 18. Cal. Ian. 1586.*

b *Blainuilla ad aquas Id. Ian. 1587.*

c *Serra 3. Non. Dec. 1586.*

bo vel tantillum recreare, vetante, ac prohibente id Dæmone, cum quo de ea re sæpius tamen expostulauerat. Catharina Metensis[a] acerbe ferens pistoris cuiusdam repulsam, a quo mutuũ panem rogauerat: Et vt hanc rependeret gratiã Dæmonis sui implorat auxilium. Astat is momento pro suo more diligens, atque officiosus ad quamcunque vindictæ occasionem: atque ea gratia illi herbas suggerit conuolutas papyro, monens eo loci illas vt dispergeret, vbi frequẽtior is, eiusque esset familia: Nec mora acceptas effundit in porticum, per quam necessarius in vicum erat egressus: Cuidã insistit pistor, postque eum vxor & liberi, omnes eodem morbo correpti non prius conualescunt, quam saga ducta misericordia a Dæmone impetrasset, ex ea valetudine vt emergerent. Atque in id herbas denuo accepit, quas clam eorum submisit cubili sicuti facere edocta fuerat: sicque confirmata a morbo valetudine ad pristinam sanitatẽ omnes rediisse. Catharina Latomia[b] acceptam etiam a Dæmone herbam transuerso limini ædium Ioannis Antonii subdiderat; quod vt eius vxor est supergressa, prorsus ei lac in mammis exaruit: ex qua penuria postmodũ infans, quẽ tum forte lactabat, interiit: quod vnum maxime in votis habebat. Nam vt sortilegis inter animantia hominum semper est pręcipua cędes: ita inter homines infantium, ac eorum, quos ę-

tatis

[a] Dusa Prid. Non Sept. 1586.

[b] Haracuria Non. Feb. 1587.

tatis innocentia, atque integritas magis commēdat longe est gratissima: vti recensuit aliquā do Iacoba Caualllia. [a] Drigæus etiam ille, & Odilla, quorum modo memini cum in eius pagi, vbi domicilium habebant collatione, indictioneque ab exactoribus præter modum (quantū ipsi suas facultates reputabant) essent cēsiti, atque eam iniuriam insigni aliquo damno coercere, ac vindicare cuperent: non defuit qui pro ea offensione gratum, conueniensque consiliū afferret Dæmon. Tale autem id fuit, vt ibi quā latissime venenum spargerent, vbi eius pagi pecus frequentius pabulari solebat. Quod, vt magis esset illis in promtu, indicauit posse confici ex primis quibusque, qui se offerrent, vermiculis: vbi essent satis ad dispergendum attriti, & comminuti. Hoc igitur cum fecissent, intra dies paucos periere in eo pago pecudes centum, & quinquaginta (vt Drigæus recitauit) vel cētum, & sexaginta (vt Odilla:) diuersi enim interrogati cetera præterquam in numero conuenerunt. Id etiam res ipsa comprobauit: nam totidem fere illo tempore sunt ab eius loci incolis desideratæ. Ecce vt sparsæ herbæ, puluis, vermiculi, aliæque id genus quisquiliæ nō morbū tantum faciunt, aut necem afferunt, quod alioqui per contagionem factum defendi posset, vti in rerum pestiferarum aspiratione, aut contactu euenire solet: sed & membra frangunt, ac

a Saxa 5 Id. Octob. 1585.

debilitant, lac minuunt, deducunt, ac perimūt. Ea igitur nisi arcano aliquo Dæmonis ministerio præstari non posse manifestum est. Et id adeo confirmat, quod ei tantum noxia sunt, cui perdendo, aut lædendo sunt destinata: Ceteri enim omnes tuto, ac citra noxam supergredi, & calcare solent. Quod & Alexiæ Drigeæ,[a] quod sequitur factū, iam indubitatum reddit. Ea filicis manipulum a Dæmone suo acceperat per eā viam spargendum, quam Claudii cuiusdam pastoris filia, qui cum illi simultas intercesserat, frequentius inibat: eo consilio, vt illam confestim perderet Id tamen vnum verebatur, ne illud infortunium alios etiam, qui eam viam ingrederentur, quibusque nihil nocitum esse vellet, læderet. Iussit igitur Dæmon de hoc vt quiesceret, quod sors nisi eam, cui poneretur, non esset attactura: Quod vti prędixerat, ita & postridie euenit. Nā sola ex omni vicinia pastoris filia illac itando mortis causam contraxit Humberti etiam Castellani nō multo post valetudinem miserrime afflixit: cum eius sedile eadem herba perfricuisset: fuitque illi soli ea fascinatio pernicialis: cum tamen multi alii ante, postque eum in illo sedissent. Huic & alia duo exempla non male adiungi poterunt: vnum de Ioanna Poirelia,[b] a qua medicatam offam cum vniuersa vicini familia degustasset: ei tamen soli interitum attulit, quem ipsa animo ad cædem destinauerat:

a Haracuria 4. Id. Nou. 1586.

b Porsnra ad Castrosa'inum, mense April. 1582.

ſtinauerat: alterum de Hubertula Buxeriana:[a] huic inique iniurius fuerat e municipibus quidam N. nomine, eumq. abunde vltura iam ſibi videbatur, ſi vaccas quinque, quarum prouentu ſe, familiamque ſuam ſuſtentabat veneno tolleret. Periculum tamen erat, ne in facinore deprehenderetur, ſi ſua manu illud ipſa patraret ſingulos medicata virga contingens, quem morem in aliis ſuis veneficiis tenere ſolebat. Iſto igitur metu vt eam liberaret eius Magiſtellus, monet, vt antelucanis horis paſcua, ad quæ frequētior pecoris erat appulſus, venenato, quē a ſe ante acceperat, puluere cōſpergeret: Reſtare quidem primum il...ā, ac vereri, ...e ea lues ad vniuerſum pecus perueniret: cui tamen volebat parcere, præterquam N. illius vaccis, quem vnū tali infortunio mulctatum cupiebat. Recepit Dæmon intra eum quinque vaccarum numerū futuram eſſe omnem noxam: Idq. euentus tandem comprobauit; nam ſolæ illæ ex omnibus perierunt, aut in morbum inciderūt. Faceſſant, igitur iam nunc, qui nugas eſſe dicunt, quæ pacta ſagis rumor eſt cum Dęmonibus intercedere: cum res ipſa de ſe ſit indicio, multorumque præterea mortalium iuſtiſſimis querelis teſtata, ac comprobata reperiatur: quam tamen vix ſentiant ſtolidi quidam: adeo bis ſtulti nullo malo ſapiunt.

[a] *a Buxeril ad quercum 3. Cal. Mai. 1589.*

Quid cauſa ſit, quod Diabolus Maleficorum ſæpe

assensum postulat, vbi quid alicui calamitatis molitur, ac struit: Plurimaque, quæ ad illum more facere demonstrant, exempla.

Capvt IX.

QVod homines Diaboli opera affligantur morbis insolitis, quorumque ratio Medicis constare nō possit, satis Iob [a] docet historia: Et quę D. Lucas [b] recitat de muliere, quā spiritꝰ infirmitatis sic decem & octo annis alligatā habuit, vt eius ex neruorum contractione totum corpus esset incuruum. Verum quod priusquā id aggrediatur facere suorum ille ad hoc assensum sæpe postulat, quasi aliter debiles eius vires futuræ sint non paruam dubitationem semper attulit existimantibus multis hoc inde esse, quod pridem, si quæ vult arbitratu suo faceret, pessum iissent omnes mortales, quibus is nunquam non fuit hostis infestissimus: Ideoque illi a Deo iam a primo, quo e statu suo deiectus est, tempore occlusam fuisse omnem contumeliis libidinem, nec hominibus nisi per homines vllam illi esse nocendi relictam facultatem. Quæ quidem etsi defendi potest opinio, nec ea etiam sententia male stare videbitur, quæ Satanā vti carnificem, & ministrum iræ Dei pleraque omnia in hominum perniciem per se agere ac moliri astruit: eumque consensum consulto, atque ea causa, illum exigere, vt in sceleris societatem, con-

[a] Cap. 14.
[b] Cap. 13. vers. 11.

conſcientiamq. ſuos aſciſcat gratiam aliquam promereatur; dum eius quam tantopere concupiuerunt, vltionis compotes facit, potentiā ſuā oſtentet, ac venditet: dum ea præſtat, quæ omnes omnium hominum vires vincere, ac ſuperare videntur: a ſortilegis denique omnē noxiæ ſuſpicionem auertat, atque amoueat, dum eam infert illis abſentibus, ac ne digito quidē opus adiuuantibus. Et hæc quidem, quæ ſequuntur, documenta non obſcure illa de conſenſu indicant, ac commonſtrant. Beatrix Bayona [a] cum Petronium Maxentium, a quo grauiore aliqua laceſſita fuerat iniuria, vlciſci vellet: id tandem Dæmon, cui ſe illa addixerat, facturum ſe recepit, modo ipſa aſſentiretur. Nec mora vt hoc ſe dixit cupere, ſtatim ille Petronii adhuc infantē filium aggreditur, necatque: ac poſtridie, quaſi re bene geſta, gloriabundus id illi nuntiat. Hoc etiam ad contumeliam adiiciens, matrem quidem impatientiſſime mortem ferre filii; ſed ne eo quidem luctu ad vitam illum eſſe reuocaturam. Iana Gallæa [b] ſola imprecatione Catharinam Symonetam valetudine tentauit: vt & alios plures ante fecerat: exploratum multo vſu habens nuda eiuſmodi voluntate damnum inferri poſſe, prout pacto illi cum Dæmone ante conuenerat. Idem Barbelina Rayel [c] ſæpe optatu ſuo a Magiſtro factum memorauit, quē preterea non tantū ad exſequenda iſtiuſmodi vota

a *Gerbeuillæi 4. Non. Aug 1585.*

b *Mirecuriæ 7 Id. Dece. 1583.*

c *Blainuillæ ad aquas Id. ian. 1587.*

pacatissimum, sed & in renuntianda legatione diligentissimum semper esset experta. Nam nec ita pridem vix diris popularem quendam suũ deuouere cœperat, cum canis horridæ speciei is astitit, nuntiãs iam peractum esse opus ex eius animi sententia. Rosa Gerardina,[a] Anna Drigæa,[b] Iacotius Iacotinus,[c] Iacobus Piscator, & Coleta eius[d] vxor, atq. alii complures pro certo asseruerunt intabescere fere omnes, quibus diras sunt imprecati. Quodque ipsi aperte moliri non audent, solere per Dæmonem suum in eos, quos odio aliquo prosequũtur, occulte exsequi. Nicolæa Morelia[e] fassa est, oratu suo illũ atro inspersisse puluere Nicolai Dominici equos, dũ is eos ad vicinum fontem appelleret: vnde grauissimo morbo correpti in summa miseria non multo post interiissent. Præterea cum e familia Dynastæ eius pagi, quẽ incolebat, coco venenum fecisset, ac morbus tantum mortis expers esset secutus: primum quidem durissime ob id Dæmoni vapulasse; tum coactum fuisse hoc illi prouinciæ demandare, vt damno grauiore eum afficeret, ac si vellet, exstingueret. Qua accepta momento adulauit in eius culinam, ac potionem, quæ tum illi forte ad sanationem in mortario miscebatur, mortifero puluere a nemine conspectus inspersit: vnde & non multo post is e viuis abiit. Hoc mihi sua fide narrauit Dynasta ille, quod præsens adfuisset, omniaque

a In agro Stiuensi Non. Nou. 1586.
b Haracuria Id. Nouem. 1586.
c Mirecuriawense Octo. 1586.
d Gerbeuillai 4. Non. Maii. 1586.
e Serra 14. Cal. Feb. 1587.

otiose

otiose etiam obseruasset. Ei exemplo etiam nō absimile est hoc Nicolai Carpentarii, quē Martha Margelatia Brindensis [a] per Dæmonem suū mortifero puluere absens etiā consperserit, quod is iuxta prædiolum, quod illa habebat, lignorū fecisset congeriem, quæ illi esset impedimento. Rursus hoc Iaquelinæ Xaluetæ, [b] quæ retulit satis sibi semper fuisse, quoties perditum vellet vel hominem, vel pecudem, id solo etiā nutu Dæmoni suo, vt fieret, indicare. Quod & eius popularis Hubertula [c] cum insequenti anno sortilegii itidem rea peageretur, hac etiam narratione confirmauit. Rure redieramus (inquit) multo opere fatigatæ, quod faciundū locauerat Leonardus quidā nomine, exspectabamusque auide, dum cœna nobis apponeretur. Ecce vero eius filia desidiam mihi vni ferocius exprobrare, ac iubere, interea vt in lintea forte ibi vt lauarentur congesta lixiuium infunderē: Ob quem ego superuacaneum laborem cū indignabunda diras illi imprecarer, non longe abfuit Magistellus meus, qui propere se hāc proteruitatem in illam, si ita iuberem, vindicaturū polliceretur: Quod & me allubescēte præstitit. Nam ad matrem ruri operas postridie curantē trepida accurrit filia, nuntians puellulum fratrē tutelæ suæ commissum casu, cui ipsa obsistere non quiuisset, calida esse perfusum, iamiamq. animam exhalare. Quod ego audiens, cuius o-

a *Spinal. Prid. Non. Maias 1588.*

b *Buxerii ad quercum 4. Cal. Maii 1588.*

c *Ibidem 5. Cal. Mart. 1589.*

opera id esset factum facile conieci: Et non adeo multo post accurrit Magistellus ille meus, narrauitque mihi quemadmodum mea gratia hoc bonę illi negotium confecisset. Non euasuram siquidem, quin parentibus pœnas grauissimas segnitiei, desidiæque qualem ipsa mihi adeo ferociter exprobrauerat, dedisset. Postremũ erit in hanc sententiam de Iana Armacuriana. [a] Ea spicarum fasciculos tres ex agro vicini subtraxerat, atque in Alexiæ Cabusiæ proximum hortum, quod is occultando furto maxime esset opportunus, deposuerat: sed nõ ita clã, quin & Cabusia forte tũ in semota aliqua horti parte opus faciente aduerteretur. Quæ cũ, vt est mulierum ingenium, vicinis quod viderat palam fecisset; atque ex eo Iana non modo male audiret, sed & iam in discrimen aliquod veniret (nã furto etiam subducti ex alieno horto oleris pœna est fustiũ in Lotharingia) dici nequit quanta ira, atque indignatione in illam exarserit: vtque post hæc nõ cessauerit omnes vias, rationesque exquirere quo tam insignem iniuriam pro libidine tandem exsequeretur. Ergo ardentius hoc in solutione meditantem Dæmon ille, cui sese addixerat eam aggreditur, increpatq. ignauiam, quæ hanc in animo suo ægritudinẽ passa esset tamdiu residere: cum paratum se, atq. obsequentem ad quamcumque vindictæ occasionem toties esset experta: Assentiretur modo, aut

[a] Leheru 5. Cal. April. 1588.

aut prouinciam demandaret. sic enim non longius inultam iri eam linguæ petulantiam. Nec mora, vt se id dixit Iana cupere, aduolat sedulus ille minister ad Alexiam (iumenta tum forte ea asseruabat in pascuis; atque ex eis vnum quod in proximas segetes euaserat ad armentum tentabat reducere) turbine correptam impingit in humum tanta vi vt illi crus frangeret, de ceteroque relinqueret adeo ex eo casu attonitam, vt domum seminecem referre oporteret. Diuersa, atque altera nihil præmonita quid alterius ferret narratio, totidem tamen verbis historiam hanc recensuere Iana illa, atque Alexia: tum & euentus multis ipso aspectu cognitus eam manifestissimam reddidit. Hic occurrit a multis agitata quæstio, tantumne homini in hominem vnquam licere possit, vel si fauentes, obsequentesque habeat, quotquot sustinet orbis Dæmones, vt sola deuotione, imprecationeque cuiusquam capiti, agris, fortunis, damnum, ac perniciem inuehere queat. Et id quidem ita fieri posse iam a multis ætatibus crediderunt veteres: vti indicant quæ adhuc exstant duodecim tabularum fragmenta: [a] QVI FRVGES EXCANTASSIT. Et alibi: QVI MALVM CARMEN INCANTASSIT. Inde enim facile intelligere est arcanas quasdam, & vetustas exsecrationes iam tũ fuisse, quarum ea vis foret, vt cui semel obnuntiarentur nunquam exitium, perniciemque vita-

a Plin. l. 28. c. 2 & lib. 30 cap. 1.

ret. Quod etsi alicubi deridet Seneca,[a] inquiens id fieri nō posse, tam palam esse, vt eius rei caussa nullius philosophi schola intranda sit: nō est tamen quod quis se ob id in hoc minus credulum præbeat: Siquidem ad imbres, qui attrahi cautibus, ac repelli a quibusdam credebantur, suam ille refert orationem: Quæ res homini, qui totus a naturæ legibus pendebat, nisi alienissima, absurdissimaque videri non poterat. Naturam (inquit in libro de Ira [b]) mutare difficile est, nec licet semel mixta nascentium elementa conuertere. Tum professione Stoicus erat: vti scriptis a se libris fere omnibus demonstrat. Et qui eius ex Tacito, Suetonioque vitam decerpsit, testatur. Quæ philosophorū familia, nisi quod naturæ conueniens, consentaneumque esset, semper respuit, ac reiecit. Deniq; huic, si contra plane sentiat, reclamant quę passim apud probatæ fidei auctores, reperiuntur exempla, ac documenta. Nomphis in quarto Herculeorum libro rem refert haudquaquā fabulosam (inquit Plutarchus [c]) aprū immensæ magnitudinis Xanthorum fines inuasisse, qui sata, frugesque circumquaque deuastans a Bellerophonte sit interfectus: Cumque pro eo beneficio nihil illi gratiæ esset repensum, rogasse impensius Neptunum, vt eam ingratitudinem vlcisceretur. Quapropter salsum quemdā humorem per eorum agros scaturiisse, sic vt quicquid

in

a Lib. 4. Natural q. c. 7.

b Cap. 11.

c In lib. de clar. mulier. c. 9.

in iis nasceretur, eo humore corruptum deficeret. Nec prius tanti mali finem affuisse, quã mulierum precibus victus Bellerophon Neptunum, vt Xanthis tandem ignosceret, exoraret. Quæ etiã ex eo probabilior mihi videtur oratio, quod hodiernarum sagarũ Magistelli, quos dubium nõ est pro Diis olim coluisse homines, simile quid etiamnum factitant. Nam si quid illis forte fit quod doleat, prȩsto adsunt qui iniuriam vindicent Dȩmones: vel etiam grauius, seueriusque quam ipsæ exoptarint. Tum rogari gestiunt ei malo vt opem, salutemque aliquam ferant sic ex offensione vltionẽ: ex vltione noxam: e noxa supplicationem impiam, ac detestabilem vno ductu aucupantes. Qui cumulus longe est maximus earũ nequitiarum, ad quas homines abducere tentãt. Et certe is fere sagarum nunc mos est, vt ad leuem quamq. offensiunculam indoleant: iram inde contractam cũ magna acerbitate euomant: tandemque sedatȩ, ac munusculo aliquo delinitæ malis a se apportatis remedium adhibeant. Quod & in Bellerophonte illo nunc obseruare est, dum incandescit, dum affligit infortunio, dumque per eius infortunii occasionem afflictos eo adigit, a se vt rebus lapsis opem auxiliumq. supplices petant. In quales etiam difficultates, atque angustias tridui perpetui aduersa tempestate coniectus Xerxes, quarto demum die a Magis impetrauit

[a] In Polymnia.

[b] Saturnal. lib. 3. cap. 9.

eam vt compescerent. Quod & fecerunt (inquit Herodotus[a]) quibusdam animalium incisionibus incantatis ventis, instauratisque Thetidi, ac Nereidibus sacris. Sed vt incœptum de imprecationum arcanis viribus sermonem persequar: maximeque quæ homines ipsos tum priuatim, tum publice afficere solent, ac percellere nota est illa ex antiquis historiis verborum cõceptio (Liuius carmina deuotoria appellat) qua Dictatores, atque Imperatores euocatis numinibus vrbes, exercitusque deuouebant. Referã autem ex Macrobio[b] integram quod habeat omnibus numeris expressam detestandæ in caput, fortunasque alterius iræ diuinæ formulã: nullibique quod sciam adeo luculenta reperiatur. Dis pater, siue Iouis Manes, siue quo alio nomine fas est nominare, vt omnes illam vrbem, exercitumque quem ego me sentio dicere fuga, formidine, terrore compleatis: quique aduersus legiones, exercitumq. nostrum arma, telaque ferent, vti vos eos exercitus, eos hostes, eosque homines, vrbes, agrosque eorum, & qui in his locis, regionibusque, agris, vrbibusque habitant abducatis: lumine supero priuetis: exercitũque hostium, vrbes, agrosque eorum deuotas, consecratasque habeatis illis legibus, quib. quãdoque sunt maxime hostes deuoti: eosque ego vicarios pro me fide, magistratuq. meo vt pro populo Romano, exercitibus, legionibusq; nostris

ſtris do, deuoueo, Si hæ ita faxitis, vt ego ſciam, ſentiam, intelligam, tum quiſque votum hoc faxit recte factum eſto. Ouibus atris tribus Tellus mater, teque Iupiter obteſtor. Quum tellurem dicit, manibus terram tangit: cum Iouem dicit, manus ad cœlum tollit: cum votum recipere dicit, manibus pectus tangit Qua deuotione Stonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenates intra Italiam: extra vero Carthaginem, & Corinthum tum multos exercitus, oppidaque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarumque gentium funditus periiſſe priſci loquntur annales. Et eius equidem virtute effectum plerique putant, quod nonnullæ recitant hiſtoriæ, vt ſcilicet in exercitu nulla præbente ſe idonea alia cauſa viri vna, & equi metu ſubito corriperentur, in fugamque verterentur. Nam a Pane, vel aliquo Deorum eiuſmodi deuotionibus incitato, ac commoto (quam etiam ob cauſam Pauſanias [a] Πανικὸν: Pindarus [b] *Δαιμόνιον φόβον* appellaſſe videtur) eorum terrorem immitti ſolere exiſtimauerunt. Quinimo nec hoſtes tantum, ſed & ciues iſtiuſmodi Diris innectere ſolebāt, ſi aliter a nefario aliquo incepto, ac rei publicæ pernicioſo eos reuocare non poterant. Actæius in via, per quam Craſſus [c] iter facturus erat, ſuccenſam cratem conſtituit: cumque ad eum locum Craſſus peruenisſet, aſſiſtens is, & ſacra quædam, ac libatio-

a *In Phocaicis.*

b *In Nemeis.*

c *Plutarch. in vita M. Craſsi. Cic. in lib de Diuinatione.*

nes faciens diras admodũ, atq. horrendas exſecrationes obnuntiauit, Deos quoſdam inauditos antea, atque horrendos nomine appellans: Nec eas illi fruſtra fuiſſe merito creditũ eſt ob eam, quæ non multo poſt ſecuta eſt, Parthicam cladem, & inſignem equidem, ac memorandã: Denique nec contemnendi periculi res ea graui bus etiã, ac conſtantib. viris olim viſa eſt quacumque de cauſa, aut a quouis ipſa denuntiaretur. Piſoni (inquit Suetonius [a] de Germanico loquens) decreta ſua reſcindenti, clientelas diu vexanti non prius ſuccenſere in animũ induxit, quam veneficiis, & deuotionibus impugnari ſe comperit: tum enim domeſticis vltionem mandauit, ſi quid ſibi accideret. Quod & hodie iis interminari ſolemus, quibuſcum nobis rixa eſt, ſi qua præſertim veneficii ſuſpicione laborant: nempe ſi deterius aliquid contingat nos eius cauſam in illos eſſe reiecturos. Et hæc quidem cautio ſæpe profuit: Nã a mala ſua libidine iſtius metu illos retractos, ac reuocatos fuiſſe experientia non ſemel eſt comprobatum. Et ea quidem Latinorum animos non primũ imbuerat opinio. Nam & Athenis templum ſuũ Diris fuiſſe ſtatutum Heſychius ſcribit: Ariſtophanesque meminit in Horis. Puto eadem de cauſa qua febri, Vertumnis, ac Veiouibus iidẽ Latini poſuerunt: ne ſcilicet eiuſmodi denũtiationibus prouocatæ obeſſent, nocerent, incõmodarent:

[a] In Caligula, cap. 5.

modarent. Nam tum vulgarem earum imprecationem fuisse indicant, quæ eius ætatis oratores scripta reliquere. Ἐπεύχεται (inquit Æschines in oratione κατὰ Κτησιφῶντος) μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα &cæt. Quæ exsecrationum verba nunc quoq; sagis nostris sæpe in buccam veniunt, si quid forte mendicantibus denegatur. Neque enim alia earum frequẽtior oratio est, quã vt vniuersa eius familia fame pereat, qui stipẽ non confert: pariat irata Lucina materfamilias: prodigiis, portentisq; tota domus infestetur. Nec equidem (quod deplorandũ est) votis semper innotuit, cuius & nos alibi meminimus: Idẽ eadem in oratione Æschines. γέγραπται γὰρ οὕτος ἐν τῇ ἀρᾷ εἴ τις τάδε φησὶ, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος ἐναγὴς ἔσω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Et hoc quoque crebro vsurpant sagæ illæ: Nam non modo singulorum res domesticas, ac priuatas, sed & plurimum communes, ac publicas diris suis interuertunt, ac pessundant: Illis bouem, iumentum, vxorem, liberos, vitã denique ipsam: his vniuersum pecus, segetes, vindemiam, ac sæpe integros pagos, & oppida. Et habent ad nutum qui vota ea statim exsequantur. Dæmones morbo, syderatione, fulmine, chasmate: si modo eæ res, in quas sunt concepta, Dei præsidio sunt destitutę: nam aliter nehilum quidem nocere posse certum est: quod &

pluribus alibi ostendimus. Tum diuersi suam quisq. prouinciam sortiuntur, vti olim Dii gentium, alius aeris tempestates, alius maris procellas commouebat: alius hunc, illumue morbum incutiebat: alius aliud pariebat infortunium, Et haud scio, an inde in quorumdam animos is nũc dimanauerit error: vt quibus male precari volunt, eos morbo quem in alicuius indigetis potestate esse credunt feriri optent: veluti cum DD. Ioannis, Antonii, Manii, Anastasii mala male ominãtur, ἐπιληψίαν, ignem sacrum, impetiginem, μανίαν intelligentes. Nam ea hominibus immittere cœlites illos multi putant: eoque adeo nomine sæpe sunt venerabiles, ac etiã formidabiles. Quam bene viderint qui istis ducuntur opinionibus.

-- nec enim liuescere fas est.
Vel nocuisse Deos. [a]

[a] *Claud. de rapt. Proser. lib. 2.*

Nisi Diuos sibi fingunt, quales habuit errorum tenebris obcæcata illa antiquitas vbiq. diros, truces, noxios, atque adeo ministros earum pœnarum, quas quisque de alio per summam etiã expetere vult iniuriam, ac contumeliam. Porro quod quis dixerit istis iniuriis atque infortuniis facile obnoxios fuisse illi⁹ ætatis homines, qui se volentes in Dæmonum potestatem permittebant: qua conditione nõ æquum sit censeri, quos Deus nunc in tutela, præsidioq. suo vt iam in familiam cooptatos latere voluit, nõ

ita

ita res est: Nam habuerunt tum Hebræi, tū Christiani suas ἀρὰς, καὶ κατάρας, in tanta etiam religione, vt nemini fas esset qui in eas non iniuria incidisset euadere. Ochozias [a] Rex cēturionem cum quinquaginta militibus, vt Eliam ad se attraheret, miserat. Repertum ille in montis vertice descendere iussit, & ad regem venire: In hoc enim se missum, vt ni sponte sua faciat, vi coactum eo pertrahat. Elias pręfatus se prodigium editurum, quo verus propheta nosceretur, & igne ad suas preces cœlitus misso ipsum vna cū militibus conflagraturum, malum hoc eis imprecatus est, moxque candens turbo delatus cēturionem, & eius comitatum perdidit. Cum Eliseus [b] eius sectator & comes indiuiduus (vt Iosephi [c] verbis vtar) pueris per ludibrium, Ascende calue, clamantibus male precatus esset corū quadraginta duo vrsorū laniatu perierunt. Dauid vltrices diras Iacobo Abeneri [d] interfectori est imprecatus: quæ eum aræ etiam cornua tenentem tandem mactauerunt. [e] Eius psalmi, præcipueque quinquagesimusquartus, & centesimus octauus impio, proditorique vltimum precantur exitium. Veniat (inquit) mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Nec id irritis votis illum facere voluisse putandum est, dum sibi indulget, sed magis quod exitum qualem zelo gloriæ Dei percitus optabat, vota sua consecutura sperabat. In Euangelio [f] cum

a 4. Reg. 1. & antiq. Iudaic. li. 9. & 7. c. 1.

b 4. Reg. 2.

c Antiq. li. 9. & 7.

d 2. Reg. 3. & Antiq. Iudai. lib. 7.

e 3. Reg. 2.

f Matth. 21. vers. 19.

IESVS esuriens venisset ad ficum, nec fructum in ea inuenisset, sua maledictione perpetua sterilitate ipsam damnauit. Elymam magum D. Paulus cæcitate percussit: [a] Hymenæum, & Alexandrum Satanæ tradidit: Quod posterius, [b] etsi sic quidam interpretantur quasi ea traditione exclusi tantum fuerint Ecclesia, ac mancipia Satanæ effecti, sunt tamen qui de carnis interitu hoc quoque intelligant, vti in Anania, [c] & Zapphira alibi euenisse legitur, quibus sola increpantis Apostoli vox præsentem interitum attulit. Quod & futurum Esaias [d] vaticinatus fuerat, inquiens: Spiritu oris sui interficiet impium. Nulla igitur iam controuersia est, quin sint diræ, quarum imprecationes exitiabilem sæpe euentum habeāt. Sed quænam earum exciendarum sit ratio, recte quæri, dubitariq; potest. Et sunt qui ad verborum certas conceptiones, ac formulas eam naturaliter referant, quasi hoc, vel illo modo, numero, atque ordine pronuntiata vim habeant, præterea aliam, quā quæ rebus significandis primū fuit imposita. Quod ego tam ridiculum, absurdumq. esse existimo, quam illud, quod de characteribus, ac literarum figuris quidā in eandem sententiam autumāt. Siquidem inter id quod agit, quodque patitur conuenientiam quandam intercedere oportet, vt inde effectus aliquis consequatur. Quæ autem nudæ vocis in solidum, sæpe etiam multa locorum

a *Act. 17. vers. 11.*
b *1. ad Tim. c. 1 vers. 20.*
c *Act. 5. versi. 5. & 10.*
d *Esai. 2. versi. 4.*

rum

rum intercapedine distans corpus tam potens actio esse potest, vt id sic momento perdere, atque exanimare queat. Quid descriptę lineæ, cõpositiq; numeri cum eo quem ducunt animalia spiritu commune habere possunt. Certe eędem literæ, syllabæ, dictiones accusatori ad arguendum, quę reo ad defendendum, iudici etiam ad condemnandum, orationem ministrãt, sed non ideo penes ipsas vitæ, necisque in quẽquam arbitrium quis esse dixerit, lineæ demõstrant, quo quisque modo, ac situ commode aut secus stare possit, nõ conuellunt sola descriptione, aut firmant ædificium, vel si millies in charta, ære, cera distinguãtur, ac repetãtur. Plato in Timæo numeris omnia tribuit cœlestia, & humana, vniuersamque naturam ex iis constare dicit: Quin & in Parmenide monadi diuinitatem tantam tribuit, vt dicat vnas solũ esse veras, atq; immortales substantias: veluti Deũ, Angelum, quem mentem vocat, & animã. Nullibi tamen apud eum reperias vel vestigium istiusmodi mortiferæ per numeros incantationis, atque exsecrationis. Ac quod alii ad syderũ affectiones hoc etiam referunt: nihilo equidem probabilius loquũtur, quod vniuersas, immutabilesque eas esse constet, cum contra toties ad imprecandum insurgant malefici: quotiens in hunc, vel illum ira excandescunt. Si quis porro halitui quem inter imprecandum e virulento

ſuo pectore efflare dicuntur, hoc etiam tribuere velit, quaſi qui oculis ſolis faſcinare dicuntur a Triballi in Illiria: Vitiæ in Scythia: id quoque abſurda, incredibiliaque multa continet. Primũ enim, vti iam dictum eſt, procul remotos non attingunt, quia eo nulla vis veneni peruenire poteſt, & vt id faciant, qui præcordiis ſuis innocenter eum ſpiritum continere poſſunt, cuius afflatus aliis adeo noxius eſt, & perniciosus. Tũ ſi nunc eas nocendi vires habet, qui poſtmodũ fit ſalutaris. Nam equidem memini legere me, qui dicerent certo numero conceptis imprecationibus multos in grauem morbum coniecisſe, quos ſtatim ipſi precibus, metu, aut aliqua alia ratione adducti contrariis verbis priſtinæ ſanitati reſtituiſſent: Sic vt eadem lingua, & vulnus, & medicinam faceret: vti Circe eadem virga mentem adimebat, ac reddebat: Pecudes faciebat, & homines: Et taurum aliquando admurmuratis in aurem quibuſdam verbis morte proſtratum iacuiſſe: iiſdemque mox repetitis vitæ redditum fuiſſe nonnullæ teſtantur hiſtoriæ. Ea igitur omnia potius crediderim notas eſſe, & ſymbola rei alicuius ſecretioris, quæ eo veluti integumento inuoluitur. Nam ſi quis iſta altius, diligentiuſque volet indagare, reperiet a Dæmonibus cauſam habere ſolam, ac præcipuam: nimirum quod vel ſortilegis cum illis ita pacto conuenit, vel quod eadem verba, iidẽ characte-

a Plin lib. 7 cap. 2.

characteres, iidemque numeri vſurpantur, qui in pacti lege ſunt dicti: cum primum id pactum cum ſortilego alio, a quo forte ſunt edocti, intercederet. Quod & ideo D. Auguſtinus [a] ex peſtifera hominum, Dæmonumque ſocietate conſtitutū, infidelisque, ac doloſæ amicitiæ pignus alicubi eſſe dicit. Et ex Eſaia [b] fœdus cum morte, pactum cum inferno nō male nominauerimus. Ac quod quis dicat hæc cum illis pugnare, quæ paulo ante a nobis dicta ſunt de ſanctis patribus, adeoq. de IESV Seruatore noſtro, eiusque Apoſtolis, ac diſcipulis, non ita eſt: Multum enim intereſt furore, ac inſania quis ad priuatæ iniuriæ vindictam proſiliat; an amore, ac ſtudio gloriæ Dei, ad vlciſcendum quæ in eius contemtum, contumeliamque fiunt, dicatur; vetitis, prohibitisq. vtatur artibus, an quod ait ille

Diuum numine ad iſta feratur.

ſubſitne ad id progrediendi cauſa aliqua Deo grata, acceptaque: an is ceu ſe quid indignum illud reiiciat, ac reſpuat, cum nuntii a Christo miſſi [c] in quamdam Samaritanorum ciuitatē fuiſſent, ingreſſi, vt pararent Domino, & iis qui cum illo erant neceſſaria vitæ; ciues repulerūt illos nolentes Dominum intra mœnia ſua admittere, quod cū vidiſſent diſcipuli eius Iacobus, & Ioannes, dixerunt: Domine vis dicamus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos,

a *Lib. 2. de doctrina Chriſtiana.*

b *Cap. 28.*

c *Luc. ca. 9. verſ. 52. 53. 54. 55. & 56.*

quemadmodum & Elias fecit? Conuersus autẽ IESVS increpauit illos dicens: nescitis cuius Spiritus estis vos: Quasi dicturus, Elias quidem, cuius exemplum obtenditis, Dei iudicium quod illi mandatum erat a spiritu exsequutus est, vos autem non Dei iussu, sed carnis impulsu ad vindictam prosilire vultis. Et hæc equidẽ ratio Oniam virum iustum multis ante ętatibus cohibuerat, ne popularium quorundam oratu sacerdotes, qui se cum Aristobulo ad sui tutelam tẽplo concluserant, maledictis incesseret. Is (inquit Iosephus [a]) ciuile Hierosolymis bellũ pręsentiens in latebras se abdiderat, sed inde retractum, ac in castra abductum Iudæi rogabant, vt quemadmodũ olim precibus suis siccitatis tẽpore pluuiam impetrauerat, sterilitatiq. remedium attulerat, ita nunc deuoueret Diis Aristobulum, & quotquot eius partes sequebantur. Id igitur cũ diu recusans cogeretur a turba nihilominus præstare, stans in medio eorum sic precatus est: Deus vniuersi mundi huius rex, quoniam & hi qui mecum stant tuus populus: Et qui oppugnantur tui sacerdotes sunt, precor vt neque hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias. Nimirum in vitæ apertũ discrimen incurrere maluit (nam statim ab illis ob eam rem lapidibus est obrutus) quam eorũ prauis affectibus obsequendo immerentib. male precari, atque ominari. Balaaci [b] etiam vulgi sermo-

a *Ioseph Antiquit. Iuda. lib. 14. c. 3.*

b *Numerorũ 22. vers 11. Ios. 24 vers. 10. & Num. 24. vers. 7.*

ſermone trita eſt hiſtoria, qui cum Balaamum vatem in Iſraelitas immiſiſſet, eos vt diris deuoueret, non quiuiſſe tamen eum id facere, ipſa aſina cui inſidebat pertinaciter reſtitãte, ac humana etiã voce cũ domino expoſtulante, quod non intelligeret diuinitus ea prohiberi, ad quæ properabat, ſicque non modo mala non eſt imprecatus Iſraelitis, ſed & ipſos fauſtis ominibus eſt proſequutus ipſe Dæmon, quem omni ſtudio in perniciem hominum incumbere certum eſt, ſi quando probitatis velo malitiam ſuã vult obtendere, non alia re commodius ſe id factu-rum putat, quam ſi odium iſtius maledicentię, ac deteſtationis præ ſe ferat aliquod, vti nouũ non eſt pudicitiam ab impuriſſimis ſcortis ſæpe laudari. Cuius generis eſt, quod Plutarchus [a] de quadam ſacerdote Athenienſi recitat, quæ populi iuſſu adduci non potuit, vt Alcibiadem exſecraretur, quod diceret precandi cauſa, non imprecandi ſe ſacerdotium iniiſſe. Quo magis mirum eſt hodie tam frequẽtes eſſe in ore pleriſque omnibus Chriſtianis eiuſmodi exſecrationes, vt iam ex aſſuetudine damnari, ac reprehendi deſierint. Ac quod ſæpe excidant etiam incogitantibꝰ vti vſus procliuitatem facere ſolet in crimen amplius non vertantur. Et clamat tamen D. Hieronymus [b] eos qui negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare, etiamſi non corde maledicant, tamen immunditiam labio-

a *In Probl. Rom. problem. 43.*

b *In Leuiticum.*

rum secundum Esaiæ verbum, & inquinamenta oris incurrere. D quoque Petrus, quo ei licentiæ fræna magis iniiciat, mandatum necessarium ponit, vt perpetuo benedicamus, scientes nos in hoc esse vocatos, vt benedictionē hęreditate possideamus, non etiam cōuitio lacessiti, non iniuria affecti, nō contentione exasperati. Nam & Michael (inquit idem Hieronymus [a]) licet cum diabolo de Mosis corpore vehementius contenderet: nunquam tamen ei & certe maledictione dignissimo iudiciū blasphemiæ inferre voluit. Quid igitur iam futurū putamus, si temere coniiciatur maledictum, nempe vt statim recidat in eum, qui cōiecit, vti qui in cœlum sagittam torquet, sæpe eam in se ruétem admittere cogitur. Sicut auis in incertum volans (inquit Salomon [b]) & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum venit super eum, qui misit illud. Et adhuc audemus nobis ipsi imprecari, si res ita se non habeat, vti eam verbis asserimus: quamuis tacita nos mēdacii arguat conscientia. Quin igitur itidē mirari desinimus, si sępe conditionem nostram accipit, ac in articulo ipso nos opprimit, qui semper in insidiis stat, suam nos vt prædam faciat Archiplanus, vti non adeo pridem euenisse recitat wierus [c] ei, qui in iure falsum pro re causaque sua deierans, hoc fidei maioris ergo addidit in malam rem ipse vt iam abiret, ni verum loque-

[a] In Epistol. ad Tit. ca 3.

[b] Prou. 76.

[c] Li de præsti. Dæm. c. 37.

loqueretur. Nam illico sublatum Diabolus videntium oculis illum eripuit, nec vllibi vnquã postea apparuit. Et hic quidem commiseratione indignus fuit, qui sic inconsiderata, demẽtique sua temeritate sibi malum accersiuit; siquidem nulla est iniuria, quæ fit in volentẽ, sed quæ hæc indignitas est iratorum etiam parentum imprecationibus astringi liberos, atque ex iis noxam illos contrahere? Nam id multoties euenisse testantur historiæ. Et censuit Plato[a] funestius nihil quicquam illis accidere posse: Imo & solam indignationem inauspicatam esse, ac non raro infortunium afferre. Noui ego homines (inquit Olaus Magnus[b]) adhuc ætate mea paterna benignitate exclusos, qui continuo omnem infelicitatem, inopiam, calamitatem, infamiam essent experti Qua etiã de causa in Aquilonaribus terris ab antiquissimis seculis inter laicos, & eorum sololem fuit vsitatũ, vt pueri, puellæque lectum petituri ordine ętatum recitata Dominica oratione, & Angelica salutatione paternam benedictionẽ acciperent. Et concionatur Salomon[c] patris benedictionẽ filiorum domos stabilire, matris maledictionẽ eas suis sedibus, fundamentisque conuellere, sed hæc forsan nimis multa in re nõ vtique admodum dubia, & controuersa: ad alia iam properemus exempla.

a *Lib. 7. de legib.*

b *Hist. de gẽtib. Septen. lib. 16. ca. 3.*

c *Ecclesiast, 3.*

Aliud in eãdem sententiam exemplum: ac quomo-

do cædes a Dæmonibus facta nullũ ſæpe ſui veſtigium oſtendant.

CAPVT X.

ALiud ſequitur ſuperioribus haud ita diſſimile exemplum de Bernardo Bloquatio, quem cum Ioanna a Banno [a] opus in quodam rure faciens cum bigis prætereuntem, ac forte Argẽtoratum, vbi merces aliquot compararet, properantem animaduertiſſet, memor pridem acceptarum, & adhuc tamen inultarum iniuriarũ: deuotione, ac exſecratione ſua infortuniũ, quale in huius libri periocha narratur illi peperit. Nam vix adhuc imprecari cœperat, cum ille e curru, in quo ſedebat, præceps tanta vi deiectus eſt, vt illico exanimatus ſit; integro nihilominus toto corpore, nec vel vulnere vllo ſaucio, vel liuore decolorato, vel tumore inæquali, vel denique luxato, intorto, aut vlla ſui parte læſo, vt illi interclúſam animam, interceptoſque omnes vno momento ſpiritus fuiſſe a Dæmone credibile ſit. Cui rei fidẽ ne quis putet a ſola ſagæ illius confeſſione eſſe mendicatam, ſciat & ei in omnibus conſentientẽ fuiſſe Ioannis Aurigæ, qui in illa profectione Bloquatio operam ſuam locauerat, affirmationem vel multis ante diebus, quam a ſaga agnoſceretur, in vulgus ſparſam atque indicatam, præterquã quod necis illius noua, atque inaudita ratio argumen-

[a] Mein̄vris Nu. Iul. 1588.

gumen-

gumentum dedit allati ab insolentiore aliqua vi, ac potestate infortunii. Ac quoniam habet hæc historia inter cetera promtam Dæmonis in obsequendo diligentiam, si quando ad nocendum a suis asciscitur, hoc etiam ad eam testimonium Ioannæ Montenianensis [a] adiicietur, referentis raro se quicquā a Dęmone suo in alterius postulasse perniciem, quod simulac dictū, factum non esset: adeo is ad omnem male agēdi occasionem assiduus est, & diligens.

a Condeiñ mense Iul. 1582.

Aliud rursus eiusdem cum superioribus argumēti exemplum, cuius probabilitas praterea veterum auctoritate defenditur: Tum quo prasertim nitendum sit prasidio aduersus Satana insidias, atque incursiones.

CAPVT XI.

EIusdem etiam argumenti & sententiæ est, quę proxime in eadem periocha exponitur narratio. Malefica, [b] cui Asinariæ nomē vulgus fecerat, hostiatim stipē Nanceii cogere solebat: eiusque ætas, ac incommoda valetudo sic iam misericordiam potentiorum erga illam concitauerat, vt ab iis ceu demensum aliquid quotidie acciperet, quod satis vitæ haud ægre tolerādæ esse posset. Cum igitur suo more stans ad propræsidis fores eā sibi dari importunius postularet, ac tum inauspicato egrediens maior natu eius filius iussisset in aliam horam, vt fa-

b Nanceii.

cessisset, quod tunc forte domesticis nõ esset erogandi otium: hoc illa indigne ferens, quod promtum habent in ore sagę omnes, illi est imprecata. Nec mora, quasi pedē in silicem is impegisset, casu adeo violento procubuit, vt præ dolore domum se statim referre cogeretur: vbi omnem rem domesticis, quo pacto accidisset, ordine enarrans hoc adiecit ab imprudētia sua, aut inconsulto gressu nō esse partum sibi illud infortuniū: sed a maiore vi aliqua quæ se a tergo perculisset: nihilque iam dubitare quin ex eo membrum fracturus fue it nisi cadenti Deus opem tulisset: Nā & ei me (inquiebat) signo crucis muniens primo mane suppliciter commendaueram: Nihilo magis tamen post hęc quieuit malefica: Nam cum indignabundus Dæmon, quod sic frustra tentauerat, ei renuntiasset, multo vehemētius illum rogare, ac obtestari cœpit adolescentem, vt pergeret quouis modo perdere, quod quidem illi facile erat facere, si imparatum ab eo matutinarum precationum, crucisq. munimine aliquando adoriretur. Hoc siquidē impedimentū superioribus conatibus ipse Dæmon causatus fuerat. Euenit igitur non admodum multis post diebus, vt is adolescens e cœnaculi fenestra brachium proferens pendentes e proximo muro passerculos nido detracturus sublimis a tergo tolleretur, perq. eam fenestrā præceps tanto impetu deiiceretur, vt pro mor-

tuo

tuo domum referretur. vbi tamen post aliquot horas factus, vtcunque sui compos, patrem etiã lacrymis lamentisque deditum iuxta se intuẽs, noli, inquit, mi pater, quicquam mihi ob istud succensere infortunium: Nam certe procul hic culpa omnis a me est, sed extrusit me foras etiã renitentẽ nescio, quid a tergo imminens, superinducta etiam grauiori re aliqua, quo vehementius deprimerer, ac deiicerer. Et certe iuxta illum iacentem, ac prostratum repertum fuerat lignum ex strue, quæ in superiore horreo ad vsum familiæ congesta fuerat: Atq. hæc constantissime persistans dicere, aliquot post dies e viuis abiit Accidit etiam intra paucos alios, vt Asinaria illa tum ex aliarum maleficarum indiciis, tum ex diuturna, qua laborauerat, sortilegii suspicione, ac diligenti super ea re inquisitione in vincula coniiceretur: Quam ego ex elogiis testium interrogaui, tandemque rationibus, ac sine vlla tormentorum vi eo adegi, vt sua secus admissa omnia ingenue fateretur. Inter quæ & hoc fuit, quod totidẽ quib' puer ille verbis magna confidentia recitauit. Nam statim ac patratum fuerat a Dæmone facinus, is ad eã in macelli vicinia tum commorantem aduolauerat, ac rem omnem, vti gesta erat, enarrauerat, perrexitq. hæc illa asseuerare, dum mors subiiciente flammas carnifice ipsam occupauit. Nec noua, primumque audita est ista in homines Sa-

tanæ laniena:& crudelitas, sed habẽt veterũ historiæ, tum sacræ, tũ profanæ plura de ea re documenta, quam vsus veniat. Ingenti vento, quẽ Satan ex solitudinib. excitauerat ædes in quibus conuiuiũ agitabant filii Iob,[a] deiectæ sunt, qui omnes ad vnum earum ruina sunt oppressi. Saræ[b] Raguelis filiæ sponsos septem Asmodæus, id est, destructor Angelus (Rabini mortis Angelum appellant) ea qua primum quisque lectum genialem nocte inierat, interemit. Ægeam proconsulem, cum beatum Andræã Patris vrbe Achaiæ in crucem tolli iussisset, malus spiritus corripuit, ac præfocauit. Marcus apud Psellum[c] ait Dæmones sæpe igne ac præcipitio homines perdere, imo nauigia viris onusta vndis obruere, ac funditus submergere. Leuinus Lemnius[d] latenter immiscere se alimentis, humoribus, spiritibus, auræ, atq. aeri quem intra corpus concipimus, ac quo spiramus, multaq; alia quæ nobis vsui sunt, & valetudinem conseruant deprauare, ac vitiare. Et denique illum clamant sacræ literæ[e] leonis famelici, ac rugiẽtis instar obambulare, cursitare, atque oberrare nulla non terrarum loca: dum offendat in quẽ virus suum possit effundere. Quin igitur adeo sæuæ, truculentæque bestiæ opponimus solidæ fidei clypeum, spiritus gladium, galeam salutis, alia quasi succenturiata præsidia; temperantiã, integritatem, vigilantiam, ieiunia, precationes, obse-

a *Iob cap. 1. vers. 19.*
b *Tob ca. 3. vers. 8. & 9.*
c *Ca. vbi sex Dæmonum describuntur species.*
d *In exhort. ad vitam opt. institu.*
e *D. Petrus Epist. 1. c. 5. vers. 8.*

obsecrationesque assiduas, ac præsertim antelucanas, & matutinas. Nam iis certo suos conatus prohiberi, atq; infringi ipsæ etiã sagæ profitentur. Et certe non est sine exemplo, quod olim id sacros vates factitasse Bibliorum codices passim testantur. Sic David [a] in angustia constitutus: Deus Deus meus ad te de luce vigilo: Mane astabo tibi, & videbo: mane oratio mea præueniet te. [b] Sic Esaias: [c] Erigit mane, mane erigit mihi aurem Dominus. Rursus. [d] Anima mea desiderauit te in nocte, sed & in spiritu meo, & in præcordiis meis ad te de mane vigilabo. Siquidem Dominus oratione suorum inuitatus eos ab impendentibus periculis defendere, ac protegere solet, non quidem, secundum carnis suę propositum, sed iuxta Spiritus Sancti consilium. Quo magis demiror quorundam in censendis Christianorum moribus inconsideratam, supinamq. sapientiam, qui si quod Nolanis de mane datur signum, quo excitentur homines ad tam salutares, ac pias preces, & iis quasi oscitantibus auris vellicetur, id illico damnent, atque improbẽt, quia nimirum ab illis vsurpatur, a quibus in constituenda, colendaq; religione dissentiunt.

a Psal. 5.
b Psal 72.
c Cap. 27.
d Cap. 26.

Alia quoque eiusdem argumenti cum superiorib. exempla ac vt Dæmones eos præcipites deiiciãt, quib. nocendi prouinciam a sagis acceperunt.

CAPVT XII.

SVbit rursus superiori facto vnum, atq alterum non dissimile de rusticis quibusdã, quorum alius luxuriantes ex arbore ramos amputans, alius tundendas fruges ex horreo in areã deiiciens: alius in summo curru fœnum cõcinnans, atque adaptans, nihil etiam temere periclitantes, detrusi tamen, ac cõpacti sunt in terram adeo violenter, vt semineces inde efferri oporteret: nullo, qui impulisset, ac deturbasset, vllibi apparente. Propria etiam magis sunt quę sequuntur. Pyrus erat in deuio nemore, e quo Ioannes Rotarius [a] sibi fructus pridem destinauerat legere, nec putabat tam abdito, atque obscuro loco a quoquam animaduerti posse, qui bolum hunc illi e faucibus eriperet. Notata nihilominus est, & ea arbor a Desiderio Saleto eius tribuli, qui prior occupans pyra decerpere, atq. in ipso facto deprehensus, non longe abiit, quin Rotario præreptæ prædæ pœnas daret, siquidem facile fit, quod istiusmodi hominum monstris doleat, quodque ad vindictam accendat: Ergo vt illi consueto in aliis more diras est imprecatus, turbine subito inuolutus, ac in terram deiectus crure altero sic est debilitatus, vt se loco prius mouere non posset, quam accurrẽtes ad eius clamorem, qui in nemore pecorum greges custodiebant, subnixi, atq. adminiculati domum eum reducerent. Nec adhuc vulnus tũ coalue-

[a] Huecuria Anno 1586.

coaluerat, cum Rotarius ista primũ spontanea sua confessione patefecit. Huius generis est, & aliud de Apra Hoselotia.[a] Ea filium habebat in famulatu Ioannis Halecuriani : In hunc herus sæuitiam adhibuerat ob furtum, cuius illum præ ceteris, qui erant in familia, insimulabat: Id dolens mater, ac cupiens vlcisci occasionem sedulo captabat, quo id faceret: Ac cum aliquando is iumenta e pascuis domum reduceret, atq. horum vni otiosus insideret, accedens illa vna cum suo Dęmone, subducta tamen omnium oculis, collum equo tam commode depressit, vt per id dilapsus sessor, atque in humum depulsus crus perfringeret. Quod & adhuc ex eo lapsu claudum, distortumque apparebat, cum is veneficæ testis committebatur.

[a] In suburbiis D. Apri. ad Tulium 10. Ca. Mar. 1587.

Alia etiam de eadem re exempla, tum vt Dæmones, eorumque asseclæ Striges tectis, ædificiisque latenter ignem iniiciant.

CAPVT XIII.

Claudię Fellææ[b] Maielaiẽsi cum vicina muliere rixæ frequentes fuerant, vti sæpe vicinitas inter æquales parere solet iurgandi occasionem ac procliuitatem: pridemque secum illa reputauerat, quemadmodum vicinam latenti aliquo vlcisceretur infortunio: Id enim clam erat faciendum, quod populares omnes, si quid sibi deterius accedisset, id factum in Fellææ il-

[b] Lanfracuria 7. Id. Mau 1588.

lico reiicerent. Initur de hoc cũ Dęmone cõsilium: Placet eam suo more opus ruri facere: interea dum is in vrbe partes suas exsequitur, ne qua eius quod accipiebatur facti si domi fuisset suspicio eam attingeret. Ecce vero vicinaũ ædium occlusis, obseratisque foribus audiri intus miserabiliter eiulans puer, quē mater abiēs solum domi reliquerat. Accurrere qui audiebãt omnes, ac fores ꝓpere effringere, visuri ecquid illi cõtigisset, quod clamores tantos ederet: Reperire illum prunis candentibus vndiquaque adopertum, atque obrutum: excutere citissime: tum cunis detrahere, vt quantum possent seruarent incolumem: Sed iam animam agere, ac inter ipsas illorum manus emori. Peruagari igitur rumor Fellææ haud dubie hoc esse incœptum, quę simili damno plures alios ante mulctasset, dicebatur: In illam idcirco de hoc, aliisq. facinorib. quorum pridem insimulabatur disquisitiones fieri, ac tandem eo res redire, vt ingenue id crimen vti suum agnosceret, ac amplecteretur, singula quemadmodũ essent a Dęmone suo rogatu patrata, denarrans, maximeque illud de candentibus carbonibus, quos is in proximo foco sub cinere repertos batillo extraxerat, ac misclli infantis cunis superiniecerat. Ac quoniam in eum sermonem incidimus, qui exustiones, incendiaque a Dæmonibus immissa continet: iuuat & de hoc exempla aliqua, &

ea

ea quidem diuersa subiungere, quibus magis eius rei veritas, quæ a tam multis in dubium adducitur, elucescat, atque adiuuetur. Colmerii, qui pagus est in ditione Diui Iacobi a Tauagni D. Apri Cœnobiarchæ, viri in ea nobilitatis, ac fortunarum amplitudine, qua summa fruitur, comitatis, beneficentiæ, atque integritatis laude illustrissimi, euenit intra annos viginti, vt eius loci incolæ petulantissimus quidam Dęmō non cessaret noctes, diesque domesticos lapidibus impetere: quod cum & sępe, & frustra fecisset, sic illi id tandem ludibrio habere cœperūt, vt pro eo probra, conuitiaque iam non dubitarent regerere. Ergo profunda iam nocte sic totā casam momento incendit, vt nulla exstinguēdæ flammæ aqua satis esse posset: quin tota incendio statim consumeretur: vti ego rei insolētia adduct⁹ cupidius a vicariis addidici, cū illac forte mihi nō multis post dieb⁹ iter esset. Subit & aliud factum, & id quidem ἀδελφὸν illi Medeæ, quæ Creusæ Creontis filiæ dono misit cōclusum in capsa ignem Magicum: vnde ea, in qua tum erat, regia conflagrauit: Iana Nigra [a] Armacuriana obnixe a Francisca Huyna contenderat, vt ex massa, prius quam illam in furnum condit, particulam decerperet: vnde sibi libum alendis pusionibus facere liceret: Passa repulsam, quod illa demensum id esse in certos dies toti familiæ diceret, nec sine eius frustratis

a *Leberii 5. Cal. April. 1588.*

one quicquam inde domi posse: non destitit animo voluere, quemadmodū ei repulsæ dignā repēderet gratiam. Nec in hoc hęsit diutius. Nā accepto a Dæmone linteolo, quo erant conuolutæ minutiæ quædam instar fœni defecti, admonita est clam illud deponere in Huynę ædes, ac propere facessere: futurum enim, vt nō multo post flammam conciperet subito, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ tū forte aliquid in furnaria agenti vęnale offert in telę, quam illam adornare audierat, licium: sed cum negaret eo sibi opus esse, quod ex domesticis operis speraret plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si id illi tum vsui esse non cōtingeret, cum vellet restituturum. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quę depositum glomum continebat, deinde & vniuersa domus adeo præcipiti ardore, atque incendio, vt nullum ei remedium satis mature afferri posset. Res vtriusque diserta, ac separata assertione simul ei ipso euentu fidē sibi apud omnes indubitatam vindicauit. Finē fecero, si prius ex Erasmo Roterodamo [a] huic non dissimile exemplum recitauero. Oppidum est, inquit, in Heluetia nomine Schiltach, quod 4. Id. April. Anno 1533. totum subito conflagrauit: Eiusque incendii causam, quantū illius loci muni-

[a] *Epist. fam. l. 27. c. 20.*

municipes apud Friburgi magistratũ, quę vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis renuntiauerunt, talem fuisse rumor est. Dæmon sibilo signum dedit e quadam ædium parte: caupo suspicans esse furem ascẽdit, neminem reperit, sed idem signũ rursus ex altiore cœnaculo redditum est. Et huc conscendit caupo furem persequens: Cum nec illic quisquam appareret, sibilus auditus est e fastigio fumarii: Illico tetigit cauponis animum esse Dæmoniacum quiddã: Iubet suos esse præsenti animo: Acciti sunt sacerdotes duo: Adhibitus exorcismus: Respõdit se esse Dæmonem: Rogatus quid illic ageret: Ait se velle eruere oppidum: Minitantibus sacrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum, quod alter esset scortator, vterque fur. Aliquanto post mulierculam, qui cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim, cum interim illa quotannis, & confiteretur, & acciperet Eucharistiam, sustulit in aerem, imposuitq; fumarii fastigio: Tradidit ollam, iussit vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum exustum est. Et hic quidem tam promta, rapidaq; a Dęmonibus incendia non est quod valde miremur, qui habeamus etiam hac tempestate homines illorum excitandorum peritissimos, non dico pulueris illius bombardici, aut aliorum istiusmodi ἐμπυρευμάτων, quibus tota ædificia citissime conflagrare, ac conuelli vide-

mus, vsu, atque artificio, nã hæc vulgaria sunt, & quotidiana, sed reconditiore aliqua quæ humanum captum superet via, atque ratione: Ante hũc annum fuit in comitatu principis cuiusdam Baro e Germania (neutrum nomino, quãuis id mihi promtum sit facere) qui profiteretur habere se, quod si per domos aliquot sparsisset, eam in qua essent vrbẽ, multis etiam, postquam inde excessisset, diebus vniuersam esset incensurus, atque inflammaturus, hocq; quale esset per interpretem Comiti illius principis filio tandem aperuit, vtroque tamen prius iureiurando adacto nõ esse se hoc arcanum cuiquã vnquam prodituros, ac cõmunicaturos. Equidem scio ex Plinio [a] Naphthæ tantam esse cum igne cognationem, vt flamma transiliat in eam vndecũq; visam. At id quod πυρπωλητὴς ille sic dissemināducm docebat, tale esse nequit: quod, vt audio, iacere sine vlla noxa multos dies possit, in eo etiam cubiculo, vbi luculentus, perennisque alioqui sit caminus. Exsecrandum certe, ac detestabile inuentum, a quo nullus iam hospes ab hospite tutus sit futurus, quo amplissimæ quæque vrbes, atque ornatissimæ, tot etiã ætatum operis exstructæ, ac fundatæ vnius hominis improba libidine momento sint perituræ, afflictis, atque euersis vna oppidanorum fortunis omnibus.

[a] Cap. 105. lib. 2.

Alia item in eandem sententiam exempla duo: at-

quem-

admodum Dæmones suorum oratu illis oris spiritum obstruant, animamque intercludant, quas vlcisci cupiunt.

CAPVT XIIII.

RVstico cuidam nomẽ fuit Maluctricæ: huic castrum ad Mosellam summa luce properanti, vt e lactis prouentu pecuniæ aliquid cogeret in sumtus rei familiaris, volenter turbo, reliquo aere alioqui placidissimo, omnem spiritũ sic intercepit, vt diu vitæ dubius ac incertus iaceret. Hanc illi perniciem per Dæmonem suum parauerat Franciscus Fellæus, [a] quo animũ suũ multis iniuriis exulceratum expleret, vti ipse sponte, ac sola admissi pœnitentia ductus post agnouit. Huic germanũ est illud Iacobetę Weher: [b] quæ vt pridem occlusum in adolescentẽ vicinam odium, citra suspicionẽ magis effunderet, eam dum ruri esset vento adeo vehementi per Dæmonem suũ corripuit, vt ex eo in dies facta turgidior, tandem opprimeretur. Nursiæ sereno cœlo (inquit Iulius Obsequentius) nimbi orti fuerunt, quibus homines duo fuerunt exanimati L. Scipione, & Caio Lælio Coss.

[a] *Pangeii 13 Cal. Ia. 1584.*

[b] *In ditione Dasana, mẽse Sept. 1584*

Rursus & alia de eadem re exempla, atque vti Dæmon obiter illis vulnera infligere soleat, quibus nocendi mandatum a sagis habet.

CAPVT XV.

a Gerbeuillai Non. Maij 1585.

ALterius oculi clade Coleta Piscatrix [a] mulctauit absens Claudium Iaquiminũ municipem suum: cũ de ea re mandatum Dæmoni suo dedisset, vti ipsa apud Quæstorem de sortilegio respondens ingenue est confessa. Cuius rei fidem etiam adauxit, quod idẽ Iaquiminus post retulit vulnus illud oculi sibi inflictum, quasi ab impingente, ac demisso per vim ramo: cum tamen hinc, indeq. arbores nullæ vel multis passibus starent. Obidq. iam tum fuisse suspicionem arte aliqua mala id damni illi datum fuisse. Non alienum est ab hoc quod narrat Iacobeta weher, cuius proxime mentio est habita. Cum, inquit, multis de causis perosus mihi esset rusticus quidam vna in iisdem ędibus mecum habitãs, nec viderem qua ratione citra deprehensionis periculum vlcisci possem (erat enim is acer ac diligens mei obseruator) tandem viam reperi, qua id facerem. Nam efflagitante me Dæmon in eius genu, dum inter dumeta opus aliquod faciens versaretur, spinam vehemẽtius incussit, vnde integrum trimestre saucius non prius conualuit, quam ego miserta tã diuturnum dolorem rursus illi a Dæmone curationem impetro, qui eam obiter, dũ aliquot post dies in interiore sylua lignatur, infuso in vuln⁹ vnguine statim adhibuit. Totam hanc rem vti elogio suo saga perhibuit, rusticus post de ea rogatus

gatus per omnia sua momenta confirmauit. Simile quiddam euenisse Aproniano Syriam peragranti memorat Ammianus Marcellinus[a] idque adeo sic eius animum in veneficos inflammasse, vt eos quoad vixit non cessarit omnibus pœnis suppliciisque persequi. Et hic quidem operam suam commodare Dæmonem nemini dubium esse debebit, qui apud se reputauerit, quam sit illi animus ad nocendum procliuis, artes ad exsequendam iniuriam expeditæ, & faciles, sed hoc totum de spinæ infixione, deq; vnguinis infusione commentitium esse crediderim, cum illi nihil istiusmodi aduentitiis, atq; externis ad eas actiones adiumentis opus esse constet.

a Lib. 20. de rerum gest.

DÆMONOLATREIÆ

LIBER III.

Eodem mentis errore nos nunc Diuos *morborum auctores facere, quo olim Ethnici infortuniorũ suorum causas in* Deorum *aliquem reiiciebãt. Ex eo rursus alium esse creatum de sanatione ab iisdem necessario petenda, quasi qui sunt a Scorpionibus icti. Quem non parum confirmãt: qua in ea* Dæmones *portenta sub specioso miraculi nomine interponunt. Et an præstigias tantũ, vel etiam veritatẽ ea habeant disputatur.*

CAPVT I.

DEVM peccata hominum seuere vlcisci passim loquuntur sacræ literæ. Nam & Sodomitarum,[a] quod hospites auersarentur, mutuisque se libidinib. contaminarētur, vrbem euertit funditus, tum regionem sic sterilitate damnauit, vt nullarum postea plantarum, fructuumq; vnquam ferax exstiterit. Et Dauidi per Gadum prophetam,[b] ob censitum populum in pœnam, facta tamen optandi potestate, indixit: aut famem per septē nium duraturam, aut bellū per tres menses iniquo Marte cum hoste gerendum, aut pestilētiam per triduum inter Hebræos grassaturam. Israelitas quoque propter eorum impietates, ac scelera apud Babylonios septuaginta annis in exsilio esse voluit.[c] Denique disertis Decalogi verbis determinatus est se parentum idololatriam vindicaturum in filios ad tertiā, quartamue progeniem. Et nūc etiam iræ suæ in nos gladium sępe distringit, vt exēpla statuat, a vitiis reuocet, in viam reducat. Iā vt nemini dubium esse debeat, quin manus eius vbique malis impendeat,

Sequitur nocentes victor a tergo Deus.[d]

Sed ad hoc sibi ministros iam tum ab eo tempore constituisse, quo peccatum hominem primū inuasit spiritus, videlicet flammę instar vrentes ipsa elementa, vniuersamque adeo mundi machinam

a *Gen. c. 19. vers. 24.*

b *Samue. 2. cap. 24. versi 11.*

c *Daniel. 1.*

d *Senec. in Herc. fur.*

chinam nemo quantumuis Ecclesiasticorũ sermonum insolens non intellexit. Iam vt mirari libeat inconsultam quorundam pietatem, qui eos quoque quos in beatorum numero collocant in istius tam tristis ministerii partem vocant, quo scilicet mortalib⁹ venerabiliores, formidabilioresque reddant, hunc psora, illum igne sacro, alium morbo comitiali armãtes in hominum pernitiem, vt suas ipsi exsequantur iniurias, vtpote contemti, non rite culti aut aliqua alia ratione læsi, ac violati. Quod sua iam ætate Porphyrius [a] conquerebatur, vnum esse inter maxima mala, quæ a malis geniis mortalibus inferebantur, quod scilicet cum essent ipsi infelicium passionum, quæ terrenis reb. inciderent, auctores, veluti pestilentiæ, penuriæ, terræmotus, æstus, incendiorum, atque aliarũ id genus miseriarum, calamitatumque, earum tamen causas in Deorum aliquẽ maligne reiicerent: quibus certum est iis contraria fertilitatem, prosperitatemque magis placere. Eo scilicet pacto ad impias supplicationes, ac sacra homines impellentes, quasi aliter Deos, quos tamen (inquit Cicero) nec irasci, nec nocere philosophorum omnium commune est, inimicos essent habituri, aut quod est etiam non minori cum impietate coniunctum, quasi cordi iis esset humana sic incendiis, cædibus, ac ruinis, dũ odia sua explent, permiscere ac labefactare. Et

[a] *In lib. de sacrifica. de spec. Dæmo. bonorum atque ma...*

Hippocrates vehemẽter eorum opinioni reclamabat, qui quod viderẽt Epilepticos ſubito proſterni ac conuelli, eius morbi cauſam ad Diuorum aliquem, qui illis eſſet infeſtus, referebant, eumque placandum vel voti nuncupatione. vel tabulæ ſuſpenſione aliqua putabant. Quæ certe querela multo magis in huius ætatis homines conuenit, quibus Chriſtianæ veritatis lux nondum ſic excuſſit mentis tenebras, ac caliginem, vt ſuos adhuc Veioues, ac Robigines palam imo cum pietatis opinione aliqua non habeant, ac muneribus ſcilicet placent: Vel vt apud eos in nulla ſint amplius offenſa: vel vt valetudinem pretio aliquo redimant, vel deniq; vt alia ſi quę impendent mala auertant, ac depellant. Quod ego præſertim dictum volo in aniculas quaſdã, quæ nuſquam non habent in ore ſuos Auerrũcos, ad quorum fana ſint neceſſariæ profectiones, quib. deinde ipſæ ſuas grandi mercede locent operas. Vt interim omittam pyctacia, phylacteria, cereos characteres, nocturnas excubationes, tranſuerſas ægrorum dimenſiones, & id genus alia deliramenta, quæ palam, & confidẽtiſſime nugantur, licet eorum vſus etiam anathematis diſerta interminatione ſit iure Pontificio interdictus.[a] Hæc adeo taceri poſſent, niſi & nobilitarentur longe fœdioribus, atque immanioribus prodigiis, cum eiuſmodi Diuorum auſpicia addito miraculi ſpecioſo nomine prætendun-

[a] Grego. minor in Decretis. cap. Non obſeruetis. 26. q. 7.

tendun-

tenduntur innumeris Diaboli præstigiis, atque imposturis. Nam quas is in speciem technas instruat, quemadmodum imponat, atque horrēdis opinionibus mentes hominum imbuat, etsi notius est, quam vt anxie nimium hic ostendi oporteat, pauca tamen addam eius generis, ne & hic exempla defuisse videantur. Est in mediomatricibus fanum magnæ celebritatis propter prodigiosas sanationes, quæ virtute, atque auspicio Belli Bernardi, is inter indigetes nondum est admissus, cui illud sacrum est, fieri dicuntur. Eius columnas interiores memini me videre instructas, atque munitas linteolis, vnde penderent testæ, carbones, stuparum, ac capillorum glomi, scruta, vitrorum fragmenta, gladiorum mucrones, lacertorum, ac bufonum exuuiæ, atque aliæ id genus quisquiliæ; quas vidētibus omnibus, qui adesse volebant, eo adducti ægri valetudinis ergo in maximo angore, vel euomuerant, vel parte sui aliqua erumpentes eiecerant. Præterea ingentem scipionum aceruū ibidem ab illis relictorum, postquam valetudine cōfirmata, nec iam vt antea iis per membrorum imbecillitatem innixi: sed alacres, ac vegeti domum se recipiebant. Hæc omnia Salcedii olim in ea prouincia præturam obtinentis iussu nostra ætate sublata fuere. Nec ob id tamen desiit id fanum suam nobilitatem retinere: Nā tanta nunc adhuc affluit, atque accurrit ad eius

famam hominum multitudo, quam vnquam antea maxima. Cui tu rei non dubito (illustrissime Princeps) quin pro tua insigni erga Deum pietate, singularique sapientia tandẽ sis moderaturus, quando ea tui arbitrii est, in totaque illa regione summus & religiones procuras; & imperium agitas. Potuissem porro ea de re exempla multa proferre, si hæc ab initio scribere fuisset consilium. Sed cum ad id animum non ita pridem appulerim, duo tantum adiiciam, quę in manus meas hoc etiam anno peruenere. Richæii, qui pagus est in ditione D. Othonis Ringraff, cœpit Nicolaus Wannesonius[a] decumbere ex morbo adeo graui, vt eius supra spem omnem esset valetudo. In hunc mala sua arte illum iniecerat venefica quędã ex eius vicinia mulier. Anxie igitur vt in eiusmodi morbis diuturnis, ac fere desperatis fieri solet, omnes qui inuisebant rogare, vt si quid scirent ad salutem, id per eam quæ bonis omnibus inest alienæ calamitatis miserationem ederent, ac cõmunicarent: forte & inter hos affuit bona illa vicina, quæ ceu misericordia ducta, nam nec se ab ea omnino alienas profitẽtur sagæ, ceu quod ad quæstionem posci se metueret ab ægroti necessariis, ea enim de re iam frequentes minæ in vulgus consulto sparsæ fuerant, narrant vidisse se qui eiusmodi doloribus conflictati ab iis cõualuissent statim ac Diuorum alicui vota nuncupassent.

[a] a Morlangii Non. Sept. 1587.

cupassent, ac persoluissent. Celebrem admodũ esse in ea re de Bello Bernardo famam, quod illum nunquam quisquam frustra a se vocatum sensisset: Mitteret igitur qui se ea gratia ad eius ædem vna cum donariis sisteret, ac conceptis de more precib morbum expiaret. Nec mora inuenitur qui eam peregrinationem ex conducto susciperet, ac perficeret: Huic nomen fuit Hans Iacob: Is rite, atque vti a saga præscriptum fuerat peractis omnibus, cum tandem domum reuersus ipsum horæ momentum quo voto defunct⁹ fuerat præcise inter multa alia narrasset, repertum est omnium, qui tum ægro astabant, consentienti testimonio ab ea illi fuisse conualescendi initium, ac eo tempore magno nixu vitri fragmenta, & glomeratos capillos cœpisse euomere: Quæ & ipsi Iacob in fictili scutella ad maiorem fidem tum sunt exhibita, vt videret: Matis Hay, Maths Maioris, Nobis Pettere, ac complures alii, licet diuersi de hoc interrogati, totidem tamen verbis id retulere. Et mense Octobri Anni 1588. ad me perlati sunt ab affine adolescentula claui duo ferrei: quos ipsa multa permistos pituita videntibus, qui tum domi erant, omnibus euomuerat. Eiusque morbi in quem illam anno superiore Nicolæa Stephana, de qua postmodum fiet mentio, conieceiat reliquias fuisse omnes quotquot eius antecessiones, ac progressus cognouimus, facile iudicaui-

mus. Nam & ab eo vomitu alui, quæ alioqui in lapidem indurucrat tumor statim descdit, & quæ annum integrum incommodissima fuerat valetudo, paulatim leuari, ac confirmari cœpit. Cui παράδηλον non male annumerari poterit, quod Langius [a] vir Anglus, dum Medicinam in Palatinorũ comitatu faceret, a se obseruatum scribit Anno 1539. Energumenam scilicet in eorum Palatinatu fuisse, quę post diuturnos, acerbosque ventriculi dolores clauos ferreos oblõgos, atque incuruos, acusque a[illegible]as cera, ac pilis obuolutas imo ore proiiceret, atque euomeret. Veteribus quoque hæc cognita fuisse vel illud indicat, quod Iulius Obsequẽtius Cn. Domitio, & C. Cassio Coss. Aretii euenisse memorat mulieri cuidam, quæ farris grana affatim euomebat, cum & ex eius naso multa alia præterea enascerẽtur. Et nostra ætate editi libri satis multi, qui talium prodigiorum exemplis abundant. Sed non facile eorum sententiæ accesserim, qui illa defendunt neutiquam talia exsistere, qualia apparent: verum potius sic humanos sensus præstigiis illudi, vt simulata pro veris amplectantur. Nam quod primum autumant nihil foras extrudi posse, quod ante nõ sit intromissum: Tantæ autem magnitudinis ea esse quæ sic egeri videntur, vt neque per os demissa, neque per anum ingesta, qui tamen duo capacissimi sunt in corpore meatus, vel credulissimo

[a] Epist. Medicinal. epistol. 42.

lissimo cuiquam videri possint, hoc certe nō vno modo reprehendi potest: Primū, quod multa naturæ etiam vitio in homine gignantur, vt lumbrici in ventriculo, calculi in renibus, lapilli in articulis, in lotio bestiolæ formicis affines, atque id genus alia modum nullū retinentia, quę tamen angustissimis meatibus ipsa eiiciat, sæpe etiam facto vulnere expellat. Imo quod Leuin⁹ Lemnius[a] in ipsa facti specie refert ex sordidis vlceribus ac vomicis, vnguium, pilorum, testarum, ossiculorum, lapidum fragmenta sæpe eximi, atque erui visa sunt, quæ humorum putridorum concretione coalita existimarentur. Nemo tamen ea vel aliunde introducta fuisse, vel non incolumi corpore suo loco aliquantisper cōstitisse ibit inficias. Ac quod etiā intromitti, atque inculcari queant, si exemplis certandum est, habent enim ea in hoc genere disputationis non paruam auctoritatem, suppetent ex recētioribus, iisdemq. laudatis auctoribus nō pauca huius materiæ, & certa, & propria. [illegible]tiæ (inquit Ambrosius Paræus[a]) Biturix scholasticus fuit nomine Camerarius, qui cum imprudens graminis spicam forte deglutiuisset, atque ea per tracheam in pulmonis substantiam esset demissa: tantis dolorum cruciatibus statim est confectus, vt ex ea ægritudine mors propediem consecutura videretur. Sed natura, quæ ad sui conseruationem nihil non molitur, viam repe-

a *De occult. naturæ miraculis lib. 3. cap. 40.*

b *Chirurg. lib. 2. ca. 17.*

rit qua se ea noxa confestim liberaret. Primum enim spicam transuersis pulmonum lobis, tum costarum musculis, ipsaque adeo quæ eas succingit membrana incolumi Camerario eiecit atque extrusit. Obstetricati sunt Fernelius, & Huguetius viri in arte Medica clari, ac nobiles. Quod sequitur apud eundem Paræum longe maiorem admirationem habet, tũ propter intromissæ materiæ magnitudinem, ac eius penetrantis altissime periculum, tum propter totius corporis, quæ patent eius ambages, atque anfractus longam, innoxiamq; transmissionẽ. Fuit, inquit, opilio quidam, quem prædones ruri forte repertum adegerunt, vt semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces ceu bolum aliquem ingereret: Ingessit ac sex integros menses corpore continuit, verum ita tabido, ac macie confecto, vt facile intus maximũ angorem inesse cerneres. Tandem in inguine se ostendit vomica fœtida, graueolentique tabo diffluens, vnde cultellus ille astante vniuerso municipii magistratu extractus, atq euulsus est. Iobertus Monspessulanus medicus illum in Musæo propter rei miraculum studiose asseruatum postea habuisse dicitur: consecutus scilicet a chirurgo, qui artem suam in eo vulnere sanando ostenderet. Nam is Sommierium, quod oppidum a Montepessulano octo fere miliaribus abest, habitabat.

bat. Finem fecero, si tertium ex eadem officina depromsero. Robanius Dynastes inter Armoricos generis nobilitate satis clarus morionem in deliciis non ita pridem habuit Guidonem nomine. Is vt sunt eiusmodi hominũ inconsultæ, ac in semetipso sæpe periculosæ, temerariæque manus ensis mucronẽ digitos tres longum in fauces per os, quantum potuit, adegit, eumdẽque per anum duodecimo post die egessit, transmissis tot tenuissimæ, subtilissimæq. substantiæ intestinis: qualia sunt prçsertim duodenum, ieiunum, & quod tenue propria appellatione dicitur: imo in sinus tortuosos, spirasq; multiplices conuolutis, atque implicitis. Si igitur hæc siue ingenerata, siue immissa sua sponte natura profert, nihil extra cancellos, quos ipsa sibi circumdedit, euagata, quid tandem Dçmones facturos putamus? Quorum (vt inquit Iob [a]) potestati nulla est quæ adæquari, aut cõferri possit. Qui si cõcedatur, nec obstet numẽ, momento in mirandam altitudinem montes excitare, eosdemque in profundissimas voragines deiicere: fluuios sistere, vel etiam aduersos agere, mare ipsũ (si credere fas esset Apuleio [b]) penitus exhaurire, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, Manes sublimare, sydera exstinguere, tartarum ipsum illuminare, & vniuersam mundi huius seriem sursum deorsum vertere possunt. ferrum igni emolliri, sepe etiã

a Cap. 41.

b Lib. 1. de Asino aur.

liquefieri, denuoque in priſtinum rigorem indureſcere videmus: idque earum qualitatũ ſola vi, quas imbecillæ hominum manus adminiſtrant. Et adhuc quiſquam dubitat credere Dæmones ea, quæ ſunt præditi poteſtate maxima in humana corpora tam multis peruia foraminibus indere eiuſmodi ferramenta, teſtas, ac lapides poſſe? quia nimirũ quantitate ſua excludantur, cũ vel ipſa pro nutu coarctare, extenuare, atque etiam in atomos minuere, rurſuſque, vbi ſunt immiſſa, priori figuræ reddere tota facilitate queant, vel ſi ne hoc quidem ſic placet, ita meatuum vias diſtẽdere, vt iuſta capacitate illa admittere, ac continere valeant. Qui enim factu difficiliora ſunt hæc, quã annoſam quercum integro cortice, vel validam turrim cohærentibus cæmentis intorquere, manente vagina enſem omnem conterere, totum oſſibus hominẽ reliquo corpore incolumi cõminuere, fœtũ prægnãti ſuperſtite exſtinguere, illæſis loculis æs conflare, & diſiecto dolio vniuerſũ vinũ ſiſtere, ac continere? Quæ tamẽ omnia fulmen efficere ꝓhibetur, vine, ac facultate innata, an Dæmonis alicuius adnitente potentia, atq. impetu alibi cõmodius diſputabitur. Et memini videre me in Burdegalẽſi ꝓuincia, q̃ luxatos artus fractaq. mẽbra reſtituerẽt, ac ꝑſanarẽt, ſola eius cinguli cõtrectatione, cui id infortuniũ cõtigiſſet, licet multorũ ẽt milliariũ ſpatio is abeſſet.

a Seneca Natura quæſt. lib. 3. cap. 31.

Quod

Quod & sua ætate euenisse Cato prodidit: [a] Quo autem pacto id fieri potuerit non video, nisi si reconditam quandam administri Dæmonis operam in hoc agnoscamus, qui subtilitate sua membra affecta penetrans cæcam aliquam curationem iis admoueat, non vtique dissimili ab ea arte, qua modo dictum est, illum in corporibus humanis stupenda plurima peragere: Quæ omnia si quis velit ad certum naturæ modum, atque ordinem referre, nihilo plus agat, quam si cœlum passa manu dimetiri tentet. At (inquiunt) agyrtæ & præstigiatores ita circumstantium oculos perstringunt, vt sibi ferrum in iugulum adigere, idem ipsum mox ore expromere, pectus ense transuerberare, venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera condere, manum præcidere, nasum transfodere, aliaque plura vulnera sibi inferre videntur. Rursus funiculos imo gutture in longam seriem deducere, quasi qui glomum aliquem euoluunt, atq. explicant, aures mutilare, & decurtare, ac quod non ita pridem vidisse fertur Germania caput ceruicibus abscindere, statimque in quem auulsere locum incolumi homine restituere: fœni vniuersum plaustrum vna cum auriga, atque equis vorare, aliaq. multa ad prodigium ostendere, quæ quoque Dæmonum ope illis adnitentium effici omnibus est in confesso. Quanto magis igitur hæc procedet fabu-

a *Apud Plin. lib. 28. c. 2.*

b *Cardanus lib. 18. de subtil.*

la, vbi eam ipsi absque vllo hominis ministerio Dæmones adornabunt. An non prę illis erit facile, atque expeditum vomiturientibus ægris quisquilias, & ferramenta eiusmodi clam in os inserere: quæ deinde videntib⁹, qui astant, omnibus se prodant, ac foras eiiciant? Aut vulneris speciem in cute præbere, vnde prodire, & quasi emergere videantur? Nam certe id admittere, & fateri satius est, quod tolerabiliorem, ac probabiliorem causam habet, minusque naturæ videtur aduersari. Sed hæc opinionum commenta omnia delet vna veritas non aspectu [illegible]ũ, atque oculorum, quib. illudi potest luce comprobata, sed & ipsarum rerũ attrectatione, præsenti confirmata: si quando ea in diuersis, cuisceratisque corporibus reperire contigit. Memini enim me puero mulierem veneficam, cũ pater meus tum Charimarum prætor vrbanus ex elogio testium interrogaret, inter secus a se admissa hoc quoque agnouisse in vicini sui, cui nomen erat Albimontano, sura vomicã mala sua arte excitasse, e qua si incidendã curarent, glomus emanaret. Incisa igitur vomica, ac multũ ex vulnere hians, glomum qualem in textrinis videre est ostendit: quem chirurgus volsella apprehensum videntibus omnibus qui aderant ęgre etiam extraxit. Eum ipse oculis meis vidi, cum domum a chirurgo patris iussu esset allatus, domesticique omnes illum attente, ac otiose con-

se considerassent. Huic affine est, quod Langi[a], a cuius paulo ante a me laudata est auctoritas, de ea re scriptum reliquit. Oppidũ est (inquit) in Germania (wirich lingua patria vocant) In eo agricolam quemdam (Nensseser cognomen fuit) latentes, atque occulti quidam corporis dolores sic diuexabant, vt præ impatientia ipse sibi sua manu iugulum feriret: Nam & de viui interiore cute clauus ferreus ante detract⁹ non sine maximo eius cruciatu fuerat. Medici igitur cupidi perspiciendæ, cognoscendæq. tam insolẽtis morbi causæ mortui viscera per vuln⁹ patefecerunt: In iis præsentibus omnibus qui adesse voluerunt oppidanis repertum bacillũ; quatuor e chalybe cultelli, ferramenta alia duo: ac lanuginis, & capillorũ pila satis magna. Hæc igitur cum sic sensibus veri nuntiis percipiantur, absurde nimirum facere videntur: qui rei nouitatem, ac difficultatem pro mendacio accipiunt: Quasi quod inauditum sit, aut difficile, id illico ἀδύνατον, καὶ ἀμήχανον habendum sit: ac non potius conueniat vnumquodque ex se, atque vti reipsa est, censere, quam per affectatam incredulitatẽ in dubiũ, incertumq. adducere.

a *Epist. Medicin. epist. 42.*

Dæmonum alia in labefactandis, deprauandisq. hominibus astutia.

CAPVT II.

HOc apud nostrates plebeios pręsertim, ac q ruri habitant malo more inoleuit, vt si cui

contigerit morbo laborare insolentiori, ac a vulgaribus alieniori, statim ex eius domo quem ea de re suspectum habent esculenti, poculentiue aliquid subtractum curent: quod deinde in certissimam fruendæ valetudinis spem deuorent, aut absorbeant: Idque sibi profuisse ad salutem non pauci retulerunt. Cui rei sagæ si quis de ea illos percontetur nec eunt inficias. Cum a Dominica Epuræa [a] Iudex curiosius forte quæreret, verumne id esset, quod de ea tam constanter circumferebatur, respondit non semel sibi euenisse, vt quibus venenũ malum fecisset, eos ex illo conualescere sine sua ope postmodũ audiret. Qua de re cum aliquando cum Magistello suo expostularet, qui spopondisset conualiturũ, se inconsulta, neminem, cuius ipsa valetudinẽ ante afflixisset, hæc ab illo tantũ audiebat: Annon stulta satis videntur tibi, mihique eam valetudinem luere, cum creduli, ac dementes eã referunt acceptam nostræ virtuti, ac potestati? O veteratorem insignem, qui hominum maximam perniciem ex eorum imbecillitate adeo versute aucupatur? Quod enim ii naufragium, quam iacturam maiorem facere possunt, quam fidei, qua sola Deo asseruntur, ac vendicãtur: per quam vnam nihil non ab eo impetrant, prona, faciliaque experiuntur omnia? [b] Cum Dæmoniaci pater IESVM rogasset, [c] vt si quid posset sibi, filioque subueniret, illico audiuit: si credis, licet.

a Chermasii 10 Cal. Dec. 1584.

b Ad Phil. cap. 2. Matt c 15.

c Mar. c 9.

licet. Rursus, [a] cæcis rogantibus sibi restitui lumen oculorum, secundum fidem vestram fiat vobis, inquit: [b] & alibi queadmodum credis, ita & eueniat tibi. Hic fides quid aliud est, quam vinculum quo vno firmissime deuincitur Dei erga homines beneuolentia? Quid aliud, quam fœdus, [c] quo nos Deus in tutelam, præsidiumque suum, nosque vicissim in Deum illum recipimus? Mirum igitur iam videri non debet, si ea Dei æmulatorem maximum, hominum osorẽ infestissimum Sathanam tam male habet, siq; de nulla re adeo est solicitus, quam de ea labefactanda, conuellenda, ac tandem in se vnũ transferenda. Quamobrem machinas is quidem sæpe alias admouet, sed nullam fere validiorem, quam cum de recuperanda quę semel amissa est valetudine, spem iniicit. Quis enim, dum id cõsequatur, conditionem vllam reiiciat? Incutit igitur ipse morbos, atque ægritudines primũ: sed, Deus bone, quales! Certe quæ etiam nõ raro ad insaniam furoremque adigant: Tum earum persanandarum ostentat rationes & faciles, & expeditas: obsonium scilicet ex eius domo, cuius mala arte se in morbũ coniectos putant. Nam in ea dolorum acerbitate quis tam erit constans, & moderatus, qui sic præsenti, & vt videtur gratuito remedio abstineat! Quis quod pro summo beneficio id nõ amplectatur fraudis, noxæq; prorsus expers esse nõ existimet! At

a Matt. c. 9.
b Matt. c. 8
c Psal. 89.

a Virg. Ecloge.3.

Frigus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.[a] Nam primum in eo obsonio fiduciam, spemq; omnem nostram collocare iubet, sicque nos a creatore ad creaturas auertit, quæ intolerabilis blasphemia est. Tum ei non ex innata aliqua facultate, quod ferri posset: sed ob id solū quod vel furto, vel precario e sortilegi penu sit ablatū medendi virtutem tribuit. Denique, quod iniquissimum est, nos in eam necessitatem impellit: vt quos certo nouimus Deo, vniuersoq. hominum generi infensos, atque inimicos; nobis etiam priuatim assi ēta valetudine iniurios: eos tamen suppliciter adire, obtestari, atque etiam munerari nō dubitemus. Nempe hoc eo redit, vt prædonibus gratiam habeamus, quod spoliauerint, non etiam trucidauerint: vt maleficos ferociores, atque ad nocendum deinceps confidentiores reddamus, quod pro supplicio præmium reportare se videant: Vt denique corporis breuem, incertamque valetudinem animo sempiterno, atque indubitato luamus interitu.

Nulla re tam cito, ac commode adduci sortilegos ad depellendum quem fecerunt morbum, quam minis, verberibus, violentia: Cautionem tamen esse non paruam, ne quod minus fuerat malum in maius habeat, versuraq; grauiore cum damno fiat: Tum propria quadam declarantur quæ in eo negotio intercedere solent. Disputatur etiam, an illa morbi vi extorta curatio possit es-

esse citra fraudem animæ capitalè eius, qui sic vim adhibuit, necne.

CAPVT III.

IN confesso fere est omnibus, quæ de hoc interrogantur, sagis: quo plus metuūtur, eo audentius nocere, ac minis, & iniecto de carcere metu apud se multum profici, vt suas fascinationes repercutiant. Diserta est, atque expressa ad id Claudii Morelii [a] oratio agnoscentis, se nulla adeo re magis adactum, vt leuaret quas semel intulerat iniurias: quam cum de comprehensione, verberibus, ac vi aliqua terror offerebatur. Vir quidam propter multarum rerum quā attigit cognitionem in consilium interius serenissimi Ducis nostri allectus: cum de ea re forte vna sermonem haberemus, narrauit mihi, & serio quidem: cum aliquando renuntiatum illi esset, filiolum in subitum morbum incidisse, atque vt is ab anu quadam per veneficiū allatus existimaretur, de tota re primum nutricem esse percontatum: nam tum forte ab ea gestabatur filiolus, cum illum is morbus inuaserat. Tum accurate perpendisse, atque æstimasse, qualis is morbus esset, ex eorumne genere necne, quib9 via peruulgata naturæ cōsueuit ea ætas esse obnoxia. Ac cum haud dubie comperisset nō nisi mala arte, ac per fascinum illi confici potuisse, secum tandem singula reputans, eo coniectura

a Serra 3. Non. Dec. 1586.

peruenit, vt nihil iã putaret sibi esse reliq: quo minus hanc filiolo ortam a bona illa anu iniuriam crederet. Iubet igitur illam accersi; atque admissam solam in ædes interiores primũ blande appellauit, vt si quid opis huic malo conferre posset, id non grauate faceret: neque enim ingrato locaturam beneficium. Ac cum illã multa causari vidisset, quo suspicionem veneficii a se remoueret: tum de facienda medicina preces obstinatius reiicere, arrepto fuste, quem ad id parauerat, sic illi humeros, latusque perfricuit, vt paratam se diceret, quæ imperaret, facere. Postulare modo paululum temporis apponi sibi dum curat, quę ad eam rem essent necessaria. Nec mora dato illi, quod postulabat, spatio, ac facta copia quæ vellet ægro impertiendi: non multo post admotis quibusdam, in speciem scilicet, ac ad tegendam artem potius, quam quod iis ita opus esset, illum pristinę valetudini restituit. Necessarius meus Antonius Blyenstein in Dommartinensi ditione quæstor ærarius idem filio cuidam suo euenisse olim mihi narrauit. Cum is (inquit) vt pueris mos est, in æde sacra a matre ludens longius euagaretur, præteriens vetula quædã illi manu quasi abblandiens caput demulsit: ac bene precata, ceu alio properãs foras se eiecit. Tum puer illico caput demittẽs, ac iam ægre se sustinens, voce lamentabili morbum facile indicauit. Eo igitur domum relato, ac mor-

ac morbo in horas ingrauescente: haud dubie eius causam reiecere omnes, qui rem vti gestã erat audiebant, in vetulam illam multorum veneficiorum iam suspectam. Ergo per vim a vicinis quibusdam ea adducta, vt illatum morbum tolleret, statim vt fuit coram, cœpit iisdem modis, quibus ille conflictari: ac primum toto ore esse liuida, tum spumas agere cum tanto aspicientium horrore, vt in rabiem iamiam itura videretur. Successit nox quam in eodem lecto cũ puero ducere voluit, nonnumquã illi passis incumbens brachiis, ac os ori componens: quasi quæ fouendo, atq. aspirando labantem eius vitam recreare conaretur. Matronarum etiã, quæ aduigilabant, sermonibus diuulgatũ est bombum, qualis œstri feruente æstate esse solet, tãtisper circa puerum auditum, dum desiit videri Euangelici textus fragmentum, quod amuleti instar eius forte pileo insutum hærebat. Dubiũ reuulserit saga, an eius Dęmon. Certe qui pridie conceptam præcordiis mortem continere putabatur puer, primo diluculo valens, saluusque euasit. Sed nec id bonæ illi nihili fuit. Nam ipsa sibi beneficium vt aliquatenus fœneraret non longe abiit, quin maximam pecoris partẽ, quod in illis ædibus stabulabat, male perderet. Qua in historia multa obseruatione digna occurrũt. Primum tempora ipsa, sua sanctitate ac religione nocendi, vel voluntatem, vel facultatem. Sor-

tilegis non adimere: niſi Deus hoc ſingulari ſua bonitate prohibeat, atque auertat: vti etiam e-
a Cap. 2. li 1 ius exemplo [a] ſuperius eſt demonſtratum, quæ aſpergillo luſtrali eam inter ſacra lethaliter cõſperſit: quam iniuriæ obnoxiam alibi oportunius reperire non potuerat. Et nõ ſemel ipſi vidimus diſiecta, ac proſtrata in Delubris Diuorũ ſigna fulmine, quod Dæmon aliquis vibraſſe, ac contorſiſſe crederetur. Nam nullibi amant magis Dæmones ſua flagitia facere, quam vbi ex indignitate eorum augetur, & creſcit immanitas. Secunda conſideratio eſt veneficii, quod vti fuco aliquo beneuola ominatione ſolẽt prętexere. Sic Ioab [b] ſica confeſſurus Amaſam, eũ prius amice complexus, atque his interpellatus verbis eſt: Num ſaluus es, mi frater? Et Iudas, [c] quem illi παράλληλον faciunt, qui vtriuſque inſtrumenti hiſtorias inter ſe componunt, magiſtrum, addito etiam oſculo, quod ſignum Hebræis ſummę erat beneuolentiæ, ſalutauit: mox tamen carnificibus miſere torquendum, mactãdumque eum relicturus. Magi etiam moris habent ſuis faſcinationibus, atque incantamentis ſacroſanctas imagines, ſolemnes precationes, ipſumque ineffabile Dei nomen intermiſcere. Denique nouum non eſt (vt inquiunt Gellius, [d] & Plinius [e]) reperiri qui bene ominando, atque impenſius laudando arbores, ſata, ipſoſque adeo homines effaſcinent, ac perdant. Quæ etiã cauſa

b 2. Reg. ca. 20. verſ 9.
c Matt. cap. 25. verſ 49.
d Lib. 9. c. 4
e Lib. 7. c. 1.

causa fuit antiquitus (inquit Aristoteles [a]) vt aliquid laudaturis praefari mos esset, ne ea verba laudato obessent, [a 20. Sect. prob 34.] [b Verg. Eclo. 7.]

[b] *Si vltra placitum laudarit, baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Tertia annotatio est, nunquam esse solidã gratiam, aut plenum, integrumq. beneficiũ, quod conferunt Daemones, si id recte beneficium dici potest, sed statim vel aequata, vel etiã grauiore aliqua iniuria, atque incommodo luendũ esse ei, qui impetrauit. Vix enim morbum vllũ a quoquam depellunt, quem in alium non illico transferant: Et vnius salutẽ alterius interitu fere semper paciscuntur: vti refert Gregorius Turonensis [c] factum aliquando a quibusdã veneficis Parisiensibus: quae Mummolum praefectum, quem in morbum lethalem mala sua arte coniecerant, ad valetudinem reducere aliter non potuerunt, quam prius eius consensu vita interfecto vix bimo infante, quem Chilpericus pater vnicum in spem regni alebat. Quam versuram saepe etiam iniquo foenore fecisse priscos illos mortales Daemonum erroribus imbutos, passim eius temporis loquuntur annales. Nam & Admeto regnum apud Pheras habenti Apollo a Parcis inducias cum morte impetrauit: [d] si eam alius pro illo obire vellet: Et cum terra medio foro ingenti hiatu Romae desedisset: respõsum est non aliter eius labem coituram, quam [c, Hist Fran. lib 6. c. 35.] [d Aristoph. interpres, & Euripides in Alceste.]

ſi primæ ſpei adoleſcens aliquis ſeſe in eum hiatum deieciſſet. In quo operæpretium eſt videre, quid paterna Dei benignitas, & tyrannica Diaboli crudelitas, ac ſæuitia interſit: Siquidē Deus aduerſos hominum caſus ad eorum ſalutem, conſeruationemque; Diabolus proſperos, ſi modo tale quid ab eo vnquam eſſe poteſt, in peſtē, interitumque certiſſimum conuertit. Quarto & hoc obſeruatione dignum eſt: quod per ſummam indignitatem, ac commeliam modum quem Eliſeus,[a] Elias, [b] & D. Paulus, [c] ſanctiq; patres multi in reuocandis ad vitā hominibus tenuerunt, ipſæ ſagæ in ſanandis aſſimulant, atque imitantur, dum ſic diductis, paſſiſque artubus in nouiſſima valetudine conflictatos toto corpore incumbunt. Nam & alibi memini me pluribus dicere, quemadmodum operū Dei maximus ſit adumbrator, atque aſſimulator Satan. Poſtremo, quod ita horrere, atque auerſari videtur inſcriptas ſacris nominibus, aut characteribus chartulas, pyctaſia, volumina, atq. alia id genus amuleta, & alexicaca, quibus homines contra malas incantantium artes vulgo ſe munire ſolent; non ideo fit, quod ab iis ſibi impedimentum vllum afferri putet. Nam in omnibus fere faſcinationibus, imposturis, ac curationibus hæc etiam ſuos adhibere docuit, quo ſcilicet ſpeciem maiorem ſanitatis habeant: ſed multo magis, vt rudiores in iis, ceu in funambulo,

[a] Reg. 4. c. 4 v. 34.
[b] Reg. 3. c. 17 v. 21.
[c] Act. 20. c. v. 10.

bulo, occupet, inque praua sua opinione cõfirmenio, ac stabiliat, dũ neglectis lõge salutatioribus remediis in istiusmodi rebus nudis salutis suę præsidium constituunt: Si cuius enim animæ, vt cum D. Ioan. Chrysostomo loquar, [a] e suggestu enũtiatum euangeliũ nihil prodest, qui eius in charta descripti fragmẽtum ad corporis valetudinẽ conferre poterit? in quo quæso Euangelii virtus elucescit? num in literarũ characterib⁹, ac figuris, an potius in eius sensu, intelligentiaque? siquidem illis æquum est eos semper collo alligata gestari; sin in his animo reconditos, defixosque potius habere: sed iam ad intermissas narrationes cursum reflectam⁹. Nicolæa Stephana [b] Sampauliana mercede accersita, vt Dommartinense castrum pestilentia, qua tum affectum credebatur, repurgaret (nam ei rei operas suas locare consueuerat) id quidem officium non indiligenter exsecuta est: sed cum iusti dies excessissent, post quos cõtagionis metus cessare solet, ac ei numerata mercede facta esset abeundi copia; dolens, quod opinione citius mutandam sibi videret, nõ alioqui tenuis, ac illiberalis victus consuetudinem, putauit aliqua ratione eius abitionis tempus sibi esse trahendum; simul & Castellani vxorem malo aliquo impertiendam, quod in se ableganda adeo præceps esset, ac diligens. Ergo abiecta omni cũctatione placuit illam morbo aliquo distinere,

a *Homel 73. in Matth.*

b *Dommartini mense Decemb. 1587.*

in quo ſubleuando denuo rogaretur operã, ſtudiumque ſuum impendere. Nec mora ei aſtans ad fores cubiculi: En, inquit, hera ſtrophii tui plicaturæ diſturbatæ ſunt, ſine illas vt paulum reconcinnem: adductaq. per ſpeciem officii ad collum manu ſolertiſſime excuſſit in eius dorſum pulueris venenati, quem digitis tegebat, micas aliquot. Quo facto tanto fuit illico membrorum omnium horrore correpta, quanto ſolent maximo, quos febris primum occupauit. Nec adeo multo poſt tantis præterea pedũ doloribus differri cœpit: vt iis fœde auerſis ad talos digiti ſtatim diſtorquerentur. Qua re omni a domeſticis perſpecta atque intellecta comprehenſam, aſſeruatam, ac deniq. verberum iniecto metu exterritam non prius dimiſſuros ſe ſunt interminati: quam faſcinatione ſublatam heram in priſtinum valetudinis ſtatum reſtituiſſet. Nam & hoc veneficii ſuſpicionẽ augebat, quod ab ea aliquãdo audierant ſe quicquid huius ſciret, quo ſic ad prohibendam, auertendãque peſtem vteretur, acceptum referre cuidam Matthæo Amantio non pridem ob ſortilegii crimen capitis damnato, a quo etiam in tyrocinii pretium ſtuprum paſſa, atque ex eo grauida facta fuerat. Primum igitur magnis clamoribus teſtari inſignem ſibi fieri iniuriam; cui pro beneficio tanta calumnia reponeretur, ac de ſuſpendio minas etiam iactare. Sed cum nihilominus

nus illos in sententia obstinate manere videret, ac nihil iam a se ea via profici : cõsilium, orationemque mutans rogare cœpit, vt quando ea sibi medendi necessitas imponebatur, sustinerent dum ad memoriam reuocaret, si quod olim simili morbo remedium audiisset prædicari. Ac non multo post reuersa dixit reperisse se, in quo iam exploratæ salutis spem ponere, ac defigere possent : Nosse enim se herbas quæ in balneis affrictæ ei dolori medicamentum pręsentissimum essent allaturæ: Orare modo ne ęgre illis esset, si quæ mora valetudini intercederet: Neque enim eiusmodi morbum esse, qui ita sit ad sanandum facilis. Inter hæc is, quem tum secum habebat, filius, cum videret matrem ita accipi, sibi idem timens, qui sciret se conscium, nocte intempesta e murorum pinnis per funẽ se dimisit: Sed postridie e fuga retractus, vinct⁹, ac cur sic clam se foras eiecisset iussus eloqui, rẽ omnem, vti hic narratur, ordine explicuit: Hoc addens se toti ei fuisse caput, qui matrem ad illam impulisset, dum causam quærit, qua paratę abitioni moram aliquam produceret: præterea nihil ad salutem conferre illa omnia fomenta, quæ ea sic accurate ægre adhibebat : Sed iis ita fucum fieri oportere, vt videatur per conueniẽtia naturæ remedia processisse curatio: Nam iã tum ab intentatis illi verberibus latenter antidotum eam admouisse: sed illo vinci, ac cõtra-

hi non posse,qui ab initio fuerat morbo impositus temporis modus. Exspectarent igitur, dũ is hebdomadæ dies, eaque hora bis recurrisset, qua præbitum esset venenum: Certo enim tum ægram conualituram, saltem ab omni doloris sensu iri liberatam, sola membrorum reliqua lassitudine: In quo datam exspectationem neutiquam fefellit: nam in illo ipso quem præstituerat temporis articulo morbus est sedatus, Verum insequenti nocte recruduit etiam acerbior: nam veneficam, vt postea est compertum, adhibiti remedii pœnituerat, quod videret paratam inde rationem ad se maleficii coarguendã, ac etiam indubitato testimonio obruẽdam: nã nisi ab ea venefica, quæ morbum fecit, tolli, aut sedari vix posse alibi demonstratum est: ob idq; ab illa repetitum, iteratumque fuerat venenũ. Cum igitur postridie filio prædictionis mendacium obiectaretur, multa malitiose mussitans hoc tantum dicere voluit, matrem vt verberibus, quam possent indignissime acciperent: hoc enim vti aduertebat vnicum superesse contra eius tergiuersationem remedium. Arreptam igitur duo validissimi rustici non prius cessarũt vitium malleolis contundere, pedibus obterere, pulsare, agitare; ac deniq. in obiectum ignẽ detrudere, quam fidem suam astrinxisset, se ægram eo ipso die imo hora persanaturã. Quod & præstitit, postquam pomum illi comedendũ

præbuis-

buiſſet, quod ante candidulo puluere videntib. nonnullis medicauerat. Sic tandem facta abeũdi copia: vti de hoc illi ante data fides fuerat in lictores eam ad caſtri portam præſtolantes incidit: a quibus ex Iudicis, qui in eius vitam, moreſque inquiſiuerat, decreto comprehenſa, ac in vincula conie cta de tota re, ſicuti hic habetur, haud cunctanter confeſſa eſt: ac tandem igni vna cum filio eſt concremata. Quæ narratio duo præcipue habet quibus nos erudiri conuenit. Primum nihil ad curationem conferre, quæ ſortilegi exterius adhibent morbis a ſe incuſſis remedia: ſed vel ea prætexi quaſi integumenta ſortilegiis, quæ veriti legum ſeueritatẽ palam eſſe metunt: vt cum herbas, vnguenta, balneas, aliaque quæ in victu, vſuque quotidiano habent homines, quibuſque medendi vires certæ, ac præcipuæ nullæ ſunt adhibent: vel excogitari ad infeſtandos ſuperſtitione mortaliũ animos: veluti cũ ad votiuas peregrinationes, nouendialia ſacra, luſtrationes, donaria, aliaq; id genus per ſpeciem pietatis, quod Chriſtianis ſiunt in vſu quotidiano, inducunt: vel deniq. adhiberi ad conuellendam, labefactandamq. ſpẽ, & fiduciam, quam in vno Deo defixam nobis eſſe oportet: dum eam transferimus ad neſcio quæ eſculenta, poculentaue, quæ furtim de domo veneficæ ſubſtracta eſſe curamus, vt illorũ vſu ex ea qua conflictamur valetudine emerga-

mus. Nam hoc bonæ illæ lubenter patiuntur etiam cum iactura rei familiaris, dũmodo hac prauitate vulgi opinionem inficiant: residere scilicet in sua penu, seu in pharmacopolæ officina aliqua quæ morbum certo vincant medicamenta: Imo (vt cum Plinio iuniore loquar) se Deorum potentes esse, & habere domi, quo soleç ceteros mortales iuuare, ac seruare queant. Alterum non oscitanter in ea narratione prætermittendum est: sic esse Dæmoni tenaces manus, vt non facile eripi sibi sinat, quod semel cõprehenderit. Ergo si quando suorũ rogatu morbum immisit: is, vel cum alio etiam grauiore commutandus venit, vti iam dictum est: vel in illud tempus eius sedationem, curationemve reiici oportet, quod frustra quisquam antecapere suis apud eum precibus studeat. Ita semper reliqui aliquid esse oportet: quod is lucro deputare possit: sed & cetera narrare pergamus. Stephanum Noachum [a] Madrensem perpetui triẽnii morbus vsque adeo exercuerat: vt res illi parũ abesset ab insania. Ergo desperatus ab omnibus, periclitatisque incassum, quæ solers Medicorum cura suggerere solet, remediis: tandẽ ad ariolos animum conuertit. Erat ea tempestate Cranuillæi quidam præ ceteris eius artis fama clarus: Ad illum præsentem præsens rem omnẽ defert. Edocetur hoc ipsi malum ab ea muliere confectum fuisse, quam domum reuersus vna cum

[a] *Castinai mense Iulio An. 1586.*

cum vxore colloquentem esset reperturus. Cõparet igitur e lento aliquo sarmento vinculũ, quod eius collo statim, ac coram esset, iniiceret, minitareturq. ferocius se illi animam mox esse interclusurum, ni labefactatam valetudinẽ iamiam restitueret: Ingressus domum vetulam offendit vxori ad focum assidentem, huic nomen erat Parisetæ Nouauillanæ: eam, vti monitus erat, re verbisque quantum potest perterrefacit. Illico eius genibus illa aduolui, veniam petere, ac sartam tectam ab omni morbo valetudinem certo promittere: modo in iis, quę præscriberet, obsequi vellet. Ea vero esse: primũ ne grauaretur pyrum, quod erat illi præbitura, comedere: Quod enim silicis instar durum primo contactu videri possit, id non ita esse: manu enim attrectatum perinde emollitum iri, ac si bene coctum, conditumq; esset. Tum vt se statim lecto componeret. futurum enim, vt illico morbus ingrauesceret pene ad interitum: Accerseret ob id e vicinia lectas matronas duas, quæ illi ea nocte vigiliam suam traderent: harũ pessima, præsentia se defendere callide parabat; si quid obiiceretur mala arte factũ quo adeo grauis, diuturnusq; morbus tam facile, ac cito abcessisset: neque enim huius quod ad id adornabat quicquam palam facere decreuerat. Conditionem nullam reiecturum se declarat. Noachus, modo ex tam incommoda valetudine e-

uaderet: Acceptam tamen pyrum primum negat morſu diuidi poſſe, vt quod plane eſſet ferreum: ſed dum hæc loquitur, ac paululum interim illud contrectat, ſenſit non ſine admiratione in lanæ mollitiẽ prope abiiſſe. Eo igitur deuorato (nam erat guſtu inſuauiſſimum) ſtatim illi ſtomachus tanto ardore conflagrare cœpit, quanto vix maiorem candentes carbones excitare potuiſſent. Ergo in cubili propere colloca-tur agenti animam haud ita diſſimilis: Adhibet trepida vxor, quæ ſecum ea nocte illum obſeruarent, matronas duas, quibus ſe tertiam bona illa vltro adiicit vultu adeo ad mœſtitiam compoſito; vt præ illa fictæ videri potuiſſent vxoris ipſius lacrymæ. Iã non indiligens vigilia ad mediam vſque noctem proceſſerat: cum venefica clam aſperſas comites Lethæo ſuo puluere, ceu Mercurius aliquis, arctiſſimo ſomno complecti tur, ac interea ſublatum ægrum humeris tranſfert in proximam aream: ibique oblato immani vrſo imponit. Tum repetitis ſpatiis ſæpius vehit, ac reuehit; ipſa quaſi onere iniquiore opprimeretur, non ceſſante ingemiſcere bellua, ea vero vox erat dolentis Dæmonis, quod præter ingenium tali valetudinis beneficio operã ſuã accommodare cogeretur: ſed eius tarditatem illa increpans magis, magiſque vt viam pergeret iſtis vrgebat verbis: Agedum ignaua, atque odioſa bellua: nunc factis digna recipis tuis, quę

me

me primum ad hunc ita mulctandum, vel inuitam impulisti. Hæc a se audita trepidus sessor post magna fiducia testatus est. Inter hęc experrectæ, quæ ad cubile pernoctabant, mulieres id vacuum nactæ totam festinanter inuestigant, ac perscrutantur domum, sicubi desideratum hominem reperiant: Ac tandem solum cū sola venefica in area offendunt. Rogant ecquæ se insciis ita nudo, ac incomitato secedēdi causa fuerit. Occupat illa prior respōdere, atque infit: An non aduertitis huc ea gratia a me pertractum, vt olctum faceret? sed nullis cum ea commutatis verbis hoc solum sategerunt, hominem vt tollerent, ac quam citissime in lectum reponerent. Verum dum id moliuntur, vix omnes simul magno nixu reportando præstant: quod illa sola nullo negotio asportando perfecerat. Porro cū ea lex pacti præcipua fuisset, vt Noachus supradictis omnibus defunctus morbo penitus subleuaretur, & adhuc tamen doloris nonnihil superesset, causata est venefica importunū mulierum aduentum, quo impedita fuerat, ne bene incœpta ad exitum perduceret: sed ad summum ferendam esse octo dierum moram, post quos sine vlla frustratione integra futura esset illi valetudo. Quod & euenit. In his atque aliis multis manifesto deprehensa, tādem est in carcerem inclusa, cuius tamen ruptis vinculis custodiæ incuria euasit, atque abiit. Et habet quo-

que aliqua hæc narratio, quæ non frustra lectoris considerationem intendant. Primum confidenter, atque impune inter huius ætatis Christianos versari, atque artem suam factitare ariolos, quos tamẽ sua societate prohibuerunt mortales omnes, quorum animos imbuit aliqua veri Dei opinio: Moses, [a] Saul, [b] Iosias [c] pœnam vltimi supplicii in eos sanciuerunt: qui in ditione sua deprehenderentur arioli: Constantinus [d] illum, qui eos consuleret, deportari: Constantius, & Iulianus [e] gladio vltore feriri voluerũt. Ancyranum, [f] Toletanum, [g] Aurelianense, [h] atque alia pleraque sanctorum patrum concilia e finibus Christianæ communitatis exterminãdos decreuerunt. Et Christianorum omnium hic consensus est vltimus, non esse in Ecclesia ferendos: Imo diserte qui diebus dominicis conciones habent, illos exsecrantur, ac diris deuouent. Et tamen Regum, principumque hic vsitatus, & quotidianus lusus est: Eos quoque non parua mercede ad se accersunt. Horum etiam exemplo, nã talibus auctoribus iam tutius peccatur, vulgus adit, qui furto substracta, vel casu amissa indicent, ac patefaciant, cribri, aut clauis versatione idẽtidem iterata: distincta in lustralem aquam chartularũ immissione, quę nomina eorum, quos furti suspectos habent, contineant: mantilis productione contractioneue reciproca, atque aliarum id genus rerum damnãda pe-

a Leuit. c. 19 vers. 26 & Deut. c. 18. vers. 11.
b Sam. c. 28 vers. 3.
c Reg. 2 ca 23 vers. 24
d l. 3. de Malef. [illegible]
e l. Nemo aruspicem Eccl.
f Cap. 24.
g Cap 28.
h Cap 32.

da periclitatione; quæ pyromantias, aeromantias, hydromantias, & Geomantias veterum omnes sua impietate etiã adæquare possint. Tũ furum illi manipuli, qui sub Ægyptiorũ ementito nomine bonam Europæ partem quasi suo iure prædabundi peruagantur, nulla re se plausibiliores præbent, quam quod apud imperitã multitudinem profitentur, quæ quemque sors maneat præmonere. Vt hic omittam recensere longe nequiores Cranuillæano illo ariolo, monachum in Niderhauu; mulierem Thermopoli, quæ est ad Mirecuriam, militem emeritum Nanceii, aliosque plures qui palam etiam, & secure ex ea re quæstum faciunt. Sequitur in eadẽ historia e sarmento intorqueri oportuisse vinculum illud, quod sic Maleficæ collo adaptandũ erat. Et vulgus in ea opinione est, verberibus sagas nullis tam commode castigari, quam quæ vitis administrat. Cuius rei causam, si quę tamẽ vera est, non facile sit afferre. Et adhuc in simili difficultate hærent qui apud Plinium,[a] Liuiũ,[b] Plutarchum,[c] Macrum,[d] & Spartianũ,[e] quærunt: cur vitis in delictis pœnam eorum tantũ militum qui ciues essent honoraret, curque eã centuriones præferrent, quasi imperii insigne, & ornamentum. Miles ille legionarius apud Apuleium[f] centurionem extra præsidium (credo) mentitus, vt est eiusmodi hominum audacia, repertum in via hortulanum, & ad interro-

a *Hist. nat. lib. 14.*
b *In Flori cõpendio.*
c *In Galba.*
d *In lib. 2. de re milit. & l. milites De re milit. D.*
e *In Adriani vita.*
f *Lib. 9. de Asin. aur.*

gata silentem indignabundus vite, quam tenebat, de asino deturbauit, eademque tandem aduersa de vastiore eius nodulo cerebrũ eius diffidit. Et certe aliquid subesse oportet, quod, vti apud Iosephum de Elezari annulo, herbisque Salomonis legimus, Dæmonem, eosque quos semel sibi addixit præcipue afficiat. Nam & Cæsaris Traiani illud circumfertur, cum scriptis codicillis Iouis Heliopolitani oraculum consuluisset, an Romam peracto bello, quod contra Parthos mouebat, esset rediturus, illi respõdisse Dæmonem, vt vitem in suam ædem inferret in partes diuisam, ac sudario conditam: eamq; perendie efferret. Quod etsi ad ea magis quæ militiam spectant imperia, atque auguria pertinere videtur: habet tamen & in quo vitiginei ligni peculiarem quẽdam, atque alium quam in quẽ cetera adhibentur vsum consideremus. Quod quoq. & Euphorion obseruauit, qui nisi ex vite non licuisse olim fingere Rheæ Deæ signum prodidit. Et recte quidem: Nam eam Cybelen aliter appellatam testatur Suidas, id est (vt interpretatur Festus) Deam, quæ homines in furorem ageret. Si quidem Græci κυβιστᾶν, in caput saltare dicunt: Et eius sacerdotes solebãt in suis sacris caput circumagere:

Terrificas capitum quatientes numine cristas. [a]

[a] Lucr. lib. 2

Quod & sagas in suis tripudiis insanientes vsurpare supra meminimus. Et Ægyptii vitem

ex spar-

ex sparso gygantum sanguine satā putauerūt, quod vinum homines in rabiē sępe accenderet: Moses quoque, & Dauid etiamsi per tropū vuę tamē sanguinem dixerunt. Et Orphæus vitem, Luna Virginis signū ineunte, serere prohibuit: quasi parum Bacchico furori cum virginali modestia conueniret. Vetuit etiam Pythagoras ex vitibus, quæ amputatæ nō essent, Diis quicquā litari. Denique non sine ratione aliqua Samsonis commentum exstitit: cum Dalidæ importunas, atque insidiosas percontationes ludificaturus respondit, nihilo aliis se fortiorem futurū, si septenis vitib. flexilibus reuinceretur. Et gallos gallinaceos non canere, si circulus e sarmētis collo addatur dixit Plinius. [a] Nam iam tum vitis aliqua fuit præter inditam a natura facultatem commendatio. Quæ omnia eo redeunt, vt in illa multarum nequitiarum semina latere fatendum sit, non solum ex innata illa vi, & facultate labefactandæ mētis humanæ: vbi, quod ait, ille, vicit vinum quod quis bibit: [a] Lib. 29. c. 4

Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
Centauros letho domuit.

Sed & ex affectato eius in Magicis artibus vsu, vti ex superioribus apparet: Sequitur quemadmodum in vrso sedere Noachum oportuerit, id est, se in fidem, ac potestatem Dæmonis, qui sub vectario illo vrso latebat, permittere: priusquā ad sanitatem rediret: Hoc enim præcipue, dum

nos vult labefactare, satagit Dæmon, vt fiduciã illi quam maximam habeamus: Tum curationibus suis semper tale aliquid intermiscet: vt a Deo ad creaturas nos auertat, inque terrena penitius immergat. Cuius generis etiã est quod Agyrtas, & circumforaneos circulatores passim videmus vrsos secũ ducere: ac iis mercede pueros imponere, vt a laruarum, lemurumq. formidine fiant scilicet in futurum securiores, deridiculaque alia multa iam antea nobis dicta, & sequenti quoque capite fusius, latiusque dicẽda. Ad quæ priusquam properamus, ac finem huic disceptationi imponimus, operæpretium quoque est hic a multis tractatam quęstionem attingere: possit necne citra fraudem animæ capitalem ista a maleficis morborum depulsio peti, ac mendicari. Et forsan id frustra quæri quis dixerit post tot de ea veterum Theologorum sententias, [a] recentiorum etiam non contemnendis suffragiis comprobatas, sed eas nũquam tam sanctas existimaui, quin aliquã excusationem admitterent. Multum enim interest, vine, an precario aliquid ab alio auferas, & consequare: Illud contemtum, & dedignationẽ habet, hoc admirationem, obtemperationem, animumque se suppliciter deiicientem, ac demittentem. Si quis vel prece, vel pretio a venefica contendat, vt abs Magistello suo morbi quo affligitur sanationem impetret: perinde opinor facit

[a] D. Tho. 4. dist 34. q. 1. art. 3. Bonauent. 16. q. 2 Syluester in verbo (Maleficiũ) qua. 8. & DD. super ca. si per sortiarias, 33. q. 1.

facit ac si ipse supplex, venerabundusque opem a Dæmone imploret, eius se beneficio alligari postulet, munere adoret, ac se ea causa illi obnoxium fore profiteatur. Omnes igitur cruciatus, ipsamque adeo mortem potius ferendam esse, quam vt sinamus nos ad tam horrēdum sacrilegium adduci. Siquidem clamant sacræ literæ [a] solum Deum colendum, atque adorādum esse: Deum inquam zelotem, qui non sit passurus quicquam de gloria sua decerpi, ac delibari, qđ alteri adscribatur. Et hoc esse reor, quod adeo seuere damnant, ac reprehendunt Theologi illi: Nam & Cōstantinus Imperator [b] de eo quoque legem sanciens, diserte facti atrocitatem in hoc constituit, si suasionibus, ac præmiis aruspex esset aduocatus. Et Photius in Nomocanone eius legis pœnam ait tātum intelligi debere: vbi διὰ θυσιῶν, id est, per mactationes, ac sacrilega sacrificia eiusmodi negotium peragitur: Quæ etiam omnia huius ætatis sagæ pro more habent facere: Nam primum rogari, sæpe etiam muneribus donari volunt. Tum Diuorum alicuius maiestatē læsam, violatamque autumant: quem idcirco votiua ad eius fanum profectione donariis, sacrificiisque nouendialibus placare conueniat. Nempe hoc eo redit, vt tu valetudinem redimas eius veneratione, munerationeque, qui illam primū debilitauit, Dęmonis, cuique astute speciosum illud diui no-

a *Deut. 6. vers. 3. Matt. 4. vers. 10.*

b *In l. Nullus de Malef. & Mati*

men ideo illæ prætendunt, vt suam impietatē religionis aliqua simulatione tegant, atque inuoluant. Omnino inexcusabilis est ista curandæ valetudinis, depellendorumque morborum ratio, vel si quæuis prætexatur illi humani consilii imbecillitas, consequendæque sanitatis cupiditas, & desiderium: Præcipua enim semper esse debet causa religionis, cuius sanctitas hic aperte fœdatur, polluitur, violatur. At si tu veneficam, quam istiusmodi fascinationis nō iniuria suspectam habes, minis insequare: verberibus etiam, si minus illam mouent minæ, accipias; volentem, nolentem eo adducas, vt fascinationem repercutiat: quæ hic quæso blanditiæ? quæ imploratio, obtestatio, veneratioq. esse potest? Si inde plus habet illa, quod se contētam, pulsatam ad opitulandum etiā ei qui læsit coactam doleat: quam gratia, voluptate, cōmodo aliquo auctam glorietur? Si eius Dæmon se quasi obtorto collo a noxa retractum, amissa præda in fugam versum, derisum, spretum, ac nihili pēsum agnoscit? Qui furem persequitur, remq. sibi furto ablatam ab eo per vim aufert: quid admittit in quo furi gratiam vllam gratificatus esse videatur? Qui occupatam ab hoste arcem armis recuperat, eaque illum violenter deiicit: quid ei aliud relinquit, quam vt dolens, pudensq. collectis si datur sarcinis alio migret, seque possessione deturbatū merito lugeat, ac con-

conqueratur? Qui quoque captum, comprehēsumque aliquem tenet, si hunc e manibus dimittere cogitur, quod forte is se successu eripiat; minas spiret, ferrum intentet, aut vim aliquam aliam afferat: quid ex ea illi comprehensione superest prҽter elapsæ prædæ desiderium? Quid se indignnm gessit, qui sic constrictum se inuito eo qui constrinxerat expediuit, atque in libertatem vindicauit? Atqui eam, quæ putatur a maleficis, morborum curationem nō esse remedii alicuius efficacis adhibitionem: sed tantum a vexatione cui incumbunt, cessationem, liberationemque non dubitem cum Abdia Babyloniæ Episcopo asserere: vel ex eo maxime, quod momento, ac sæpe nulla facta medicina ea contingat, quæ a morbo ad sanitatem probabilis esse nequit transitio, ac decursio. Ergo si quis fidenter, atque intrepide, vti hominē nullius malæ rei conscium, & Dei nixum præsidio decet, Satanam in malefica muliere adoriatur, vi, minisq. cogat, vt ab iniuria, ac maleficio tēperet, lædere cesset, atque abstineat, corpore facessat (eiusmodi enim morbum aliud nibil esse, quā Dæmonis præsentiam credidit Iamblichus [a]) quid quæso facit ab Exorcistarum more alienum, qui quoque energumenis catenas inducunt, plagas infligunt, terrores inferunt? At, inquies, in hoc non est præcipua salutis fiducia, & præsidium, sed multo magis inefficacib.

[a] *In lib. de Myst. Ægypt. c Quādo alia nomina aliter agant atque appareant.*

ſacræ ſcripturæ verbis: quæ illi certa conceptione, ſtatiſque ceremoniis vſurpant. Et horum puto virtus, atque energia ex fide eſt in Deum per Ieſum Chriſtum: qua quoque abundare neceſſe eſt, qui ſic audent omnibus formidabiles ſagas iurgio, minis, verberibus adoriri. Nam aliter periculum ſit, ne laceſſitæ contra inſurgãt, iramque ſuam, ac virus maiori licentia & contentione in laceſſentem euomant. Vtcumque res ſit, ſi qui ita morborum liberationem a maleficis per contumeliam extorquent, non omnino culpa vacant, forte quia illarum huic negotio operam, miniſteriumque vti obique intercedere conuenit, quæ res, dicat aliquis, cauſam impietatis aliquam continere videtur, at certe talis ea eſt, vt expers dici debeat illius, quę Deũ hominibus adeo inſenſum reddit cum Dæmonibus pactionis, & commercii aliena ab omni mala mentis, nefariique voti conſcientia, denique non illis pœnis obnoxia, quas leges tũ diuinæ, [a] tum humanæ, [b] in eos conſtituunt: qui ad Magos declinant, eos aduocant, conſulunt, ac in re aliqua ſibi adiutores conſtituunt.

a Leui 19 & 20. Deut. 18.
b l. nullus aruſpex & l. nemo de malef. & Math.

Curationes Dæmonum velo ſemper aliquo religionis obtendi: ſæpe etiã viri, qui rerum potiatur aſcita in ſpeciem ope, ac miniſterio perfici, quo ſcilicet eis maior accedat auctoritas. Verũ inter hæc Dæmones nonnunquam ſuam turpitudinem

dinem prodere, dum obscœna etiam fœdaque adhiberi volunt.

CAPVT IIII.

ASTute Satanas vires religionis ad sortilegium in speciem adhibet, tũ vt homines, quorum mentes scit ad eius cultum esse procliuiores, in superstitionis errorem facilius inducat, tum vt prodigiosarum sanationum, quæ eius opera fiunt, suspicionem alio a suis transferat, ne si eorum beneficio morbus leuatus videretur, idem & veneficio ante illatus existimaretur. Ergo in cœlitũ aliquem ea noxa reiicienda est, qui forte violatum suum numen ira vindicandum censuerit:

Namque sua ignescunt animis cœlestibus iræ.

Tum sequitur auerruncandas esse eiusmodi iras: sed, Deus bone, qua expiatione, ac procuratione! certe cuius etiam pudeat qui vanissimas religiones ab vltima antiquitate coluerunt. Quod etiam, quo magis miretur lector, vno atque altero exẽplo e penu nostra depromto hic operæpretium duxi commonstrare. Fuit Nanceii intra annos decem venefica mulier (Thenotam nomine vocabant.) Ea cum aliquando rogaretur laboranti morbo vicinę cuidam medicinam facere (nam & ea causa vulgo adiri solebat, vti in Hispania quos seruatores appellãt) a Diuo Fiacro morbum illum esse dixit: cui ob

id vouenda esset cum donariis profectio, quam ipsa si ita iuberent, lubenter susciperet. Conducta est mercede, vt hanc nauaret operam: Ægrã transuerso decussatim lino cerato primũ dimẽsa est: tum linum in certum numerum complicauit, atque in sinum quasi fouendũ imposuit: Deinde & noctem quę proxime est insecuta totam ad ædium, in quibus decumbebat ægra, fores excubauit, ac primo diluculo se in viam dedit cum perpetuo silentio: Cumque ad D. Fiacrii fanum peruenisset, id ingressa linum succẽdit, eiusq. stillantibus ceris figuras ad aræ maioris gradus in crucem duxit, ac tandem se foras eiiciens ipsum fanum ter oberrauit, lino illo interim flammas edente crepitantes, & cœruleas.

Lustralem sic triste facem, cui lumen odorum
Fulmine cœruleo, nigroq; bitumine fumat,
Circũ membra rotat doctus purgãda sacerdos.[a]

[a] Claudian9

Iisque omnibus sic defuncta se in vrbem recepit. Ecce vt silentia, dimensiones, vigilias, murmura, figuras, ignes expiandis scilicet religionibus interponunt: Quæ certe imitatio est manifestissima ariolorum, quos pagana habuit antiquitas: Qui (vt inquit D. Augustinus [b]) circa idolorum aras preces nefarias emittere, & funesta sacrificia afferre solebant: In hoc etiam longe intolerabilissima, quod sæpe admixtas habẽt sordes, illuuies, excrementa, aliaque multa, quibus

[b] In lib de nat, Dam.

bus nihil fingi poteſt ab ea puritate alienius, quam in diuino cultu, ac ceremoniis adhiberi par eſt. Cuius etiam generis eſt, quod ſequitur de ruſtico Vogeſo quodam, cui nomen fuit Deſiderio Financio: [a] Is Valentinum Valerium municipem ſuum, cum quo inimicitias pridē gerebat, impenſius vlciſci cupiebat; nec adhuc tamen explendi animi vlla tuta ſatis, ac oportuna ſeſe obtulerat occaſio. Commodum igitur illi viam per ſola loca habenti occurrit obſcuro loco vmbræ inſtar, ac apprehenſum de equo tāta vi deturbat, vt altero crure prorſus debilitaretur: Sed aliquanto poſt miſertus hominem, vt quem ſatis diuturno mulctatum infortunio videret, ad eum ceu aliud agens accedit. Rogat vnde id illi accidiſſet mali: Cauſam prolixe edocetur, quam ipſe multo melius ſciebat. Tandem remediū pollicetur, & certum, & præſens ſi dicto audiens eſſe vellet. Nihil non ea cauſa ſe facturum recipit ruſticus, auideque exſpectat quid ſe ille prȩſtare velit: Prȩcipit igitur vt e nouem ſtabulis diuerſis fimum equinum precario conquireret, quantum ſatis eſſet complendo ſocco, quo tum crus cum labefactaretur erat indutum, eumque ſic confertum pro donario appenderet D. Benedicto, cuius celebre eſſet fanum in Berquel oppido Germaniæ: Sic enim futurum, vt eius anathematis arcana vi, ac poteſtate illi membrum recrearetur, ac conualeſce-

[a] *Saudeodati prid. Id. Iul. 1581.*

ret. Quod vt ab eo postea rescitum est, non idcirco suadebat, quasi id illi ad sanationẽ quicquam profuturum crederet: sed vt eo commẽto artem suam tegeret. Nam sortilegis mos est curationibus suis istiusmodi religionum expiationes prætexere: cum nulla tamen religione tangantur, ac potius eam omnem despectui, ludibrioque habeant Per quam etiam causam se olim apud Domitianum Imperatorem defendit Apollonius, [a] cum ei Magiæ crimen obiiceretur, ob sedatam scilicet, quę Ephesios inuaserat, pestem: Ab Hercule enim se id beneficium precibus cõsecutum fuisse dixit, atque adeo ob id templum ei sub Auersoris nomine fuisse dedicatum, nonnunquam & amoto omni religionis fuco alia quædam eaque per absurda adhibent, quo scilicet homines magis, magisque ludibrio habeant. Tale illud fuit, quod de Pherone quodam recitat Herodotus. [b] Is ob impietatem (quod scilicet in Nili exundatione sumtũ spiculum in medios vortices contorsisset) fuerat excæcatus, rursusque post vndecimum annum oraculo monitus, vt lotio mulieris, quæ ab vno tantum viro compressa fuisset, oculos lauaret, visum recepit quali ante orbitatem vtebatur: Nam quod in lotio muliebri collyrium satis potens esse queat restituendo oculorum lumini, aut quare eius erit magis efficax, quæ virum vnum, quam quæ multos passa est? Ma-

a Philost. lib. 8. c. 3.

b Lib. 2.

chinæ

chinæ, doli, fallaciæ, ac præstigiæ sunt meræ, quibus errores hominum aucupatur Satan, suũ vt apud eos imperium propaget, stabiliat, ac cõfirmet. Siquidem is vnicus scopus est, in quem actiones omnes suas intendit, ac collimat. Ac quo plus ponderis, auctoritatisque habeant Reges, Imperatoresque, ei negotio sæpius interponit, quale de Pyrrho memorant, splene scilicet laborantibus mederi solitum fuisse, postquam resupinos dextro pede tetigisset. Tum de Vespasiano, cuius quoniam quæ celebratur in hanc sententiam historia, multa obseruatione digna continet, eam ex Suetonio,[a] Tacito,[b] Sabellico,[c] aliisque non infimæ classis scriptorib⁹ integram hic transcribere nõ pœnituit. Vespasianum pro tribunali sedentem Alexandriæ, vbi statos æstiuis flatibus dies opperiebatur, duo e plebe viri adierunt opem sibi orantes a Serapide demonstratam, hic oculis captus, ille debili manu per quietem monitos se dicentes fore, vt cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset alterque firmior fieret, si calce contingeretur. Cum vix fides rei esset, nec ea vllo modo successura crederetur, ne experiri quidem a principio Vespasianus ausus est. Ceterum amicis hortantibus, quod dicerent peracti remedii gloriam penes Cæsarem, irriti ludibrium penes miseros fore, vtrumq. pro cõcione tentauit. Nec defuit euentus, nam alteri

a *In eius vita cap. 7.*
b *Lib. 20 ab excessu Augu. sub finẽ.*
c *Ennead 7. lib. 3.*

manus ad vsum statim versa est: alteri clara reluxit dies. Verebatur scilicet Dæmon ille, quē sub Serapidis nomine colebat Ægyptus errorū mater, ne piorum Ecclesia recens ibi constituta ex vetusto illo se exturbaret domicilio, prçuidit que futurum, vt duo ægri vterque sua esset defuncturus clade, ac proinde ambos impulit a Vespasiano opem implorare, vt cum euētus secutus esset eius fauore, qui erat rerum potiturus, oraculi maiestas augeretur, nec ex eo imperii fastigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet. Memorant & simile quiddam de Adriano Imperatore Maximus Marius & Ælius Spartianus, mulierem scilicet quandam fuisse oculis diuinitus orbatā, quod Imperatori morbi impatientia durius de se consulenti neglexisset ex oraculi præcepto nuntiare, vt vitam perdere parceret, propediem enim esse ex ea valetudine emersurum. Ac cum denuo in insomniis monita fuisset id facere: illata etiam de recuperando visu spe, iam factam suo periculo cautiorem ea prouincia sedulo, ac diligēter esse defunctam, sicque oculorum lucem de integro illi esse restitutam, postquam tamen illius Imperatoris genua ex eodem præcepto esset deosculata. Nam hoc demum fabulę condimentū est.

Multa esse quæ sortilegi agnoscunt sibi afferre impedimentum, ne aliorum a se afflictam valetudinem, vel restituant, vel subleuent. Quæq; ii

sint

sint propriis ad id rationibus, atque exemplis declaratur.

CAPVT V.

VT est semper procliuis via ad damnũ, atq. iniuriam, ita ad beneficium, ac salutẽ nullas non habet difficultates, atque impedimenta, si de immittendo morbo, aut inferẽda morte sagis incessit libido, omnia ad id prona sunt, atq. opportuna, venenum multiplex, imprecatio, incantamenta, fascinationes, atque ipse qui nunquam vocatus deest malorum omnium architectus, atque administer Dæmon: vbi hoc agitur, vt aut restituatur valetudo, aut vita conseruetur, tum nunquam desunt, quæ contra capiantur causæ. Quod a sacris, a Medico, aut alia re quapiam iam sit mendicatum auxiliũ: Quod ab alio, quam a se morbus sit allatus: Quod in vinculis constituti sint ea facultate medendi, quæ sibi erat ante a Dæmone concessa, penitus destituti: Quod hac tantum lege id illis liceat, si commutato beneficio, damno, atque iniuria maiore afficiant, quod non sint disertis de sanãdo verbis rogatæ. Atque id genus alia quibus nusquam non solent afferendis remediis moras, ac tergiuersationes interponere. Quæ etiam ex iis quę sequuntur exemplis licebit magis dignoscere. Rosa Girardina [a] pro comperto recensuit nõ posse morbum tolli ab alio, quam ab eo qui illius causam dedisset: Nec cuiquam

[a] *In agro Sti nensi Non. Nou. 158?.*

licere, vt in messem alterius falcem suam immitteret. Ita ab eadem manu, & metuenda iniuria est, & exspectandum beneficium. Dominica Euræa [a] ait non posse restitui sanitatem ei, cui semel est ademta, quin idem morbus sæpe etiam grauior in alium transferatur, atque ab ipsa veluti permutatione semper maius nascatur compendium. Item medendi vires a Dæmone acceptas statim euanescere, vbi sacerdos, aut Medicus ægro sanitatis ergo manus admoueunt. Alexia Drigea [b] nunquam esse integrum, atque absolutum sanationis beneficiũ, sed morbi semper aliquid hærere, ac superesse. Catharina Balandræa [c] frustra aut sedationem, aut leuationem ægritudinis exspectari a[illegible]s, qui sunt in sortilegii reatu, desiisse enim esse in Dæmonis manu, per quem hæc possunt omnia. Cui consentiens est, quod dicit Nicolaus Morelius, [d] is cum iam vinctus rogaretur, vt medicinam faceret puero Ioannis Chematii, quem non negabat a se in eum, quo tunc laborabat, morbũ esse iniectum, respõdit eius rei nullam amplius esse sibi relictam facultatem, quando ea qua se ipse induerat criminis confessione Dæmonem penitus a se ablegauerat: Et omnino carceris locum quo minus id fiat sua sanctitate aduersari. Neque enim cum ipse scelerum sit vindex, sortilegiis quæ ad eam sanationem adhiberi oportebat, conuenire posse. Quod & Damis sensisse videtur,

a Charmesii, 6. Cal. Dec. 1584.

b Haracuria 4 Id. Nou. 1586.

c Ardemontii 3. Non. Dec. 1584.

d Serra 14. Cal. Feb. 87.

videtur, cum ex eo Tyanæũ magistrum diuina natura fuisse præditũ infert, ꝙ crus pedica nullo negotio exsoluisset: Neq; enim id, inquit, ꝙ esset in vinculis, ac custodia, arte venefica præstare potuisset. Cathena Gillotia [a] rogata, quid causæ esset, quod Canassia Godefreda non conualuisset ex eo morbo, quo illam ipsa per veneficium ante debilitauerat, cum tamen ei poma, pruna, aliaque id genus esculenta, quæ recuperandæ valetudini aliis administrare solebat, nō semel sua manu præbuisset, respondit id ita factum, quod nullæ ante a Godefreda illa ad id adhibitæ essent preces. Balial Basolus, [b] & Coleta Piscatrix [c] nouum aliud impedimenti genus commemorant: Scilicet quod se insciis, atq. inconsultis, qui eiusmodi valetudine tentabatur, vota Diuorum alicui nuncupasset, ac persoluisset. Hoc enim contemtu præuentos nihil amplius afferre posse, quod conferat ad laborantiũ salutem. Verum id absque suspicione nō est affectati quęstus, aut gratiæ, quarum maxime rerum sunt cupidi, & amantes. Siquidem id sæpe satagunt, vt ipsi eam operam nauent, indeque quęstum aliquem faciant, vel certe gratiam ineant, cum sint vt plurimum mendici, vitamq; eleemosynis tolerent. Porro quę modo intercedere obstacula dicebantur, ne possent sortilegi morbum a se allatum remouere ea consilio & ratione non carent: Nam primum temere non

a *Huecuriæ 6. Non. Mai 1591.*

b *Dōbasoli. ad Sannicolaum 3. ac prid. Non. Mart. 1587.*

c *Gerbeuillæ Non. Martii 1588.*

est, quod Dæmon eius operam ad medendum sibi esse necessariam fingit, qua antea ad lædē-dum vsus est. Siquidem nemini dubiū est: quin id solus, ac suopte (quod aiunt) Marte præstare possit: sed hoc ideo facit, tum vt beneficium coarctet, ac coangustet magis, dum eius conferendi potestatem ad alterius transfert libidinē; tum vt suo pleniore demereatur obsequio, dū illis inuitis, ac inconsultis nihil eorū quorum auctores fuerunt mutaturum se ostendit, neq; enim in eo parum sibi placent quod vident vitæ, necisque sibi in homines potestatem esse attributam, quodque vlciscendi nisi is quem ipsi statuerint finis, modusque nullus alius sit futurus. Rursus quod nisi re integra, id est, nec corpori a Medico, nec animæ a presbytero quæsita adhuc Medicina negat se salutem afferre posse, hic quoque per fraudem, & malitiam fingitur aliquid, neutrum enim probabilem causam habet eum a tali sanationis officio remunerandi. Id igitur potius a zelotypia eius est, qui veretur ne eius beneficii gratiam exstinguat, quæ præcessit curatio, cui forte accepta referri possit sanitas: Tū cautio est maxima illis eam opinionem ingenerare, qui se fascino in morbum cō-iectos putant, non esse ad diuina aut humana remedia confugiendum, si velint conualescere, omnemq. valetudinis spem iam tum certo deponendam esse, cum ad illa vel sola mente, &

cogi-

cogitatione cõuertitur. Et omnino ſemper cauſa aliqua ſubeſt ne ſuorum miſerationi, ſi quæ aliquando eos mouet, accedat atq; indulgeat. Tertium quod prætexitur ei rei impedimentũ eſt reatus, & in carcerem incluſio: Quod equidem verum non negauerim, ſi modo ſontes in ea ſunt conditione, vt admiſſorum cõfeſſione, ac pœnitentia Dæmonem ſuum a ſe amouerint, tũ enim fracto fœdere, cuius legibus conſtabat ea ſanandi per alienos a natura modos poteſtas, certum eſt & ipſam prorſus elanguiſſe, atque euanuiſſe. Cuius rei longe maximam fidem facit, quod qui in eo ſunt ſtatu, nullam, etiamſi percupiant, incommodandi, nocendiq; facultatem habeant, non ipſis quidem tortoribus, a quibus quæſtionibus exercentur. Tũ facto ipſo ſæpe eſt comprobatum, ſi quando experiũdæ eius rei gratia Iudices, vel ſolo nutu, aut voce illos manu ſua miſiſſent, auolaſſe ſtatim, ac ſtupenda multa quaſi poſtliminio in Dæmonis familiam regreſſos edidiſſe. Quod ſi peruicaci contumacia crimen ſuum denegare perſtiterint, nec diſertis adhuc verbis, vti mos eſt facere, qui reſipuerunt Dęmoni ſocietatem, amicitiamque renuntiauerint, vel potius eius imperium eiurauerint, iugumque excuſſerint, crediderim equidẽ falſum eſſe, quod ſic autumãt, deſiiſſe ſe quicquã amplius eius auſpiciis poſſe, maximeque ſi hoc agitur, vt quem ſanitati

restituant. Nam & vincti, & in carcerem cōditi ab eo sæpe inuisuntur, in spem libertatis erigūtur, consilio iuuantur, officio sustentantur: Et omnino tam fauentem, æquum, indulgentem, opitulantemque in omnibus habent, quā vnquam antea habuerunt: sic vt verisimile nō sit denegaturum valetudinis curationem, si cuiquam illam postulent, ac adeo tutum sit postulare: Impediri autem vinculis ne adhibere possit, stultum sit dicere, cum ipse non vinciatur, ac constringatur, sed, cuius ope nihil indiget, sortilegus. Et rei adeo salutari nemo sit Iudicū qui moram, impedimentumque afferre cogitet, si id eius sit arbitrii. Nicolaæ Moreliæ [a] pater sortilegii reus causam in vinculis dicebat. Ex illius forte verbis in eius criminis suspicionem adducta est & filia, quam ob id apparitor, qui tū præsens erat, Iudici suadebat vt comprehendi iuberet. De hoc Dæmon Moreliam tum adhuc liberam facit certiorem, atque vt id damno aliquo in apparitorem vindicaret, adhortatur, se eius rei prouinciam libenter suscepturum esse, si demandaret: Nec mora vt assensa est, aduolauit is ad apparitoris ædes ac ibi nactus eius vxorem infanti ante focum mammas præbentem, eas puluere adeo virulento ceu transiens suffudit, vt inde exsucca, expersque lactis prorsus fieret. Cuius rei causam facile suspicatus apparitor, Moreliam iam tum custodiæ traditam adit, ac placa-

a Serra 14. Cal. Feb. 1587.

tam libo, & e milio iure condito rogat, vt, si q d ad hanc rem opis afferre posset, id non grauate faceret, vicissim curaturum se, ne quid illi ad tolerandam vitam deesset, tantisperdum manceret in vinculis, ac deinde foras se eiecit exspectans, ecquid illa super ea re cõsilii caperet. Succedit confestim Dæmon, multaque cum illa iurgatus propter collatos cum apparitore sermones, tãdem exorari se siuit eius vxori denuo vbera lacte, vel si vellet ad tædium distenderentur: Quod & non multo post clam illato in ea puluere albo præstitit. Catharina Ocrearia [a] aliquando sua fide ampliata, ac denuo tum ex nouis suspicionibus, tum ex Serenissimi Principis nostri, quem præsens de toto hoc negotio haud dissimulanter commonefeceram, disertissimoque mandato ad vincula reuocata, cum vni ex testibus quibus committebatur brachiũ, quod illi, antequam in carcerẽ reuocaretur, mala sua arte perculisse, ac debilitasse ferebatur, manu violentius ceu irata cõprehendisset, euenit magna omnium, qui tum aderant, admiratione: vt id momento sanitati restitueretur. Quodq; captum, ac sine vllo officio plures ante menses fuerat, id statim vegetũ ac ad pristinas, solitasq; omnes functiones promtum, atque habile efficeretur. Et certe ei cum Magistello suo ad extremum bene conuenisse suspicio inde fuit maxima, quod hunc sæpius a se ablegare monita id

[a] Nanceii An. 1584.

facere detrectasset, causans nihil esse necesse eiiicere quem non ante admisisses. Exstiterunt & aliæ quæ herbas, balnea, vnctiones, aliaque id genus præceperint, quæ ægris administrasse frustra non fuisset. Postremo & minuunt eiusmodi sanationis beneficium vel morbi perpetuæ reliquiæ, vel eius in alterum sæpe etiam cum grauiore dolore, ac cruciatibus translatio. Nēpe hoc eo redit, quod iam sæpius dictum est, vt integram prædam nunquam sibi de manibus eripi patiatur Dæmon: sed delibatum ad minus quid superesse oportet, quod ei cedat in nauatæ operæpretium, ac mercedem: Sic cum alicui ex pacto ministerium suum, atq. operas locat, quam etiam ob causam familiarem, atque assiduum vulgus vocat, hoc præcipue in lege locationis cauet, vt aut certū sit tempus, intra quod domino alteri se ille attribuat, aut sibi ius sit in eum quæ velit pro libidine agere. Qua necessitate cum patrem illius Germani, de quo ante in Mallotii [a] historia memini, præcise obstrinxisset, nec is tamen instante die, quo implenda erat conditio, reperiret, in quem se tam lepido famulo exoneraret, nouissime & coactus est cū filio vnico eam pestem, perniciemq; communicare, a quo repetendum pactum, ac de nouo ineundum fœdus fuit, sed breuior dies in eius conditione est dictus, ac constitutus, vt eo imminuto temporis spatio, ac deinceps alio qui postre-

[a] Cap. 9. li. 1.

postremus se in illa retia, plagasque coniecisset iis inuolutus periret, prædaque venatori fieret. Quod & ita Germano illi euenit. Nam cum miser neminem nancisci potuisset, qui eum ab illa veluti statione, atque excubiis eximeret, ne ipsum quidem Mallotium, qui de ea re spem illi aliquam iniecerat, ad extremum cum per Italiam vna cum hero viam haberet, equo nec cespitante etiam vigilans prolapsus, atque exstinctus momento est.

Quod extremum esse potest post exactam per omne scelus, impietatemque vitam mors propria accersita manu ad id Dæmones sedulo suos hortari, atque impellere, maxime vbi illis indicii periculum imminere vident. Sed hoc tam crudele mentis consilium Deum sua benignitate, clementiaque sæpe confringere, ac contra potius ad pœnitentiam salutarem eos adducere.

CAPVT VI.

FAtentur omnes qui se in potestatem Dæmonis permiserunt, adeo sibi esse apud eũ inclementem, atq; iniustam seruitutem, vt sæpe animum subeat eius iugum excutere, ac ad pristinam libertatem contendere, sed eum sedulo obstare, ne faciant sola ad id relicta illis via, si sibi ipsi manu sua vitam exhauriant. Ergo tũ eius tyrannidis tædio, tum scelerum conscientia, sæpe etiam metu grauioris supplicii, quod

eius criminis manifestos indubitanter manet, mortem sibi ipsi consciscunt, alii quidem suspēdio, alii vulnere, alii in fluuiū vel puteum pręcipitatione alii alia aliqua via, quæ certe nunquā non est in procliui, quoties ita facere in animū suum induxerunt. Imo tam subita, repentinaq; mors eius facinoris molitionem consequitur, vt nullum satis promtum ab occurrentibus impedimentum contra afferri possit: Adeo Dæmon, quem in hoc adniti certum est, rem totā vrget, atque approperat. Quod & omnino indubitatum facit ipse vix credibilis patrandi eiusmodi facinoris modus: Siquidem memini videre me sontis cuiusdam (ei Sedenario nomē fuit) cadauer, cui collum tantum religatum esset ad os in parietem non adeo tenaciter defixum tenui ex indusio fascio a putrido stamine intertexta, genibus in terram pene inflexis, ac deuolutis. At id ita positum tam commode sua anima defunctum fuerat, quam si e trabe sublimi canabea, validaque reste innexum pependisset, ac carnifex aliquis haud segniter operi manus admouisset. Et plerique omnes, qui sic vitam deserunt, simili celeritate, ac facilitate ꝑeunt. Non est tamen miseris illis perpetuo idē, qui modo dictus est, vitæ exitus, calamitatumq. finis, sed vt est diuini pastoris ineffabilis benignitas, & clementia, abductas a lupo oues sæpe ad ouile reuocat, denuoque cœlesti gramine

pascit,

pascit, ac recreat. Hinc adeo est, quod multi simul ac in vincula sunt coniecti admissorũ confessiones non eousque differunt, dum tormentis ab eis exprimantur, sed spõte & cum magna animi alacritate exponunt, læti, vt aiunt, sibi oblatam esse occasionem, qua possint leui miserrimæ vitæ dispendio tantam a se calamitatẽ æternum depellere. Ioanneta Gallæa [a] amplũ de hoc documentum reliquit, cum supplex a quæstore efflagitauit, ne meritas a se pœnas lõgius traheret, se enim eas æquissimo animo paratam dependere, vt eam impietatem quã summam in Deum admiserat citius posset expiare. Nicolæa Morelia [b] ab eo tempore, quo crimen suum Iudici retexit, non cessauit se beatã prædicare, quæ sic se vt antea posset Deo asserere ab omni Dæmonis seruitute liberam: Iamq; triennium perpetuum hoc sibi in animo fuisse facere, sed non quiuisse, ne attentare quidem, adeo tenax est suæ prædæ archiplanus ille. Catharina Latomia [c] Marchensis non negabat, quin esset pro tantis suis flagitiis extremas pœnas merita, tum Iudicis etiam summam indignationem: si quis tamen gratiæ locus superesset, hoc solũ sibi adiici postulabat, ne mors vlterius differretur, quo se quam citissime sistere posset pro eius Iudicis tribunali, in quo spem suam omnem positam habebat: Sibi enim vel grauissimo operi iã esse animam. Idatia Miremontana [d] obnixe Iu-

a *Sandomin cis. Id. Nou. 1586.*

b *Serræ 14. Calen. Feb. 1587.*

c *Haracuriæ 3. Non. Feb. 1587.*

d *Prær ... prid. Cal. A... 88.*

dicem rogabat, vt se quam citissime morti addiceret: neque enim etiamsi vinculis absolueretur, liberum vnquam futurum, vt resipisceret, ac ad meliorem frugem se reciperet, quod Dæmoni fidem suam obstrinxisset, quā vti importunissimo creditori quin exsolueret defugere non posset, quamdiu in vita maneret. Apollonia a Freissen [a] morte sibi gratius nihil contingere posse aiebat, quo tandem celeratissimæ suę vitæ finem aliquem inueniret: Neque enim ab iniuria & maleficio quoad viuere temperare posse, quod ad ea Dæmonem assiduum hortatorem haberet, cuius etiam mandatis, atque imperio nisi morte se exsoluere non posset: Crastinus igitur illi dies priusquā alius eas omnes miserias clauderet, viamque ad cœlestem patrem aperiret, ac patefaceret. Antonia Mercatrix [b] nihil se iam æque cupere, quam vt citissime viua in ignem ponatur, quod id sit se etiam iudice pridem merita. Non desunt & qui se iterum sacramento initiali expiari postulent, rati se ea ratione in Christi familiam rursus cooptari posse. Ea de re memini me videre in Ioannæ Gransanctęę [c] percontationibus efflagitationes satis multas, sed quas pius Iudex merito derisit, ac reiecit. Quæ enim (malum) insania est id postulare repeti quod & omnes sciūt ab Ecclesia semper damnatum, ac prohibitum fuisse? Reperit tamē is error nostra etiam ætate suos defenso-

res,

a Fressenii 5. Id. Augusti. 1589.

b Emelinii 3 Cal. Iun. 1591.

c Condeii mense Iul. 1582.

res, quas merito confutatione dignos nemo adhuc quod sciam existimauit.

Eiusdem argumenti cum superioribus alia quædam exempla.

Caput VII.

Istius tam nefandi criminis summa sæpe in eo consistit, sicut superiore capite dictum est, vt postquam ætatem fere omnem per tot impietates, ac scelera traduxerunt Sortilegi, quantulum illius superest, id per vim sibi sua manu præcidant, ac sceleratissimam vitam tādem interitu sempiterno abrumpant, sic vt quos viuos flagitiis, eos defunctos suppliciis Dæmon indefinenter exerceat. Id adeo ostendit quod sequitur Desiderii Financii [a] Mandrensis facinus: Eum forcipib. candentibus inurendum, ac deinde in ignem viuum dedendum Duumuirum Nanceianorum collegium, ob cumulatum parricidio sortilegium grauiore sententia pronuntiauerat. Id igitur siue per Dæmonem suum resciuerat, quod aliis quibusdā euenisse post demonstrabitur, siue ipse tam horrendi sceleris conscientia præsagiebat, statuit spōtanea, ac voluntaria morte effugere. Ergo arreptum cultellum, quem forte custodia incautius in cista cū pane recondiderat, in fauces quantum potuit adegit, atque ita periit. Et hoc atque superiore anno memini plus minus quindecim in Lotha-

a *Sandeotati prid. Id. Iul, 1581.*

ringia fuisse, qui sic durius vitæ suæ consuluerunt, vt se exemplo publico subducerent. Quorum ego obruere, quam renouare memoriam satius esse duxi, ne horrore perfundantur legentium animi si hic tot nefandis, ac furialibus spectaculis scenam instructam habeant. Cõuertam igitur, ac traducam orationem ad ea, quæ exitus meliores habuerunt. Neque enim (quod ait quidam) ferit semper quodcumque minatur arcus: Nec semper est in manu Satanæ, vt homines violentia sua quo vult impellat. Vt tentet, hoc permittitur, vt præcipitet, non ita. Hinc est, quod non ipse desperabundos, vel in flumina abiicit inuitos, vel laqueis trabi annectit, vel cultris trucidat, sed tantum hortatur, vt id male sani exsequantur: Iis autem omnib. sæpe intercedit, qui imbecillitatem hominũ misseretur Deus, modo hoc modo illud præsidium pro sua sapientia opponens, vti sequentibus exemplis magis fiet manifestum. Ioanna a Banno testatum spontanea confessione reliquit, nulla in re adeo importunum suasorẽ habuisse Dæmonem, quam vt se aut in puteũ deiiceret, aut in profluentem mergeret, aut reste implicaret, aut omnino quauis alia ratione perderet. Dicique non posse, quam in eo frequẽs esse cœperit, vbi præsensit illam iamiam comprehensione esse deuinciendam, vt qui videret bolum sibi e faucibus eripi: Ac ne post quidem ab in-

cœpto

cœpto destitisse, sed acrius & maiori etiam studio, ac importunitate post ipsam comprehensionem visisse id vt perficeret: Quoque factum minus defenderet difficultatis excusatione, ostendisse in carceris obscuro angulo neglectam catenam, quam si vellet posset collo aptare, atque illa fauces sibi frangere. Eoque iam res processerat, vt placeret consilium, sed hoc ad consummationem defuisse, quod nihil sese offerret, vnde catena religaretur. Annæ Drigææ [a] idem etiam persuadere conatus erat: Nam cum flammarum, quarum erat cruciatib. interficienda, horrorē, simul & exempli, quod editura erat, dedecus atque infamiam ob oculos posuisset, tum facile obtinebat, vt hæc morte voluntaria præuerteret, sed contra præsentis mali fuga, atque auersio quæ omnibus naturaliter inest, tum forte salutis animæ certissima amissio, quę a perditissimis quibusque etiam metuitur, animum in contrariam sententiā distrahebant. Ergo illud consilium constanter reiecit. Tale autem id erat, vt in carceris superiorē fenestrā sese extolleret, vnde paratum ostendebat pręcipitium. Desiderium Guerardum [b] cum nullis ad eiusmodi facinus rationib. adducere posset, hoc etiam ad suasionis cumulum adiecit futurum, si sic vim sibi afferret, vt euaderet in sibi similem Dæmonem, in cuius potestate futurū

a *Haracuriæ 4. Id. Noue. 1585.*

b *Venezait, 13 Cal. Nouem. 1581.*

esset quæ vellet agere, sed ne hoc quidem illũ labefactare, ac a sententia dimouere potuit. Siquidem tot eius antea elusos dolis, cõsilia eius omnia suspecta habebat, in nullaque amplius morem ei gerere certum erat. Tum hæc illi nõ placebat ἀποθέωσις tam a Diuorum quæ prædicatur sorte aliena.

Valde pertinaces esse Dæmonum manus, nec facile iis eripi, quod semel corripuerunt: Inde esse quod non modo in vinculis, sed & in tormentis constitutos obnixe retinent: ne sua se confessione sortilegii cuius accusantur manifestos faciant, ac tandem admissorum pœnitentia ducti resipiscant, sed sæpe in nihilum illis eos conatus, atque obstacula Deo sic volente recidere.

CAPVT VIII.

PArtam semel in homines potestatem adeo obstinate tuetur, ac retinet Dæmon, vt ne constitutos quidem in vinculis, ac iam veluti in tutelam Iudicis receptos manu sua mittat, opeque destituat. Quod etsi omnibus, qui hæc tractant, ita palam est, vt otiosus videri possit, si quis de hoc instituatur sermo, non pigebit tamen ad detegendas magis, magisque veteratoris illius artes, propria quędam in hanc sententiam ascribere. Ac primum vt Quirinam Xallæam [a] statim ac incarcerẽ condita fuit, inuiserit, monueritque nõ euasuram illinc, nisi quæstionum

[a] Blainuilla 5. Cal. Mar. 1587.

ſtionum tormentis duriſſime exagitatam, atq; examinatam: ferret modo tacita exigui temporis dolores, certam poſt adeſſe libertatem, ſe interim vbi res poſtularet non defuturum. Atq; vt is prædixerat, ita illi non multo poſt euenit: Nam dum in tormẽtis erat, ac valide iis premebatur, ille ſe eius reticulo crinali ſubmiſit non ceſſans addere animum, ac ſpondere iamiã adeſſe cruciatuum finem. Ac ſi forte eos paululũ, vt intermitteret tortori Quæſitor innuebat, id ille præuertens ceu a ſe factum miſeræ illi prænuntiabat. Sed cum iam nullus eſſet dolorum modus, & amplius tolerari ne ab obfirmatiſſimo quidem poſſent, erumpens illa, Amouete me hinc, ait, ſatis verborum hic mihi meus dedit perfidus, en parata ſum verum fateri: Ac ſic a Dæmone quem diſertis verbis prius abiurare iuſſa eſt libera ordine rem omnem ab eo, quo ſe illi addixerat, die recenſuit. Anna Xallęa [a] nõ abſimile huic factum, totidemque fere verbis recitauit, niſi quod non crinibus, ſed imis faucibus Dæmonem ſuum cum torqueretur occluſum habuiſſe ſe dixit. Nimirum quo facilius locuturæ vocem cohiberet, ſi forte per doloris impatientiam admiſſum fateri vrgeretur. Nec ea res ſuo indicio illos fefellerat, qui tum præſentes affuerant: Aduerterant enim tortæ fauces in eum tumorem excedere, vt mentum ipſum ſua elatione propemodum adæquare viderentur.

[a] *Blainuillæ 5. Cal. Mart. 1587.*

tur: Tum adeo liuore decolorari, vt facile intus angorem inesse maximum coniicerent. Eamdē Francisca Fellæa [a] necessitatem silentii sibi a Dæmone allatam memorauit, ac prætereа ita occlusas ad vocem Iudicis aures habuisse, cum is primum illam interrogaret, vt nihilo plus audiret, quam si is nihil omnino loqueretur, sed tandem superata incantatione, ac veritate a se tormentis expressa, non cessasse ab eo tempore Dæmonem de nece illi minas intendere: Rogare ob id ne se incomitatam relinquant: præsertim de nocte cuius solitudo maxime esset opportuna illius iniuriis. Anna Morelia, [b] atque alii quidam aiunt, cum in tormentis essent nō constitisse propius ad ferendam opem, quam extremis equuleis, vnde æque locuturis vocem inhibebat, ac si auribus ipsis sese totum inseruisset. Certe dici nequit, vt semel conquisitam prædam mordicus retineat contra Iudicis artes, vel exquisitissimas. Quas etiam tam sæpe solet eludere, vt nō pauci eo adnitente debitas scelerum pœnas sæpenumero effugerint. Multi enim (inquit Iamblichus) [c] admoto igne non vtuntur, ignem videlicet repellente Deo intus afflante: vel si vruntur non præsentiunt, neque pungentia percipiunt vel radentia, vel vlla tormenta. Equidem memini videre me qui semel, bisue e carcere pro insontibus dimissi, ac tertiū comprehensi demum crimen suum faterentur,

quo

[a] *Pangæii 5. Id. Nouem. 1584.*

[b] *Hadonuillæ. 3. Calen. Dece. 1581.*

[c] *In lib. de Myst. Ægy. ca. M[...]a multa fiunt.*

quo nihilominus ab initio tenebantur. Ex iis vnus Francus Fellęus [a] nunc succurrit, qui cum e capitis iudicio bis celata veritate, ac supera tis tormentis emeisisset, tertio delatus, ac in noxa deprehensus, seras quidem, sed graues sceleris pœnas confessus tandē dependit. Imo nec defuerunt, qui vim quæstionis perferrent incōfessi, ac cum iam e reis essent eximendi, celatū eousque crimen suum detegerent. Eius rei fidē fecit annis superioribus Margareta Valtrina, quæ cum horæ spatium integrum in carnificū acerrimis tormentis māsisset: nec ob id durius in se quicquam esset locuta, tandem iam dimittenda accersi voluit Iudicem, apud quem primum obstinationis suæ precata veniam, a capite vti eā Dæmō inescasset, ac deinde per omnia flagitiorum genera exercuisset, arcessiuit. Non est & illud memoratu indignum, quod Alexiæ Belhoriæ [b] idem facere cupienti contigit, stupētibus præ admiratione, qui tum aderant omnibus: Cum enim ad eiusmodi spontaneam cōfessionem se accingeret, ac a Dominica oratione, vti mos est Christianis, auspicarētur, in murum, quem post se habebat, aueisa fuit tāto impetu, vt pro enecta iam multis tollenda videretur; Sed paulatim ad se rediens, ac deliquii caussam rogata: Non videtis, inquit, sub lecto prostratum carnificem, qui me modo faucibus cōprehensam pene præfocauit? En etiam vt teno-

a Pangali 14. Cal. Iani 1587.

a Blainuille 17 Cal. Feb. 1587.

rem vultu minaciter obiicit, atque quantũ potest inhibet, ne de se verbum vllum dicam! Nec me nunc quidem primum a vero dehortari tẽtat; nam iam cum torquerer, in aurem sinistrã se pulicis instar intulit, monens sedulo linguã vt temperarem, nec vinci me sinerem exigui tẽporis non admodũ vehementi dolore: sic veluti strenuus pugil non conquiescit, neque defatigatur, dum superest certandi copia, atq. occasio: Nec prius vnquam destituit quos semel habuit obsequentes, quam ipsi illi, ceu agni lupo, fuerint erepti. Quod etiam cum præsentit, ac coniectat futurum, sæpe vel prauis consiliis, vt cum ad suspendium, spontaneamque mortẽ impellit: vel re, ac facto, vt cum collum ipse obtorquet, verberibusue necat, vel aliqua alia via, quæ exitium afferat (si non Deus auertit) anteuertit: quod propriis, suisque exemplis alibi fusius est demonstratum. Aut si ne hoc quidem licet, at ingratum, iniucundumq. aliquid si potest facit: ne omnino innocuus abeat. Sic Catharina Latomia [a] Marchensis; etsi ea erat adhuc ætate quæ virum ferre nõ posset: bis tamẽ in carcere ab eo compressa est, illius odio, quod paratam videret crimen suum confiteri, ex quo etiã vitio parum abfuit, quin ea moreretur. Hic mouent quæstionem, an pacti quo primum cũ Dæmone cõuenit sagas eo inuito pœnitere possit: an potius ea quoad viuant seruare necesse habe-

[a] *Haracuriæ 4. Non. Feb. 1587.*

habeant. Et de hoc quidem, si sententiam dicat Iurisconsultus, pacta quæ turpem causam continent negabit esse seruanda. Sed nunc de iure nō ambigitur: hoc modo quæritur, [a] an quemadmodum more militari transfugis negatum est postliminium, ita & iis qui semel a Deo ad humani generis hostem desciuerunt, præclusus sit omnis aditus misericordiæ Dei: sic vt a partib⁹ in quas semel transiuerunt, nūquam discedere liceat. Et hoc quidem qui affirmāt inde esse dicunt: vel quod pœnitentia, quam peccatorum remissionem præcedere oportet, [b] nulla vnquā ducantur, inhibente scilicet illam Dæmone, quē omnium suarum actionum assiduum monitorem habent, vel si quæ animum subeat Iudæ proditoris persimillimam esse: [c] cui admissum quidem facinus displicuit, nihilominus tamen resipuit, ad Deumque est conuersus, sed potius desperatione vltima affectus, mortem damnatissimam sibi sua manu quæsiuit. Quod & sagę, vt alibi dictum est, [d] sæpe faciunt. Et hoc quidem non sum exagitaturus Theologorum rationibus: sed tantum id quod de sagarum peruicacia, pertinaciaque ex earum quæstionib. non paucis compertum habeo lectori communicare. Et certe plerasque memini me audire, quæ dicerent nō semel incessisse se cupidinem amoliendorum a se suorum Magistellorum: tū quod ab iis data sibi verba iam viderent: tum maxi-

a *L. item ei. Ex quibus caus. maio.*

b *Matt. c. 8. vers. 2.*

c *Mat. c. 27 vers. 3.*

d *Libri huius cap. 6.*

me, quod eorum intolerabilis esset crudelitas, atque sæuitia, non quiuisse tamen se illis expedire, quod statim ac ea animum subiret cogitatio, adessent coram, atque id consilium verberibus etiam animaduerterent. Ac si ne id quidẽ facerent, tamen ad irritum cecidisse, quæ ad eã rem adhibita essent, remedia omnia. Agathina Francisci Sartoris vxor, a cum eam tam duræ seruitutis tæderet, quod multi efficax ad id remedium esse, sed impii putant, eo ipsa tandem vti decreuit. Ergo in Saruerden vicinum oppidũ proficiscitur, iter comitante Eua Albentis won Kirchel filia, atque a loci curione se iterum baptismo lustrari curat, ea ipsa Eua proparentis in hoc faciente officium: Nihilo magis tamen destitit, nequam ille spiritus eã pugnis, calcibusque postea impetere, sordibus vndiquaque oblito ore fœdare, ac quã potuit indignissime habere. Non inculcabo quod villæ ad ionã b puellulæ cuidam accidisse iam dixi: scilicet semel a sortilega matre malis artibus initiatam nullis contra institutis tã sancte informari potuisse: quin in ea ius aliquod semper sibi Dæmon retineret, ac vendicaret. Nempe hæc vera pridem querela fuit, nunquam tam bene detersum mortarium reperiri, quin in eo contusarũ herbarum odor aliquis supersit. Quod ego sic dictum non intelligo: quasi Chironium, quod aiunt, atque immedicabile vulnus id esse existimem:

a H. ss Pitte Janzii 13 Calen. Oct. 1590

b Lib. II c. 2

mem: Nunquid enim qui cadit non adiiciet, vt resurgat? [a] Et qui auersus est nō reuertetur? aut quis Dominum impediet, ne soluat compeditos, illuminet cæcos, vincula disrūpat? Sed hoc dico, Sagas maxime, dum sui sunt arbitrii, id est, nulla vrgentur disquisitiōe, custodia, equuleis, certatum quoad earum est hoc totum semper habere, mordicus tenere: Vt credam illis ab ea quæ sic putatur carceris miseria, etsi ne id semper quidem, vt modo dictum est, necessarium prorsus, Deo sic permittente ac culpam earum expiante, salutis esse initium. Quemadmodū ab infensissimo hoste aperta Pheræi Iasonis vomica, quam medici sanare non poterant, eū ab imminente, certaque morte vindicauit, vt hic quod circumferunt nostrates prouerbium, si alibi vsquā verissime possit prædicari per infortunium, ad felicitatem commodissimam sæpe viam aperiri. Cuius rei vel illud abunde magnū est argumentum, quod vno ore omnes sagę dictitant, illum sibi miseris libertatis diem primū illuxisse, quo Iudex vim, terrorem, cruciatus admouisset: Rogare ideo vehementer ne se iudicio absoluerent, ac rursum tyranno illi in seruitutem traderent: Vnicum superesse remediū, si interea dum resipiscerent admissorumq. pœniteret, citissimæ morti offerrentur. Alias quas iudicio prodidisset compertas, ac confessas sic mulctarent: Neq; enim aliter finem sceleribus,

[a] *Hierem. 8.*

maleficiisque suis facturas, vel si id maxime cupiant, adeo non cessat suis tantisper Dæmon imminere, atque instare, dum sunt a custodia illa liberæ, nec adhuc in iuris ceu asylo conclusæ, ac constitutæ: sed hæc magis est vt Theologorum, quod iam diximus, iudicio relinquamus, hoc modo contenti recensere quod sic obseruauimus.

Multa esse, quæ a nostræ ætatis quæsitoribus cōtra sortilegos, priusquam eos tormentis adhibeant, vsurpari solent ad impediendas, quibus tormētorū vim eludere dicuntur, incantationes, sed parum laudato more id fieri, quod sit, vt est in prouerbio, clauum clauo extundere, malum malo depellere.

CAPVT IX.

PLerique (aiunt Vlpianus,[a] & Fabius,[b]) sic tormenta contemnunt, vt patientia facile mendacium faciat. Quod & de Leæna meretrice, Anaxarcho, Antiphila Cyrenensi, aliisq. multis scriptum reliquerunt Plinius,[c] & Valerius,[d] quotidianaque adeo experientia iam tritū, vulgatumque est. Verum cum vel id a corporis duritia: vel ab animi obfirmatione, sæpe proficisci constet: minus iam mirum, nouumq. videri debet: siquidem eo progredi posse humanam tolerantiam. Et Marius,[e] qui incisi cruris vehementissimos, diuturnosque dolores tacitus tulit:

a l. 1. §. in causa De Quæst. D.
b Institutio. rator. lib. 5. cap. 4.
c Lib. Hist. nat. 7. c. 23.
d Lib. 3. c. 4.
e Plutarch. in eius vita.

lit: & Lacon [a] puer, cui celata ſub veſte vulpecula nulla viſcerum laceratione, dilaniationeque, vel minimam doloris vocem exprimere potuit, ſatis, ſuperque demonſtrant. At quod diſtorta, contenta, per vim adducta brachia, & quod de Mummolo præfecto ſub Chilperico refert Gregorius Turonenſis, [b] poſt tergum e trabe reuincta: vel ad trocleas extenſa, ſubterfixi etiam ſudibus vngues nullo doloris ſenſu afficiantur, ſomnumque, qui niſi inquiete capi poteſt, contra ſæpe concilient, hoc certe omniũ fidem longe vincit, ac ſuperat. Et tamen res eſt ſic nota, ac perſpecta iis, qui ſontes maximeque ſortilegii delatos iſtiuſmodi tormentis exercent, vt in hoc præcipua cura incumbant, qua ratione artem arte deludant, clauum clauo extrudant. Ergo aliis cautio eſt, vt a lictorib⁹ ſublimes de domo tollantur, ac abrepti a terra, Anthei inſtar, in carcerem deportentur. Quẽ morem in vſu præſertim habent Germani, qui vaſtum regnum incolũt: ſimili puto ratione, qua Vogeſi noſtrates, præſertimque ruſtici nupturas, atque ad ſacra connubialia properantes virgines validiſſimorum duorum hominum implicatis, atque innexis brachiis in ipſo domus limine imponunt, atque ita ſedentes in ædem ſacram efferri curant: rati omnem carminibus, incantationibuſque, ſi quæ forte ad impediendum matrimonium poſtea intercedant, ea re

a *Idem in Laconicis apophthegm.*

b *Lib 6. hiſt. Franc. c. 31.*

præcludi viam, atque aditum. Aliis hoc curæ est, vt detracta omni veste tunica interiore induant, quam vno die neuerint, texerint ac consuerint: Namque operosum, & difficile esse cõuenit, quod tantam difficultatem vincere, atq; expugnare queat. Sunt & qui ab imis plantis pedum ad verticem capitis vsque depilatos, ac derasos tormentis exhibeant: quod Dæmonẽ in crinibus, ac pilis receptum habere credant. Quod iam olim Domitiani Imperatoris iussu in Apollonium Thyanæum vsurpatum testatur Philostratus:[a] Nam & is sibi a crinibus visiones nasci non semel ante dixerat, ferrumq. ob id iis admoueri valde metuebat. Et non ita pridem Alexia Gallæa Betuncuriana,[b] cum maxime cuperet maleficia sua quæstori palam facere, nec tamen id posset per præsentem, vt aiebat, Dæmonem: rogauit sibi crines abscindi, ac in ignem poni. Quo facto cœpit statim omnia numerando percensere, quæ eius ductu atq auspicio admisisset. Sic forte operum Dei vbiq. æmulator improbus Dæmon hoc illius effingere voluit: quod de Samsone in Bibliis legitur[c] comæ tonsuram illi interdictam fuisse oraculo, si vires sibi fato attributas incolumes, ac saluas habere vellet: quod earum sedes in capillitio esset constituta. Non desunt & qui iniecta in os frigida inde putent deturbari Dęmonem. Rosa Gerardina [d] fatetur hac vna re adductam se, vt

verum

a In Apollonii vita c. 3. lib. 3. & lib. 7. cap. 14.

b Mirecuria 7. Id. Dec. 1583.

c Iud. 16.

d In agro Stn... [i]si Non. [I]un 1586.

verum fateretur, aliasque omnes premendi rationes se pro nihilo habuisse. Quod sequitur iā multorum opinionē sua experientia obtinuit, eaque adeo quæ magni nominis principē hoc ipso anno Serræ, qui pagus in ditione est D. Ioannis a Lenuncuria testem, spectatoremq; habuit. Quadrupedes constringuntur, ac in lacū frigida oppletum immerguntur, si incolumes enatant, pro manifestis: sin submerguntur, pro insontibus habentur. Quod etiam Desiderius Gandonius [a] inter alia, quæ affirmabat sortilegorū propria pro indubitato enarrauit. Qui mos a Saxonia [b] Occidentali, maximeque a westphalia ad nos primum peruenisse creditur: Et antea ii forte illum acceperant ab Illyriis, ac Triballis Nam & apud eos mulieres fascinatrices fuisse, quæ ne veste quidem degrauatæ mergi possent, refert ex Isigono Plinius, [c] Spranger, [d] & Institoris aliud a se obseruatum memorant: vt scilicet auersæ ad quæsitorem rapiantur. Quæsitoris siquidem animum illas miseratione occupare: imo potius fascinare, si eū vel tantillum aspectu præuertere queant. Non minus [e] quam qui hominem videre prior occupat basiliscus, aut etiam lupus:

- - *lupi Mœrim videre priores.* [f]

Quarum omnium rerū causam si quis studiosius exquirat, non aliam puto probabiliorem reperiet, quam quod Dęmon talibus experimē-

[a] *Sa'suria ad Barisium Non. Mart. 1588.*

[b] *Lex prima constitu. Neapol*

[c] *Hist. nat lib. 7. cap. 2.*

[d] *Tertia arte Quæst. 15*

[e] *Plin. Hist. nat. lib. 29. cap. 4*

[f] *Virgil.*

tis occasionem consulto præbet: materiamque veluti subministrat, qua homines ad tentandũ Deum procliuiores efficiantur, dum scilicet ea omittunt, ac negligunt, quæ ad manum sunt remedia aliena insolentia, & quæ Dæmonem auctorem, monitoremque potius habent sectantur, ac probant. [a] Quæ longe maxima in illis est impietas, quamque Deus olim dipsadũ venenatis morsibus in Israelitas vindicandam censuit: idem nisi ab ea nobis temperamus in nos exemplum editurus Satanæ, qui serpens antiquus est, [b] paratumque semper habet, quo inficiat, venenum nos permittendo, ac condonando. At inquiet aliquis, isto aquæ periculo, imo laminæ candentis, ignitorumque vomerum, quod longe sæuius est, olim vsos fuisse Christianos testantur sacri canones: [c] Et iam antea Moses potionem cum exsecratione, & deuotione iis mulieribus dari iusserat, quæ stupri essent insimulatæ, quo rei veritas, quæ alioqui in occulto erat, mansura lucem suam obtineret. Neque tamen quisquam eo zelotypiæ sacrificio (sic enim vulgo appellabant) tentatũ fuisse Deum dixit, cum id ex eius præcepto esset, vti in Numerorum libris [d] perhibetur. Sed hoc eius ætatis proprium fuit exemplum duræ ceruicis populo in adulterium, cuius tum frequẽtissimæ erant occasiones, pro tempore id concessit Dominus, qui (vt inquit D. Augustin9 [e]) nouit

a 1. ad Cor. 10. c. vers. 9. & Num. 21.

b Apocal. c. 12 vers. 9.

c cap. Mennam 2 q. 4.

d Lib 5.

e In lib. Quæst Exo.

nouit quid quemque pati, ac ferre oporteat. Neque tamen nunc recte in argumentum adduci potest, cum peregrina eiusmodi iudicia Christianis prohibita sint, atque interdicta [a] Euangelii siquidem disertis verbis monemur occulta, incognitaque illi relinquere: qui solus nouit corda filiorum hominum, nec ea aliter rimari, atq. indagare, quam iudiciorum ordo postulat: voluntaria scilicet, aut expressa a reis cõfessione, testiumque non iure refutatorum manifestis, ac indubitatis elogiis: Nemo enim (inquit D. Augustinus [b]) qui quod rationabili cõsilio fiat habet, Deum suum tentare debet Facessant igitur e nobis istæ inquisitiones illegitimæ, illicitæ, ac damnatæ, ne merito audiamus, quod olim a Pharisæis Christo per summã iniuriam obiectum est: Nos scilicet nõ eiicere Dæmonia, nisi per Beelzebub principem Dæmoniorum: [c] aut quod Eusebius ad Hieroclem scribens de quodam loquitur δαίμονα, ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ δαίμονι, nos itidem illis artibus, quas in sortilegis damnamus accusamus, ac reprehẽdimus: ipsos tamẽ aggredi, tentare, ac ad pœnam, suppliciumque rapere: Et quod facti indignitatem etiam auget, legis, iudiciorumq. specie adumbrare, auctoritate defendere, atq. adeo posteritati in exemplum, documentumque relinquere. Nam certe more hominum euenit, vt qui in eorum animos publice inuasit error, hũc

a *Can Ex tuarum de purg. c fin. de purg. vulgari d. can. Mennam 2. q. 4. & can. consuluisti eo.*

b *Lib. 1. Quæst. Genes qu. 26.*

c *Matt. 4. vers. 24.*

posteriores mordicus teneant, ac, quod loquũtur iuris doctores, pro veritate habeant Recti apud nos locum tenet error (inquit Seneca [a]) vbi publicus factus est.

a Epist libro 22. Epist. 124.

Futurorum scientiam Dei esse propriam, si qua porro Dæmones praditi esse videntur, vel præsensionem tantum esse, & coniecturam ex præteritorum sagaci inductione vel eorum, quæ ipsi aliquando constituerunt facere, prædictionem affectatam, vel denique eorum, quæ e longinquis, variisque regionibus maxima celeritate conquisiuerunt præoccupatam nuntiationem.

CAPVT X.

PEnes vnum Deum esse rerum futurarũ cognitionem, ac prouidentiam loquuntur omnes, qui pietatem aliquam colunt, ac retinẽt. [b] Et Christus [c] id se suos ambitiosius de instaurandi regni Israelitici tempore quæstionem afferentes coercuit, inquiens non esse illorũ scire tempora, quæ pater in sua potestate posuisset. Ουτε γὰρ (inquiebat Socrates [c]) χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἃ ἐκείνοις σαφηνίσαι οὐκ ἔδωκαν. Pindarus quoque etsi ea vixit ætate, quæ mortalium menses prauis Dæmonum erroribꝰ adhuc implicatas habebat, cæcam tamen futurorum sciẽtiam apud homines esse dixit, ad eaque solam diuini luminis perspicacitatem, atq; acumen

b D Io Chrysost homil. 8 in Ioan Isaia 41. Dan. 2.
b Act. Apostol. cap. 1.
c Xenophon. lib 4. de dict. & fact Socrat.

acumen penetrare posse idē sentit Pacuuius.[a]
Si qui (inquit) *quæ euentura sunt præuideant,*
Æquiparent Ioui.

Apollonius Tyanæus, [b] qui nihil eorū, quæ scire possent homines, ignorare se professus est: diuinandi tamen artem omnem humanæ naturæ metas excedere, & vtrum quispiam vere ipsam nosset, se nescire dixit: Imo etiā [c] se perhorrescere, tanquam de Diis male sentientes, qui quæ Deorum sunt sese prænoscere audent asserere. Iulianus quoque cognomento Apostata, quamuis (inquit Ammianus [d]) præsagiorū sciscitationi esset deditissimus: futurarum tamen rerū euentus superas potestates solas prædicere posse. Et tamen oppleuit hæc opinio nō tantum Ethnicos, quorum Dii sunt Dæmonia, sed & Christianos, qui in vero Deo πρόγνωσιν, καὶ προαίσθησιν agnoscunt, vaticiniis, ostentis, oraculis, somniis, ac diuinationibus futura præsentiri posse: Dæmonibusque, qui iis vulgo præesse creduntur, fatidicam vim inesse, quæ raro cōiectura aberraret. Diserta est (inquiunt qui has tuentur partes) in eam sententiam D. Basilii oratio, [e] Dæmones plerunque futura prædicere. Item D. Augustini [f] eos multo ante cognita prænuntiare, quam eueniant, vti aliquādo Serapis fecit, qui sui simulacrum intra certum tēpus euertendum, omnemque de cetero sui cultum, ac religionem cum detestatione abolendā

a *Apud Gellium Noct. Atti. lib. 14. cap. 1.*
b *Apud Philost. li. 3. c. 13.*
c *In oratione quam ad Domitianū habuit.*
d *Rerum gesta lib. 25.*
e *In cap. 8. Esaia.*
f *Cap. 3. lib. de diuinat. Dæm.*

prædixit. Et Pythonissæ Dæmon Samuelis assimulata persona Sauli nuntiauit futurũ postridie vt regnum, liberosque vna cum vita amitteret.[a] Cimonicanis,[b] id est, Dæmõ canina specie, ac forma conspicuus, humana voce inter latratus loquutus certissimum præsignificauit interitum: Dæmon alius habitu iuuenis flaua Cæsarie apparentis Iuliano, [c] de quo proxime mentio habita est: prædixit illi in Phrygia moriendum esse, quod & non multo post euenit. Alia itidem, si ad recentiora deueniendum est, Guntchrammum [d] Aureliæ, ac Burgundionũ regem certiorem fecit non modo anni ac diei, verum etiam horæ, qua Charibertus, e viuis esset abiturus. Et nunc nuper Ianæ Nicolai Michaelis [e] vxori quatriduo, antequam in vincula coniiceretur, causam veneficii dictura a Magistello suo id ita sibi euenturum certo admonita est: abundantque omnino tum veterum, tum recentiorum historiæ istiusmodi exẽplis, in quibus Dæmonum prædicta, re atque euentis comprobata, confirmataque reperiuntur. Quid ergo? nosne in eas angustias istis argumentis, atque exẽplis coniici patiemur: vt cõcedamus Deum nequissimæ omnium, quas vnquam condidit, naturæ id communicare, quod eius in rerum humanarum dispensatione prouidentiam præcipue ostendit, ac demonstrat? Minime vero: sed quemadmodum ceterarum,

quæ

a 1. Reg. 28.
b Plutarch. in Cimone.
c Zonaras Annal. tomo 3.
d Aimonius Monach. de gest. Franc. lib. 3. c. 22. & Greg. Turo. lib. 5. c. 14.
e In agro Sti vici 4. Non. an. 1590.

quæ in Deo elucent virtutum vbique æmulator, atque adumbrator est Diabolus: ita & hic strenue, si vsquam vires suas effundit, atque explicat, quod nulla adeo re magis capiantur homines, quam eorum, quæ impendent, siue bona, siue mala sint, anticipata, ac præcepta cognitione: Tum facilis, & expedita est illi ad hæc omnia natura. Primum ab vltima antiquitate vnde incœpit rerum omnium memoria: quarum (vt inquit D. Basilius) comparatione, ac collatione futuras cōiectura nos etiam sæpe assequimur. Præterea sensus quo præditus est acumen, & subtilitas: motus quo fertur pernicitas, ac velocitas: Et ipsa in mutandis, variandisque rebus promta facilitas. Siquidem cum morbos immittere, aerem ipsum vitiare, ac corrūpere, homines in suam sententiam illicere, nouas rebus facies inducere multaque alia, vel ad prodigium facere posse auctor est idem D. Augustinus: ad eorum, quæ iam exstant maturam renuntiationem, vel quæ impendent, ac ventura sunt occupatam prędictionem pronum iter, facilemque viam illi expediunt. Vitæ diuturnitas primis hominibus otium fecisse dicitur obseruandarum rerum: vnde manauit Astronomia, per quam regnorum euersiones, prælia, fructuū prouentus, morbi, atque iis similia prænosci creduntur. Quid igitur mirum, si, qui post conditum orbem perpetuam, integram, omnisque

adeo somni expertem ętatem traduxerunt, Dęmones aliquam sibi recordatione adeo vegeta, ac ratiocinatione libera facultatē coniectandi comparauerunt? Medici impendentes morbos ex ciborum satietate & fastidio, membrorum lassitudine, nocturna inquiete, aliisque prognosticis præsagiunt: eorumdem, vbi incesserunt, vel pertinaciam, vel curationem ex sudoribus, deiectionibus, multisque id genus signis κρισίμοις augurantur. Et hęc non multo cōfidentius, certiusque iudicabunt Dæmones: quibus interiores, ac reconditiores quæque naturæ latebrę magis patent, quam dies ipse mortalibus appetente meridie. Exterarum gentium res gestę per equos dispositos, aliaque viarum compendia ad potentiorum aures tam cito sæpe perueniunt, vt incredibilis tenuioribus videri possit tanta celeritas, nisi eius fidem pridem confirmasset experientia. Etiam dubitamus fateri illa, quæ in remotis procul oris, ac regionibus eueniunt, eo fere quo fiunt momento, renuntiari a Dęmonibus posse: quæ deinde homines pro sensus sui tarditate mirentur ac tanquam prognostica arripiant. Nam certe illos minimo temporis spatio maxima locorū interualla transcurrere posse, alibi propriis ad eam rem exemplis sic est demonstratum, vt nihil nunc sit necesse idem dolium voluere. Quamquam si quis quicquā prætere a desideret, huic abunde satisfacere debeāt,

quæ

quæ tum Græci, tum Latini auctores in eā sententiam meminerunt: Castorem, & Pollucem Romæ Latinorum stragem eo ipso die nuntiasse, quo in agro Tusculano est edita: Et Locrēsium [a] in Crotoniatas ad Sacram fluuium victoriam Lacedæmonem Corinthum, atque Athenas, simul atque parta fuit, esse perlatam. Apollonium, cum in Ægypto esset, nouisse tamen quæ Romæ fiebant in exercitu contra Vitellium Imperatorem. Rursus [b] cum Ephesi meridie disputaret, ac id temporis Domitianus Romæ occideretur, rem totam quasi præsentē, atque ante oculos positam multis particulatim narrauisse: Et atauorum nostrorum memoria Ludouico Galliarum regi eius nominis Vndecimo pro certo nuntiatum, vti Carolus Dux Burgundiæ cum vniuerso exercitu ad hāc vrbē cæsus deletusque esset. Licet enim non minus decem dierum itinere abesset, tamen post compertum est ea ipsa hora ad internecionē cæsum Burgundionem, qua illi id nuntiatum fuerat: vt alia tam multa omittam, quæ passim superiorum temporum res gestas legentibus occurrūt. Hæc igitur coniecturis, obseruationibus, occupatione rumoris, viæ acceleratione, aliisque alienioribus modis tota nititur rerum futurarū præsignificatio. Non inest certa, constans, indubitata, stabilis, firma, atq; perpetua, qualem in vno Deo (cui aliud nisi præsens tempus nullū

a *Iusti. li. 20.*

b *Volaterranus Anthro. lib. 13.*

est) fas est agnoscere. Porro adeo obnixe hæc fiunt a Dæmone, vel vt inde admirationem, beneuolentiamque apud suos conciliet, vel vt aduersus defectionem præmonitos, atque obfirmatos habeat, vbi scilicet ex vinculis de se respondere cogũtur. Nam certe plerique omnes, qui in ea sorte, ac conditione fuerunt, id ita sibi euenisse recensuerunt. Ianæ Gerardinæ,[a] cum illi ceu indignabundus in carcere vitam detraxisset, ac capillos disiecisset, nuntiauit futurũ, vt postridie ad quæstionem, ac cruciatum abriperetur. Idem fecit Francisco Fellæo, [b] cum se in coruum effinxisset, atque ea forma illi in carcere apparuisset. [c] Tum etiam Annæ Morellæ, [d] cui præterea grauiter est interminatus, ne se, cõsciosue iudicio proderet. Alexiæ Belhoriæ [e] pridie eius diei, quo erat torquenda, significauit adesse ex vrbe carnificem, qui illam quidem indignissime esset accepturus: sed caueret, nedum se exigui temporis cruciatibus vult exemtam, in sæuissimum, certissimumque suppliciũ incurreret. Ac ne hoc quidem sic inultum laturã, se enim præterea grauissime in illã linguæ hanc leuitatem, facilitatemque vindicaturum. Ioannes Rotarius, [e] cum eius diei summa luce, quo die erat vltimo supplicio afficiendus, a custodia de more inuiseretur, ac rogaretur ecquid animi haberet: Satis equidem pro tempore, respondit ille, sed si quid adhuc cupis de me promereri, id

age

a *Pangæii 11 Cal. Decem. 1584.*

b *Ibidem 14 Cal. Ian. 1594.*

c *Hadonuilla 3. Cal. Decemb. 1581.*

d *Blainuilla ad aquas 13. Cal. Ianua. 1587.*

e *Huccuria mense Sept. 1586.*

age propere, nam hodie postremum me vides. Ac cum custodia, vt hunc illi metum adimeret, nihil dum se intellexisse diceret, quin integra, saluaque deberent illi esse omnia. Næ tu, infit ille, incassum verba mihi dare conaris, qui rem omnem a Magistello meo hac nocte didicerim: simulque ea, quasi præsens omnibus affuisset, prolixe recensuit. Eademque ipsa, cum aliquot post horas capitaliter damnandus ad subsellia consisteret, iudicibus suis enarrauit: Hoc etiam adiiciens Magistellum illum suum superiori nocte non desiisse secum versari, adeo pusillo corpore, vt a solo digitos octo vix exstare videretur: talem Tagetem, quem haud dubie Dæmonem aliquem fuisse credi par est, cum in agro Tarquiniensi terra araretur, & sulcus altius esset impressus, de repente apparuisse refert Cicero: [a] Nihilominusque gladio tam oblongo succinctum fuisse, quam si vir esset athletico aliquo habitu præditus.

[a] *Lib. 2. De diuinatio.*

Quod dictum est Dæmones suis adesse, etiam inter ipsos Iudicum concessus, nemini mirum videri debere, cum & in interioribus sacrariis, locisque adeo præsentis Dei maiestate venerabilibus aliquando interfuisse reperiantur. Tum obiter recitata de ea re memorabilis historia: Et disputata quæstio, an possint Dæmones se iis tantum, quibus videtur, aliis etiam multis præs[en]tibus, conspiciendo præbere.

Capvt XI.

NVlla adeo sancta, atq; augusta loci cuiusquam religio est, quã Dæmon violare nõ tentet: ita audax, & temerarius perrumpit omnia dum prædam suam sectatur, mortalibusq. insidias instruit: In templorum sacratioribus adytis, in concionibus sacris, in Anachoritarũ cellis, in eorum qui mundum ciurauerunt sodalitiis, & frequens, & assiduus: vti quæ eius ductu, auspicioque ibi patiantur facinora satis indicant. Imo & ausum se inferre ei, quem olim suorum Deus celebrabat, conuentui testatur Iobi [a] historia, vt iam mirum videri non debeat, si in ipso iuris sacrario inter medios iudicum consessus cum suis consistere, ac veluti vadimonium obire audeat. Et ea quidem, priusquam forum, iudiciaque attingerem, sæpe audiueram contigisse: nihilque magis me afficiebant, quã quos nutrices vagientibus infantibus de lemurum, laruarumque occursationibus terrores afferre solent: Nunc postquam præsens attentius obseruaui omnia, exque manifestissimis argumentis rem totam certius cognoui, iam factus confirmatior, haud dubitaui eam quoque aliis prodere: nihil me tamen iniquiorem, si nõ credant, habituris, quam habere eos voluissem, qui mihi inexperto olim talia narrabant. Ex multis igitur vnum fide mea lector tibi exponam: qui id dum quæsitoris officio fungor ipse oculis

[a] Cap. 1.

oculis meis viderim. Veneficam quamdam (ei Asinariæ nomen vulgus ab Asinario marito fecerat) sic premebam dictis testium, vt iam effugio, aut tergiuersationi locus nullus ei relinqueretur: Itaque se ob id comparauerat, vt admissa omnia sua velle patefacere videretur, cum illi in vultu color subito immutari, oculi in aduersum carceris angulum cum stupore defigi oratio, mens deniq. ipsa cœpit excidere. Rogo ecquis ipsam morbus adeo repente inuasisset: Respondet ex illius anguli superiore parte videre se Magistellum suũ manus sibi ferociter ostentantem, quales habent cancri bifurcas, ac dentatas: iamque inuolaturo similem apparere. Eo oculos conuerto: Pergit illa obnixe intento etiã digito demonstrare: Nihil aduerto: Iubeo tamẽ præsenti esse animo: multa & secure, & confidenter in Magistelli illius contemtum, fastidiũque præfatus. Ex eo igitur timore iam se collegerat, & pergebat de se narrare, quæ ante occeperat, cum denuo ex alio angulo prominentẽ illum enormiter aduertit, mutata iam persona, vti qui scenæ alicui seruiunt, ac rectis cornibus instructa fronte, quasi eam illico iis esset impetiturus, sed rursum derisus, ac etiam conuitiis proscissus abiit, nec ab ea deinceps visus est, vti ipsa iamiam ad rogum profectura declarauit. Idem Vici Mediomatricum nõ multis ante annis contigisse audiueram. Et hic quidem sese

offert quæstio sua quoque digna agitatione. Cuiquam ne ceteris, qui sunt etiam præsentes, nihil aduertentibus Dæmones se videndos prębere possunt? Nam certe nec ego tum, cum Asinaria illa Magistellum suum adeo obnixe cōspiciendum mihi demōstrabat, quicquam ipse vel intentissimus vidi: Et exstitit adhuc nemo quod audiuerim me in hoc perspicacior, quantumcumque oculorum aciem ipse intenderit. Quæ res aut affectatum in sagis mandaciū arguit, forte gestientibus ex eo quæstoribus suis metum aliquem, vt est sępe illarum malitia, iniicere, aut in Dæmonibus facultatem, vti dictū est, quibus velint sese ostendendi, ceteris quaquauersum adsint nihil quicquā cernentibus. Illud neutiquam mihi persuadere possum, qui intellexerim, imo viderim ipse sic eo casu commoueri, ac percelli sagas, vt anima illas iamiam defectura videretur: Tantus in verbis stupor, in vultu horror, in toto denique corpore tremor inerat. Quorum certe illæ nihil tam belle fingere poterant, quin facile fucus appareret, vt hic omittam dicere quam omni asseueratione id perstiterint affirmare inter ipsas flammas, ac carnificum manus Hoc magis crediderim pręstigias esse Dęmonum, quibus eorum tantum, quorum velint aspectum perstringant, ceterorum liberum atque inoffensum relinquant. Nam si, quemadmodū Opticis placet, ita mo-

uctus

uetur ſenſus oculorum, vti aer, qui intermedius eſt, vel luce, vel tenebris, quam eius ἐντελέχειαν eſſe dicunt, afficitur, vtrumque autem Dæmonibus promtum eſt pro libidine variare,[a] ſiquidem iis a Deo aeris poteſtas eſt attributa, iã dubium nemini eſſe debet, quin quoque ſe videndi, aut non videndi, quibus velint, copiam facere poſſint: Nam & quod ſtupendum magis eſt, hoc præterea efficiunt (inquit Lactantius[b]) vt quæ non ſunt, ſic tamen quaſi ſint conſpicienda hominibus exhibeant. Quam ob cauſam nõ inepte quidam [c] illos oculorum appellauit ludibria: Et puto inde incœpiſſe de Gygis annulo, Orci galea, ac virgula diuina fabulas; quas tã ſæpe boni etiam auctores vſurpauerunt. Imo & omnes omnino rationes, quas Albæ, vt vocãt, Magiæ magiſtri in eum vſum a natura ſe mutuari profitentur: Quale illud eſt, quod Plinius [d] ex Dæmocriti ſententia refert, de pede Chamæleontis ſiniſtro, qui ſi in furno vna cũ Chamæleõte herba torreatur, ac in paſtillos cõficiatur, geſtanti hoc ſit præſtiturus, ne a quoquam conſpici poſſit. Nam quod Gellius [e] hoc reprehendit, & derdiculam vanitatem appellat, vix in eo excuſari poteſt, quin derideatur ipſe, qui ignorauerit Dæmones, eorumq. ſectatores hũc morem ſemper tenuiſſe in ſuis præſtigiis, atque incantationibus, vt iis externum quid, ac quod viſum feriret ad deludendos homines obtende-

a *Ad Ephe. c. 2. ver. 2.*

b *Lib. 2. de origi. error, cap. 15.*

c *Plato lib. 2. de rep. Lucian in vit. Cice. lib. offi. 3. Homer. Iliad 5. Zenodotus Aristop. ἐν ὀρνιθῶν.*

d *Lib. 28. cap. 8.*

e *Lib. 10. noct. Att. cap. 12.*

rent. Tum nemini fraudi esse debet, si quid forte insolentius scribit, modo grauem aliquē laudet auctorem: qualem certe pluribus in locis fuisse Democritum ait Cicero:[a] Et plus etiam puto in eum superiora illa recte admodū conuenire, qui nō alienus fuisse feratur ab eiusmodi reconditarum artium cultu, ac studio. Nam & tantum (ait idem Cicero[b]) extorum inspectioni tribuere solitus est, vt ex solo eorum habitu ac colore rerum, quas terra procreat, vbertatem tenuitatemue aeris, qui nos ambit, salubritatem, aut pestilentiam significare existimauerit. Imo nutauerit in ipsa Deorū natura, quæ prima, præcipuaque est apud Dæmones sortilegis schola, ac disciplina: Tum illud nequaquā affirmat Plinius, quasi certum, atque indubitatum: sed magis ostendit se pro fabula, ac mendacio habere istis addubitandi verbis, *Si credimus.* Vtvt res sit, eo nos quotidiana ducit experientia, & confirmant quæ scriptis amplissimis tradunt plerique auctores: Dæmones, cum se in corpus aliquod induunt, sui tamen videndi copiam in quantumuis magna hominū frequentia iis tātum, quibus velint, facere. A Catoptromanceia,[c] ac Gastromanteia, id est, diuinationibus, quæ fiunt per inspectū quid a puero ad id ex artium illarum pręceptis adhibito: vel in aquæ ventricosa amphora, vel in obiecto speculo, vti Didium Iulianum aliquando fecisse

a *Lib. 1. de nat. Deor.*

b *De diuin. nat. lib. 2.*

c *Volater philolog. lib. 30 c. de diuinatione.*

cisse scribit Spartianus:[a] Nonne solus is puer illo etiã, qui sortes mouet, ac fatigat, nihil quicquam vidente apertissime cernit, designat, enuntiatq. omnia? Contra vero ἀγύρται, ac circumforanei impostores nonne in frequenti hominum corona multa ostentant, quæ astantium quisque certo se videre putat, cum illis nihil quicquam tale appareat? Circulatorem equestrem (inquit quidam apud Apuleium[b]) inspexi spatam præacutã mucrone infesto deuorare. Illabebatur ferrum in eius fauces, quantum putabant qui oculos in eum intentissime etiam defixerant. At non id credebat ipse, qui sic aliis credendum exhibebat: sed ferrum sciebat se in manibus suis continere, nec alio quoquam esse delapsum: id quidem multi fieri putant agilitate, dexteritateque manuũ qua facile, vel minus intentis, vel locorum aliqua intercapedine distantibus imponitur. Sed sępe nisi Dæmonum artificio illud effici non posse alibi ostendimus: maximeque si quid fit a naturaliũ sensuum fide alienius. Quale est illud, quod ante diximus, de Germano, qui integrum fœni plaustrum vna cum auriga, atq. equis visus est deglutire. Quod certe nisi cum insigni sensuũ corruptela, ac deprauatione fieri nõ potuit. Plato[c] γοητεύειν, id est, stupore, ac maleficio afficere, stuporeque affectum decipere dixit (vti Budæus in commentariis linguæ Græcæ interpre-

a In eius vita.

a Lib. de Asin. aur.

c Lib. 3. de rep.

tatur) nostri (*engigner*) quasi ingeniose, ac solerter imponere. Nam quemadmodū lumē lucernæ, vel luce Solis clariore, ac splēdidiore, vel densi, atque opaci corporis oppositione obscuratur: sic plerunque aeris διάφανον Dæmonū arte, quæ cuiuslibet rei speciem facile adumbrat, in tantum obtenebratur, vt omnem omnino aspectum intentissimis etiam tollat, atque auferat. Tenebræ (inquit Plutarchus [a]) cogunt, aggregantque visum, eumque ob id hebetant, atque obtundunt: cōtra lumen dissipat, ac disgregat. At si sui generis visus nanciscetur aerē, id est, temperatum, ac moderatum, tum liber suum facit, atque exsequitur officium. Quæ cū quemadmodum nunc dictum est, Dæmonibus sæpe sint ad manum, mirum cuiquam esse non debet, si ἐπιφάνεια, καὶ κρύψις illorum veluti ἀποτελέσματα quædam arbitrio quasi suo moderātur, ac temperant: Et iis quidem, quibus tantū visum est, eam cæcitatem inferunt illi: non secus, ac qui speculo exceptos solis radios contorquent, ac dirigunt in quos volunt: atque ita in eis oculorum vim sic infringunt, vt non magis quam cæci videant, atque intueantur. Istis ita positis hoc modo dubitationē relinquit: quod nec fulgor, nec caligo tum, cum hæc eueniunt, intercedere vlla videtur, sed vtrobique aer expeditus, ac nulla re interceptus apparet, vt iā minus rationes istæ huic, de quo quæritur, facto con-

a. Lib. 4. de plac. Phil. cap. 15.

conueniant. Sed aliter nos afficere Dæmones, ac commouere aliter causas, quæ a sola natura sunt comparatæ certum est. Vnumquodq; eorum, quæ nobis insunt (inquit Proclus [a]) propria quadam conditione a Dęmonibus mouetur, atque afficitur: id est, (vt interpretor) non eodem cum illo, quem natura in rebus suis tenere cõsueuit, modo, atque ordine. Et Psellus [a]) Dæmones Plutonis galeam inducentes animas hominum arte quadam perturbat, & Sophistica fraude figuras, colores, ac quascunque voluerint formas in eorum phantasiam transmittunt, visaque, atque imagines iis obiiciunt. Frustra igitur quis in hoc certam aliquam causarum naturalium seriem desiderauerit: sed fateatur necesse est multa a Dæmonibus, quoties (ait Porphyrius [c]) prodigiorum suorum machinas admouent fieri, a naturæ consueto ordine alienissima: Quæ quoque puto causa fuit Iãblycho, [d] vt eos Deorũ pedissequos appellaret, quod scilicet in adumbrandis rebus Deos vestigiis proxime consequi videantur: Est & aliud superioribus non minus validum, ad asserendam argumenti huius veritatem: Si enim Dæmones (vt idem Psellus asserit) possunt se in hominum corpora inferre, atque insinuare: eorũ spiritui phantastico se vel immiscere, vel adiũgere, vt pote qui & ipsi sint spiritus, cui iam id fide indignũ videbitur sui imagine, quali forte

a In lib. de anima & Dæmon ca. vbi tria de dæmone Socratis refert.
b De Dæmonib.
c De sacrificiis cap. de speciebus. Dæm. bono. atq; malo.
d De myst. Ægyp. c. 1.

libet posse quoque illorum, quos occupant, phātasiam ferire, ac pulsare: Nam & sensa sua adeo commode inculcāt, vt ea verbis etiam disertissimis in aurem insusurasse videantur. Socrati (inquit Plutarchus [a]) familiaris fuit genius, cū eo qua summa coniunctus erat amicitia colloquens: At non extrinsecus vox ad eum accedebat (ait Proclus [b]) sed ex intimis inspiratio ꝓcedens, ac vsque ad sensuum instrumenta progrediens: Vocem tamen viuam, ac quasi tinniētem auribus suis haurire se forte putabat Socrates: cum ne auritissimus, attentissimusque quilibet alius, vel si ei adhæsisset, quicquā exaudire potuisset. Quæ si in fallendis auribus valet ratio, in decipiendo quoque oculorum sensu, cui longe omnium facilime illuditur, non erit minus potens, atque efficax: Siquidem sensuum omnium eadem imbecillitas est, vbi fallacię intenduntur, præstigiæ adhibentur. Postremo & hoc Dæmonibus in promtu est, vt simul fere apparere, ac latere possint, adeo vt qui se modo huic videndum præbuit, alteri iamiam oculos, vel promtissime intēdenti nullus videatur: Sicut in aere, & aqua (inquit Iamblychus [c]) contingere consueuit, vbi, siue colorem infundas, siue figurā imprimas, mox diffunditur, atque dissoluitur, ita & in Dæmonibus simile quiddā accidere solet: Nam & in his figura, colorque, & species reiū quarumlibet cito dilabitur: Vnde puto

a In lib. Iucunde ex Epicuri doctrina vitam transigi non posse.

b In lib. de anima & Dæmon ca vlt. i. tria de Dæmone Socratis refert.

c De myst. Ægypt. c. 1.

puto ſatis manifeſtum eſt nihil ſagas imponere, cum ſic ſe ſuos Magiſtellos, cęcutientibus etiam, qui adſunt, omnibus, certo videre aſſeuerant: nec temere eſſe, quod eos affirmant, ceu aduocatos officii cauſa ſibi adeſſe in iudicio, nec ab alio quoquam, quam a ſe videri, aduerti, atque exaudiri.

Perperam ſentire qui negant pœnas vllas de ſagis eſſe expetendas: Tũ ſigillatim confutata rationes, quibus illi vulgo ſententiam ſuam tuentur, ac defendunt.

CAPVT XII.

EXſtiterunt qui ad periclitandas ingenii vires magis, quam ad aliquam veritatis opinionem inferendam, res ſumma vituperatione dignas: maximas tamen laudibus efferrent. Sic Glauco apud Platonem [a] iniuſtitiam, adoleſcẽs quidam apud Philoſtratum podagram, cæcitatem, ſurditatem: Polycrates Buſyridem: Phauorinus quartanam febrim: Lucianus Paraſiticã: Et tandem Eraſmus ſtultitiam in ea commendatione poſuerunt: vt ipſa veritas nulla pleniore, ac luculentiore oratione fidem confirmare potuerit. Sed qui ex animo id fecerit, quo ſentẽtiam ſuam legentibus probaret, tum aperte adhuc oſtendit nemo, quam qui lamiarum pa-

a *Lib. 4. de vitæ Apol. cap. 9.*

trocinium contentione etiam, quam in aliena re fieri soleat, studio nõ ita pridem suscepit. Sed quoniam & bonis exemplo nocet, & malos trahit ad peccandum impunitatis defensione, atq. illecebra, tum etiam aduersatur ei, quod toto hoc opere interponimus de tam infesto, atque immani scelere iudicio: pauca hæc cum bona illius, & si qui sunt, qui cum eo sentiant, venia attingenda esse putaui. Ac primum quod Apologiæ suæ præcipuum fundamentum in eo ponit, multa sortilegis affingi, quæ ipsi per rerum naturam nullo modo queant excitare: vti sunt tonitrua, nimbi, procellæ, turbines, reliquæque tempestates: quæ manifeste suam habent a naturalibus causis originem: contrariũ non vtique adeo inauditum, insolensque est, quin commode defendi possit scriptorum, nec paucorum, nec vulgarium a multis laudata auctoritate, & sententia. Memoratur Apollonius [a] vidisse in India Brachmanes, qui arbitratu suo pluuias, & serenitates inducerent: Habuerunt & Assyrii [b] inter suos Chaldæos Iulianum quẽdam (is Theurgica scripsisse dicitur) qui laborante siti Romanorum exercitu sub Marco Antonio contra Marcomannos, [c] nubes prouocauit, vnde imbres statim deciderent: Arnuphus Magus Ægyptius in eo bello, quod Romani cũ Quadis gesserunt impetrasse dicitur Magicis suis vocibus a Mercurio, aliisque Dæmonibus, qui

[a] Philostr. in eius vita.

[b] Suidas.

[c] Dion Nicæus & Xiphilinus in vita Antoni ni Philoso phi. Suidas & Eusebius.

qui sunt in aere, vt pluuiam immitterent, quæ sic Quados exagitauit, vt victoriam Romanis cedere cogerentur. Idem de Biarmensibus post Saxonem Grammaticū refert Olaus Magnus. [a] Ii, inquit, cum Regneri Danorum Regis impressionem amplius ferre non possent, resque iam, quod aiunt, ad triarios rediisset, cœlum tandem carminibus aggressi tantam inde copiam imbrium elicuerunt, atque in aduersos hostes impulerunt, vt eorum exercitum omnē disiicerent, ac dissiparent. Lucius Piso recenset [b] Numam sæpe cantibus fulmen elicuisse, ac Tullum Hostilium, quod idem tentando ritus, ceremoniasque minus seruasset, eo ictum periisse. Paulus Venetus auctor est Tartaros, quæ gens veterem Parthiam, Scythiamque nunc occupat, tenebras terris cum volunt suis incantamentis inducere, parumque abfuisse, cum forte apud eos versaretur, quin a latronibus eo pacto circumueniretur, ac spoliaretur. Cui germanum est quod Haitonus in Sarmatarum historia scriptum reliquit ex iisdem Tartaris vexillarium quemdam, cum suorum aciem inclinatam, ac pene disiectam videret, hostes tali aeris opacitate, densitateque inuoluisse, ac pene ad internecionem cecidisse. Constantinus Imperator vir [c] teste Zonara inter Orthodoxos pijssimus credidit Magicis artibus adhiberi posse suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur

a Lib. 4. c. 8.

b Apud Plin. lib. 2. c. 54.

c l. eorum de Malefic. & Mathem.

imbres, aut ventis grandinisque lapidatione ipsæ quaterentur. Quod postea damnatum nominatim reperitur in libris βασιλικῶν: quia, vt notat T[illegible]odorus Balsamo in Nomocanone, legibus puniuntur qui eiusmodi Magica faciunt: tametsi boni alicuius consequendi gratia, ac propter vbertatem fructuum id præstent. Si igitur sic auerti possunt, certe etiam excitari cõtraria ratione posse non vtique ita absurdum videbitur. Quod & Constantius [a] Constantini illius filius non obscure testatus est, cum illos, qui Magicis artibus elementa turbant, ferali peste absumendos statuit. Nec ab ea etiam sententia alienus fuit D. Augustinus, [b] cum Dei permissu elementa a Magis concuti posse perhibuit: Et ei subscripsit D. Thomas, [c] asserens tum cogi a Dæmonibus nubes in aere, tum vento impelli, ac etiã inde ignes deiici. Quod docte vt omnia alia quæ attigit interpretatus est in suis cõmentariis συντάξεως artis mirabilis D. Petrus Gregorius [d] Tolosas Iurisconsultus ipse mirabilis: Et nunc

Planta ferax nostris mature intersita sulcis.

Concitant (inquit de Dæmonibus loquens) pluuias, ventos, ac tempestates in aere ex coactis fumantis terræ, sudantisque maris vaporibus (nam alioqui ipsi nihil gignunt) atque inde componunt, eiaculanturque ἐκνεφίας τυφῶνας πρηστῆρας, multaque φάσματα, καὶ εἴδωλα, in quorum

[a] [l.] Multi [o].

[b] In Psalm. 77. vers. 49.

[c] In postil. sua in Iob.

[d] Lib. 4. ca. 46. num. 3.

quorum compositione miros, vbi sic materia subest, se præbēt artifices. Sed hęc omnia vel rudis antiquitas crediderit, vel recentiorum illius adducta auctoritate probarit opinio. Sit extremæ temeritatis, ac dementię sic naturam velle Dæmonum nutu ac voluntate constrictam tenere, vt illorum arbitrium ipsa se parare, ac fingere debeat: iis fasces sic submittere, vt pluendi tonandique modum, ac tempus ab illis accipere necesse habeat. At nemo (opinor) qui vel mediocriter in Theologorū libris sit versatus ibit inficias, Deo sic volēte Dæmones ita eiusmodi tempestatibus permisceri: vt eas, ceu Adrastiæ quædam Erynnes, ac (quod ait Chrysippus, [a] postque eum Basilius [b]) carnifices, ac diuinæ vltionis ministri in hominum perniciem, humanarumque rerum calamitatem impellant, traducant atque etiam decutiant. Notum est illud D. Pauli [c] inquientis, Dęmonibus attributā esse aeris potestatem: Et in Apocalypsi [d] memorantur aeriæ potestates eiusmodi presteres, ac fulmina molientes. Empedocli quoque apud Plutarchum [e] Dæmones cæliuagi dicuntur: id est, vt ipse interpretatur alibi, [f] eum aerem, qui cœlo subditus est, occupantes, summa (vt ait Xenocrates [g]) malignitate, & nocendi tum cupiditate tum audacia. Hæc igitur si sic illis demandata est cura, & veluti commissa procuratio exercendæ Dei in homines iræ per ipsamet

a *Plutarch. de sera nu. vindicta lic̄ē proble ;1.*
b *In cap. 1. Esaia, & Psal. 78.*
c *Ad Ephe; 2. c. ver. 2.*
d *Cap. 13.*
e *In tract. de vitanda vsura.*
f *Problem. 39.*
g *Apud eūdem Plutarch. in Iside & Osiride.*

naturæ instrumenta: iam hoc quidem minus durum, minusque incredibile videbitur, si quis illis in ea re comites sagas adhibeat: non vt adiutrices operis, ad quod patrandum aut promouendum nemo nescit nihil omnino ab illis adiumenti afferri posse: sed vt illas Dæmon propensæ ad damna, atque iniurias voluntatis cõscientia magis, magisque affines sceleri reddat: illis suas licet falso in tam ardua, atq. admirãda re vires, ac potentiam ostentet, eas vsque, & vsq. defatiget, exagitet, ac ingrato aliquo opere faciendo exerceat. Nam sic suos beare solet perpetuis ærumnis, laboribus, ac molestiis beneuolus ille Magister. Nec eius rei fidem quicquam imminuere debet illud, quod in natura absurdum, atque incredibile censetur, contra innatam grauitatem sublime efferri homines, atq; aera sursum versus perrumpere. Nam hoc primum ingenue fatemur, naturæ ex sese in hæc omnia nihil iuris esse, sed ipsa etiam inuita, ac stupente eiusmodi prodigia, ac portenta se ostendere, vt qui velit ea ex causis naturalibus æstimare, nihilo plus agat, quam si conetur digito ipsum cœlum attingere. Neque enim par est humana ratione, atque iudicio ea censere, quæ palam est fieri præter omnem ordinem, atque modum a natura constitutum. Simon Samaritanus (quemadmodũ Ambrosius in Hexamerone, & Clemens Pontifex in itinerario testantur)

tur) hoc inter alia miracula, quib. cum Petro Apostolo certabat, efficiebat vt pennis sublime in volantis speciem efferretur. Quod spectante Nerone factum scribit Egesippus,[a] ipsumq. præterea Apostolorum precibus decidisse, & iuxta Ariciam crus alterum fregisse. Mitto quod Pausanias in Atticis de Musæo poeta narrat, illum Boreæ dono volitasse. Quod de Pegaso Argiuo Basilius:[b] de Abari Scytha Herodotus,[c] ac post eum Gregorius Theologus[d] meminerunt solitum videlicet fuisse iaculari sagittam dono ab Apolline acceptam, cum qua simul pernicissima velocitate transferretur. Nam fabulæ commentum potius, quam historiæ veritatem hęc habere videntur. Et si sic quidem contingere potuerunt Cacodæmonis astu, atq. opera, quē impio errore delusam gentilitatem sub Apollinis, Æoli, aliorumque Deorum nomine coluisse nemo ignorat. Neque enim id magis a veritate laborat, quam illud quod de Antidio Turonensi Antistite recentiores scripserunt,[e] eum vectore Diabolo vsum, quo Romā celerius perferretur, atque ibi pontificem a nefando aliquo incœpto promtissime reuocaret. Et vt hæc non sint, quid amplius quærendum videtur, postquam scimus hominem spiritui immundo obnoxium[f] discerptis catenis comminutisq. cōpedibus, quibus vinctus erat, in sola loca a Satana deferri solitum : Imo Iesum ipsum as-

[a] *Lib. 3. c. 2*

[b] *In oratione funebri Grego. Nazian.*

[c] *In Melpomene.*

[d] *Epist. 22. ad Basilium Magnum.*

[e] *Marul. li. 3. cap. 2.*

[f] *Luc. 8. Mar. 5.*

ſumtum ab eo fuiſſe in ſanctam ciuitatem, a & ſtatutum ſuper pinnaculum templi. Etſi enim conſultum non eſt piis inquirere, qua ratione id ſit factum, de facti tamen veritate impium ſit diſputare, quando ea tam diſerto Euangelii elogio conſignata reperitur. Si igitur id ei aliquādo euenit, qui ipſius Satanæ victor, atque expugnator fuit, vt ab eo per aerē deportaretur, quæ iam ad credēdum tanta erit tarditas, quæ homines illius iniuriis ſæpe obnoxios, maximeque qui ſe volentes eius poteſtati permiſerunt, non admittat ab eo pro nutu, ac libidine ſurſum, deorſum volutari, ac trāsferri poſſe? Denique ſi ad rationem eorum, quæ nō modo ex annalium vetuſtate, ſed etiam ex recenti hominum ſermone, atque memoria conſtant, hæc exquirere placet: quid noſtris temporibus vulgatius, quam ſunt tum frequētes, ac aſſiduę ſagarum de ea re aſſertiones; tum iis conſentanea hominum teſtimonia, qui nō per ſomniū, aut Magicis actibus auerſos ſenſus, ſed oculis ſuis vidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, vel ſummis arboribus, ac tectis perplexas hærere, vel humi attonitas iacere conſtanti ſermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, ſed in iure ſacramento ſanctiſſimo rogati, atq; adacti, vti in ſuperiore diſceptatione non ſemel eſt demonſtratum. Faceſſant igitur, qui ſic naturam rerum omnium normam, ac regulam conſti-

a *Matt. 4.*

constituunt, vt nihil præter eius modum, ordinemque fieri posse putent: Sic Dei, qui etiam

Legem pati sydera cogit, [a]

manus constringunt, potentiamq. coarctant: vt nihil plus facturum credant, quam quod secundum naturā credibile est. Hoc enim nimiū maligne, ac stolide est sentire de eius operibus: ac, quod aiunt, Iouem prorsus orbum facere. Ego (inquit Lucius apud Apuleium [b]) nihil impossibile arbitror: sed vtcunque fata decreuerint, ita cuncta mortalibus prouenire. Nā cunctis hominibus multa vsuuenire mira, & pene infecta: quæ tamen ignaro relata fidem perdāt. Iam quod cogitationem, cuius pœnam [c] nemo pati debet solam afferri a sagis ad eiusmodi elementorum affectiones causantur, idq. pro alio veniæ, atque impunitatis fundamento statuūt, quasi euentus rerum (quod ait Cicero [d]) non etiam hominum consilia vindicari debeant, id quidem aperte est cæcas, atque impuras animi affectiones contra ipsius Euangelii auctoritatē defendere, cuius disertissimo testimonio [e] scimus malas cordis cogitationes peccatum esse coram Deo grauissimum, vti etiam nominatim postremo Decalogi sermone cauetur, [f] eosque qui mente cupida, propensoque studio facinus aliquod agitauerunt, etiamsi nihil promouerint, tamen perinde habere excusatos, ac si ipsi nunquam quicquam animo incœptauissent.

a *Boet met 5. lib. 1.*

b *lib. 1. de Asino aur.*

c *l. cogitationis. De pœn. D.*

d *In Miloniana.*

e *Matt 9.*

f *Exod. 20.*

Et omnino pari iure conscios, atque insontes censere. Ac ne quis hic distinguat, nihil se pœnas illas morari, quas Theologorum scholæ relinquunt secretæ Dei vindictæ (irregularitates vocant) de illis nunc tantum quæri, quas leges humanæ[a] ad exemplū trahant (sanguinis pœnas vulgo appellant) quibus omnino sint indigni, qui nihil admiserunt ipsi, quod in eos vt auctores vere possit reiici: cogitationem enim solam nihil nocere, nisi & factum secutum sit:[b] nec conatum ipsum, si nihil obest vnquā imputari iniuriæ. Esto, sit aliquid humano iure [c] licitum, quod tamen diuino damnetur, atque improbetur. At nec desunt in istis sanctiones disertissimæ,[d] quæ eadem seueritate voluntatem sceleris, qua effectum puniāt, Edicto Gratia. Valent. & Theod. grauissime mulctatur, qui occasione potestatis nuptias cōtrahere cum aliqua, inuitis quorum interest, voluerit: licet eas non peregerit. [e] Qui emit venenum, vt patri daret, quamuis non potuerit dare, pœna nihilominus tenetur, quæ est legis Corneliæ de sicariis. [f] Solicitatores alienarum nuptiarum, [g] itemq; matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, tamen propter voluntatem perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. [h] Qui attentauit, non etiam rapuit sacratam virginem, hoc facinus luere damnatur. [i] Et omnino in grauibus, atque atrocibus

satis

a Glos. & DD in c. si gnificasti. 2. ver. de homicid.
b l. sæpe. De verb. signif.
c l. 1. § hac. autem verba Quod quisque.
d l. Quisquis Ad leg. Iul. Maiest. C.
e l. vnica. si qua pradit. potest. C.
f l. 1. ad leg. Pomp. de parricid. D.
g l. 1. de extraord. crim. D.
h Si quis nō ducam de Episc. & Cleric.
i l. fugitiuus de verb. significat. D.

ſatis eſt ipſo facto initium criminis mente deduxiſſe, vt ſubſit pœnæ aliqua occaſio. Quæ cauſa fortaſſe fuit ob quam ætate noſtra Senatus Pariſienſis ſummo ſuo iudicio de Maieſtate damnauit virum alioqui nobilitate inſignē, quod de interficiendo rege conſilium apud ſe tantū iniiſſet, cuius etiam pœnitentia ſtatim ductus, ipſe de ſe fuiſſet indicio. Quod vero tantum eſſe poteſt ſceleratæ mentis incœptum aut cogitatio? quæ tanta humani cordis nequitia, atque improbitas? quam nō dicam animo agitare, cōcupiſcere, atq. expetere quod ceteri omnes mortales horrent, ac pertimeſcunt, aeris ſonitus, atque ardores, ſatorum ſtragem ac calamitatem, arborum extremam verberationem, ac ſæpe euulſionem, ipſamque adeo latiſſimorum finiū, atque ampliſſimarum regionum deuaſtationē, atque exitium, ſed etiam manibus pedibus noctes, & dies conari, vt hæc fiant, adeſſe, adniti, atque ſubuenire: quantū in ſe eſt iis, quos putant hæc omnia excitare, Dæmonibus, & toto denique impetu, ac ſtudio in hoc incumbere, vt illis ſolis quam maxime placeant: vel ſi infenſum Deum, atque homines omnes habituros ſe ſciant. Hæc ſunt illa cogitationis peccata, quæ D. Baſilius [a] non vt phantaſias ſimpliciter, verum vt conſummata opera in anima iudicanda eſſe cenſet, quæq; ſimul, ac ſe vti ignis fumo prodiderunt ſopienda, atque exſtinguenda veniunt,

a *In lib. de vera virginitate.*

tanto etiam grauiore pœna, quanto sæpe tacita plus habent in celando, quam aperta in committendo malitiæ. Aut si nihil omnino nuda conscientia luere debet, & satis est ad innocentiam

Cæcum versare in pectore vulnus:

valeant iam omnes legum sanctiones, quę prauas de Deo, deque religione opiniones, sola etiam linguæ professione denudatas, ac retectas sęuissimis flammarum cruciatibus puniunt. Sit illa imperatorum, Iurisconsultorumque [a] furialis, & sanguinaria vox, quæ non modo fautores scelerum, sed etiam conscios eadem pœna, supplicioque qua perpetratores plectendos prędicauit. Rursus quod obtendunt ætatis, sexusq. imbecillitatem, quæ in censendis cuiusque vitiis æquabiliter, moderateque attendi debeat, huiusque quale quale est criminis odium eorũ, quæ nobis natura tribuit, excusatione deprecãtur, quasi ipsa peccandi procliuitatem propensionemque vna cum annis, muliebrique conditione attulerit, id quidem illi viderint, qui hanc naturæ, quæ tamen omnia sapienter agit, dicam tam grandem impingunt. Certe nec oẽs, qui hac sortilegii labe inficiuntur, fœminæ sunt & ætatis exactæ, ac decrepitæ, sed & mares, licet id infrequentius quidem, æque sibi in hoc obsequii genere deuotos, addictosque habet Dæmon. Et si quæ, vt certe complures extrema senecta

[a] *l. 1. § occisorum. Ad Sc. Syllaniã l. vtrum. Ad leg. Põpeiam. de parric. § alia de publ. Iud. in Inst.*

necta in hoc facinore deprehenduntur, inueteratum hoc malum est, & plerumque ab ipsa iā adolescentia admissum, & contractū. Et vt haec ita sint vti ipsi volunt, quis nescit nullam neque sexus, neque ętatis omnino esse excusationem aduersus legum praecepta,[a] delictumque nullū innoxium praetextu humanae fragilitatis haberi? [b] Diserta, atque aperta Domini vox est: Vir siue mulier,[c] in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Et incātatrix in Endor [d] mulier Saulis leges reformidat, quae capitali supplicio Magicas artes persequebantur, artisque negat vllam experientiā ob id dare velle. Ecce vt nullo nec aetatis, nec sexus discrimine, ac delectu supplicium est in eos diuina lege constitutum, qui eiusmodi vetitas, illicitasque artes exercent. In nouo instrumento, quod iam mitiorem, moderatioremque doctrinam continet, tamen grauissima sententia pronuntiatur [e] eum palmitem, qui in Christo non manserit, foras eiiciendum esse, atque in ignem mittendum. Omnimodo id dicitur, & sine exceptione. Quod si ius ciuile [f] vetat nos distinguere, vbi lex ipsa non distinguit, quid faciē dum tandē putabimus in Euāgelio, cuius maiestas est supra legē, cuiq. quicquam [g] vel addere, vel detrahere piaculum est sempiternis luendū flammarum incendiis? Ipsę Romanorum leges antiquissimae capitali poena animaduertendū

a *l. Auxilium §. in delictis De minoribus 25. ann.*
b *c. Illud 11. q. 1.*
c *Leuit. 20.*
d *1. Reg. 28.*
e *Ioan. 15.*
f *l. de pretio de publ. in rem act.*
g *Deu. 4. Apoc 22.*

censuerunt, non modo in homines, qui eo crimine tenerentur (vti Tacitus [a] factum memorat in Pub. Martium, & Pituaniũ, quorum illũ consules extra portam Exquilinam necari, hũc de saxo deiici, quod essent sortilegi cõperti, iussere runt: Et Ammianus Marcellinus [b] in Hilariũ aurigam, qui quod filium nefariis artibus erudiendum Mago cuidam tradidisset, capite iussus est ab Aproniano vrbis prætore id facinus luere, ac cum etiam e lictoris a quo fuerat negligentius colligatus manibus in proximum delubrum euasisset, in eũ nihilominus inde retractum lege actum fuisse) sed etiam in ipsas mulieres: quemadmodum recenset Valerius [c] de Publicia, & Licinia, quibus ob eiusmodi maleficium cum Septuaginta Romanis gulæ laqueis fractæ fuerunt. Nec equidem animaduersionis seueritatem soli illi in fœminas adhibuisse reperiuntur: Sed Atheniensiũ quoq; celebratur in Lemniam sortilegam iudiciũ, [d] pręproperum quidem illud, at odii quo tum in eam pestem summo flagrabant non obscuram habens significationem. Nam ad solam ancillæ delationem, nec causa in disquisitionem vlterius adducta, ipsam crudelissimæ morti dediderunt. Quid Eriphila, Mycale, Canidia, Erictho, Sagana, Dipsas, reliquaq; maleficarum mulierum, quæ fuit priscis illis temporibus, turbam num ex tot Scriptoribus, qui earũ memoriam ad hanc nostram

a Lib. 2. Annal.

b Lib. 26. rerum gesta.

c lib. 6. c. 2.

d Demosth. in prima contra Aristogit. orat.

nostram ætatem propagauerunt, quisquam exstitit adeo indulgens, qui muliebrem, anilemq. imbecillitatem earum pestiferæ ac sceleratę vitæ vnquam prætenderit? Age vero demus illis hanc veniam, quod in lubrico humanæ fragilitatis constitutæ sustinere se nullo modo potuerunt, quin laberentur: Quæ tandem insania est, id illis flagitium condonare, quo sint quoad viuent seipsas cũ maxima in Deũ, atque homines contumelia contaminaturæ! Nimirum hoc est rabidis canibus, quas alioqui insanabiles nemo nescit, idcirco vitam dare: quia nulla sua culpa, ac vitio in eã rabiem incurrerunt. Sapientis est (inquit Seneca [a]) non sanos quidẽ, sed sanabiles seruare Neq. enim bonus agricola adminicula supponit iis arborib9, quas scit nulla cura deprauationem, distortionemq. suam esse relicturas. Hanc vero labem, postquam semel adhæsit, vix elui posse, eiusque durare sæpius ad extremum causam non vno loco superius est demonstratum. Et certe adhuc quod sciam auditus est ex tot millibus, quos sortilegii laqueis irretitos habuit Satan, nemo; qui se aliter iis expediuerit, explicaueritque, quã culpę vel coacta, vel libera apud Iudicem professione, ac deinde eius morte luitiõe, adeo ille sui iuris tenax est dominus. At Imperatores [b] remissionem pœnæ fieri vetuerunt iis, qui impunitatem veteris admissi nõ emendationi potius, quam cõsuetudini de-

a *Lib. 2 de clementia c. v ium.*

b *Lib. 3 de Episcop. audientia.*

putarent. Et Plato in Protagora ait, non solere exigi a sontibus pœnas ad vindicanda, quæ iam ab eis sunt admissa, peccata, quis enim id infectum reddere possit, quod factum est, sed demũ id fieri, vt in futurum caueatur, ne denuo is delinquat, qui iam deliquit? Quæ igitur satis probabilis causa iam afferri potest, quin eiusmodi καθάρματα, & qui sic se Dæmonibus æternũ deuouerunt, dicaruntque, ipsi statim ac dignoscũtur, omnibus suppliciis non interficiantur? Nã certe si quid est, quod publice solicitos habet ciuium animos, quamuis sine eius fraude, ad quẽ ea res pertinet, tolli ipsa non possit: tamen par est hanc illam iacturam potius ferre, dum ceteris in commune consulit, præcipuaque semper debet esse causa publica tranquillitatis. Hanc propriis ædibus diruendis, atque solo adæquãdis occasionẽ volens arripuit Publicola. [a] Multi etiam magistratu alioqui honorificentissimo ante tempus abiere, quod cũ scirent apud suos esse inuidiosum, vti de Scipione, & Figulo recenset Cicero. [b] Et Ostracismo [c] virtutem, potentiamq; suam luerunt non pauci, quod aliter populo sua quies, securitasque constare posse nõ videretur. Et reperiuntur tamẽ, q vetulas quotidiana minarum iactatione terribiles, veneficiorum, quæ deinde sequuntur, certissima noxa formidabiles: Et ipso tandem sanationis, cuius solæ facultatem habere dicuntur, miraculo vene-

a *Plutarch. in eius vita.*

b *Lib. 2. diuinat.*

c *Plutarch. in Pericle & Aristide.*

venerabiles defendant, nullam ob tot, tantaq; ſcelera, atque flagitia animaduerſionem, ſupliciumque mereri. Hoc autem quid eſt aliud, niſi ſi eſt (quod dicũt) luporum in medio ouili arcem, præſidiumque ſtatuere. Certe memini videre me totos pagos, qui de alio migrando cogitarent, non alia cauſa, quam quod impunitam, inultamq. nimia Magiſtratus indulgentia viderent iſtam in maleficis mulieribus alios diuexandi licentiam. Sed nõ habeant hæc ſatis idoneam cauſam ad ſtatuendum aliquem iudiciis de re adeo graui modum. Sit contra fas, legeſque conceptum apud vulgus ex incerto rumore metum eo trahere, vt eius adimendi occaſione neceſſe ſit cuiquam vitam per ſummum dedecus eripere. At hic iam quieſcat omnis calumnia neceſſe eſt: quod adhuc ad pœnam raptum neminem quiſquam audiuit, quẽ maleficiorum indubitatus euentus teſtium planiſſima elogia, ipſaque adeo ad vltimum perſeuerans confeſſio tanti criminis manifeſtum ante non reddidiſſet. Sed iã inſurgit longe firmiſſimum eius defenſionis propugnaculum, legibus [a] nihil in quemquam vindicari ſolere, quod non ipſe voluntate, conſilioq. admiſerit. Cui rei nihil æque repugnet, atque illa, quæ a Dæmone affertur vis eorum libertati, quos ſic in ſeruitutem abducit. Neq; enim obſcurum eſſe quib. ille dolis, machinis, fallaciis,

[a] *l ſæpe. De verb ſignif. l. 1 Ad leg. Cornel. de ſic.*

ac præstigiis ingruat, vbi hoc molitur. Adeo vt vix sit in cuiusquam potestate, maximeque vbi ætas, sexus, ac rusticitas consilium impediunt, eius studiis, cōnatibusque obsistere. Ehodū dic mihi: vllumne nisi illo auctore, atque impulsore committitur flagitium? [a] Auditusne est ob id quisquam absolutus iudicio, quod diceret se in eam cuius reus ageretur fraudem esse a Diabolo illectum? Vno equidem nomine hoc est euertere omnem a fundamentis doctrinā Christianam, qua monemur [b] semper in Deū sperare, quod is sit fidelis; nec vnquam permissurus, vt tentemur supra id, quod possumus. Verum ne quid otiosi cessemus, quasi sit ille hanc pro officio securitatem nobis etiam incogitantibus præstiturus, Imperatoris se in hoc munus tantum exsequi velle ostendit, vbi vicissim a nobis postulat, vt eius nutu, voluntateq; pendeamus, fidei inconcussæ arma capessamus, intrepidi hosti obsistamus, [c] & quantum in nobis est rem strenue, gnauiterq. geramus. Ac quoniā ignoratione eius, cum quo committimus, multa sæpe peccantur, quod victoriæ initiū ab eius perspectis viribus, consiliisque sæpe oriatur, monet etiam diligenter quali cum hoste nobis pugna futura sit: Nimirum cum eo qui maleuolētia, nocendique cupiditate, viribus, vigilantia, aut vllo belli apparatu nunquā deficiatur: quique instar leonis rugientis, famelici, atq; oberrantis,

a Sap. 2

b 1. Cor. 10.

c Ad Eph. 6
1. Pet. 5.

rantis semper quærat, quod deuoret: [a] Ac qui etiam, si quando vires minus ꝓficiant, leoninę pelli vulpinam assuat: Eudemonis personã quo facilius imponat, adũbrans, quasi qui hostiũ tesseras ad eos ipsos deludendos assimulant. Ecce vt tali Imperatore, tamq; fidelibus monitis, ac consiliis res hosti, & immani, & versuto longe a victoria absfutura est, si nos nobis ipsi nõ desimus. Etsi enim is nõ dormit: [a] sic nec dormitat, aut sopore lãguet, q custodit Israel. [b] Quo magis mirũ est reperiri ea diffidẽtia, ne dicã impietate homines, q dimicationis exitũ ad eius q lacessit nutũ, atque arbitrium cõferant: quasi necesse sit qui appetuntur illico omnes succumbere, victasque manus dare, ac non potius credere fas sit Christianos omnes Satanæ telis esse impenetrabiles: [d] nisi ipsi sponte relicto pręsidio, abiectoque clypeo nudi in eius arma proruerint, aut nisi potius volentes in eius castra profugerint. Quorsum enim seruator, [e] dũ nobis exemplo præit, Satanã impia suadentẽ abire iubet, nisi vt certa fiducia idem facere audeamus, persuasum habentes parẽ pugnæ exitum esse nacturos, si eius ductu, atq. auspicio rẽ geremus: sique cum Propheta [f] hosti dicemus: Vade homicida dominus mecũ bellator fortis! sic enim toties exclusus abibit, quoties insultus repetet, præliũq; redintegrabit, vti nõ semel euenisse memorant historiæ: [g] cũ pios illos patres,

a 1 Cor. 2.
b 1. Pet. 5. 6.
c Psal. 120.
d D. Grego. 29.
e Matt. 4.
f Ierem. 20.
g D. Hiero. in vita D. Hilarionis & Pau. In Palladius.

qui in solitudinibus religionis ergo conside-bant, eius technis, & sæpe, & frustra adortus est. Sed nihil mirum est, si quos iã habet aliqua rati one oberatos, tãdem longa fœnoris accessione, veluti obrutos neruo, compedibusq. arctissime vincit, ac cõstringit. Nã fere stupris, libidinib⁹, furtis, cædibus, aliisq; flagitiis delibutos, ac delibatos: [a] demũ hoc sortilegii corollario nobilitat, fabulaque (quod aiunt) fabulam trahit, sic permittente Deo, qui peccatum peccato, cæcitatem cæcitate, ignorantiam ignorantia pũnire solet. Vt enim sibi militẽ (quod ait D. Ambrosius [b]) eligit Christus, itidẽ Diabolus voluntarium seruũ auctionatur, & suo iuri acquirit, neminemq. iugo seruitutis astrictũ possidet, qui se ei prius peccatorũ ære non vendiderit. Imputent igitur sibi, quod sic volentes Dęmonũ implicantur erroribus: cum ante a Deo deflexerint ipsi, quã is illis tergũ obuerteret [c] agnoscantq; se iusto eius iudicio Satanę in tam duram seruitutem esse condonatos, ac traditos. [d] Neq; etiã iam ad illud, quod in vltima legitimarũ defensionum inopia vsurpari solet, confugiant: calamitosos potius esse erigendos, ac recreandos, quã vexandos, aut damno aliquo augendos, cũ hæc misericordia in eos non conueniat, qui in miseriã volentes inciderunt: quiq; (quod aiũt) asciam cruribus suis ipsi eliserunt. Iã quod autumant pactum nullũ inter hominẽ & Dæmonem.

a Acto c. 7. Exod. 10. Isaia 6. Ad Rom. 9.

b In lib. de beata vita.

c Hosea 9.

d Rom. 1.

nem recte intercedere posse, quia nimirum nec iuris, nec oratiõis alteri cũ altero vlla esse queat cõmunio, atq. societas. Tũ si quod intercedere possit tantam esse earum rerum, quæ in stipulatũ deducuntur, difficultatẽ, absurditatem, iniquitatẽ, vt inde nulla possit valida satis oriri obligatio. Istæ quidẽ rationes cõuenirent, si de hoc in iure ex edicto esset disceptandum: Quod videlicet ad publicam læsionẽ pertineat, quod turpem causam contineat, quod ad circumscriptionẽ sit malitiose excogitatũ, quod nemo vel si maxime cupiat, id præstare, atq. efficere queat, & alia id genus quibus iis subuenitur, qui in captionem aliquã inciderunt. Nam excludendę actioni puto prodessent, siquam forte Dæmon institueret, vti apud Bartolum [a] contra Virginem matrem. Sed cum tentationis, impulsionisq; via, in qua ridiculũ sit necessariã ad legitimos actus personarũ habilitatem considerare, hoc totũ aggrediatur facere frustra, atque otiose mihi videntur agere, qui dissentanea illa repugnantia, ac difficilia in argumentum trahere, atq; adducere conantur. Et, vt hæc Iurisconsultorum placitis, ac legibus dimetiri oporteat satis antea est demonstratum [b] sermonis vsum inesse Dæmonibus, quo idonee voluntatem suam significent, ac interrogando, respondendoq; stipulationẽ cõstituant. Tum si quæ sunt, quæ vires eius, qui ea spondet, hominis vin-

a *In quæst. ventilata coram D. N. Iesu Christo.*

b *Gene* 3.

cant ac superent, quasi supra modum, ac naturam constituta in iis præstandis Dæmonem ea qua est maxima potestate adniti, atque vltro opem suam præbere. Turpium porro, atque inhonestorum causam nihilo magis hoc negotiũ impedire, quam latrones, meretricesue a pręda, & quæstu reuocant facinoris atrocitas, famæq. pudor, ac verecundia. Væ igitur illis (vt cum Esaia loquar [a]) qui sic fœdus cum morte percusserunt, & cum inferno pactum fecerunt. Pactũ (inquit D. Augustinus [b]) constitutum ex pestifera societate hominum, atque Dæmonum: pactum infidelis, & dolosæ amicitiæ: Væ quoque illis, qui adeo horrendi, atq. exsecrandi criminis odium deprecantur, pœnasque minuũt excusatione metus, ætatis, sexus, imprudentiæ, atque aliarum id genus rerum, quas ne in leuioribus quidem prætexere quisquam sanæ mentis audeat. Quid enim hoc est, si non est (vt inquit D Paulus [c]) aperte Deum prouocare atq; impetere. Siquidem impium est (ait Cassiodorus [d]) iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas nõ patitur impunitos. Obstare, ne eius regnum veniat, neque enim id stabiliri, ac confirmari melius potest, quam cum hostes eius vna cum Satana ipsorum imperatore prosternuntur, perduntur, obteruntur. Vbi impius (inquit D. Ambrosius [e]) interficitur, Christus infunditur, vbi abominatio aboletur, sanctifica-tio

a *Cap. 28.*
b *Lib. 2. de doctrina Christiana.*
c *1. Cor. c. 10. & ad Rom. cap. 13.*
d *Lib. 9. in edict. Alarici regis.*
e *In lib. 2. de Paradiso.*

tio consecratur Hominum securitati, tranquillitatique pessime consulere: Nam (ait Pythagoras [a]) οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς Deniq. malum bonum (quod ait Esaias [b]) & tenebras lucem dicere, omnemque omnino virtutis, vitii, premiorum, pœnarũ delectum, iudiciumque tollere. Equidem non verebor qui sim tam longo, ac diuturno maleficorum examinandorum vsu exercitatus, ac cõfirmatus, palam, atque ingenue de iis sententiã meam ostendere, ac ipsam quantũ potero proferre lucem veritatis. Videlicet tot impietatibus, veneficiis, portentosis libidinibus flagitiosisque facinoribus vitam illis aperte esse inquinatam, ac contaminatam, vt e iure esse non dubitem omnibus tormentis excruciatos igni interficere, tum vt debitis pœnis sua expient scelera: tum vt aliis sint documento, ac magnitudine supplicii eos deterreant.

a *Stobæus sermone 44.*
b *Cap. 5.*

FINIS.